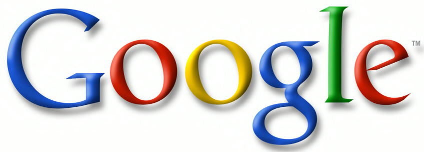
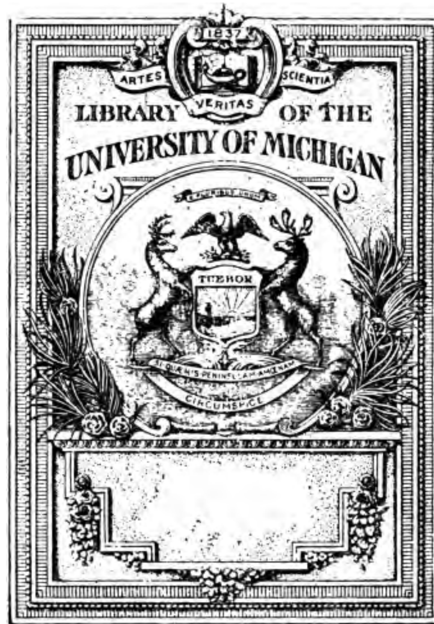

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

LITTERATUR
OG
HISTORIE

STUDIER OG ESSAYS

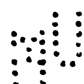
(AF)

EMIL GIGAS

III. SAMLING

UDGIVET MED CARLSBERGFONDETS UNDERSTØTTELSE

KJØBENHAVN
I KOMMISSION HOS UNIVERSITETSBOGHANDLER G. E. C. GAD
MCMII

FORORD.

Med nærværende tredie Samling afsluttes disse Studier og Essays. Dens Indhold er for største Delen hidtil utrykt, idet Afhandlingerne »Byen Simancas og dens Arkiv« og »Et Par Bidrag til Trediveaarskrigens Historie« ere ganske nye, og det samme gælder om den Række Breve, som jeg har fundet mig foranlediget til at meddele som et Tillæg til Afhandlingen om Grev Yoldi (i 2den Samling), da denne synes at have vakt nogen Interesse. Af de to andre Afhandlinger i dette Bind er »Et Eventyrs Vandringer« (for mange Aar tilbage trykt i »Fædrelandet«s Feuilleton) i den Grad omarbejdet, at den godt vil kunne betragtes som ny. Hvorledes det forholder sig med »Lorenzino de' Medici«, ses af Anmærkningen S. 1.

Det havde været min Agt at optage en større Afhandling om D. G. Moldenhawers Rejser i Spanien (Slutn. af 18. Aarh.) i dette Bind; men Pladsmangel forbød det, og min Hensigt er nu at bringe det nævnte Arbejde frem andensteds.

Til Slutning bringer jeg atter Carlsbergfondet en ærbødig Tak for dets Understøttelse til Udgivelsen. Hr. Bibliotheksassistent, Mag. art. *C. Fredstrup* er jeg meget taknemlig for elskværdig og omhyggelig Hjælp ved Korrekturen paa dette 3die Bind og for adskillige nyttige, bibliografiske og litterærhistoriske Vink og Henvisninger. *E. G.*

LORENZINO DE' MEDICI.*)

I.

UNDER stadige Kampe mellem Aristokrati og Demokrati, een Gang afbrudte ved et treaarigt Proletariatherredømme, en anden Gang ved den saakaldte Hertug af Athens militære Diktatur, var efterhaanden den rige og fornemme Slægt Medici kommen til at indtage den første Plads i Florents. Med fint beregnende Kløgt forstod Giovanni de' Medici og især hans Søn Cosimo den Ældre at holde sig i Yndest hos

*) Denne Afhandling udarbejdedes til »Historisk Arkiv» 1881 paa Grundlag af de ældre italienske Historieskriveres Beretninger. Af nyere Monografier over Æmnet existerede dengang kun A. Borgognoni's i »Nuova Antologia« for 1876 (optrykt 1891); men denne Fremstilling, mod hvilken meget kan indvendes, kendte jeg da ikke. Siden er imidlertid Lorenzino som historisk Person bleven ofte behandlet i sit Fædreland, og mange nye Kilder ere fremdragne, særlig af L. A. Ferrai i en Bog udkommen 1891 (»Lorenzino de' Medici e la società cortigiana del Cinquecento«). Med Hensyntagen til de saaledes foreliggende Forskningsresultater — som forøvrigt ingenlunde alle ere utvivlsomme — er Afhandlingen omarbejdet til den nuværende Skikkelse.

Folket og samtidig knytte de store Familier til sig, til Dels ved Handelsforetagender. Denne Magt bevarede Piero de' Medici — Piero den Gigtsvage, som han kaldtes —, og den i det væsentlige mislykkede Sammensværgelse mod hans navnkundige Søn, Lorenzo il Magnifico, styrkede kun Medici'ernes Fyrstevælde, som blot endnu manglede Fyrstenavnet. Man vænnede sig snart til at lade Regeringens Byrde hvile paa den intelligente Statsmands faste Skuldre og nøjedes med at have de republikanske Former i Behold: de høje Embedsmænd, Gonfaloniererne og Signoriet, mødte endnu regelmæssig i Palazzo Vecchio, iførte deres folderige Kaaber, holdt Raad og vedtoge — alt, hvad Lorenzo ønskede. Ved snildt at føje Privatinteresser, ved at gøre de fremragende Slægter gensidig skinsyge paa hverandre neddæmpede han al kraftig Opposition. Det er jo almindelig bekendt, at Livet i Florents paa Lorenzo's Tid havde et Præg af Rigdom og Skønhed, som vel maatte kunne faa Folket til at lægge Politikken paa Hylden, og som i fuldt Maal imødekom den italienske Skønhedssans og Nydelseslyst. Selv de offentlige Fester, ved hvilke Oldtidens bacchantiske Tog droge gennem Florents' Gader og Angelo Poliziano's og Lorenzo's egne Sange lød om Livsglæde og sanselig Rus, tjente den kloge Hersker som Middel til at befæste den Magtstilling, han havde arvet fra sine Forfædre. Og for at fremtrylle en straalende Hær af de bildende Kunsters Værker behøvede han kun et Vink til de talrige geniale florentinske Kunstnere, der inspireredes af, men ej kopierede de genopstandne Antiker, som Jorden nys havde aabenbaret af sit Skød; Lo-

renzo il Magnifico's Tid var jo ogsaa Malerne Filippino Lippi's, Botticelli's, Ghirlandajo's og Signorelli's samt Arkitekterne og Billedhuggerne Benedetto da Majano's, Andrea Verrocchio's, Andrea Sansovino's, Luca della Robbia's og Leon Battista Alberti's Tidsalder. Dog efter Lorenzo's Død faldt dette sammen. Hans Søn Piero begik den politiske Fejl at forlade Frankrigs Parti, som Florents hidtil havde holdt trolig ved; men Karl VIII.'s Krigerskarer lærte snart Florentinernes Styrelse at indse sit Misgreb, som aabnede Byens Porte for de Fremmede og — samtidig lukkede den for Medici'ernes Slægt for ikke faa Aar. Florents fik nu en længere Kamp at bestaa med disse farlige Flygtninge, som en Gang havde smagt Magtens Sødme og stadig attraaede at genvinde den; men Florentinerne bare sig ogsaa saaledes ad i politisk Henseende, at de efterhaanden banede Vejen for den forjagne Herskerfamilie. Deres Stat kan betegnes som den, der i hine Dage, ligesom Frankrig i senere Tider, havde at prøve alle mulige Systemer og Regeringsformer, snart til Efterligning, snart til Advarsel for Europa, og, ved altid at løbe et Par Skridt for langt frem eller tilbage, at gøre den ene efter den anden umulig, medens Folket slappedes og demoraliseredes under denne bestandige Opbyggen og Nedriven. Først møde vi det mærkelige Fænomen: Girolamo Savonarola's theokratiske Stat; en i mange Henseender betydelig Mand formaar ved sin Veltalenhed at vække de religiøse, asketisk sædelige Tendenser, som allerede i Lorenzo il Magnifico's Tid havde ulmet hos det Oppositionsparti, der kaldtes Piagnoni (de grædende, Hængehove-

derne, medens Medici'ernes Tilhængere kaldtes Palleschi, af de Kugler, palle, som saas i Familiens Vaaben), og han bringer nu Religiøsitet, Bønner og Afholdenhed formelig i Mode hos det letbevægelige Folk. Hvem erindrer ikke det mindeværdige Baal paa Piazza della Signoria, hvorpaa Florentinerne opbrændte som Tant og syndig Øjenslyst deres Kostbarheder af Guld og Sølv og prægtige Klæder, men ogsaa Kunstens herligste Værker, naar de fremstillede hedenske Æmner? Men ikke lang Tid efter stod der jo et andet Baal paa den samme Plads, og da var det Folkelederen selv i sin Munkedragt, der opbrændtes under det samme Folks Jubel; til Dels havde han selv forskyldt sin Død ved med ubønhørlig Konsekvens at ville gøre sig uafhængig af Pavens gejstlige Overhøjhed, men til Dels var det ogsaa de livlige florentinske Gemytter, der begyndte at kede sig over al denne Alvor og gerne sluttede sig til det Forbund af for Størstedelen udsvævende Rigmænd og Fornemme, som styrtede ham. Nu experimenterede man en Tid lang med en temmelig massiv og ubehjælpsom Statsmaskine, det store Raad paa 2000 Medlemmer, som tilsidst blev enigt om at overdrage Ledelsen af Florents' indre og ydre Anliggender til den hæderlige Piero Soderini, Medici'ernes Slægtning, som livsvarig »Gonfaloniere«. Hans tiaarige Virksomhed som Statens øverste Embedsmand er et Lyspunkt i denne Periodes Historie, men det lykkedes ham ikke at bevare Magten til sin Død. Da Franskmændene, Florentinernes Forbundsfæller, havde lidt Nederlaget ved Ravenna, førte en spansk Hær Lorenzo il Magnifico's Sønner, Hertug Giuliano af

Nemours og Giovanni, den senere Pave Leo X., tilbage til Staden. Giuliano døde snart, men i hans og Pavens Brodersøn, Lorenzo den Yngre, Hertug af Urbino og gift med en fransk Prinsesse, havde Familien et Hoved og et Haab, og det saae ud til, at Pavestolens mægtige Bistand skulde skaffe Medici'erne varig Besiddelse af Florents, da Lorenzo døde 1519. Saa længe Pave Leos Fætter, Kardinal Giulio — en Søn af Lorenzo il Magnifico's Broder Giuliano, der myrdedes af Pazzi'erne — som Slægtens Overhoved ledede dens og Statens Sager, kunde man endnu betragte Florents som Medici'ernes Arveland, ja Giulio formaaede endog at drage Borgernes Sind saaledes til sig ved sin dygtige Statsstyrelse og ved med dem at raadslaa om en ny Forfatning paa republikansk Basis, til at afløse den aldeles forhutlede gamle Statsform, at faa Medici'er havde haft Magten saa sikkert i Hænde. Allerede 1523 maatte han imidlertid drage til Rom for at bestige Pavestolen som Clemens VII., og Familiens Hovedlinie var nu i selve Florents kun repræsenteret af to, uægte fødte Drenge, den ene, Alessandro, en Søn af den før nævnte Hertug af Urbino, den anden, Ippolito, Søn af Hertugen af Nemours. Rigtignok existerede der ogsaa en Sidelinie, nedstammende fra Lorenzo, en yngre Broder til den berømte Cosimo (»Pater Patriæ«); dens navnkundigste Medlem var den tapre Hærfører Giovanni »med de sorte Skarer« (delle bande nere); men denne Linie stod i spændt Forhold til Cosimo's Efterkommere. Som Pave var Clemens VII. ikke heldig i sine Forsøg paa at styre mellem de to farlige Skær, der truede Italiens

Selvstændighed med Skibbrud: Karl V.'s mægtige Indflydelse og Frants I.'s Higen efter italienske Erobringer. Det var den sidste, han efter Pavia-Slaget støttede for at dæmme op for den kejserlige Overmagt; men dette Skridt førte til Roms Erobring og Plyndring og hans eget Fangenskab. Saa vilde Florentinerne ikke vide af Medici'erne at sige, men hvad de ellers vilde, stod dem ikke klart. Der opblussede Partikampe i deres Stad, og da Paven faldt Kejser Karl for Fode i sin Vaande og der sluttedes en Overenskomst mellem de To, snart efter fulgt af Freden i Cambrai mellem Karl og hans franske Modstander, kom Turen til Florents at blive belejret af Kejserens Tropper, endda med en splidagtig Befolkning indenfor sine Mure. Dog Faren samlede en Stund til Endrægtighed. Trods Pest, Hungersnød, Fjendernes Mængde og Lejetroppernes slette Bistand ydede de florentinske Borgere et tappert Modværge, under hvilket Savonarola's Aand atter syntes kaldt til Live. Men disse heltemodige Anstrængelser vare dog forgæves: den 5te Juli 1531, omtrent et Aar efter Byens Kapitulation, droge Medici'erne paa ny ind, og paa samme Tid drog i Virkeligheden Friheden ud, thi ikke længe efter blev Hertugen af Urbino's ovennævnte Søn, Kejser Karls tilkommende Svigersøn, Alessandro de' Medici, valgt til saakaldt »Formand i den overordentlige Regeringskommission«, og den 1ste Maj kaaredes han til Florents' første Hertug.

Det er et mørkt Billede, Florents' berømte republikansk sindede Historiker, Benedetto Varchi, giver af Tilstandene og Stemningen paa denne Tid. »Der var

overalt en tavs Kummer og Utilfredshed,« hedder det, »Almuen og Størstedelen af det menige Folk og Haandværkerne, som leve af deres Hænders Gerning, kunde intet fortjene, thi der var intet Arbejde at faa, og alle Næringsmidler vare meget dyre, saa at Alle af den Stand vare utrolig bedrøvede og bekymrede. Borgerne vare lige saa nedslagne; eftersom en havde sin Fader, en anden sin Søn eller Broder i Landflygtighed, og de stadig frygtede nye Skatter og Paalæg, turde de ikke træde aabenlyst frem, drive Handel eller aabne Forretninger, nej, de lukkede dem, der vare aabne, og trak sig tilbage til Landsbyerne eller til Kirkerne, idet de dels vare, dels foregave at være forarmede og fattige. Pallescherne indsaa nu, hvor narrede de vare blevne, men for sent, saaledes som det plejer at gaa, og de saae til hverandre uden at sige et Ord; de havde troet, at de skulde blive delagtige i Magten, men ikke Trælle, og at Alessandro vilde nøjes med Hertugtitlen, men for Resten lade dem skalte og valte.« Alessandro havde nemlig intet mindre i Sinde end at være Hertug, ikke blot hedde det, og medens man havde set de tidligere Medici'er optræde aldeles civilt, uden Vagt, og i alt Fald tilsyneladende med Hensynsfuldhed lige over for Folkets Embedsmænd, saae man nu Hertugen stadig ledsaget af en talrig Livvagt med Hellebarder, saa vældige, som man aldrig havde kendt dem i Florents (to Alen lang var Jærnodden), og kun til hans Hus, det nuværende Palazzo Riccardi, strømmede de Fornemme og Rige hen. Ligesom han søgte at samle Overbestyrelsen over alle Statsforvaltningens Grene i sin Person, saaledes stræbte han i sin første

Regeringstid at vinde den store Mængde ved en nedladende og venlig Optræden, ved retfærdige Domme, ved at bygge Hospitaler o. lign. og ved at befordre Statens materielle Opkomst. Alessandro de' Medici, der skildres som ualmindelig kraftig i legemlig Henseende — og med en god Del Brutalitet i sin Karakter —, var nemlig ingenlunde nogen ubegavet Mand; selv Varchi giver ham Ros for Opvakthed og skarp Forstand, som var bleven end mere udviklet ved Clemens VII.'s Belæring og Raad, og en anden florentinsk Historiker, Giuliano Ughi, siger, at han regerede ret klogt og dygtig. Det Tyrannavn, nye Historieskrivere i Almindelighed kort og godt give Alessandro, støttende sig paa noget ensidige ældre Hjemmelsmænd, vil derfor, i alt Fald hvad hans tidligere Regeringsaar angaar, væsentlig passe paa ham som Enehersker over en nys besejret Republik, og det er vist ogsaa til Dels i denne antike Betydning og med deraf følgende svævende Opfattelse, at det 16de Aarhundredes Forfattere have brugt Benævnelsen om ham.

Forholdet til Udlandet var godt, Hertugen var anerkendt af baade Kejser og Pave og hædredes navnlig ved disse to Potentaters Møde i Bologna i Vinteren 1532 som en mægtig, fyrstelig baaren Hersker; endnu mere styrkedes hans Stilling, da hans Halvsøster Caterina trolovedes med Henrik, Dauphin af Frankrig, i hvilket Land hun jo, som bekendt, kom til at spille saa betydelig en Rolle som Dronning og Kongemoder. Dog idet Statsforretningerne mindre og mindre krævede Hertugens udelte Opmærksomhed, fremtraadte der efterhaanden et Karaktertræk stærkere og stærkere hos ham,

som genfindes næsten hos alle Medici'erne, men i plumpest og mest dyrisk Skikkelse hos Alessandro, nemlig utæmmelig Sanselighed, og Datidens Historieskrivere betegne netop hans erotiske Lidenskabelighed som Aarsag til, at han fik mange af de Fornemme imod sig.

Det er af en ikke ringe Interesse at betragte en Række Portræter af den Slægt, som ved sine store Evner vandt sig saa glimrende en Stilling i Italien i Løbet af forholdsvis faa Decennier, og i disse udtryksfulde Ansigter at læse de Egenskaber, som karakteriserede Originalerne. Saa vel Malerkunsten som Skulpturen og ikke mindst Medailløkunsten har til vor Tid bevaret temmelig talrige Billeder, og det fortræffelige, af de store Medici'er.*) Cosimo den Ældre's Billede, som existerer paa Medailler af ypperligt Arbejde, svarer godt til den Karaktertegning, Macchiavelli udkaster af ham. Trækkene ere meget markerede, Udtrykket gammelt, og der ses navnlig en Mængde Furer og Rynker om Øjnene, som ligge dybt inde under de kraftig tegnede Bryn, Næsen er lang og spids, Munden skarpt tegnet, Læberne smalle og Hagen kort. Den hele Profil, ser man ved første Øjekast, er en klog og villiekraftig Mands; der gemmer sig meget Vid og Ironi i Øjenkrogenes Folder, men der er tillige lidt prosaisk Borgerligt i dette Ansigt, som røber den rige Bankier og Grosserer, der har arbejdet sig sin Formue til i Kontoret, samtidig med at han som Statsmand

*) Slg. Ed. Heyck, »Die Mediceer«, 1897 (Monographien zur Weltgeschichte, I).

arbejdede sig sin Magt til i Folkeraadet og dog, som Macchiavelli siger, levede saa tarvelig som en jævn Borger. Meget forskelligt er Lorenzo il Magnifico's Fysiognomi. De Fleste ville sandsynligvis kalde det hæsligt; Panden ser meget lav ud ved det efter Tidens Mode nedredte Haar, Næsen er lang, men noget flad,*) Øjnene temmelig smaa og dybtliggende, den uskæggede Mund er stor, Underkæben og Hagen svære, Udtrykket energisk og sanseligt, mere selvbevidst og mindre beregnende kløgtigt end hos Bedstefaderen. Man føler, at denne Mand var opdragen til at herske; Historien beretter jo, hvorledes han som ganske ung vandt Hædersprisen i Turnering ligesom en Fyrstesøn, og »caldo di gioventù e di potenza« (hed af Ungdom og Magtfølelse), som det hedder hos Macchiavelli, gav han ved sin Stolthed Anledning til Pazzi'ernes Sammensværgelse. Paa en stor Medaille ses baade hans og Broderens Hoveder: paa den ene Side Lorenzo's med en Fremstilling af hans Kamp mod de Sammensvorne og Indskriften »Salus publica« (Statens Frelse), paa den anden Billedet af Giuliano, Offeret for Sammensværgelsen, med Afbildning af hans Mord og Indskriften »Luctus publicus« (Statens Sorg). Giuliano gør Indtryk af en »grand Seigneur«, men tillige en svagere Karakter; Ansigtet er ikke saa energisk, men finere og mere aabent, Øjenbrynene mere hvælvede, Næsen spidsere, Læben tyndere, og den Omstændighed, at Haaret er redt fra Panden, giver hans Træk allerede et noget forskelligt Præg; men han har den samme

*) Det er Bedstemoderens, Lucrezia Tornabuoni's.

fremstaaende Undermund og Hage. Enhver, der har set Rafaels fortrinlige Portræt af Leo X., erindrer upaatvivlelig tydeligt dennes fyldige Bonvivant-Ansigt, med de nærsynede Øjne, blot noget pavelig opstrammet i Anledning af Portræteringen. Paa samme Billede har den store Maler ogsaa malt den senere Clemens VII.; det er den af de to Kardinaler, som Paven har ved sin højre Haand. Hans skarpere, mørke, alvorlige Ansigt har flere af Oldefaderens Cosimo's Træk, og han lignede ogsaa denne i Sparsommelighed og betænksom Kløgt; men sin Betænksomhed drev han ofte saa vidt, at den blev til Raadvildhed og som Følge heraf beredte ham selv og Pavestaten mange Nederlag og Ulykker ved den tvetydige og vaklende Politik, der betegnede hans Regering. Af den yngre Lorenzo og den yngre Giuliano har en anden af Renaissancens største Mestre bevaret os Billeder: det er Michelangelo's Statuer i Kirken San Lorenzo i Florents. Hertugen af Urbino har Michelangelo, som bekendt, med kunstnerisk Frihed fremstillet i en eftertænksom Stilling og med dybsindigt Ansigtsudtryk, hvorfor Folk gav denne Figur Navnet »il pensieroso« (den tankefulde), uagtet dens Original mindst af alt gav sig af med at tænke, men tvært imod var en temmelig plump vellystig Natur uden de Egenskaber, der hos den første Lorenzo æsthetisk forædlede Sanseligheden. Ogsaa hos Giuliano den Yngre er Slægtstypen noget udartet, han var sygelig og melankolsk, — dette træder mindre frem i Michelangelo's noget idealiserede Statue af ham, men mere i det Portræt af Hertugen af Nemours, som findes paa en smuk Medaille. Han ligner slet ikke

den store Lorenzo, men hans Træk ere snarere en noget udvisket Kopi af den ældre Cosimo's: det lille Hoved er arrangeret paa sin Romersk med kortere klippet Haar, der voxer ned i Nakken, idet man aabenbart har lagt an paa en Lighed mellem Ætlingen af de nye Imperatorer og Juliernes Slægt i det gamle Rom; Munden og Hagen temmelig fine og smaa, Næsen meget stor og krum. Vi komme endelig til Alessandro, »Fundator quietis« (Rolighedens Grundlægger), som han kaldes paa en Medaille fra 1531, hvor hans Billede findes; det er ligeledes en Efterligning af de romerske Kejseres Hoveder paa Mønter og Medailler og minder særlig om Lucius Verus' bekendte Hoved. Han bærer krøllet Haar og kort, ligeledes krøllet Skæg (paa andre, omtrent samtidige Afbildninger — altsaa vel ved et Modeskifte — ses han imidlertid uden Skæg), Næsen er mærkværdig lang og spids, ikke kroget, men af Form omtrent som et Ravnenæb, Læberne ere tykke og Ansigtsudtrykket noget hovmodigt. Samtidige Historieskrivere fortælle, at hans Hudfarve var meget mørk; her er øjensynlig Medici'ernes Blod blevet blandet med en aldeles forskellig Races. Efter nogle Beretninger var hans Moder en afrikansk Kvinde, hvilket kunde forklare de tykke Læber og det krøllede Uldhaar; dog, Varchi fortæller, at da Alessandro var i Rom 1535, lod de florentinske Flygtninge dér i Byen skrive paa hans Palads' Mure, for at haane ham: »Leve Alessandro fra Collevecchio«, thi fra den lille By, der ligger ikke langt fra Perugia, var hans Moder, en fattig Bondekone; men han lo og sagde, hedder det sig, at han takkede dem meget for

den Indskrift, fordi han nu havde faaet at vide, hvor han var fra, — det havde han nemlig aldrig vidst før. Nu kender man endda et Brev til ham fra hende; Simonetta hed hun og skrev fra Collevecchio 1530 til sin »højtelskede Søn« for at bede ham om en Understøttelse. Der er Grund til at tro, at han lod hende rydde af Vejen ved Gift, før han i 1535 begav sig til Møde med Karl i Neapel!

Florentinerne fik snart nok at tale om Hertugens udsvævende Levned, hvorledes han sværmede om i Byen med andre Libertinere, og hvorledes ikke blot berygtede Kvinder deltoge i hans natlige Orgier, men at hans to Kammertjenere og villige Haandlangere ogsaa kunde danne en hel Leporelloliste af Navnene paa de ædelbaarne florentinske Damer, ja Nonner, som han forførte. En hyppig Deltager i Alessandros Udsvævelser var en af de navnkundigste Mænd i Florents, Filippo Strozzi, Hovedet for en gammel og meget rig Slægt, hvis store Palads af ejendommelig fæstningsagtig Karakter, en af de skønneste Bygninger i Arnostaden, har afgivet Mønster for adskillige nyere Bygninger, hvis Bestemmelse fordrede massive Former, store Linier og Præg af noget Aflukket, Solidt og vanskeligt Tilgængeligt, saaledes Nationalbanken i København. Filippo havde ved sine udstrakte Forretninger,*) sine Kundskaber og sin Begavelse vundet et betydeligt Navn baade i Florents og i Udlandet, hvor

*) Han var paa den Tid en af de rigeste Handelsherrer og Bankierer i hele Kristenheden, saa at Huset Strozzi kun stod tilbage for de berømte Fuggere i Augsburg.

Hofferne ofte havde beundret hans pragtfulde, tillige elskværdige og smukke Fremtræden, naar han indfandt sig som sin Fødestads Sendemand; han var imidlertid en nydelysten, materialistisk Natur, som rigtignok egentlig synes at have gjort sig til Alessandro's Kammerat i det vilde Liv, denne førte, for at ikke Hertugen skulde fatte Mistanke til ham paa Grund af hans indflydelsesrige Stilling, der endda var styrket ved Svogerskab med Medici'erne, — men snart fandt han altfor stort Behag deri, skøndt nogle og tyve Aar ældre end Alessandro. Ogsaa Filippo's to Sønner, Piero og Leone, hørte en Stund til Hertugens Stalbrødre, men de begyndte inden føje Tid at skamme sig derved, og en Begivenhed af en meget dramatisk Karakter gav snart Stødet til Fjendskab mellem Regenten og Strozzi'erne. Benedetto Varchi fortæller den omstændelig. Ved en Fest, som gaves 1534 i Anledning af en ung Adelsmands Bryllup, blev Filippo's skønne og dydige Datter Luisa, gift med den højt ansete Luigi Capponi, krænket af en af Hertugens Yndlinge, Giuliano Salviati. Alessandro selv var mødt maskeret — i Nonnedragt! —, ligeledes hans Følge, deriblandt Salviati, om hvem Varchi siger, at han var en udsvævende Person med slet Rygte, at det samme gjaldt om hans Kone, og at han ønskede, at alle andres Koner skulde faa et lige saa daarligt Ry. Han opførte sig derfor ved denne Fest »paa en Maade, der var ham, men ikke hende værdig«, og uagtet hun viste ham harmfuld tilbage, vovede han at gentage sin Fornærmelse, da hun vilde forlade Festen og begive sig hjem til Hest. Nogen Tid efter, en Fredag i Marts Maaned, var der, som

sædvanlig, Valfart til San Miniato, den berømte Kirke i Nærheden af Florents. »Til denne og til San Salvadore«, siger Varchi, »strømme næsten alle Florents' fornemme Mænd og Kvinder, især om Formiddagen; i den Anledning komme mange Haandværkere derop og indrette sig Boder, ligesom ved et Marked, og flytte Varer derhen; thi mange fine Damer blive staaende for at se paa deres Varer, naar de komme fra Kirke, og undertiden købe de noget og sende det hjem med deres Piger eller Tjenere. Derfor samle ogsaa Herrerne sig ved disse Butikker for at se Kvindeskaren vende tilbage fra Valfarten og se dem købe og for at henvende en eller anden Kompliment til en Slægtning eller Naboerske.« Foran en af disse Butikker stod en Kres af unge Adelsmænd, hvoriblandt Leone Strozzi og Salviati, da Luisa Capponi gik forbi med nogle andre fornemme Damer; saa snart den letsindige Salviati saae hende, begyndte han at prale af sin Opførsel imod hende i frække Udtryk. Leone sagde: »Du veed maaske ikke, Giuliano, at det er min Søster!« Den anden lod sig alligevel ikke skræmme og gav et meget kynisk Svar, som kan læses hos Varchi; trods sin Vrede svarede den unge Strozzi intet, men da Fornærmeren kort Tid derpaa en Nat red hjem fra Hertugens Palads, blev han overfalden af tre maskerede, der tilredte ham ilde, uden at dræbe ham, og lod ham ligge »som et Stykke Kvæg«. Alessandro blev meget opbragt og lod Morderne eftersøge; som disse nævnte Folkemeningen snart Piero Strozzi og to af hans Venner, og medens det lykkedes disse sidste at bevise deres Alibi — med hvor sandt Vid-

nesbyrd kan ikke siges —, maatte Piero vandre i Fængsel. Der var imidlertid saa lidt Bevis imod ham, at endog den florentinske Politidirektion, de saakaldte »otte Mænd«, af hvilke flere vare Hertugens Kreaturer, betænkte sig paa at dømme ham, uagtet hans stolte og haanende Ytringer til deres Udsending, med hvem han fuldstændig gjorde Løjer, og paa Clemens VII.'s Befaling blev han løsladt efter 14 Dages Forløb. Hvad der var det mærkeligste af det hele, var at Salviati siden blev intim Ven af Strozzi'erne, da Hertugen var død, og han havde i den Grad glemt Alessandro's Velgerninger imod ham, at han betegnede ham selv som Ophavsmand til Attentatet. Luisa Capponi, som havde været den uskyldige Aarsag til disse Begivenheder, døde pludselig, faa Maaneder efter, med alle Tegn paa Forgiftning; hendes Død vakte vidt og bredt Sorg og Bestyrtelse, og man gav almindelig Giuliano Salviati's Hustru Skylden derfor og betegnede Hertugen som Medvider. Men ifølge nogle Historikere, deriblandt Varchi, var det hendes egen Slægt, der berøvede hende Livet, for at Alessandro ikke skulde forføre den skønne Kvinde og saaledes sætte en Plet paa Husets Ære. *) Man gruer ved at læse om disse Tider, hvor Lidenskaberne tumlede sig saa tøjlesløst, og

*) At Hertugen virkelig havde sine Garn ude efter Luisa, synes sikkert. Ferrai mener (i sin før nævnte Bog), at det var Piero Strozzi, der forgav sin Søster, »hvem Alessandro maaske da allerede havde forført«; men han tilføjer, at Omstændighederne ved Luisa's Død endnu ere dækkede af et tæt Slør, som der intet Haab er om at hæve.

hvor Blodet udgødes saa let, og man kan ikke andet end istemme Varchi's Udbrud: »Det var en i Sandhed barbarisk og grusom Handling, saaledes paa en blot og bar Mistanke, der ikke bekræftedes af noget som helst Indicium, at gaa hen og i Raseri besudle sine Hænder med sit eget Blod, især da den stakkels, ulykkelige Kvindes tidligere Liv altid havde været saadant, at det ikke kunde foraarsage den mindste begrundede Mistanke imod hende hos nogen, end sige hos hendes egne kødelige Slægtninge, der dog dræbte hende saa grumt og uretfærdig. Dog sligt sker ofte nu til Dags paa Grund af de nærværende Tiders Slethed, eller snarere paa Grund af de nu levende Menneskers, at Hæderlighed og Uskyldighed, der ikke har anden Hjælp end sig selv, let falder i den største Ulykke og der ikke bydes den anden Trøst end en altfor sen og unyttig Medlidenhed.«

Imidlertid var Filippo Strozzi, som havde opholdt sig nogen Tid i Frankrig som Pavens Sendemand, bleven underrettet om disse Begivenheder, og da han vendte hjem til Italien, drog han lige til Rom, uden at berøre Florents, men kaldte derpaa sin Familie til sig. Spændingen mellem ham og Alessandro, der følte en plebejisk, hemmelig Glæde ved at ydmyge »de Store«, var allerede begyndt 1533 i Anledning af en Dame, hvis Gunst begge havde bejlet til. Strozzi'erne kom saaledes til at forøge det allerede store Antal Flygtninge fra Florents, som ikke havde set deres Fædrestad siden dens Indtagelse 1530, og som gentagne Gange forgæves havde ansøgt om Tilladelse til at vende hjem, og ej længe efter sluttede en anden

fornem Florentiner, Bartolommeo Valori, som hidtil havde været ivrig Tilhænger af Alessandro og i sin Tid bidraget væsentlig til at skaffe ham Hertugværdigheden, sig til Medici'ernes Modstandere udenfor Florents. Hertugen havde kort før udstædt Forbud mod et Ægteskab mellem Valori's Søn og Filippo Strozzi's Datter Maddalena. Saa længe Clemens VII. levede, kunde de Landflygtige ikke foretage sig noget Alvorligt mod Alessandro's Regering; men da Paven døde i September 1534 og efterfulgtes af Paul III. af Huset Farnese, hævede de Hovedet og satte nu for en stor Del deres Lid til den før nævnte Ippolito, Hertugen af Nemours' uægte Søn, en smuk, talentfuld og lærd ung Mand, hvem Pave Clemens havde givet en Kardinals Rang, uagtet hans Væsen og Tilbøjeligheder mere lignede en Kavalers end en Gejstligs. De forstode snart at vække Skinsyge og Forbitrelse mod Alessandro hos ham, — der allerede i Forvejen var villig nok —, valgte sig et formeligt Bestyrelsesraad, som stadig stod i Forbindelse med Prætendenten, men vare for øvrigt temmelig uenige indbyrdes (»det ligger nu engang i Florentinernes Natur«, siger Varchi), idet de repræsenterede mange Nuancer i Henseende til politisk Overbevisning og kun mødtes i Hadet til den nye Enehersker, som havde udvist dem fra deres By. Der var enkelte idealistiske Republikanere, som ønskede den gamle Fristats Former tilbage, fremdeles Nogle, som vilde have Kardinalen af Medici til Regent, endelig Adskillige, som attraaede Magten for sig personlig; hos Mange fandtes der Mistillid til Ippolito, uagtet de havde valgt ham til Fører for den hele Bevægelse.

Det første Forsøg paa en kraftigere Optræden mod Hertugen skete i 1535, i Maj Maaned, da man i Barcelona indgav to Klageskrifter til Kejser Karl V. over Florents' Suveræn, som ikke havde holdt Kapitulationen af 1530 og behandlede Borgerne som Slaver. Kejseren tog naadig derimod, men gav et undvigende Svar; der forberedtes saa nye Skridt fra de Landflygtiges Side, da Kardinal Ippolito døde pludselig i August samme Aar, efter al Sandsynlighed af Gift, som Alessandro havde ladet ham indgive. Varchi fortæller, hvorledes Hertugen netop i de Dage ytrede flere Gange i sit sædvanlige karakteristiske Sprog: »Vi skal nok jage Fluerne bort fra Vor Næse,« og nogen Tid efter Ippolito's Død herskede der en mærkværdig Dødelighed blandt de florentinske Flygtninge i Rom, hvilken man gav samme Aarsag som Kardinalens forbavsende hurtige Bortgang. Man betragtede det særlig som en Hævn for en mislykket Sammensværgelse, med det Maal at sprænge Hertugen i Luften, hvis Hovedmand var Ærkebiskop Giambattista Cibo, en Broder til Marchese Lorenzo Cibo, der var beslægtet med Medici'erne; Hensigten var at fylde med Krudt en Art Puf eller Kiste, som Hertugen plejede at sætte sig paa, naar han besøgte Marchesens Gemalinde, anbringe en tændt Lunte derved og saaledes skaffe ham ud af Verden i en Hast; Ippolito har da været Medvider i Planen. I December 1535 gjorde man atter et alvorligt Forsøg paa at stemme Kejseren mod Hertugen. En stor Skare af de ypperste Mænd iblandt Alessandro's Fjender mødte for Karl V.'s Trone i Neapel, da han sejrrig var vendt tilbage fra Tunis. Forrest af dem

Strozzi'erne med Filippo i Spidsen, den gamle Republikaner Jacopo Nardi, navnkundig som Historiker, Juristen Salvestro Aldobrandini og Kardinalerne Gaddi, Salviati og Ridolfi, — de to sidste nedstammende fra Lorenzo il Magnifico og paa Grund af deres ansete Stilling misundte og hadede af Alessandro, der drillede og krænkede dem paa mange Maader og bl. a. ytrede spottende engang i Salviati's Nærværelse: »Ja, det er store Herrer, disse Herrer Kardinaler; men Vi er dog ogsaa noget.« Hertugen indfandt sig personlig med stort Følge og overdrog Francesco Guicciardini, berømt som Historieskriver og en ivrig Pallesco, at tale hans Sag. Endnu lige til det sidste Øjeblik vedbleve hans Modstandere at skændes indbyrdes, og Varchi giver en ret morsom Skildring af deres Møde i Kirken San Domenico før Audiensen hos Kejseren. »Der talte Messer Galeotto Giugni og Messer Salvestro Aldobrandini i længere Tid og vare ganske uenige, thi den Ene vilde have, at de Landflygtiges Anliggender skulde styres paa een Maade, den Anden paa en anden; men deres Meningsforskel havde ikke stort at sige med Hensyn til de Landflygtiges Sag i det hele; thi Antonfrancesco degli Albizzi« (en ærgerrig og egenraadig Mand, som altid var paa Kant med de Andre, men synes dog at have nydt en ikke ringe Anseelse), »stillede sig midt imellem dem og gjorde Ende paa deres Strid og lagde til, at de Landflygtige ikke nærede behørig Tillid til de Folk, som forstode at lede Sagerne, og som kun attraaede det fælles Bedste, idet han med disse Ord beskedent hentydede til sig selv.« For øvrigt havde man netop betroet

samme Antonfrancesco det Hverv at holde Talen til Kejseren, men da han privat ønskede at staa sig godt med de Kejserlige, foregav han, at de ydre Betingelser for hans Veltalenhed ikke vare tilstede for Tiden, hvorfor han holdt sig hjemme med Halsen indhyllet i Tørklæder, indtil Jacopo Nardi, som derefter udvalgtes til Ordfører, var bleven tilstrækkelig instrueret. Trods Nardi's Tale,*) der vidnede om Varme og oprigtig Frihedsbegejstring, og trods forsøgt Bestikkelse af en Minister og lignende Foranstaltninger, lykkedes det ikke at faa Kejseren til at fratage Alessandro Hertugværdigheden og gengive Florents Friheden; den, som Hertugen især kunde takke for sin Sejr, var Guicciardini, der forsvarede sin Herre med stor Snildhed. Da Frants just paany truede Italien, ansaa Kejseren det for rigtigst at lade Tingene blive dernede, som de vare. Et Tilbud om Amnesti, som hans Ministre fik Alessandro til at gøre de Landflygtige, afviste disse med Stolthed. Ikke længe efter holdt Karl V. et prægtigt Indtog i Florents, og kort derpaa fulgte Alessandros Formæling med Kejserens uægte Datter Margherita**); Strozzi'ernes og Valori's Godser konfiskeredes, da Piero Strozzi traadte i fransk Krigstjeneste. Haabet blussede op for Alessandro's Modstandere ved de Kejserliges Nederlag i Norditalien; men Hertugen,

*) Det er næppe ordret den, der haves trykt; den er nemlig altfor veldrejet og lang. Man holdt dengang meget af at lave »historiske Taler«, ligesom Livius og andre Romere.

**) Hun blev mange Aar efter bekendt, under Navnet »Hertuginden af Parma«, som Regentinde i Nederlandene.

— som forresten vedblev med sit udsvævende Liv endnu efter sit Bryllup, — havde sørget ikke lidt for Florents' Befæstning og Hærmagt, saa at det i alt Fald maatte staa som en vanskelig Ting for de Landflygtige at genvinde deres Stad med væbnet Haand. Da lød der i den første Maaned af Aaret 1537 det overraskende Budskab over hele Italien, at Alessandro de' Medici var bleven myrdet i sin Hovedstad af en Person, man mindst kunde tænke sig som Morderen, nemlig hans Slægtning og Yndling *Lorenzino*.

II.

Lorenzo di Pierfrancesco de' Medici var en Ætling i fjerde Led af Cosimo den Ældres Broder Lorenzo og hørte saaledes til samme Gren af Familien som Condottieren Giovanni delle Bande nere. Han fødtes i Florents den 23de Marts 1513. Faderen, en temmelig ubetydelig Person, døde tidlig, men Moderen, som hørte til den for sit Frihedssind berømte Familie Soderini, og som var en sjælden klog og dygtig Kvinde, tog sig med Iver af den unge Lorenzo's Opdragelse, uagtet Pengemangel var en stadig Gæst i dennes Forældrehjem. Denne Moder elskede han da ogsaa højt. Under duelige Læreres Vejledning lagde han snart en mærkelig Begavelse for Dagen, og særlig tilegnede han sig med forbavsende Hurtighed Oldtidens Sprog og Litteraturer, saa at han allerede i en Alder af 18 Aar ansaas for at være i Besiddelse af en usædvanlig humanistisk Dannelse. Hans ydre Fremtræden skildres som ejendommelig sirlig og elegant;

for sin spinkle Legemsbygning rimeligvis fik han Øgenavnet Lorenzino (Diminutiv af Lorenzo).*) Han havde, naar han vilde bryde sin Tavshed, i høj Grad Ordet i sin Magt, og naar hans brune, i Almindelighed alvorlige, ja sørgmodige Ansigt oplivedes af et sarkastisk Smil, — han lo aldrig —, og han henkastede vittige og træffende Bemærkninger eller henvendte smukt formede Komplimenter, drog han manges Sind til sig ved en ubestemt Følelse, halvt af Forundring, halvt af Beundring over en saa underlig og i visse Maader dog saa vindende Personlighed. Der gemte sig stærke Lidenskaber i hans Indre, hvilke traadte tydeligere frem, da han ikke længere var under Moderens og Lærernes Opsyn, men dog bestandig holdtes saa godt skjulte af hans højlig udviklede Forstillelseskunst, at hans Samtid først senere fandt Nøglen til hans gaadefulde Adfærd i hans Karakter, ja at man endnu den Dag i Dag maa staa raadvild lige overfor visse Sider af hans Personlighed og Træk af hans Liv, fordi de Skribenter, der have bevaret os denne mærkelig sammensatte Skikkelse, ikke have helt udfundet den herskende Evne hos ham. At han besad en umættelig Ærgerrighed og Magtlyst, er sikkert; men naar man har villet gøre gældende, at han ved Siden heraf nærede en flammende Begejstring for det antike Frihedsideal, som Athens og Roms Republikker viste

*) Da man tidligere finder Lorenzo den Yngre, Hertugen af Nemours, ligeledes kaldet Lorenzino, og den senere Storhertug Cosimo I. som ung gik under Navnet Cosimino, er det ingenlunde aldeles afgjort, at vor Lorenzino har faaet sit Navn for sin lille Vækst eller sin Magerhed.

ham realiseret, at der upaatvivlelig foresvævede ham som attraaværdig snarere en Folketribuns Magt end en Diktators, og at dette maaske var at forklare gennem Slægtens Traditioner paa mødrene Side, saa have nyere Undersøgelser stærkt undermineret denne Opfattelse. Soderini'erne havde han i sin Opvæxt ikke synderligt at gøre med, og hans politiske Troesbekendelse er ikke let at faa fat paa. Han omgikkes nok meget med det lavere Folk, og Almuesmændene vare smigrede ved at have denne fornemme Yngling til Deltager i deres Forlystelser; men med al sin Higen efter Popularitet hadede og foragtede han Menneskene, og undertiden kom der en Braad i hans Tale, som vilde have skaffet ham Alverden til Uven, dersom man ikke een Gang for alle havde faaet et Hovedindtryk af Elskværdighed og tillige Svaghed. Han ansaas nemlig for fejg, idet han nødig gav sig af med Vaabenøvelser, og maaske manglede han virkelig materielt Mod lige over for den Fare, der fremtræder som et draget Sværd eller en ladt Bøsse; det er, som vi skulle se, endda rimeligt, at denne Mangel blev Skyld i, at Historien ikke har kunnet opskrive hans Navn blandt de Magthaveres, som have svunget sig op paa deres høje Plads ved et Kup, uagtet han fuldtvel besad Egenskaber, som kræves til en saadan Daad, nemlig den egoistisk udholdende, forberedende Beregning og saa Evnen til at gøre Tigerspringet, krampagtigt, men rammende. Omgangen med Filippo Strozzi, denne hedensk æsthetiske Karakter med det ringe ethiske Grundlag, bidrog saavel til at udvikle hans litterære og kunstneriske Oldtidsbegejstring som hans

Skepsis og misanthropiske Ringeagt for den daværende Menneskeslægt. Hans Tid var delt mellem ihærdige Studier og vilde Udsvævelser; han gav i Henseende til disse sidste ikke sin Fætter Alessandro noget efter; men medens dennes sanselige Livsnydelse havde sin Oprindelse i en kraftig, dyrisk Natur, var »il filosofo«, som Menigmand kaldte Lorenzo, i Tyveaarsalderen aldrig glad, selv ved de mest larmende Orgier, som han undertiden forlod en Stund for at fordybe sig i Platon og Aristoteles; hans Livslede og Rastløshed kaldte ham saa atter bort fra Bøgerne.

Allerede da han som ganske ung opfostredes i Rom ved Clemens VII.'s Hof, søgte hans urolige Aand at følge sin nervøse Lyst til at gøre ondt og sin utæmmelige Higen efter Berømmelse for enhver Pris. Inden den Tid havde Maria Soderini og hendes Børn flakket rundt i Italien ligesom Giovanni delle Bande nere's Enke og Sønnen Cosimo (»Cosimino«). Der opstod under deres Samværen efterhaanden en personlig Antipathi mellem de to Fættere, idet Lorenzo saae, hvorledes den kønne og raske Dreng blev feteret af Fyrster og andre Fornemme. Hertil kom, at Fordelingen af den resterende Familieformue gav Anledning til bestandige Rivninger. Lorenzo's Moder siger med en kuriøs Vending, at »i Pave Leo's Tid fik enhver Slyngel og Gavtyv noget af ham, undtagen vi«, og af Pave Clemens, til hvem de søgte omtr. 1530, opnaaede de heller ikke de ventede Gunstbevisninger. Paven interesserede sig ganske vist noget for den ualmindelig talentfulde unge Slægtning, men de klingende Beviser paa hans Naade udebleve i betænkelig Grad;

det var dyrt at leve i Rom, navnlig saaledes som Lorenzo levede, Gælden voxede, og pint af Kreditorerne krævede han da en Sum udbetalt, som Pavestolen skyldte ham og hans Broder Giuliano (senere Biskop i Béziers), da det var et Laan, hans Bedstefader i sin Tid havde ydet den. Clemens maatte ud med Pengene — mange var det forresten ikke —, men blev just ikke venlig stemt mod Lorenzino derved. Forinden havde han prøvet at give de to Brødre Sikkerhed for Betalingen i Indtægten af det pavelige Len Fano. Indbyggerne vare imidlertid lidet gunstig stemte mod Medici'erne, reve deres Vaaben ned af Raadhuset og joge Befalingsmanden bort; Clemens var saare ærgerlig derover, men Lorenzo kunde ikke lade være at lade sit Vid spille i den Anledning og bemærkede til Paven, hvem man almindelig ansaa for ikke at have ublandet mediceisk Blod i sine Aarer: »Jeg havde ikke troet, at der var saa megen Forstand i de Folk! Det er godt, at Eders Hellighed ikke regnes med til Medici'erne, ellers kunde de Slyngler gerne komme op i Vatikanet med Sværd i Haand«. Da Lorenzo een Gang for alle havde et Slags Privilegium paa at sige Vittigheder, fandt Paven sig tilsyneladende i disse spydige Ord. Men imod Cosimo viste Clemens sig samtidig irriterende venlig, idet han bestræbte sig for at bringe et Ægteskab istand mellem denne unge Medici og Arvingen til Hertugdømmet Camerino; dette søgte Lorenzo af alle Kræfter at hindre for selv at faa hende til Brud, hvilket dog ikke lykkedes ham. En Arveproces var desuden allerede begyndt mellem Fætterne, og den kom til at trække længe ud. Under

alt dette forbitredes hans Sind mere og mere: han følte sig fornedret og tilsidesat, uden de udvortes Betingelser for Tilfredsstillelsen af hans Ærgerrighed; og et formeligt Had til Pave Clemens steg op i ham, medens en oprørsk Individualisme, næret af Læsning og Fantasier, drev ham til Daad eller Udaad. Nogen Tid efter opdagede man da en Morgen nogle af Statuerne paa Konstantinsbuen samt flere andre antike Figurer omkring i Byen med afhuggede Hoveder; den kunstelskende Clemens VII. blev i høj Grad opbragt og svor, at Gerningsmanden skulde blive hængt, hvem det saa var — undtagen hvis det var Kardinal Ippolito de' Medici. Det opdagedes, at Lorenzo havde øvet dette Hærværk, og det var meget nær ved, at hans Liv havde faaet en brat Ende, dersom ikke Velyndere, navnlig Kardinal Ippolito, vare gaaede i Forbøn for ham: »Han var jo saa ung, havde maaske gjort det af Lyst til at eje slige Oldsager, det var jo deres Forfædres Tilbøjelighed.« *) Med megen Anstrengelse fik man nogenlunde mildnet den vrede Pave, der kaldte Lorenzo Slægtens Vanære og Skam; men han forvistes ikke des mindre fra Rom, med Tilføjelse, at hvo som dræbte ham der i Byen, skulde ikke blive straffet, men belønnet. Det er rimeligt, at dette haarde

*) Utvivlsomt var han en Elsker af Oldsager, men havde ikke, som Ippolito, Raad til at samle paa dem. For at danne en Antiksamling har han dog næppe hugget Hovederne fra Konstantinsbuen m. m. ned, omend han i Virkeligheden tog dem hjem til sig. Arkæologer i vore Dage sige forøvrigt, at det ikke kan have været saa særdeles Meget, han ødelagde.

Bud skyldes Indflydelse fra romerske Litterater, hvem Lorenzino havde ærgret ved sin skarpe Kritik. Og den lærde Humanist og Digter Francesco Maria Molza holdt i »Accademia Romana« en Tale imod ham, hvori han, som Varchi siger, gennemborede ham paa Latin det bedste han kunde. Naturligvis kan man ikke let dømme, om den nærmeste Bevæggrund til Lorenzo's skandaløse Bedrift ikke blot var opluende ungdommeligt Overmod, maaske forhøjet ved en Rus; men med Blikket paa hans Karakter og paa hans senere Liv vil man være temmelig tilbøjelig til at betragte ham som bevidst Efterligner af Alkibiades, der vilde nyde sit Ry som Hermokopide.

Han begav sig da til Florents, hvor han snart satte sig fast i Alessandro's Gunst. Her var nu hans Adfærd ogsaa besynderlig og gaadefuld. Han morede Hertugen ved sine spottende Ytringer om Personer og Ting; thi han skaanede intet, hverken Helligt eller Profant; paa Fester for sin Beskytter ødslede han hvad han ejede af Penge; og han var hans stadige Ledsager paa de berygtede, natlige Udflugter, hvorved »Filosofen« gjorde Tjeneste som Kobler for den vellystige Hersker. Lorenzo's ædle Moder tog sig alt dette meget nær, hun tilskrev ham det ene Brev efter det andet, men uden Virkning, og Franciskanermunken Giuliano Ughi, Forfatter til en »Cronica di Firenze«, fortæller, hvorledes hun ofte kom hen i hans Kloster for at udgræde sin Sorg. Lorenzo bestræbte sig bestandig for at tage sig saa ringe ud som muligt i sin Herres Øjne. Naar der taltes om Krig og Vaabenbrug, syntes han at være ilde tilmode, og den tapre

Alessandro, som havde baade Legemskræfter og Øvelse i at føre Kaarde og Dolk, lo hjertelig af denne Kujon. Han brød sig ikke om Embeder og Æresposter, gik mørkt og tarvelig klædt og saas ofte alene, — derfor, endnu mere end fordi han yndede Studeringer, kaldte Menigmand ham »Filosofen«; i Hertugens nærmeste Omgangskres hed han »grimme Lorenzo«, Lorenzaccio. Ofte saae man ham siddende bag paa Hertugens Hest, naar denne red ud for at sværme om i Gaderne efter Solnedgang; Alessandro var da altid bevæbnet, og da hans Kaarde foer rask af Skeden, kom han let i Klammeri med dem, han mødte. En Nat stak han saaledes den unge Adelsmand Giorgio Ridolfi ihjel, — det ses heraf, at Florents' Hersker, da hans voldsomme Karakter ret havde udviklet sig, ikke behøvede at ty til andres Hjælp for at rydde ubelejlige Personer af Vejen ved Gift eller Dolk, men selv kunde optræde som Landsknægt eller Bravo.

Lorenzo's Hus laa tæt op til Medici'ernes Palads, og tit kaldte Hertugen ham ind til det hemmelige Raad, som havde den største Indflydelse paa Statsstyrelsen, og hvis vigtigste Medlemmer vare Ottaviano de' Medici, af en Sidelinie af Slægten, Guicciardini, Kardinal Cibo og Alessandro Vitelli, Høvedsmand for Livvagten og ivrig Pallesco, hvilket dog ikke hindrede ham i at plyndre Alessandro's Kostbarheder, da denne var død. Lorenzino gjorde Raadet og Regenten tilsyneladende udmærket Nytte som Spion og Forræder; han vedligeholdt en stadig Forbindelse med de Revolutionære i Italien og havde navnlig bestukket en af de Landflygtige til at indfinde sig hos ham engang

imellem og berette om alt, hvad Filippo Strozzi og hans Tilhængere foretoge sig. Baade ved disse Tjenester og ved de før nævnte, mere private, som han ydede sin Herre, havde han i den Grad stemt Alessandro for sig, at han aldeles sikkert vilde have valgt ham til sin Efterfølger paa Hertugtronen, hvor han da rigtignok sandsynligvis ogsaa vilde være bleven modtagen af det florentinske Folk med omtrent lige saa meget, lidt efter lidt opsamlet Had, som det, hans Forgænger efterhaanden var bleven Genstand for.

Al Lorenzino's Hengivenhed og Øjentjeneriet mod Hertugen var imidlertid Komediespil. I Virkeligheden nærede han et brændende Had til Alessandro og ønskede intet hellere end hans Undergang. Aarsagen til hans Mordplaner mod hans tilsyneladende bedste Ven er at søge paa flere Punkter. For det første kan man næppe se helt bort fra Familiens nedarvede Anskuelser i republikansk Retning, hvilke ikke blot gælde for Soderini'ernes Vedkommende, men ogsaa til Dels for den Linie af Huset Medici, som Lorenzino tilhørte gennem sin Fader, og som i sin Tid havde lagt sin Uvillie mod de regerende Medici'er for Dagen ved at antage Navnet Popolani, dengang Florentinerne udjoge Lorenzo il Magnifico's Søn Piero, der — siges det — en Gang paa en Jagt havde givet et Medlem af denne Linie et Ørefigen, som aldrig glemtes af hans nærmeste Slægt. Til disse, maaske ret ubestemte, Fornemmelser af republikansk Sindelag og Familiehævn kom saa litterære Paavirkninger af oldromersk Tænkemaade, som han fik dem gennem antik Deklamation og Samtidens lærde Begejstring. En fremtrædende

Andel i hans fjendtlige Stemning mod Hertugen maa dog indrømmes hans rent personlige Følelser, fremkaldte ved forbitrende og ophidsende Kendsgerninger. Ubemidlet som han var, maatte han leve som Hofmand under Forhold, der ydmygede og pinte den Stolthed, som selv ikke de Historikere, der dømme ham haardest, nægte at han besad. De raa Udsvævelser, hvortil han lod sig drage med af Alessandro, den dobbelte Spionrolle, han var nødsaget til at spille — thi han holdt det hemmelig gaaende med Strozzi'erne ligesaa vel som med Hertugen —, den Forhaanelse, som Alessandro bød ham ved at ville formæle en nær kvindelig Slægtning af ham, i hvem Hertugen var rasende forelsket, med Giomo, den ene af hans berygtede Kammertjenere og Haandlangere, alt dette brændte ham i Sjælen som Helvedsild. Og da endelig Processen med Cosimino afgjordes til Fordel for denne, stod Lorenzo og hans Nærmeste, hvem han var oprigtig hengiven (atter et Træk hos ham, som hans Dadlere maa indrømme), saa fattige, at han var nødt til at tage imod Gaver fra den forhadte »Tyran«. Med sin fine æsthetiske Smag og store Lærdom ærgrede og kedede han sig ofte over sin udannede Herre, der trods sit af Naturen gode Hoved aldrig havde villet tilegne sig Synderligt af de Kundskaber, som Datiden fordrede hos en Gentleman, og ikke var langt fra at sætte Lorenzino de' Medici i samme Klasse som de simple Personer, han havde om sig i Egenskab af Yndlings-Lakajer, Mundskænke o. desl. Men dernæst giver hans fra Barndommen af berømmelseslystne Karakter sit væsentlige Bidrag til Forklaringen af hans

Daad: han attraaede heftig at gøre sit Navn udødeligt som et af Oldtidens store; ja selv om det kun blev en Herostrats Berømthed, han naaede, maatte han knytte sit Navn til en betydelig og overraskende Begivenhed.

For øvrigt var der ikke faa, som mistroede hans hemmelighedsfulde Væsen og advarede Hertugen imod ham. Den fortræffelige Bernardo Segni beretter, at da Alessandro i November 1536 var bleven udnævnt til kejserlig General for et Hærkorps i Krigen i Norditalien, ventede sig Glans og Krigerære af dette Hverv og havde paalagt Folket en ny Skat til Udrustninger, modsatte den ansete Florentiner Francesco Vettori sig denne Foranstaltning og maatte derfor for en Tid trække sig tilbage til sin Bopæl med Hertugens Unaade. »Det var i Slutningen af Maaneden,« hedder det hos Segni, »da Hertugen en Aften, henimod den Tid da Solen gik ned, kom ridende fra Broen Santa Trinità, med Lorenzo bag paa Hesten og kun ledsaget af to Lakajer, og saaes af mange Borgere, som sade paa en Bænk; saa blev det sagt til Francesco Vettori, der som oftest sad dér eller fordrev Tiden med Spil i det nærliggende Hus: »Francesco, der er Hertugen,« hvorover han undrede sig saare meget og knap kunde holde sin Harme tilbage, saa at han næste Morgen tidlig gik op til ham og sagde: »Herre, det er haardt for mig at være Eders Ven; thi Eders Opførsel er saaledes, at den vil styrte baade Eder selv og samtidig alle os Venner af Eder i Fordærvelse.« Da Hertugen stod forbavset ved disse Ord, vedblev Francesco: »Hvad er det for Galskab, at en Fyrste, der har vundet

Florentѕ med Vaabenmagt, den første, der nogen Sinde har haft sligt et Herredømme her, rider ud alene med een bag paa Hesten og om Natten, kun fulgt af to eller tre, og — hvad der er det farligste — ene sætter sin Lid til en Person, som holder Rebstigen for ham, naar han skal klatre over en Klostermur!« Hertugen svarede blot smilende: »Vær ikke bange, Francesco, ingen kan undgaa sin Skæbne; da jeg nu ser, at I holder meget af mig, vil jeg være mere forsigtig.« En anden Gang kom en Soldat til ham og hviskede, at han i Drømme havde set ham myrdet, og at han vilde kunne genkende Morderen; da Hertugen bad ham at udpege denne, betegnede han Lorenzo; men Alessandro smilte kun og svarede: »Kryb godt ned under Dynen en anden Gang, saa drømmer du ikke saadant Tøjeri.« Ogsaa en Astrolog forudsagde ham hans Død, og Solformørkelser og andre Himmeltegn fyldte Folket med overtroiske Anelser. Fra Rom skrev Lucrezia Salviati, den ærværdigste Matrone, der levede dengang (som Varchi kalder hende), at han skulde tage sig i Agt for en vis Person, som hun skildrede med Lorenzo's Udvortes og Sæder, og da Maria Salviati, Cosimino's Moder, blev spurgt af Alessandro om Grunden til hendes tydelige Uvillie mod Lorenzo, svarede hun, at denne engang vilde blive hans Morder. Dog slog Hertugen alt dette hen og tilskrev det Misundelse imod hans Favorit. Lige saa uimodtagelig mod Advarsel var han, da en Florentiner meddelte ham, at Piero Strozzi, hvem han havde talt med i Neapel, havde fundet det saare mærkeligt, at Hertugen stolede saa trygt

paa en Person, der havde til Hensigt at dræbe ham, og som selv havde ytret dette til Piero. Varchi citerer de Ord, der vare faldne: da den unge Strozzi bebrejdede Lorenzino hans tvivlsomme Holdning, svarede denne kun: »Messer Piero, jeg vil ikke give Eder noget videre Svar paa det, I har sagt mig; men jeg haaber at vise Eder klart, og det om kort Tid, at jeg er en brav Mand.« Disse Ord, fortalte Hertugen Lorenzo, vare røbede ham fra paalidelig Kilde; men Lorenzo tilstod ganske rolig, at han havde udtalt dem, thi hvordan kunde han faa Piero's og hans Brødres onde Raad at vide, dersom han ikke gav sig Mine af at være Hertugens Dødsfjende? Man har derfor al Grund til at tro, at Alessandro lige til sin sidste Stund saa godt som ikke anede, hvad der boede i den unge Mand. Kun en enkelt Ytring af Hertugen, som Varchi meddeler, antyder, at han et Øjeblik kunde nære Mistanke til ham, men at denne dog altid veg for hans Ringeagt for »Filosofen«s Mangel paa Mod. Da engang Alessandro og Kammertjeneren Giomo firede Lorenzino ned fra en høj Mur, sagde Giomo, som misundte og hadede Lorenzino, til sin Herre: »Aa, lad mig skære Rebet over, saa lader vi ham falde og er fri for ham.« Alessandro svarede imidlertid: »Nej, det vil jeg ikke have; men han vilde nok gøre det ved mig, dersom han blot turde.«

Et karakteristisk Billede af deres Forhold og af Hertugens og hans Yndlings saa forskellige Skikkelser giver Benvenuto Cellini i sin livlige, ukunstlede Stil. Hertugen, der af og til ogsaa agerede Kunstbeskytter

som en ægte Medici, havde bestilt nogle nye Mønter hos Cellini, og den djærve Kunstguldsmed beretter i sine Livserindringer, hvorledes han ved sine Besøg hos Alessandro, for at modellere hans Ansigtstræk, ofte fandt ham sovende Middagssøvn ganske ene »med hans kære Lorenzino, som siden slog ham ihjel; og jeg forbavsedes meget over, at en saadan Hertug havde slig en Tiltro.« Eftersom Cellini havde sit Atelier i Rom og sine fleste Ejendele dér, var det hans Agt at tage derned, før han bosatte sig i Florents som Hertugens Medaillør, og ved hans sidste Audiens i Paladset var Alessandro, der den Dag laa til Sengs som Følge af endnu større Udskejelser end sædvanlig, halvt vred over, at han vilde bort, og bad ham meget om at blive, idet han vendte sig til »den gale, melankolske Filosof Lorenzino«, som stod ved Sengen, og anmodede ham om at bruge sin Overtalelseskunst lige overfor den genstridige Kunstner. »Dog Lorenzino sagde ikke andet end: Benvenuto, du gjorde bedst i at blive. Hertil svarede jeg, at jeg vilde i ethvert Tilfælde tilbage til Rom. Han tav og betragtede stadig Hertugen med et ondskabsfuldt Blik. Nu havde jeg gjort Medaillen for saa vidt færdig, lagde den ned i en Æske og sagde til Hertugen: Vær I kun rolig, jeg skal gøre Eder en langt smukkere Medaille end den, jeg udførte for Pave Clemens, og Messer Lorenzo dér skal opgive mig en skøn Revers, da han er en lærd og begavet Person. Ved disse Ord udbrød Lorenzo: Jeg har netop ikke tænkt paa andet end at komponere dig en Revers, som kan være hans Højhed værdig. Her-

tugen smilede, saae paa Lorenzo og sagde: Lorenzo, I skal give ham Reversen, og han skal udføre den her og ikke rejse sin Vej. Lorenzo svarede hastig: Jeg skal gøre det saa hurtig som muligt, og jeg haaber, at det vil blive noget, som skal sætte Verden i Forundring. Hertugen, der undertiden ansaae ham for at have en Skrue løs, undertiden for Kujon, vred sig af Latter i Sengen ved at høre disse Ord.« Først senere fattede Cellini den skjulte Mening af denne gaadefulde Tale.

Lorenzino begyndte at forberede Iværksættelsen af sit Forehavende, længe før det virkelig kom til Udførelse. Det synes dog, at han først har lagt den egentlige Mordplan efter Kardinal Ippolito's Død. En Dag sagde Alessandro om en sjælden fortrinlig Panserskjorte, som han altid gik med, at dersom den ikke sad saa godt og den i mindste Maade var ham til Besvær, vilde han aldrig gaa rustet, thi han behøvede det ikke synderlig. Disse Ord hørte Lorenzo, og da Hertugen engang, under Opholdet i Neapel 1535, skiftede Klæder i et Værelse ved Siden af sit Sovekammer og havde ladet Panserskjorten ligge paa Sengen, snappede han den og kastede den i en Brønd dér i Nærheden. Alessandro savnede naturligvis sin Rustning, men det faldt ham ikke ind at mistænke Lorenzo, uagtet Dommeren Ser Maurizio sagde til ham efter Hjemkomsten fra Neapel: »Eders Højhed skulde give mig Tilladelse til at forhøre Filosofen; jeg kunde nok have Lyst til at vide, hvem der har stjaalet Eders Panserskjorte.« Efter hvad Lorenzo fortalte Varchi i Venedig, havde han engang til Hen-

sigt at gennembore Hertugen med en Dolk, medens de begge sad paa samme Hest, en anden Gang at støde ham ned fra en høj Mur; men han afholdtes fra dette af Frygt for, at hans Offer ikke skulde omkomme eller for at man skulde tro, at det ikke var gaaet naturlig til. Han havde engang frelst en vis Michele (eller Piero) del Tavolaccino, med Tilnavn Scoronconcolo, fra Dødsstraf for et Drab og til Gengæld i ham vundet en Ven, som vilde gøre alt for ham; til denne Mand, som var af ringe Herkomst, af slette Sæder, men modig og en udmærket Fægtemester, sagde han, at en Person ved Hoffet havde fornærmet ham; men han skulde ved Himlen . . . Mere behøvedes ikke for at faa den tjenstvillige Scoronconcolo til at udbryde: »Sig mig kun, hvem det er, og lad mig tage Sagen i min Haand, saa skal han ikke volde Eder mere Ubehagelighed.« Ja, men det var en Yndling af Hertugen, indvendte Lorenzo. »Han være hvem han vil,« svarede Banditen, »jeg skal slaa ham ihjel, selv om det var Christus selv.« Lorenzo meddelte ham da, at han havde til Hensigt at lade Mordet foregaa i et Værelse i sit Hus, hvor han nok skulde faa lokket sin Fjende hen; og for at ikke Folkene i Nabohuset, der ejedes af Maria Salviati, skulde blive forfærdede ved at høre Larm inde hos ham, holdt han otte—ti Aftener i Træk Fægteøvelser med Scoronconcolo eller med en Tjener i dette Værelse, hvorved han raabte højt: »Staa fast! Dér traf du mig, Forræder! Jeg er død!« og lignende.

Ved Nyaarstid 1537 opholdt Lorenzo sig hos sin Moder i en Landsby ved Florents, hvor hans Broder

Giuliano, som han holdt meget af, laa syg. Den 4de Januar sagde han Moderen Farvel, tankefuld og mørk, og begav sig ind til Staden; thi nu var det hans Agt at fuldbyrde Drabet, idet Omstændighederne netop syntes gunstige. Der var just kommet Efterretninger om, at det begyndte at se galt ud med Karl V.'s Magt i Italien, og han var jo Alessandro's Beskytter. Hertugen havde hele Dagen før Helligtrekonger, den 6te, strejfet om i Byen maskeret og deltaget i allehaande Lystighed, og da Lorenzo derfor spurgte ham ved Aftensbordet, hvad han vilde foretage sig, svarede han, at han var træt og vilde gaa i Seng. Da hviskede Lorenzo ham nogle Ord i Øret, som bragte ham til at forandre sin Beslutning; han stod op og iførte sig sin zobelforede Kappe af Atlask, og da han skulde tage sine Handsker, spurgte han: »Hvilke skal jeg vælge, Stridshandskerne eller de parfumerede?« Lorenzo gav ham et Par af de sidste og fulgte ham tillige med Giomo, l'Unghero og to andre af Hoffolkene. Det, som han havde sagt til Alessandro, var, at det endelig var lykkedes ham at overtale sin smukke Tante Caterina Ginori til at laane Hertugen Øre; efter andre Beretninger var det den ene af Lorenzo's Søstre, hvis Skønhed havde gjort Indtryk paa Alessandro, og som hans Favorit falskelig lovede at føre ham sammen med i hans Hus denne Aften. Da Hertugen og hans Følgesvende havde vandret en Stund om i Gaderne, sendte han de tre bort og beholdt kun l'Unghero hos sig; men ogsaa denne Tjener lod han blive nede paa Gaden, da han selv gik op hos Lorenzo sammen med denne. I det

opvarmede Værelse kastede Hertugen, der følte sig søvnig, sig paa en Seng og faldt snart i Søvn; men først havde han spændt sit Sværd af, hvilket Lorenzo ubemærket omviklede saa godt med Sværdremmen, at det vanskelig kunde drages, hvorefter han lagde det ved Hovedgærdet. Saa snart Alessandro sov, skyndte Lorenzo sig hen at hente Scoronconcolo, til hvem han sagde, at nu var Hævnens Time kommen, og at det var Hertugen selv, som skulde falde for deres Dolke. Den anden kom et Øjeblik ud af Fatning ved disse Ord, men svor strax igen, at han skulde blive dræbt, selv om det var Djævelen selv. Ifølge Varchi sagde Lorenzo: »Du skal ikke være bange, fordi det er Hertugens Yndling,« hvortil hans Hjælper svarede: »Ikke om det saa var Hertugen selv«; — »ham er det netop«, udbrød Lorenzo. Medens en anden af hans Tjenere, Freccia, som var bleven indviet i Planen, holdt Vagt udenfor Kammeret, gik de to derind og udførte deres Forsæt, dog først efter en haard Kamp i Mørket med den kraftige Mand, som bed Lorenzo, der styrtede sig over ham, saaledes i en af hans Fingre, at han aldrig forvandt det. Varchi beskriver dette Optrin med alle dets gruopvækkende, næsten anatomiske Enkeltheder. Tilsidst klemte Lorenzo den saarede Hertug ned med hele sit Legemes Vægt, medens hans Hjælper filede Offerets Strube over. Efter at Alessandro havde udaandet sit sidste Suk, lagde de hans blødende Legeme paa Sengen og tildækkede det med et Tæppe, og — her møde vi et meget karakteristisk Træk (hvis

man da kan tro det) — Lorenzo lagde en Seddel paa hans Hoved med Indskriften:

Vicit amor Patriæ laudumque immensa cupido (Fædrelandskærligheden og den mægtige Ærelyst har sejret).

Giuliano Ughi fortæller, at han ogsaa vilde gøre det af med Kardinal Cibo med det samme, men at Scoronconcolo fik ham derfra og opfordrede ham indstændig til at komme bort fra Byen. Sandsynligere lyder det imidlertid, som Segni beretter, at han var halvt ude af sig selv over sin Daad og som Følge af Saaret i Haanden, saa at han istedenfor at lade Stormklokken lyde og forkynde Folket sin Gerning, nøjedes med at banke 'paa hos sin Nabo Ginori og, da Ingen lukkede op dér, at forlange Postheste hos Biskop Agnolo Marzi, der forvarede Stadens Nøgler og bl. a. havde Postvæsenet under sig. Han foregav, at hans Broders Sygdom krævede en hurtig Afrejse, og da han var Hertugens intimeste Ven, fik han med Lethed den ønskede Befordring. Selvfølgelig skyndte han sig strax afsted, alt hvad Remmer og Tøj kunde holde, i Følge med sine to Medhjælpere; men ikke til den By, hvor hans Broder var, derimod først til Bologna, hvor han kun hvilede ud i to Timer, og derpaa videre til Venedig, hvor han ankom om Aftenen den 8de, strax ilede til Filippo Strozzi, som dengang opholdt sig der, og forbavsede og glædede ham højlig ved at vise ham Nøglen til det Kammer i Florents, hvor den af ham myrdede Hertugs Lig laa gemt.

III.

I disse Dage, fortæller Benvenuto Cellini, som endnu var i Rom, saaes fra denne By ligesom en Bjælke af Ild i Retning af Florents, aabenbart Varsel om en stor Begivenhed, — overtroisk var man dengang —; og ganske rigtig fik man kort derpaa at vide Alessandro de' Medici's Mord. Cellini siger, at han i en af Roms Gader mødte Messer Francesco Soderini, »der kom dinglende paa et usseligt Mulæsel. Han lo højt paa Gaden, som om han var forrykt, og sagde: »Det er Reversen til den Medaille af den afskylige Tyran, som din gode Ven Lorenzino de' Medici lovede dig,« og han tilføjede: »Du vilde gøre Hertugerne udødelige; men vi ville ikke have flere Hertuger,« og saa spottede han mig, som om jeg var Hoved for en hertugelig Familie. I det samme kom en vis Baccio Bettini, der havde en Klump af et Hoved, saa stort som en Kurv, og han gjorde sig ogsaa lystig over mig med disse Hertuger og sagde: »Vi have skaffet dem af med Hertugværdigheden; vi ville ikke mere vide af nogen Hertug, og du vilde gøre dem udødelige,« samt flere krænkende Ord. Tilsidst blev jeg altfor ked af dem og sagde: »Hør, I Dumrianer, jeg er en stakkels Guldsmed, som tjener den, der betaler mig, men I driver Spot med mig, som om jeg var en Partihøvding; jeg vil dog ikke bebrejde Jer Jeres Forfædres Rovbegærlighed, Taabelighed og Pjalteri; jeg siger kun til al Jer dumme Latter, at før to—tre Dage det højeste er gaaede, faar I en ny Hertug, som

maaske er meget værre end den forrige.« Da saa den Efterretning indtraf, at Cosimo de' Medici var bleven Hertug af Florents den 9de Januar, kom Turen til Cellini at le.

Der var nemlig i Florents hændt vigtige Begivenheder, Slag i Slag, efter Hertug Alessandro's Død. Da Hertugens to Kammertjenere ikke saae noget til deres Herre om Morgenen, søgte de ham allevegne, hvor de kunde tænke sig, at han var, først i — et Nonnekloster, som han hyppig besøgte, og da de fik at vide, at Lorenzo var rejst med Posten, troede de et Øjeblik, at Alessandro var taget med ud paa Landet. Dog ved nærmere Efterspørgsel blev det dem snart indlysende, at han maatte være bleven dræbt; de gik da op til Kardinal Cibo og betroede ham det. Liget fandtes, og man blev enig om foreløbig at holde Sagen hemmelig for Folket, fejrede Helligtrekongersdag med Ringrending og lignende Festligheder, sagde til dem, der søgte Audiens, at Hertugen ikke var ganske rask, skrev til Kommandanten Alessandro Vitelli, hvis midlertidige Fraværelse fra Byen ikke mindst havde givet Anledning til Mordplanens Iværksættelse just hin Dag, at Hertugen var bleven saaret og ønskede hans Tilbagekomst, og endelig sammenkaldte man det hemmelige Raad for i Forening med det at sikre sig mod Medici'ernes Fjender. Imidlertid spredtes Nyheden dog snart over Byen og satte Partiernes Lidenskaber i stærk Bevægelse; en Revolution var i truende Nærhed, men de højtansete Borgere Francesco Vettori og Francesco Guicciardini, især den sidste, fik den besværget ved Snedighed og Snarraa-

dighed, medens Modstanderne af den mediceiske Slægt vare splittede ad ved indbyrdes Uenighed. Cosimo hentedes til Byen, og medens Gaderne paany genløde af Raabene »palle, palle!« og »duca, duca,« som Vitelli's Soldater fik Folket til at istemme, proklameredes han til Florents' Hersker af »de 48 Mænds Raad«, som i Begyndelsen havde haft 48 Meninger, efter Varchi's Udsagn.

Det var altsaa en anden, der høstede Lønnen for Lorenzino's Bedrift. Imidlertid priste de Landflygtige, og Andre med, ham i høje Toner; saaledes begyndte Jacopo Nardi et Brev til Kardinal Ridolfi, dateret 18de Jan., med disse bibelsk pathetiske Ord: »Da det har behaget det guddommelige Forsyn at knuse den hovmodige Kæmpes Overmod, — *et jam erexit cornu salutis nobis in manu David pueri sui**), thi saadan har den ædle Yngling været for os, — og da Eders Eminens, som sit Fædrelands aandelige Fader, sammen med de øvrige hellige Guds Redskaber, arbejder for Israels fuldstændige Udløsning, tilbyder jeg ogsaa min ringe, men tro Tjeneste«. Filippo Strozzi kaldte ham den nye Brutus, og Varchi — der i sin florentinske Historie erklærer, at hvad man saa vil sige om denne Daad, mener han, at ingen Ros er for stor for

---

*) »Og han har oprejst os et Frelsens Horn i Davids, sin unge Tjeners Haand«; frit eft. Jesu Sirachs Bog, 47. Kap. 6.—7. Vers. I den danske Bibelovers. lyder Stedet saaledes om David: »Thi han paakaldte den højeste Herre, og denne lagde Styrke i hans højre Haand til at borttage et Menneske, mægtigt i Krig, og til at ophøje sit Folks Horn.«

den — skrev Vers til hans Ære baade paa Latin og Italiensk og citerer et latinsk Epigram af Molza med Hentydning til den Hændelse, der forjog Lorenzo fra Rom:

Invisum ferro Laurens dum percutit hostem,
Quod premeret patriæ libera colla suæ;
Te ne hic nunc, inquit, patiar, qui ferre tyrannos
Vix olim Romæ marmoreos potui.

(Da Lorenzo gennemborede den forhadte Fjende med sit Sværd, fordi hans Aag tyngede paa Fædrelandets frie Nakke, sagde han: Jeg vil ikke taale dig her, jeg, som fordum i Rom knap kunde finde mig i Tyrannernes Marmorbilleder.)

Ligesaa begejstret over ham var Historikeren og Digteren Girolamo Borgia, baade i Prosa og paa Vers: som en ny Machaon, Føbos' Søn, har han bragt Fædrelandet Lægehjælp (Hentydning til Medici-Navnet); og ene overstraaler han begge Brutus'er. »Hvem der ikke priser din Daad, Lorenzo, er enten en Tyran eller, benægter han dette, saa ønsker han at blive det.«

Hvorledes var nu Gerningsmanden selv tilmode? Man fejler næppe ved at antage, at ligesaa snart Tilbageslaget efter det voldsomme Sindsoprør var overstaaet, følte han Glæde ikke blot over Tilfredsstillelsen af det personlige Had og Uafhængighedsdriften, men ogsaa over at være det Redskab, som muliggjorde Florents' politiske Befrielse. Han var i dette Øjeblik ærlig med ved Forberedelserne til et Kup mod Staden; det ses af hans Breve, at han virkede for at hverve Tropper, søgte at bestikke den hertugelige Kommandant i Pisa og stræbte at opildne den nølende Filippo Strozzi til hurtig Handling. Det er let nok

nuomstunder at dadle ham, fordi han ikke havde forudset, at Cosimo strax vilde blive Alessandro's Efterfølger: men det var han da i hvert Fald ikke ene om, hvad vi jo have set af Cellini's ovenanførte Skildring. Men — til Gengæld og til Ære for ham som Privatperson — af et i den senere Tid fundet Brev fra Lorenzo til hans gamle Lærer Zeffi erfarer man, med hvilken rørende Omhu han strax sørgede for sin Moders og sine Søskendes Sikkerhed og Velfærd.

Dog, der var trods den overvættes Lovprisning snart dem, som dadlede ham, fordi han havde forladt Florents, og for at stille sin Handling i det bedste Lys baade hos disse og hos andre skrev han da et interessant, forklarende Brev (5te Febr. 1537) til Vennen Francesco de' Medici i Rom og udgav siden i Venedig et meget velskrevet Forsvarsskrift med Titel: »Lorenzo di Pierfrancesco de' Medici's Apologi angaaende Florents' første Hertug, Alessandro's, Fødsel og Død«. Det er en af de bedste Prøver paa politisk Veltalenhed, som vi finde i den italienske Litteratur; den store Digter Leopardi, der selv var en Prosaens Mester, roser stærkt dets ypperlige Form; men Bevisførelsen deri taaler rigtignok ikke helt igennem en nøje Prøvelse. »Dersom jeg skulde retfærdiggøre mine Handlinger,« saaledes begynder det, »hos dem, der ikke vide, hvad Frihed er og hvad Tyranni er, vilde jeg bestræbe mig for at bevise med de mange Grunde, som existere, at Folk ikke bør attraa noget mere end at leve et politisk Liv, følgelig i Frihed; thi et offentligt Statsliv er sjældnere og

mindre livskraftigt under enhver anden Regering end i Republikkerne; og jeg vilde ogsaa vise, at da Tyranniet er fuldstændig stridende mod et politisk Liv, bør de ligeledes hade det fremfor alt andet, og at denne Anskuelse oftere har vist sig saa fremherskende, at de, der have befriet deres Fædreland fra et Tyranni, ere blevne ansete for værdige til Hæder næst efter dem, hvem Landet skylder sin Tilværelse som Stat. Dog da jeg har at tale til dem, der vide, enten gennem Tænkning eller gennem Praxis, at Friheden er et Gode og Tyranniet et Onde, vil jeg forudsætte denne Almensætning og tale særlig om min Daad, ikke for at forlange Belønning eller Ros derfor, men for at tydeliggøre, at jeg ikke blot har gjort, hvad enhver god Borger er forpligtet til, men at jeg vilde have svigtet mit Fædreland og mig selv, hvis jeg ikke havde gjort det.« Alessandro (hedder det fremdeles) var en Nero, en Caligula og Falaris, han bedrog Frihedens Elskere og berøvede Florents alle dets republikanske Institutioner; han var maaske ikke engang af Medici'ernes Æt paa fædrene Side, saa at Lorenzo's Slægtskab med ham var højst tvivlsomt, og selv havde han forgivet baade sin Slægtning Ippolito og sin egen Moder. Lorenzo havde aldrig været hans Tjener, thi, føjer han sofistisk til, »han gav mig ingen Løn; jeg betalte mine Skatter ligesom andre Borgere, men hans Undersaat var jeg dog ikke; thi vi havde lige Vilkaar.« Skøndt Alessandro førtes bag Lyset ved hans Forstillelse, maa man ikke tro, at Hertugen holdt af ham: den Mand holdt ikke af noget Menneske. Det vilde være herligt, om man

skulde fortælle Tyrannerne i Forvejen, at man vilde dræbe dem; ganske vist er Trofasthed og Tillid i Venskab en saa udmærket Ting, at man heller maatte være Dyr end Menneske, hvis dette Gode ikke fandtes paa Jorden, men lige overfor Tyranner gælder intet Broderskab: de skulle dræbes, hvordan det saa sker, og Alle ere jo enige om at prise Timoleon, fordi han ofrede sin egen Broder for Frihedens Skyld. Hvad man især har bebrejdet ham, er hans Opførsel hin Nat efter Alessandro's Død; denne forsvarer han med stor Snildhed. Indtil selve Drabet kunde han raadslaa og handle omtrent alene; men derefter behøvede han Hjælp; hvor skulde han finde den? Ikke hos de undertrykte, trællesindede Florentinere, men snarere hos de landflygtige Frihedsmænd. Dertil kom, at Scoronconcolo allerede havde tabt Modet. Skulde han maaske have taget Hertugens Legeme paa Skuldrene ligesom en facchino (Lastdrager, Sjover) og rendt omkring i Gaderne og skreget, som om han var gal? Dersom han havde afhugget Hovedet og bragt det til en eller anden af de fornemme Borgere, vilde maaske ingen have genkendt Hertugen eller i alt Fald skænket hans Morder Tiltro, »thi jeg ansaas for at have et ganske andet Sind end det, jeg virkelig havde.« Det hele, han efter al Rimelighed havde opnaaet, var at blive hugget ned af Hertugens Folk; thi det var en maaneklar Nat, og Drabet var jo sket omtrent midt iblandt hans Tjenere og Vagter, og man havde da troet, at han havde gjort det for selv at blive Florents' Hertug, saa at han baade vilde have mistet Liv og Ære. Nej, han maatte dølge

Mordet saa længe som muligt og imidlertid kalde de Landflygtige til Kamp for Friheden, som der nu var Haab om at genvinde. Des værre var det ikke gaaet, som han havde tænkt sig: de florentinske Flygtninge havde viist en sørgelig Mangel paa Energi, og Cosimo var bleven Florents' Hersker, hvilket Lorenzo aldeles ikke havde anet vilde ske. Han slutter med de stolte Ord: »Man betænke, hvad jeg kunde gøre uden andres Hjælp, hvis jeg har fejlet. Kræv i det hele ikke mere af Folk, end hvad der er muligt, og vær forvisset om, at dersom jeg havde kunnet bevirke, at alle Florents' Borgere nærede den Kærlighed til Fædrelandet, som de burde nære, saa vilde jeg, der ikke veg tilbage for at berøve Tyrannen Livet, da det var Vejen til Opnaaelsen af mit Ønske, for at udsætte mit Liv for aabenbar Fare og at forlade min Moder, min Broder og alt, hvad der var mig kært, og bringe hele mit Hus i en saadan Ødelæggelsestilstand, som det nu er i, — vilde jeg ikke have taget synderlig i Betænkning at udgyde mit eget og min Slægts Blod for at naa dette Maal; thi det er sikkert, at hverken de eller jeg havde kunnet ende vort Liv paa en berømmeligere Maade end i Fædrelandets Tjeneste.«

Da Cosimo I. kaaredes til Hertug, maatte han love Kardinal Cibo fire Ting: at gøre Ret mod Alle og Enhver; ikke at unddrage sig Kejser Karl V.'s Overhøjhed; at behandle Hertug Alessandro's uægte Søn og Datter vel, og at hævne hans Død. For det første blev da Lorenzino hængt in effigie ved det ene Ben med Hovedet nedad, han selv og hans Nær-

meste erklæredes for fredløse, og hans Hus blev til Dels nedrevet for at give Plads for en Gade, der fik Navnet Via del traditore, Forrædergaden, men forøvrigt er forsvunden for længe siden ved Palazzo Riccardi's Udvidelse og Ombygning. Hoben gjorde et rigt Bytte af Malerier, Billedhuggerarbejder og andre Kunstsager samt antike Manuskripter i Lorenzino's Hus, og Alessandro Vitelli ranede for 15,000 Scudi Kostbarheder i hans Villa (saa helt fattig var han da altsaa ikke længer!); men ved samme Lejlighed plyndrede Vitelli ogsaa sin forrige Herres Palads i Forening med de to oftere omtalte Kammertjenere, ja udstrakte endog sin Havesyge til Naboens, den nye Hertugs Hus, — han undskyldte sig for Cosimo med, at nu havde denne jo et Slot: hvad behøvede han saa at bryde sig om sin gamle Bolig? Den, der dræbte Forræderen, fik Løfte om 4000 Gylden strax samt 100 Gylden aarlig for sig og Arvingerne, fremdeles Skattefrihed og en Mængde Privilegier; hvo der bragte ham levende til Florents, skulde faa den dobbelte Løn.

Som Følge heraf flakkede Lorenzino om i Europa med stadig Udsigt til at falde for Morderdolken, siden de Landflygtiges Forsøg paa at erobre Florents tilbage var strandet. Dette var især Filippo Strozzi's Skyld: han troede ikke ret paa deres Sag og handlede ikke energisk nok. I Slaget ved Montemurlo den 1ste August 1537 havde saa Cosimos Tropper fanget de fornemste af dem, deriblandt Filippo Strozzi, som kort efter døde for sin egen Haand i Fængsel. Engang, før disse Begivenheder, begav Lorenzo sig til Kon-

stantinopel for at søge Hjælp hos Tyrkerne mod sine Landsmænd, men til ingen Nytte; en Tid lang, fra 1537, skjulte han sig og sine fejlslagne Forhaabninger i Frankrig. Dér levede han først en Stund ved Frants I.'s Hof*), hvor Digteren Luigi Alamanni, ogsaa en florentinsk Flygtning, sang til hans Berømmelse, siden opholdt han sig i Paris og drev filologiske Studier ved Stadens Universitet. Scoronconcolo havde han med sig i flere Aar. Hvorledes den Pris, der var sat paa hans Hoved, fristede nogle, og hvorledes Hertug Cosimo — der ovenikøbet af og til mindedes derom af Karl V. — ikke glemte sin Hævn, ses af et Brev fra den ansete Gejstlige og Digter Giovanni della Casa, Forfatteren af »Il Galateo«, fra Aaret 1547, altsaa ti Aar efter Alessandro's Mord. Lorenzino befandt sig den Gang i Venedig ligesom della Casa og omgikkes ofte skjult med denne; en Dag, hedder det, var della Casa's Gondol bleven standset af nogle Ubekendte, som foregave at søge efter Kontrabande, men i Virkeligheden ledte efter den florentinske Hertugs Morder. I det rige og glimrende, raffineret nydende Venedig, hvorhen Lorenzino var dragen efter Fredslutningen i Crépy 1544, maatte han efter sin Natur og Aandsretning føle sig ret tilpas; skøndt han var nødsaget til at holde sig saa temmelig i Stilhed og være for-

*) Det var paa den Tid, efter al Rimelighed, at Michelangelo, som var i nær Forbindelse med Roberto Strozzi og satte Lid til Kong Frants, gav sit Sindelag mod det ny Regimente i Florents og sit Haab om Stadens Befrielse Udtryk i en Buste af Brutus. Mon han ikke har tænkt paa Lorenzino derved?

sigtig, omgikkes han dog endel med de derværende Skønaander og Kunstnere. Da Strozzi'erne, af hvilke to vare gifte med hans Søstre, sørgede for hans Udkomme, kunde han, der nu havde sin Moder hos sig, bo næsten overdaadigt. Og medens han med vaagent Øje fulgte de (mislykkede) Sammensværgelser mod Kejserens Magt i Italien, der planlagdes i Venedig 1546—48, ja endog synes at have staaet dem meget nær, fængsledes hans Sind af en heftig Kærlighed til en skøn Venetianerinde, Elena Barozzi Zantani, hvilket maaske gjorde ham mindre varsom ligeoverfor den stadige Udspionering, han var udsat for. Om Morgenen endelig den 28de Februar 1548 bleve Lorenzo og hans Slægtning Alessandro Soderini overfaldne bag fra paa Gaden i Venedig af to lejede Stimænd og dræbte med Daggerter — til megen Glæde for Kejseren og for Cosimo, som i Breve udtaler, hvor godt det er, at Verden er bleven befriet for denne Pestilens, men til Sorg for Adskillige, som kendte ham nærmere, f. Ex. della Casa, der skriver til en Ven: »Jeg har kun meldt Kardinal Farnese Messer Lorenzo de' Medici's Død ganske simpelt, uden nogen Lovtale; Gud give derfor, at man ikke, ligesom man har dadlet mig for maaske at have elsket Hans Naade altfor højt i Live, vil dadle mig for at have glemt ham efter hans Død.« Den venetianske Regering var allerede nu saa reduceret, at den ikke turde kny i Anledning af Mordet! —

Lorenzino's Træk ere os bevarede paa en Medaille, som den kgl. Møntsamling ejer, og som er gengiven i numismatiske Værker: et fint, spidst og klogt Ansigt

med temmelig stort, let krøllet Haar og Skæg; paa Bagsiden af Medaillen ses efter en antik Brutusmedailles Forbillede to Dolke med en Hue eller Hjælm derimellem og underst Indskriften VIII Id. Jan., ɔ: den 6te Januar, altsaa Datoen for hans Livs Storbedrift.

At denne, hvad praktisk og varigt Resultat angaar, i Virkeligheden var falden til Jorden, kan ikke nægtes. Det kan for en Del ligge hos ham selv, men i nok saa høj Grad maa Grunden søges hos Italienernes politiske Dekadence: hvem skulde have optaget og gennemført den Opgave at stille Florents' gamle, frie Forfatning paa Benene igen! Rigtig tro paa Repuplikken gjorde kun nogle temmelig faatallige Tilhængere af det fordums »Græder«-Parti; og det stolte Købmandsaristokrati, Strozzi'erne og deres Jævnlige, drev nok Opposition, men havde intet Ideal. Diplomatisk Kløgt og individualistisk Magtstræben mødes paa mangehaande Kanter, men den nationale Enhedsfølelse svigter, den, der endnu kunde have sat en Bom for de spansk-kejserlige Landsknægtskarer og hjulpet sig uden fransk Indblanding. Der var Aandskræfter endnu i rig Mængde tilstede, men de bedste drog Litteraturen og Kunsten til sig, og herfra anlagdes en æsthetisk Maalestok, helst med den beundrede »antichità« som Udgangspunkt, paa Livets og Tidshistoriens Fænomener. Pietro Aretino, som just ikke fortjener at nævnes for sin Dyds Skyld, men som unægtelig var et ypperligt Hoved — med en slem Mund —, har med kynisk Bonsens udtalt, at det er »Pedanteriet«, der er Skyld i saadanne Begivenheder

som Alessandro's Mord og i den Ros, som er bleven dettes Ophavsmand til Del. Man maa her gøre opmærksom paa, at »pedante« dengang ikke altid var et Skældsord: det betegnede ofte blot en Lærer i Humaniora for Ungdommen; og Aretino, hvis klassiske Dannelse var mangelfuld, og som tidt maatte høre ilde derfor, havde begribeligvis et Horn i Siden paa Humanistlavet. Sandt er det dog, at medens selv den brave Jacopo Nardi efter nogle Aars Forløb fandt sig i de nye Forhold og anerkendte Cosimo I., iførte netop Litteraterne snart Lorenzino den Brutus-Toga, han som historisk Skikkelse beholdt længe uantastet. Man lavede da en formelig Rollebesætning: Alessandro Cæsar, Cosimo Augustus, Lorenzino Brutus, Filippo Strozzi Cato; Cicero var man Allesammen Lidt af.

Lorenzino de' Medici har imidlertid ikke alene et Navn i Italiens politiske Historie, men tillige i den italienske Skønlitteraturs Historie som Forfatter af Komedien »Aridosio«, opført 1536 i det florentinske Spedale de' Tintori i Anledning af Hertug Alessandro's Bryllup; han, der i det hele har en vis Lighed med Hamlet, i alt Fald udvortes, ligner altsaa ogsaa Helten i Shakespeares Tragedie i sine dramaturgiske Tilbøjeligheder. Som Renaissancens Komediedigtere i Almindelighed har Lorenzino ikke sin Styrke i Opfindelsen; man fulgte jo som ene rigtig den bekvemme Methode at hente Motiver hos Plautus og Terents, Oldtidens store Mønstre, og Forfatteren af »Aridosio« har øst af hele tre romerske Komedier, nemlig Terents' »Adelphi«, hvor han hentede de to Hovedpersoners Karakter, den milde, rundhaandede Marcan-

tonio's og hans Broders, den haarde, gerrige Aridosio's, fremdeles af Plautus' »Mostellaria«, som har givet ham Hovedhandlingen — kendt fra Holbergs »Abracadabra« —, endelig »Aulularia«, hvor han har skaffet sig nogle Træk til Titelfigurens Karakteristik. Det hele er ret smagfuldt sammenarbejdet, og Dialogen, som væsentlig er Lorenzino's eget Værk, er flydende og god; han har endvidere føjet et Par Bipersoner til af mere moderne Præg, navnlig en halvt komisk, slyngelagtig Præst, Ser Giacomo, som skal mane Spøgelserne ud af det forhexede Hus. »Aridosio« blev oversat paa Fransk og lidt bearbejdet af Pierre de Larivey omtr. 1570, og fra hans Komedie »Les Esprits« har atter Molière taget noget af »son bien«, idet han flyttede et Par Scener over i sin »Avare«.

Efter at vi have set, hvorledes Historien selv satte det Drama i Scene, som foregik i Florents 1537, kan det maaske have sin Interesse til Slutning i al Korthed at kaste et Blik paa, hvordan Digtekunsten har opfattet og fremstillet Lorenzino.

Til Digtekunstens Frembringelser kunne knap nok henregnes de rimede »Lamenti« (svarende til fr. Complaintes), der baade efter Alessandro's og hans Drabsmands Drab cirkulerede iblandt den italienske Almue: de svare nærmest til vore Markedsviser i Anledning af slige gruopvækkende Begivenheder, som det udødelige Kvad om »Peter Skjødt i Barndomsalder« eller det om »Worm, der myrede Tønder«.

Et andet Vidnesbyrd om, hvordan Begivenheden og dens sære Hovedperson beskæftigede Menigmand, er den ordsproglige Talemaade »at være som Lorenzino de' Medici, som hverken Gud eller Djævelen vilde have«; den har vistnok sin nærmeste Oprindelse i en bestemt Lamento, men kan jo baade passe paa Lorenzino's Skepsis og hans ustadige Omflakken. Naar man heller ikke kan henregne en Novelle af Dronning Marguerite af Navarra, »om Hertugen af Florents, der dræbtes af en Adelsmand, hvis Søster han vilde have i sin Vold«, til de digteriske Fremstillinger af Daaden, saa er det af andre Grunde. Fortællingen er god nok, men i alt Væsentligt en ligefrem historisk Skildring, udstyret med Samtaler, uden Personnavne; dog er den politiske Side ved Drabet — omend den ogsaa nævnes — stillet i Skygge for Hævdelsen af Familieæren. Dette faldt ganske naturligt for Frants I's Søster som Dame og som Forfatterinde af en Række erotiske Historier, og hun har vistnok hørt Begivenheden saaledes fortalt af Lorenzino's egen Søster.

Allerede i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede er han bleven Genstand for dramatisk Behandling i Spanien af den talentfulde Digter Don Diego Jiménez de Enciso (f. 1585, † omtrent 1650), hvis Comedia »Los Medicis de Florencia« gjorde stor Lykke og endogsaa blev navnkundig i Italien. Endnu den Dag i Dag er den en af den spanske Litteraturs ægte Prydelser, den har adskilligt mere af det virkelig Tragiske, end de spanske Dramer pleje at have, og Digteren har øjensynlig stræbt efter en Regelmæssig-

hed i Bygningen og en Klassicitet i Formen, som kan svare til de betydningsfulde Hændelser, der danne Æmnet for hans Værk. Ikke desto mindre har han ikke kunnet fornægte sin spanske Natur, hans Fødelands Publikum fordrede nu engang at underholdes med romantiske Kærlighedseventyr, Skinsyge o. lign., saadan som Lope de Vega bød dem, og det kan derfor ikke forundre os at træffe Cosimo de' Medici forvandlet til spansk Ridder med ædle Følelser, som elsker en Doña Isabela, Datter af den gamle, ligeledes i høj Grad ridderlige Cefio, at »Laurencio«, ɔ: Lorenzino, er hans Rival og sværmer om i Cefio's Have i Maaneskin, draperet i sin Kappe, og at hans Beslutning at dræbe Hertugen til Dels har sin Grund i, at denne ogsaa elsker Isabela, fremdeles at alle Hovedpersonerne ere forsynede med de behørige, for en Del komiske, Tjenere og Kammerpiger, endelig at »Cosme« har opdaget »Laurencio's« Anslag, men kommer for sent til at redde Hertugen, der dog myrdes nogenlunde ridderligt, hvorpaa Cosme strax hævner hans Død, udraabes til Storhertug og bliver gift med Isabela.

De senere Aarhundreder have flere Gange set Digterne give sig i Lag med den notable Morder. Først træffer man paa et helt lille Heltedigt i fire Sange af Vittorio Alfieri, skrevet 1778 i otteliniede Stanzer og betitlet »L'Etruria vendicata«. Klassisk-romersk som Titelen — og som Alfieri's Tragedier — er ogsaa dets Aand og Form: det ruller med dundrende Tirader, som fra Forum Romanums Talerstol, om Tyranblod og Borgerfrihed; der udøses bitter

Haan i fulde Skaaler over Alessandro, og Lorenzo tages atter for Alvor som en Brutus, hvem selve Frihedens Gudinde, med de berømteste Tyranmordere i sit Følge, kalder i Drømme til Daad (»Du sover, Brutus!« osv.). Dernæst har i det 19de Aarhundrede den glimrende franske Romantiker Alfred de Musset opfrisket Lorenzino de' Medici's Billede ved sit 5-Akts Drama »Lorenzaccio«, en interessant Studie efter Schillers Ungdomsdramer og Shakespeare, med bevidst Efterligning af den engelske Digters tekniske Ufuldkommenheder, men tillige ikke uden en Gnist af hans Geni. De florentinske Historieskrivere have givet ham en Mængde af de prægtige, realistisk tegnede Optrin, ved hvilke Digteren ikke har skyet det mest Krasse; men for øvrigt har han taget sig enkelte Friheder med Hovedpersonernes Karakter og med Begivenhedernes Rækkefølge. De væsentligste ere, at Filippo Strozzi er gjort til en sympathetisk, ærværdig, højsindet Olding, med en spansk Grandes Slægtstolthed og en Patriarks Familiekærlighed, opfyldt af idealistisk Frisind og Menneskevenlighed, — vel for at danne en tydelig Modsætning som Bærer af et Ideal ved Siden af Alessandro's Libertinerfigur og Lorenzaccio's moderne interessante, dæmoniske Skikkelse; og at Musset lader sin Helt strax falde efter Fuldbyrdelsen af Hertugens Drab, for at Stykket kan slutte behørig tragisk.

I 1842 opførtes i Paris et Skuespil i 5 Akter af den ældre A. Dumas, med Titel »Lorenzino«. Naturligvis har den store Romanfabrikant omkalfatret Historien betydelig: han lader Filippo Strozzi flakke

om i Florents, skøndt han er erklæret fredløs og der er sat en Pris paa hans Hoved; han lader Lorenzino være sværmerisk forelsket i Luisa Strozzi og denne genelske ham; endelig lader han Luisa være den Kvinde, som giver Anledning til Hertugens Død. Baade Filippo og flere af Personerne ere blevne en hel Del idealiserede, ja selv Michele (Scoronconcolo) er en ædel Bandit, som vil dræbe Alessandro, fordi hans af Hertugen forførte Elskede er død som Nonne af Sorg. Stykket har effektfulde Scener, men liden litterær Værdi. — Omtrent samtidigt er et italiensk Drama af Giuseppe Revere, kaldet »Lorenzino« efter Hovedpersonen; det gjorde i sin Tid Lykke ved sin patriotiske Tendens; siden har Vittorio Salmini digtet en »Lorenzino«-Tragedie, som skal indeholde nogle virkningsfulde og veltalende Replikker, lagte i Heltens Mund. Begribeligvis har Hertug Alessandro's Morder ligesaa lidt som Attila, Nebukadnezar, Moses, Don Carlos og mange andre historiske Notabiliteter kunnet undgaa at blive sat i Musik og præsenteret ariesyngende paa en italiensk Operascene; den bekendte Librettofabrikant Piave besørgede Texten, og Giovanni Pacini Musikken, men deres Opera seria er forlængst forsvunden af Repertoiret.

Endnu er at nævne, at den italienske Tragediedigter Giovanni Battista Niccolini kaldte hine Dage til Live for sine Landsmænd ved Tragedien »Filippo Strozzi« (1847), midt under Italiens Fornedrelse ved de Fremmede i 19de Aarhundredes første Halvdel. Lorenzino er en af dette Stykkes Personer. Det var det stort Anlagte og yppigt Frodige ved hin Periode,

der tiltrak Niccolini og drev ham til at vise den frem som et Spejl for Nutiden; thi det bør stadig erindres, at med alle sine Blodpletter og alle sine ethiske Svagheder staar Renaissancen som et af de herligste Tidsrum i Menneskeslægtens Historie, at den har efterladt senere Tider en uforgængelig Arv af Tænkning, Viden og Kunst, at der dengang i alle Retninger udfoldedes en Dygtighed og aandelig Styrke som i faa andre Perioder, og at endog i dens afskrækkende og blodige Optrin spore vi et Udslag af den Livskraft, som førte Ariosto's Pen, Tizians Pensel og Michelangelo's Mejse.

BYEN SIMANCAS OG DENS ARKIV*).

I.

DET vil erindres fra den engelske Historie, hvorledes en navnkundig Parlamentsreform i Aaret 1832 gjorde Ende paa et langvarigt og mærkeligt Misforhold: det, at store, i den nyere Tid opblomstrede Stæder maatte med Hensyn til Privilegier, især Valgret, vige for endel forfaldne Smaabyer, de saakaldte »rotten boroughs«, fordi visse, Aarhundreder

*) Tildels efter personlige Erindringer. Litterære Kilder: Gachard, Correspondance de Philippe II, 1. Bind. — Samme, Don Carlos et Philippe II. — Motley, The Rise of the Dutch Republic. — H. Forneron, Histoire de Philippe II. — Ortega, Historia de Valladolid. — Romero de Castilla, Apuntes históricos sobre el Archivo general de Simancas. — Höfler, Don Antonio de Acuña. — Compte-rendu des séances de la Commission Royale d'Histoire, 5te Bd., (Brüssel). — Calendar of State Papers, Spanish, I. — Lafuente, Historia general de España. — Madoz, Diccionario geográfico de España. — Diaz Sánchez, Guia de la villa y archivo de Simancas. — Dozy, Recherches sur l'histoire et la littérature de l'Espagne au moyen âge (o. fl.).

gamle Bestemmelser endnu vare gældende. Noget Lignende er til Dato Tilfældet i Spanien. Jeg sigter herved til Inddelingen af Byerne i »Ciudades« og »Villas«, — disse Ord svare nogenlunde til vore »Købstæder« og »Flækker« —, der frembyder Fænomener, som ere højst forunderlige i vore Dage. For blot at tage det mest slaaende Exempel: Madrid, Spaniens folkerige og pragtfulde Hovedstad, er ikke andet end en »Villa« og staar saaledes paa samme Trin af Rangforordningen som f. Ex. det lille *Simancas*, som man næppe vilde betænke sig paa at benævne en Landsby. Sagen er, at Madrid jo egentlig er saa noget nær en Roturier og ikke kan regne sine Aner længere tilbage end det 16de Aarhundrede, medens Simancas er at god gammel kastiliansk Adel; dens Styrke ere Fortidsminderne. Men det er ikke alene sine egne, den har at gemme paa, — nej, flere hundrede Aar af hele Spaniens Historie bevares i dens gamle Fæstning; derfor er den lille Bys Navn fløjet viden om, saa fattig og ringe den er, og der er Mangt at fortælle om den, som vi ville se i det Følgende.

Simancas ligger i Gammelkastilien, fem Fjerdingvej S. V. for Valladolid ved Floden Pisuerga, en anselig Biflod til Duero. Byen antages at have existeret allerede i Romertiden under Navn af Septimanca: den var da en Poststation *(mansio)* paa Hovedlandevejen fra Emerita til Cæsaraugusta, d. v. s. fra det nuværende Mérida til det nuværende Zaragoza. Saaledes nævnes den i det saakaldte Itinerarium Antonini, en romersk Postbog fra Beg. af 4de Aarh. e. Chr., blandt de mindre Byer i Hispania Tarraconensis, henhørende

til den Del af Provinsen, som beboedes af Vaccæerfolket. Om der i Virkeligheden er Levninger fra Romernes Dage at finde i eller ved Simancas, tør jeg ikke sige; men det er først i Middelalderen, at Byen begynder at spille en mere fremtrædende Rolle under Kampene mellem de Kristne og Maurerne. Da den var befæstet, nævnes den langt hyppigere end det betydelig større, men ubefæstede, Valladolid. Ja, ogsaa Oprindelsen til dens Navn henføres til denne Periode, af et historisk uhjemlet, men dog meget udbredt Sagn, som har faaet endel Betydning for den spanske Litteraturhistorie. Det er Fortællingen om »Møerne fra Simancas«. Kalifen af Córdoba, hedder det, havde tilføjet de Kristne i Spanien en saadan Række af Nederlag, at de maatte indvillige i at yde ham en aarlig Tribut af hundrede unge Piger. Men syv Jomfruer fra Simancas, som ved Lodtrækning vare bestemte til at udleveres med de andre til de Vantro, beskæmmede deres Landsmænd, der havde ladet sig foreskrive denne haarde Fredsbetingelse, idet de alle afhuggede deres venstre Haand og bedækkede deres Ansigter med Blod for ikke at vanæres af Landets og Jesu Fjender. De Kristne samlede nu alt deres Mod og mægtede at løse sig fra den forsmædelige Tvang. »Siete mancas« betyder »syv enhaandede Kvinder«, — dér havde man altsaa Bynavnets Etymologi fix og færdig for de Ulærde. Endnu den Dag idag ser man i Simancas' Vaaben syv afhuggede Hænder omkring et Taarn; men da Heraldiken som bekendt ofte bygger paa løs Grund, bliver Fortællingen lige tvivlsom derfor, især naar vi tage i Betænkning, at vi træffe

Sidestykker til den i Forbindelse med andre Egnes Historie, om just ikke aldeles enslydende, saa dog med fælles Træk. Ja, man finder ogsaa tilsvarende Sagn i østerlandsk Tradition. I Spanien kommer Fortællingen først frem hos Krønikeskriverne Lucas de Tuy og Rodrigo Jiménez de Rada (begge 13de Aarh.). Det menes, at Ophavet til den maa søges i det Faktum. — hvis det da er et saadant —, at den asturiske Konge Aurelio (Slutn. af det 8de Aarh.) gav nogle fornemme kristne Kvinder Tilladelse til at ægte Maurere, paa en Tid, da han levede i Fred med disse; forresten tage baade Juan de Mariana, Spaniens berømteste Historieskriver (1537—1623), og flere andre Historieskrivere Sagnet for gode Vare, medens den nyeste Forskning aldeles ikke vil godkende det. Naturligvis har Digtekunsten tidlig bemægtiget sig dette Æmne; allerede den gamle Gonzalo de Berceo (13de Aarh.) hentyder til Jomfruafgiften i Legendedigtet »Sankt Æmilianus' Levned«, fremdeles er der bevaret Folkeviser derom, f. Ex. to (rigtignok sene) i Duráns Romancero, og Lope de Vega har benyttet det til hele to Komedier, »Las famosas Asturianas« — hvor han følger en noget anden Tradition end den ovenfor anførte — og »Las Doncellas de Simancas«, som er et af hans mest effektfulde Stykker. I dette blive Simancas' Beboere opflammede ved Møernes Heltedaad til Opstand mod Kong Mauregato af Asturien, som har sluttet den skammelige Overenskomst, og under Anførsel af en ung Mand, som er trolovet med en af Heltinderne, tvinge de Kongen til at bryde Forliget. Selv i Slutningen af 19de Aar-

hundrede er Sujettet blevet underkastet dramatisk Behandling, nemlig som Operatext til Gounods Musik under Titlen »Le tribut de Zamora«.

Til Simancas' *virkelige* Historie hører det store Slag mellem Leoneserne, førte af Kong Ramiro den 2den og støttede af Navarreserne under Dronning Tota, og en talrig Maurerhær under Kalifen Abderrahman den 3dies Anførsel, som leveredes ganske nær ved Byens Mure, i Aaret 939. Baade i den kristne og den østerlandske Verden vakte denne blodige Kamp vidt og bredt Genlyd, omend de arabiske Historieskrivere af forstaaelige Grunde kun tale lidt om den. Den tapre Ramiro havde allerede i nogen Tid hærget Kalifatets Grænser, og hans Magt var bleven betydelig styrket ved den indflydelsesrige Høvding Ibn-Omajja's Tilslutning, da Kalifen samlede mægtige Stridskræfter ved Salamanca for at tugte den farlige Modstander. Det berettes, at Maurernes Hær bestod af hundrede tusend Mand, deriblandt Kalifens egen Livvagt og de ypperste andalusiske Riddere. Men just disse vare ikke til at stole paa: de vare opfyldte af Harme over, at Kalifen havde i Aarvis tilsidesat dem og skænket Slaver af fremmed Herkomst de højeste Embeder. Og en saadan Slave, Naschda, havde han sat i Spidsen for den vældige Hær. Da Sammenstødet skete ved Simancas, svigtede det mauriske Aristokrati sin Herre, og den 5te August led Maurerhæren et forsmædeligt Nederlag, hvorved Vicekongen af Zaragoza, Mohammed-ibn-Håschim, blev tagen til Fange. Men endnu værre Skæbne ramte de slagne Tropper, da de Kristne forfulgte dem til den

lille (nu ikke mere existerende) By Alhandega ved Tormesfloden; dér nedhuggedes og fangedes næsten alle de arabiske Krigere, og Abderrahman selv slap med Nød og næppe derfra med Livet. En Tradition melder, at Simancas' Hovedkirke indviedes til Vor Frelser til Minde om den første Kamp, og at den Fest, som Byen endnu fejrer hvert Aar i August, oprindelig skulde genkalde Sejren i Beboernes Erindring. Ramiro hindredes imidlertid ved Borgerkrig i at forfølge de vundne Fordele, saa at Saracenerne adskillige Gange endnu fandt Vej til Egnene omkring Duero. I 984 stode de paany udenfor Simancas under Anførsel af den berømte Militærdiktator og vældige Erobrer Almanzor, og efter kraftig Modstand maatte Fæstningen overgive sig til Belejrerne, der ødelagde den næsten fuldstændig.

Det varer en lang Tid, før man atter hører Noget om Simancas; naar den definitivt erobredes tilbage af Spanierne, er ikke bekendt. Først 1177 omtales den atter, idet der siges, at dens Deputerede gave Møde ved Córtes i Burgos, som Kong Alfons den 8de af Kastilien, den senere Sejrherre ved las Navas de Tolosa, havde sammenkaldt for at faa Penge til Krig, og 11 Aar senere møde dens Befuldmægtigede igen ved Córtes i Carrión, hvor de ere med til at godkende det paatænkte Ægteskab mellem den tyske Prins Konrad og Alfons den 8des Datter. I Slutningen af det 13de Aarhundrede var endnu engang en fjendtlig Hær i dens Omegn, nemlig Portugiserne, som agtede at angribe den unge Ferdinand den 4de af Kastilien og hans kloge og energiske Moder, Regentinden, Dronning

Maria, i Valladolid, men her vendte om i Aaret 1296, da et stort Antal kastilianske Adelsmænd, som havde sluttet sig til dem, forlod deres Hær. Omtrent 100 Aar efter se vi Simancas atter spille en Rolle i den spanske Krigshistorie; Johan den 1ste af Kastilien samler her 1381 de Tropper, som skulle rykke ind i Portugal, og sætter sig i Spidsen for dem, og det næste Aar begynder han ligeledes Felttoget herfra. Ti Aar senere søgte nogle spanske Stormænd med Vold at tiltage sig Formynderskabet over den tolvaarige Kong Henrik den 3die, idet de indfandt sig ved Simancas med 5000 Mand; men ved Dronning Leonor af Navarra's og den pavelige Nuntius' Mægling sluttedes et Forlig i Perales, nær Valladolid. Imidlertid have Byen og Slottet gennem mange Tider snart tilhørt en eller anden Lensmand, snart hørt umiddelbart under Kronen: i den største Del af det 15de Aarhundrede ejedes Simancas af Slægten Enriquez, hos hvilken Titelen »Admiral af Kastilien« var arvelig, og dens Vaabenskjold pryder endnu Borgens Mure, men 1480 købte Ferdinand og Isabella den Katholske Slottet, Byen og Territoriet af D. Alfonso Enriquez. Dog, allerede tidligere havde Simancas nydt den Ære, som siden er til Stadighed bleven dens glimrende Kollega blandt »las Villas« til Del, at tjene som kongelig Residens; saaledes holdt Johan den 2den sit Hof der i 1426—27 og sluttede et Forlig med Rigets oprørske Stormænd, hvis Følge var, at Kongens mægtige Yndling, D. Alvaro de Luna, forvistes fra Hoffet — for at kaldes tilbage kort Tid efter af sin vankelmodige Herre. Saa stort et Følge

havde D. Alvaro med sig, da han forlod Simancas, at det saae ud (siger en Krønike) som om Hoffet, ikke Konnetablen, drog bort. Under Henrik den 4des forstyrrede Regering udmærkede Byen sig ved sin Troskab mod Kongen; den belejredes i 1465 af den sammensvorne Adel, men forsvarede sig kækt, og da en Hær paa flere tusend Mand kongelige Tropper ilede den til Undsætning, blev Fjenden nødt til at hæve Belejringen. Men mange Huse i Byens Udkanter vare brændte af Beboerne selv, meget Blod var flydt, og Murene vare blevne saa medtagne, at de siden den Tid næppe ere blevne istandsatte mere. Rimeligvis til Løn for Simancas' modige Forsvar skænkedes der den — samme Aar — endel Privilegier, navnlig i Retning af Skattefrihed; det originale Dokument existerer endnu, og Byen bærer fra de Dage det hædrende Tilnavn »trofast og heltemodig« (leal y heróica). Det er ogsaa mærkelige Ting, der fortælles om denne Belejring: i to Maaneder holdt Forsvarernes lille tapre Skare sig imod en stor Hærmagt, og for at haane Belejrerne sang de: »Dette er Simancas, ikke Peñaflor« (hvilken By nylig var falden) og brændte for deres Øjne en Figur af Klude, der skulde forestille Ærkebispen af Toledo, en af Kongens Modstandere. 1506 opfostredes Filip den Smukkes og Johanna den Vanvittiges Søn Ferdinand (siden tyskromersk Kejser) i et Palads ved Simancas, hvis Ruiner ere at se i vore Dage; men da Prinsens Hovmester frygtede for, at hans Person ikke var fuldstændig i Sikkerhed derude, bragtes han til Valladolid.

I det 16de Aarhundredes første Halvdel se vi

Borgen hyppig anvendt til Statsfængsel, et Bevis paa dens Styrke som Fæstning. Derhen førtes D. Pedro de Guevara i 1508 for at underkastes Tortur i et Kammer, hvor nogle Ringe af Jern i Loftet endnu vidne om dets gamle Bestemmelse, og Smerten afpressede ham haarde Beskyldninger mod Gonzalo de Córdoba og andre af Rigets første Mænd. Denne Begivenhed synes at have staaet i Forbindelse med det spændte Forhold, der i det hele herskede imellem Adelen og Ferdinand den Katholske i Slutningen af dennes Regering. D. Pedro var som landflygtig traadt i Kejser Maximilians Tjeneste og bragte Bud fra denne til de misfornøjede Stormænd, da han arresteredes, forklædt som Tjener, paa den mistænksomme spanske Konges Befaling. Blandt Simancas' fornemste Statsfanger maa ogsaa nævnes D. Antonio Agustín, Aragoniens Vicekantsler, der kastedes i Fængsel 1515, af politiske Grunde, efter adskillige Historieskriveres Skildring, men ifølge Sandovals Udsagn i hans Karl den 5tes Historie, af en mere intim Aarsag: fordi han havde vovet at forelske sig i Ferdinand den Katholskes anden Gemalinde, Germaine af Foix. Zurita tør i sine Annaler næsten ikke nævne »denne smudsige Aarsag, der ej fortjener at troes, ja ej engang at nedskrives«, uagtet han indrømmer, at gode Forfattere have fæstet Lid til Rygtet. Faa Aar senere halshuggedes D. Pedro Pimentel paa Byens Torv, efter at have siddet en Tid lang i et af Borgens Fangehuller.

Den 14de September 1522 red en Skare Bevæbnede, halvhundrede i Tallet, over Vindebroen ind i Borgen; mellem dem førtes en lænket, omtrent tresindstyveaarig Mand, ridende paa et Muldyr, med en Al-

guacil paa hver Side. Det var den urolige og ærgerrige D. Antonio de Acuña, Biskop af Zamora — den Mand, som Pave Leo den 10de kaldte den spanske Luther —, for hvem Fængselsporten lukkede sig paa Karl den 5tes Befaling. Han havde i Anledning af Rigsdagen i Worms vist sig opsætsig mod Pavemagten, idet han ikke vilde underskrive den Adresse til Kejseren, hvorved Spaniens verdslige og gejstlige Øvrigheder opfordrede ham til at hindre den lutherske Lære i at faa Indpas i Landet. Man tager imidlertid fejl, naar man troer, at D. Antonio var en virkelig religiøs Reformator i Lighed med den store wittenbergske Doktor: han var nærmest Diplomat og Kriger, og naar Leo den 10de sammenlignede ham med Luther, var det upaatvivlelig især, fordi han foraarsagede ligesaa stærkt et Røre som denne. Ved den anden Rejsning mod Karl i Aaret 1520, hvor religiøse Bevægelser, Nationalhad til den af Nederlændere udøvede Regering, Stædernes Bestræbelse efter Uafhænggighed, ja Proletarmisundelse mod de Rige vare kraftige Faktorer, fik Biskoppen af Zamora rig Lejlighed til at udfolde sine betydelige Egenskaber. Han var Opstandens egentlige Leder fra Sommeren 1520 som Præsident i den »hellige« Junta, der havde dannet sig i Ávila; i denne Tid brugte han Sværdet langt mere end Bispestaven, og hans sædvanlige Dragt var Panser og Plade; en Skare af 380 væbnede Præster og Munke dannede hans Livvagt. Men ved sin Herskesyge og Voldsomhed vakte han Splid i Revolutionspartiet, dets Sag svækkedes, og efterat en anden af dets Førere, Juan de Padilla, var bleven slagen, fangen

og henrettet, medens D. Antonio havde ladet sig udraabe til Ærkebiskop af Toledo og huserede der, som om han var Landets Herre, — fandt han det raadeligt at flygte hemmelig bort, da Efterretningen om Ulykken var naaet til Toledo, og denne Bys Indbyggere vare mere stemte for Fred end for at fortsætte Kampen. Paa Flugten var det, at han fangedes af de Kongelige.

Imidlertid var D. Antonio de Acuña ingenlunde død for Verden, fordi han sad i Fængsel, og han vedblev at vise sine Landsmænd, at han endnu fortjente det Navn, som Modstanderne gave ham: »den djævelske Biskop«. Et Værelse i Simancas' Slot hedder den Dag idag Bispens Taarnkammer til Erindring om den navnkundige Fange. At han just holdtes fangen i Simancas, maatte forresten fremkalde allehaande Tanker hos ham; thi denne By, der som sædvanlig udmærkede sig ved Kongetroskab under Krigen, havde været et Hovedkvarter for den Del af Adelen, som var forbleven paa Karls Parti; ved sine faste Mure dækkede den Tordesillas, hvor Dronning Johanna, Kejserens Moder, blev bevogtet, og D. Antonio havde derfor rettet flere Angreb paa den, men uden Held. Nu søgte han ligesaa forgæves at undslippe fra Simancas, medens Processen trak i Langdrag og man ikke tog synderligt Hensyn til et Forsvarsskrift, som han havde affattet. Han underholdt Forbindelser udenfor Fængslet ved Hjælp af en Præst og en Kvinde, fik skaffet sig Vaaben, deriblandt en firkantet Sten af Størrelse som hans Breviar, hvilken han skjulte i dettes Foderal, og den 26. Februar

1526, en Søndag, medens Borgens Folk vare i Kirke, kastede han sig over Borgfogeden, med hvem han just samtalede i sine egne Værelser, dræbte ham med en Kniv eller, efter en anden Beretning, med Stenbreviaret, væltede det store Kulbækken af Metal over ham for at udslette hvert Spor af Liv hos ham og kaldte den Myrdedes Søn ind for at berede ham samme Skæbne. Men den unge Mand værgede sig nogle Øjeblikke med sin Kaarde, saasnart Bispen anfaldt ham med et selvlavet Spyd (en Kniv, fæstet med Søm og Snore til en Stang), og greb derpaa hurtig Flugten ned ad Vindeltrappen, med det Udraab: »Hund af en Biskop, hvad har du gjort!« Og skøndt D. Antonio forfulgte ham, lykkedes det ham at faa Borgporten aflaaset. Medens nu den undvegne Fange forgæves stræbte at komme over Muren ud i det Frie, ilede Borgfogedens Søn til med nogle Folk, greb ham og bragte ham tilbage til Fængslet. Nu var det ude med ham, den gejstlige Værdighed kunde ikke afværge Snigmorderens Straf, og efterat han var bleven forhørt af den for sin Strenghed berygtede Dommer Ronquillo og tre Gange lagt paa Pinebænken, dømtes han til Døden. Fire Uger efter Mordet paa Borgfogeden blev han hængt paa den Murtinde, hvorfra han havde villet fire sig ned; han bevarede sin Koldblodighed til det sidste og sang »Miserere« med kraftig Røst sammen med Simancas' Præster, som ledsagede ham til Retterstedet i højtidelig Procession. Til Kirken i Simancas testamenterede han en Sum Penge til Sjælemesser for ham selv, den Myrdede og Andre. Et interessant Vidnesbyrd om, hvilken Opsigt

D. Antonio de Acuña's Historie vakte hos hans Landsmænd, træffe vi en halvhundrede Aar senere. Dengang nemlig det spændte Forhold mellem Filip den 2den og hans Søn D. Carlos nærmede sig den bekendte Katastrofe, greb Infanten til alskens Midler og Vaaben for at beskytte sig mod Faderen, og han anskaffede sig da ogsaa, i Lighed med Bispen fra Zamora, en »Life-Preserver« af Form som en Bog for paakommende Tilfældes Skyld.

II.

Ikke længe efter Antonio de Acuña's Død lagdes Grunden til den berømte Dokumentsamling i Simancas, og fra nu af er Byens Historie væsentlig dens Arkivs Historie. Før den Tid da dette oprettedes, vare Statens Arkivdokumenter dels opbevarede ved Klostere og Kirker, dels vare de i Hænderne paa forskellige Embedsmænd, dels fulgte de Kongerne som Rejsegods omkring paa deres idelige Farter fra Residens til Residens. Ved Brev af 19. Febr. 1543 befalede Kejser Karl den 5te Formanden og Bisidderne ved Overretten i Valladolid at lade samle de Papirer, »vedkommende Vor kongelige Krone og Arvelod samt andre Ting«, som gemtes i Medina del Campo, i den derværende Borg La Mota, og bringe dem til Simancas, hvor de for Fremtiden skulde bevares i en stor Kiste med to Nøgler; den ene af disse skulde være i Retspræsidentens Værge, den anden hos Slotsforvalteren. Og 1545 udnævntes Licentiat Antonio Catalán til Arkivar der paa Stedet, med en Løn af 5000

Maravedis*), hvorhos nogle Rum i Slottet forsynedes med Skabe og Hylder til det stadig voxende Antal af Aktstykker. Tanken om at anvende Simancas' faste Borg til Lokale for et Rigsarkiv var sandsynligvis ikke ny, — der er Grund til at antage, at Kardinal Jiménez de Cisneros, ja maaske endog allerede Kong Henrik den 4de, Isabella den Katholskes Forgænger, havde fattet denne Plan, men først Kejser Karl lykkedes det at realisere den. At Borgen laa saa nær ved den daværende Residensstad Valladolid, kom herved ikke mindre i Betragtning end dens Mures Styrke. Comuneros-Opstanden, hvorunder mange af Kronens Adkomstdokumenter til Skatter og Afgifter vare gaaede op i Luer, var vistnok nærmeste Anledning til Kejserens Foranstaltning. Forresten var det ikke blot Dokumenter, der gemtes i Borgen paa Karl den 5tes Tid. En Del af sin private Malerisamling lod han forvare der, da han begav sig til Klosteret Yuste; af den endnu bevarede Fortegnelse ses, at der i Samlingen fandtes Malerier, som nu findes i Museet i Madrid, navnlig flere af Tizian. Tillige opbevaredes her adskilligt af Kejserens Løsøre, ogsaa et Clavichord og et lille Orgel, som Majestæten utvivlsomt selv havde spillet paa; de bleve af en Organist vurderede til halvanden Dukat.

Filip den 2den fortsatte sin Faders Værk som Arkivstifter, uagtet *han* ikke residerede i Nærheden af Simancas; men maaske man tør tro, at det netop

---

*) En Maravedí var $^1/_{34}$ af en Real, saa det var just ikke nogen glimrende Gage.

var ham tilpas at have Aktstykkerne til sin Regeringshistorie vel begravede i passende Afstand fra Alfarvej. »Sacramentum regis abscondere bonum est« (det er godt at gemme Kongens Hemmelighed) staar der skrevet over en af Dørene i Arkivet — »geheimt« skulde det være. Han interesserede sig i saa høj Grad for Rigsarkivets Udvidelse og Ordning, at man — med Urette, som vi have set — har betegnet ham som dets Stifter. Først og fremmest sørgede han for en hensigtsmæssig Ombygning af Slottet, hvilken iværksattes i et Tidsrum af tredive Aar under Ledelse af en Række dygtige Arkitekter, hvoriblandt Juan de Salamanca og især den udmærkede Kunstner Juan de Herrera, Escorials Bygmester. De mange smaa Rum efter Middelalderens Skik omdannedes og sammensmeltedes til anselige lyse Sale; de tykke Mure gennembrødes med Vinduer og Balkondøre; Gaarden forstørredes og prydedes med Søjler, og de gamle Vindebroer ombyttedes med faste, murede Broer. Ved denne Forandring mistede Slottet noget af sit middelalderlige Præg, dog ikke saa meget, som man kunde være tilbøjelig til at tro; thi den massive spanske Renaissancearkitektur stemte ialtfald til en vis Grad med Borgkarakteren. Men Kongen henvendte dernæst ogsaa sin Opmærksomhed paa Dokumentsamlingens Forøgelse, idet han gav Befalinger til forskellige Autoriteter at sende alle de Papirer til Simancas, som egnede sig for Arkivet, ja man har endogsaa Exempler paa, at der blev givet Pengebelønninger til de Personer, som særlig gjorde sig fortjente paa denne Maade. Den nyoprettede Institution havde

desuden det Held paa Filip den 2dens Tid at besidde en dygtig og ivrig Chef, Diego de Ayala, hvis Embede siden gik i Arv til hans Slægt, just ikke altid til Lykke for Arkivet, eftersom Forstanden — trods det gamle Ord — ingenlunde altid fulgte med Embedet. Det Reglement for Arkivets Bestyrelse, som Kongen udstædte 1588, indeholder adskilligt af Interesse og har været fulgt helt ind i dette Aarhundrede med enkelte Modifikationer. Vi ville derfor anføre nogle af dets Bestemmelser. Arkivaren, der var gageret med 200,000 Maravedís om Aaret*), havde to Medhjælpere, hver med én aarlig Løn af 200 Dukater*); desuden fandtes der en Portner, som lønnedes med 15,000 Maravedís aarlig, samt en Rengøringskarl. Arbejdstiden var tre Timer om Formiddagen og tre om Eftermiddagen, Søn- og Helligdage undtagne, — de sidste er der som bekendt ingen Mangel paa i Spanien; Personalet skulde komme og gaa ved højlys Dag; thi der maatte aldrig findes Ild eller Lys i Arkivlokalet. I Slotsforvalterens Lejlighed tillodes vel Kaminer, men ikke Bagerovne. Under Filip den 2dens Regering var Bygningen forresten flere Gange ved at gaa op i Luer; een Gang maatte man ved en saadan Lejlighed kaste et Par hundrede Vognlæs Dokumenter ud ad Vinduerne, og det kostede meget Besvær og mange Penge at faa de Sager atter i Orden. Personalets Arbejde bestod for det Første i Re-

*) Henved 1100 Kroner, — men dengang havde Pengene jo betydelig større Værdi end nuomstunder.

**) En Dukat var = 375 Maravedís.

gistrering af Arkivalierne samt Afskrivning af de vigtigste Dokumenter i Kopibøger, som skulde opbevares omhyggelig; fremdeles i Kopiering af Aktstykker til Regeringskontorernes og Andres Brug. Her var atter flere Ting at iagttage: Ingen, selv ikke Ministrene, maatte faa Originalerne at se, men skulde opholde sig i et særligt Modtagelsesværelse, medens Papirerne fremtoges, Arkivaren selv skulde være tilstede ved disses Fremtagelse, og de maatte kun afskrives i den Sal, hvor de henlaa; for at faa Afskrift af et Dokument havde man at legitimere sig med en af Kongen underskreven Fuldmagt, og endelig skulde man betale for de Undersøgelser, der anstilledes, 15 Realer pr. Dag*); for hvert afskrevet Ark i det spanske Sprog 1 Real, men naar det var Latin, maatte man ud med 3 Realer. Arkivarens Medhjælpere oppebare en Trediedel af denne Betaling, naar Afskriften var besørget for Private.

I 1633 blev denne Instrux noget, skøndt ikke meget, omarbejdet. Arbejdstiden forkortedes med ni Timer om Ugen, efter Embedsmændenes Ansøgning: nu skulde de nemlig kun møde i Arkivet Mandag, Onsdag og Fredag Eftermiddag foruden de tre daglige Formiddagstimer. Hver Fredag burde der gøres rent i Lokalet, og hver Lørdag havde Embedsmændene at foretage en Ronde i alle Salene for at se, om Alt var i Orden, og at der ikke fandtes »Væseler, Mus og andet Utøj«. At meddele Uvedkommende Indholdet

---

*) Ved en Real maa her vistnok forstaas en R. de vellon = 18 Øre; en R. de plata (Sølvreal) var det Dobbelte.

af noget Dokument var strengt forbudt og medførte Tab af Embede. Paa den anden Side befaledes det Arkivaren i alle Tilfælde, hvor Noget var afskrevet for Private, at afstaa Trediedelen af Afgiften til lige Deling mellem det øvrige Personale, selv om kun en enkelt havde haft at gøre dermed. Disse Bestemmelser skulde oplæses ved hvert Aars Begyndelse, og hvergang Arkivet fik en ny Embedsmand.

Som man ser — og som man kunde vente sig — var det just ikke nogen liberal Aand, der herskede i dette Reglement: Arkivets Tilsynsmænd skulde med Argusøjne vaage over, at den profane Hob ikke kom de Klenodier nær, som tilhørte Majestæten; men til Gengæld maa man indrømme, at Reglementet var ret vel skikket til at frembringe god Orden iblandt disse Klenodier, NB. naar det blev overholdt, hvad det næppe altid er blevet i Aarenes Løb.

Skøndt Simancas' Slot nu var kommet til at indeslutte et Rigsarkiv, havde det alligevel ikke udspillet sin Rolle som Fængsel; thi Filip den 2dens Regeringshistorie viser mere end eet Exempel paa, at han ansaa Borgen for ligesaa vel egnet til at gemme Statsfanger som Statsdokumenter. Til Simancas' blodige Erindringer hører derfor ogsaa Flamlænderen Montigny's Fangenskab og Henrettelse, en af de hæsligste Pletter paa Filips Historie, hvorover der først er kastet Lys for omtr. 40 Aar siden ved nyopdagede Aktstykker. Floris de Montmorency, Baron af Montigny, Broder til den bekendte Grev Horn, en brav og hæderlig Mand og meget populær i Nederlandene, var tilligemed Marquien af Berghen ankommen til

Spanien 1566 som den nederlandske Adels Sendebud. Han havde talt sit Lands Sag frimodig, men dog ærbødig, ligeoverfor Kongen og navnlig forestillet ham, at Nederlænderne aldrig vilde finde sig i Inkvisitionen, hvormed Filip nys havde forsøgt at lyksaliggøre dem. Kongen behandlede de to Afsendinge særdeles venlig, imedens hans Planer om Oprørernes fuldstændige Underkuelse modnedes. Endog for sin Søster, Statholdersken Margaretha af Parma, hyklede han Mildhed og Overbærenhed, da hun raadede til at give efter for nogle af hendes Ønsker; men han forberedte imidlertid Bloddomstolen og Alba's Sendelse. Det er troligt, at han allerede havde bestemt Berghens og Montigny's Skæbne, — da der kom Efterretning om nederlandske Kirkers Plyndring og Billedstormeres Excesser til Madrid; trods deres indtrængende Bønner vilde han ikke give dem Tilladelse til Hjemrejse, og først da han vidste, at Berghen var dødssyg og ikke vilde naa over den spanske Grænse (det er Filips egne Ord), tillod han ham alene at rejse. Og dengang han fik at vide, at Alba var indtruffen til Brüssel, at Egmont og Horn vare arresterede og Rædselstribunalet i fuld Virksomhed, lod han Montigny kaste i Fængsel i Segovia, samtidig med at han lod ham anklage i Brüssel. Medens den flanderske Adelsmand holdtes fangen i Segovia, gjorde hans Venner mislykkede Forsøg paa at befri ham: den ene Gang gemte de et Papir med en Flugtplan i hans Brød (dette Papir er endnu i Simancas-Arkivet); den anden Gang fik nogle Musikanter fra hans Hjemland Tilladelse til at forlyste ham med deres Sange, og da de

gik bort, lode de deres Guitarer ligge, idet de lovede at komme igen næste Dag; men i Instrumenterne opdagedes Rebstiger. Fra Brüssel expederedes den ønskede Dødsdom til Madrid i Foraaret 1570 og gav Anledning til en opbyggelig Forhandling i Statsraadet, under hvilken det udtaltes, at man burde rydde Montigny afvejen ved Gift, men foregive en naturlig Dødsaarsag, — thi en offentlig Exekution turde man ikke lade finde Sted, af Hensyn til Folkestemningen; Filip den 2den arrangerede det imidlertid saaledes, at Henrettelsen foretoges i al Hemmelighed, men ved en rigtig Skarpretter og i en Skriftefaders Nærværelse, og Folk skulde ikke have andet at vide, end at Baronen var død af Feber. Herved skete jo baade Religionens, Retfærdighedens og Politikens Krav Fyldest! Simancas ansaa man for en passende Skueplads for dette tragiske Intrigestykke, og i Kommandanten der paa Stedet havde man en villig Haandlanger. Den ulykkelige, intet anende Dødsdømte bragtes til Slottet, hvor Komedien snart efter begyndte, selvfølgelig med et ganske lille, men fortræffelig instrueret Personantal og sat i Scene med stor Kunst. Alt var forud beregnet, endog Ceremoniellet ved Montigny's Jordefærd og Antallet af de Sjælemesser, som skulde læses over ham; i det hele var den kongelige Instrux spækket med fromme Talemaader, — hvoraf maaske nogle vare mente. Ved et falsk Brev til Fangen gav man det Skin af, at han igen havde gjort Flugtforsøg, spærrede ham inde i Bispetaarnet og udspredte det Rygte, at han var meget syg; Stedets Beboere bestyrkedes i Troen herpaa ved at se en Læge gøre hyppige

Besøg i Slottet, ligesom der indkøbtes Medicin osv. Endelig, den 14. Oktbr. 1570, fik Montigny sin Dom at vide*); den kom ham aldeles uventet, men da det første overvældende Indtryk havde sat sig, bevarede han sin Sjælsro til det Øjeblik, da han kvaltes af Bøddelen i sit Fængsel, Natten mellem den 15. og 16. Oktober. Begravelsen fandt Sted efter Programmet med sømmelig Højtidelighed, og Kongen fabrikerede et pænt Brev til sig selv, bestemt for Offentligheden, hvilket forsynedes med Slotsforvalterens Underskrift og senere hen sendtes til Hertugen af Alba sammen med en anden, hemmelig Skrivelse, hvori Sagens egentlige Sammenhæng fortaltes. Hermed var Slutstenen sat paa dette smaalige Mesterstykke af jesuitisk Statskløgt.

Montigny var forresten ikke den sidste notable Fange i Simancas: 1575 blev Hertugen af Maqueda for længere Tid indelukket i den Bygning, som havde set saa mange tragiske Optrin indenfor sine Mure. Men siden afløstes Borgen helt fra sit Embede som Statsfængsel og blev kun ved at være Arkiv.

Simancas-Arkivets Historie har i det 17de Aarhundrede megen Lighed med Spaniens: det forsømmes, det forøges ikke, og der kommer mere og mere Forstyrrelse i det, baade i Lerma's og i Olivares' Tid. Der drives endog en livlig Handel med Stats-

*) Dommeren med Skriver og Skarpretter — hed det i Kong Filips Instrux — skulde lukkes ind i Borgen i al Hemmelighed, og de skulde ligeledes forlade den i Mørke, efter at Gerningen var fuldbyrdet.

dokumenter, saavel til Udlandet som til Madrids Sukkerbagere. Engang imellem falder en Arkivar paa at indføre en eller anden ny Foranstaltning, men det bliver kun halvgjort Arbejde og forøger derfor Uordenen istedenfor at formindske den. Filip den 4de havde isinde at flytte Arkivet til Madrid og lod det i den Anledning undersøge af en højere Embedsmand, men der blev ikke noget af denne Flytning, som vilde have været en virkelig fortjenstfuld Handling af en Konge, som Spanien ellers ikke har meget at takke for. Den første Konge af det bourbonske Dynasti, Filip den 5te, optog Planen igen; men heller ikke denne Gang realiseredes den; det eneste, man naaede, var at nedsætte en Komité. Og imidlertid henlaa de arkivalske Kilder til Spaniens Historie for en stor Del til Pris for Rotter og Fugtighed i Privatmænds Kældere og paa deres Lofter. Henimod Slutningen af det 18de Aarhundrede udtoges de Papirer, som vedkom de spanske Kolonier i Amerika, og førtes til Sevilla, hvor de nu befinde sig i »el Archivo de Indias«. Den Nytte, som Videnskaben havde af Dokumentsamlingen i Simancas i Tidsrummet fra dens Stiftelse til Midten af 18de Aarhundrede, var næsten forsvindende, idet af spanske Historikere kun Zurita, der under Karl den 5tes og Filip den 2dens Regering skrev sit store Værk om Aragoniens Historie, synes at have haft Adgang til dens Skatte. Flere andre Lærde, som vilde fortsætte hans Værk, søgte forgæves at trænge ind i Helligdommen; navnlig om D. Diego Dormer erfare vi, at han i 1681, trods Kongens, ja det højst bureaukratiske »Cámara de

Castilla«s Bemyndigelse, saae alle sine Anstrengelser tilintetgjorte ved en Cerberus af en Arkivars uovervindelige Stædighed. Dormer forlod Simancas med uforrettet Sag efter et længere Ophold, som han selv har skildret til Forundring og Belæring for Efterverdenen. Gik det saaledes med det grønne Træ, hvorledes maatte det da ikke gaa med det tørre? D. v. s.: Udlændinge mødte endnu flere Vanskeligheder end Spanierne, f. Ex. Robertson, Forfatteren af »Karl den 5tes Historie«, der ved sit Besøg i Arkivet (i sidste Halvdel af 18de Aarh.) kun fik Tilladelse til at bese nogle Dokumenter *udvendig!* Det bør dog nævnes, at Karl den 3dies Regeringstid opviser nogle Lyspunkter med Hensyn til Indfødtes Arkivstudier og til Simancas-Arkivets Røgt.

Men i 1809 kom der nogle Fremmede til Simancas, som ikke spurgte Kongen af Spanien eller hans Embedsmænd om Lov til at betræde Arkivbygningen: det var Kejser Napoleons Soldater. Da Valladolid blev Hovedkvarter for et fransk Troppekorps under Kellermanns Kommando, anbragtes der ogsaa en Besætning af 80 Mand i Simancas' Slot. Der fortælles i Almindelighed meget om disses Mishandling af Arkivets skrøbelige Kostbarheder: saavel historiske Skrifter som mundtlig Tradition, ja en officiel Indberetning af Arkivaren fra 1852, give Franskmændene Skyld for at have brændt adskillige smukke gamle Reoler og tilintetgjort endel Dokumenter paa aldeles barbarisk Vis, ved at tænde Piber ved dem, bruge dem til Strøelse for deres opstaldede Heste, kaste dem ud fra Slotsvinduerne for at lade Vinden lege med dem

o. desl., og kun Tyskeren Bergenroth, en af Arkivets navnkundigste Gæster i den senere Tid, vil ikke tro disse Beskyldninger. Men selv om disse Beretninger skulde være tildels opdigtede eller overdrevne, vist er det, at Arkivet blev underkastet en mere systematisk og omfattende Plyndring paa Napoleons Befaling, til Fordel for det store Fællesarkiv, han vilde oprette i Paris, og hvori alle annekterede Landes Arkiver skulde samles. Siden Foraaret 1811, da den franske Embedsmand Guiter efter kejserlig Ordre begyndte at sende Dokumenter til Frankrig fra Simancas, afgik der 152 Vognlæs nordpaa, og før den Tid havde General Kellermann desuden afsendt 60 Læs. De Allieredes Fremrykning gjorde Ende herpaa allerede i Juni samme Aar; men Arkivet havde dog ved denne Lejlighed mistet ikke mindre end henved 8000 Pakker, som ankom i god Behold til Paris. Efter Franskmændenes Bortmarsch, hedder det, overgik der den haardtprøvede Samling en ny Forstyrrelse ved Omegnens Almue, som vendte op og ned paa Dokumentpakkerne og spredte deres Indhold om i Salene, vel nærmest af barnagtig Ødelæggelseslyst. — Imidlertid vare endel af de røvede Skatte ikke for bestandig tabte; thi da Napoleons sejrrige Fjender i 1814 krævede Frankrigs Erobringer tilbage af det, gjorde Spanien ogsaa sine Fordringer gældende med Hensyn til Simancas-Arkivet og opnaaede, at et betydeligt Antal Papirer, som fyldte omtrent halvandethundrede Kasser, paany indlemmedes deri Aar 1816. Men 288 Pakker Dokumenter, de fleste vedrørende Frankrigs og Spaniens politiske Forbindelser i ældre Tid, bleve i

Paris og udgøre nu en vigtig og interessant Bestanddel af »les Archives nationales«, idet den franske Regering til Dato ikke har villet udlevere dem uagtet Spaniens oftere gentagne, indtrængende Opfordringer.

Siden Napoleonstiden indtil vore Dage har der hersket en travl Virksomhed i Arkivet, ligesom man i Spanien overhovedet har anvendt mere Omhu paa Arkivvæsenet end i forrige Aarhundrede. Der er i 1856 oprettet en Læreanstalt for Arkivarer, Bibliothekarer og Antikvarer, i Lighed med den franske École des Chartes, og efterhaanden skulle alle Poster ved det historiske Rigsarkiv i Simancas, Provinsarkiverne og andre Dokumentsamlinger af mere speciel Art*) samt det i 1858 stiftede, væsentlig administrative Centralarkiv i Alcalá de Henares besættes med Folk, som ere dimitterede fra dette Institut. Af de Mænd, som have bestyret Simancas-Arkivet i dette Aarhundrede, have flere indlagt sig ubestridelig Fortjeneste i Henseende til dets Ordning: navnlig i den første Tid efter den franske Invasion var der jo overordentlig meget at udrette, og endnu er der Registreringsarbejde o. lign. for adskillige Aar. Det har oftere været paa

---

*) Deriblandt »det nationalhistoriske Arkiv« i Madrid, som staar i Forbindelse med det kgl. historiske Akademi; det er navnlig sammensat af de ophævede Klostres Dokumentsamlinger, indrettedes fuldstændig 1866 og anses for allerede at have stor Betydning. Forresten er det endnu ikke let at finde rationelt System i de spanske Arkivforhold. Det i Simancas maa betragtes som en afsluttet Dokumentsamling, hvori der ikke optages Mere, fordi der ikke er Plads til Mere.

Tale at flytte Arkivet fra den lille, afsides beliggende By til Madrid, Escorial, Valladolid eller et andet mere tilgængeligt Sted, og Embedsmændene, som ere tvungne til at bo i det fattige, om Vinteren meget kolde Simancas, ønske intet hellere; men for Øjeblikket er der ikke stor Udsigt til, at det vil ske. Da Kong Alfons den 12te besøgte Simancas i Slutningen af 70'erne, udtalte han »efter nogen Betænkning« ligeoverfor Arkivaren, der slog paa, om ikke en Flytning nu kunde være paa Tide, at »som Simancas-Arkivet var det berømt, og i Simancas burde det derfor vedblive at være«. Fejl anbragt Konservatisme, som saa ofte i det Land! — Hvad der har forøget Arkivets Berømmelse i betydelig Grad, er den Omstændighed, at det i Fyrretyverne af 19de Aarh. aabnedes for fremmede Videnskabsmænd ganske som andre lignende Institutioner i europæiske Lande. Saavidt er man dog kommen med, og Arkivreglementet fra 1881 maa endda siges at være virkelig liberalt; et Arkiv kan jo nu eengang ikke ligestilles med et offentligt Bibliothek, og noget deri maa jo altid holdes skjult. Hvor i gamle Dage de tykke Mure trodsede Fangernes Undvigelsesforsøg, hvor Antonio de Acuña og Montigny led Døden for Bøddelhaand, der have i vore Dage flittige Granskere af forskellige Nationaliteter — vel forholdsvis færrest Spaniere — syslet stille og ufortrødent med de rige Kildesamlinger til de spanske Landes Historie, som huses i den fordums Fæstning. Belgieren Louis Gachard maa her nævnes fremfor alle Andre; det er ham, der ved sin Iver og Udholdenhed opnaaede 1844, trods sejg Modstand fra visse

spanske Autoriteters Side, og efterat f. Ex. endnu Macaulay var bleven afvist, at Historieforskerne fik Adgang til selve Aktstykkerne og Tilladelse til personlig at undersøge dem og tage Afskrifter af dem. Selv har han nedlagt Frugten af sine Studier i Simancas i saa værdifulde Værker som »Filip den 2dens Korrespondance angaaende Nederlandene«, »Don Carlos og Filip den 2den«, »Karl den 5tes Tronfrasigelse og Ophold i Yuste« o. fl., ved hvilke han har ført Behandlingen af disse historiske Personligheder og deres Perioder ind paa helt nye Baner, just ikke altid til Gavn for den Nimbus, der har svævet om Spaniens Herskere i det 16de Aarhundrede. Det skyldes saaledes Gachard, at Montigny's skandaløse Proces og Henrettelse er bragt for Dagens Lys. I Simancas var det ogsaa, at Gustav Bergenroth fra 1860 til sin Død, d. v. s. i 10 Aar, samlede og bearbejdede de vigtige Aktstykker vedrørende Englands og Spaniens indbyrdes Forhold, fra Slutningen af det 15de Aarh. at regne, som ere udgivne paa den engelske Regerings Bekostning i »Calendar of State Papers«. Der gælder det samme om hans Afsløringer som om Gachards: Regenterne Ferdinand den Katholske og Karl den 5te komme i adskillige Tilfælde ingenlunde til at staa i nogen skøn Belysning, og især vil man erindre det Røre, som fremkaldtes blandt Historikerne, da Bergenroth paa Grundlag af Dokumenter fra Simancas for nogle Aar tilbage hævdede, at Karl den 5tes Moder ikke havde været vanvittig før i sin sidste Levetid, men oprindelig kun et Offer for sin Søns Herskesyge. Efter hans Død overdrog den engelske Regering Don

Pascuál de Gayangos, især anset som Orientalist, at arbejde videre i hans Spor. Men jævnsides med disse Forskere af Englands og Spaniens historiske Berøring har James Froude stadig tyet til Simancas for sine Undersøgelsers Skyld, og det samme har ligeledes været Tilfældet med S. R. Gardiner. Blandt de franske Videnskabsmænd, som have gjort Brug af de historiske Kilder i Simancas-Arkivet, er at anføre F. Combes, som særlig har givet sig af med at klare Opfattelsen af Filip den 2dens Stilling til Bartholomæusnattens Myrderier; af Tyskere kunne nævnes Paul Friedmann, W. Maurenbrecher o. fl. Kort sagt, den historiske Videnskab rundt om i Verden bør være Spanien taknemlig, fordi det i den nyere Tid, som Gachard udtrykker sig, er kommen til Erkendelse af, at især for det aandelige Arbejde »bør der ingen Pyrenæer være«. Og det spanske Arkivvæsen i det hele har man unægtelig reformeret betydelig henimod Slutningen af 19de Aarhundrede. Der er, som sagt, oprettet en Arkivar- og Bibliothekarskole 1856; to Aar efter stiftedes Centralarkivet i Alcalá de Henares, og 1866 det store »historiske Nationalarkiv« i Madrid, der efterhaanden har faaet større og større Betydning og fra 1896 er fortrinlig anbragt i Nationalbibliothekets pragtfulde nye Bygning. Helt er man vel ikke kommen ud over at have Sagerne spredte paa mange forskellige Steder; men man kan dog i Almindelighed sige, at medens Arkivet i Madrid indeholder den største Rigdom af Kilder til Landets indre Historie, maa dets politiske Historie før 1780 studeres i Simancas, den nyere Tids i Alcalá.

III.

Følgende lille Skildring af Simancas' nuværende Udseende og Arkivets Vilkaar i vore Dage er væsentlig baseret paa Rejseminder fra et flere Ugers Ophold der i 1880.

Skøndt Afstanden mellem Valladolid og Simancas egentlig ikke kan kaldes stor (11 Kil.), og Vejen mellem de to Byer er en fortræffelig Chaussée, — Hovedvejene i Spanien ere i det hele meget gode —, er det vanskeligt nok at komme derud paa en nem og billig Maade. Jeg formoder nemlig, at Forholdene ikke ere forandrede, siden jeg var der paa Egnen: den Slags Ting forandres ikke saa let der i Landet.*) Jernbane er der ingen af, Dagvognsforbindelse var der i nogle Aar, men den maatte indstilles, saa at Posten nu kun besørges af et gaaende eller ridende Landpostbud, og man har da Valget mellem at gaa til Fods, hvad der er temmelig anstrengende i den varme Aarstid, navnlig med Bagage, ride paa Æsel, hvilket er særdeles billigt, men ikke særdeles hurtigt eller bekvemt, eller tage en Vogn, som altid koster 30 Realer, ɔ: omtrent 6 Kroner, — saa godt og solidarisk et Sammenhold er der mellem Vognmændene i Valladolid. I Simancas kan ingen Vogn faas, ja af private Køretøjer existere, saa vidt jeg erindrer, ikke andre end Arkivarens Ekvipage, og denne fornemste blandt Byens Honoratiores benyttede sig — efter eget Sigende for en Snes Aar siden — endda ofte af Sancho Panza's Graa-

*) Nu har man jo rigtignok Cykler; men dels ere ikke Alle Cyklister, dels have disse næppe i Alm. Cyklen med inde i Spanien.

skimmel til sine Smaarejser ligesom en jævn Borger. Byen ser ganske malerisk ud i al sin Ringhed, som den ligger grupperet op ad et lille Bjerg, hvis Jord er omtrent af samme Farve som dens Lerhuse, med den gamle, ret anselige Kirke hævende sit hvide Taarn øverst oppe, og bag ved denne, omtrent i samme Højde, Arkivbygningen med Taarne, Mure, Grave og Broer. Med Simancas' Historie i Minde synes man at se dens Huse, med de faa Vinduer, staa og kigge over hinanden fra Skraaningerne efter Fjender; dog, nærmer man sig nu Byen, modtages man ikke af Krigsraab, gloende Bombardekugler og svirrende Pileskud, men kun af Æselskryden og Hønsekaglen. Gaderne ere stille, rutschbaneagtigt op og ned, gyselig brolagte, og Muldyrene maa sætte Hovene godt fast i Stenbroen for ikke at styrte paa de stærkt skraanende Bakker, som føre fra Byen ned til Flodbredden. Indbyggerantallet er vel nu omtrent 1200, hvad jo efter vore Forhold ikke er saa ubetydeligt, idet enhver dansk By af den Størrelse dog er i Besiddelse af flere nogenlunde velforsynede Butikker, en Boghandel, en ordentlig Gæstgivergaard m. m.; men Simancas nøjes med et Apothek, en Tobakshandel (hvor der ifølge Monopol ogsaa sælges Frimærker, Papir o. desl.) og et Par grumme primitive Posadas eller Herberger, ikke engang en Kafé, som ellers hører til de uundværlige Ting i Spanien.*) Benæv-

*) I Madoz' geografiske Ordbog over Spanien (1849) tales om »tre ret vel forsynede Butikker med Grøntsager, Klæde, Lærred, Traad, Silke og andre Varer«. Ikke engang disse sølle Grøntkældere eller Traadhandeler vare

nelsen »rotten borough« kunde her maaske være paa sin Plads; Spanieren Gayangos kalder den endog »wretched village«, og Landsbykarakteren — med en bureaukratisk Enklave midt i Landligheden — er virkelig den fremherskende, hvad Beboernes Levevis angaar. De ernære sig nemlig af Agerdyrkning og Faareavl. Der dyrkes Kornsorter, Frugt og Vin, hvilken sidste — ligesom megen anden spansk Landvin — sendes til Frankrig for at forvandles til Bordeauxvin, og hver Aften ser man store Faareflokke bringes hjem til Folden, medens der af Geder kun findes meget faa og af Køer slet ingen. Et Glas frisk Komælk hører til den uopnaaelige Luxus i Simancas. Derimod holdes der mange Oxer til at pløje med, samt Heste og Muldyr og især en Mængde Æsler. Om Aftenen føres Størstedelen af Byens Heste- og Kvægbesætning ud til en Eng for at græsse der om Natten, — et udmærket Æmne for en Maler, thi Oxeflokkene drives af Ryttere med lange Lanser ligesom i den romerske Campagne. Høsttiden frembyder ogsaa maleriske Scener paa Grund af de patriarkalsk oprindelige Vaner, som endnu ere bevarede af den flittige Rutine: der mejes med Segle, ikke med Leer, og Tærskningen foregaar ved en Slags Slæder, som trækkes af Heste rundt paa et Stykke Jord, hvor det indhøstede Korn er udspredt, ganske som i de orientalske Lande i de bibelske Tider. Og Axesamlerskerne, som med Negene baarne paa Hovedet vende

tilstede i 1880, saa at Simancas maa ligefrem være gaaet tilbage siden 1849. Madoz angiver Indbyggerantallet til »808 Sjæle«.

hjem fra Marken, — hvor Byens Vægter, tilæsels og forsynet med Spyd og Lygte, har haft Opsyn med dem, — møde ved Aftentid de Kvinder, der hente Vand af Byens Brønd i deres Kobberspande. Man kommer til at tænke paa Skikkelser som Ruth og Rebekka, paa primitivt Hyrdeliv og flere-tusendaarige Sagn. Men med alt dette bærer den minderige lille By sin falmede Adelskappe som en ægte Hidalgo fra Middelalderens Riddertid; den har Levninger af Mure, en vældig Fæstningsport, Arkader rundt om sit Torv, og enkelte fordums adelige og nu stærkt ramponerede Boliger omkring i Gaderne ere kendelige paa deres Vaabenskjolde, — selvfølgelig ikke at tale om Borgen.

Den Fremmede, som kommer til Simancas, har mindre let ved at finde sig tilrette der. Da intet Hotel existerer i Byen, og man ikke kan udholde at bo i en Posada*), hvor Stalden er det mest fremtrædende Lokale, ligesom i Cervantes' Tid, og afgiver Soverum saavel for Mulæslerne som for deres Drivere, Herbergets Stamgæster, — saa maa man søge privat Logi. De mere dannede og velstaaende Folk nedlade sig i Spanien ikke til at leje Værelser ud, og man tyer da til en eller anden Familie af den jævne Almue, hos hvem man boer overordentlig billigt, men temme-

*) Endnu 1890, skriver en fransk Historiker 1901, var der intet virkeligt Gæstgiversted i Simancas, kun en »Paradero«, som en skikkelig Grovsmed holdt i Gang. Dér kunde man faa et tarveligt Maaltid, og over Smedien var der, med rudeløse Vinduer og Huller i Gulvet, et Hummer til Gæsternes Natteleje, forsynet med to Jernsenge, et haltende Bord og to skrøbelige Stole.

lig ukomfortabelt; herpaa bødes dog endel ved den naturlige spanske Elskværdighed, thi ofte træffer man virkelig prægtige Folk i sin Vært og hans Familie. Min gamle fortræffelige, ærlige, paalidelige og hensynsfulde Vært, Pedro Gomez, og hans brave Hustru, »Señá« Frasquita, mindes jeg som Exempler paa sand folkelig Noblesse. Ligefra det Øjeblik, jeg indlogeredes hos dem, og til jeg i Valladolid drak en Afskeds-*Bebida* med Pedro, fandt jeg hos dem kun Hæderlighed og oprigtig Venlighed. Han var Fisker af Profession (Ferskvandsfisker naturligvis), men havde i sin Tid tjent længe som Soldat under Borgerkrigene; han stod da i Elitekorpset la Guardia civil og havde været med i adskillige Slag paa »Cristino«ernes Side. Men hans Livs store Begivenhed var at have været Tjener hos den før omtalte Gustav Bergenroth, for hvem han og hans Kone førte Hus; derfor havde de en lille Pension efter ham. Min nordiske Smag med Hensyn til Spise og Drikke bragte ham stadig til at tænke paa »Don Gustavo« og tale om ham, — hvilket der overhovedet ikke skulde megen Anledning til —, og da jeg engang var et Par Dage sengeliggende af et let Ildebefindende, hed det strax: »Nu maa Don Emilio da ikke gaa hen og dø for os ligesom Don Gustavo!« Jeg ytrede dengang Ønsket om at faa noget The, hvad Simancas næppe havde kunnet præstere, hvis ikke Pedro endnu havde ejet en lille Rest fra den bergenrothske Periode, — »og det er fin The, kan De tro, for han havde mange verdslige Fristelser (tenia muchas tentaciones).« Stærk var Theen rigtignok ikke, thi det var elleve Aar siden, at »Don

Gustavo« døde, og fra den Tid havde den ikke været rørt. Sværest er det at faa Tiden til at gaa udenfor de egentlige Arbejdstimer. At invitere Folk til en lille Middag, kendes knapt i Spanien, mindst i saadan en Antikvitet af en By som Simancas; at mødes i germansk Jævnhed og Tilfældighed ved Aftensbordstiden og opfordres til at tage Del i Maaltidet, er lige saa usædvanligt. Kun en formel Visit i stiveste Puds, foregaaende i en iskold »Sala«, med halvtlukkede Skaader, Stengulv med spredte Maatter, Stole med Lærredsovertræk, udpyntede Helgenfigurer under Glasklokker mellem Tøjblomster, medens gamle sorte, malede Portræter og Martyrscener og skrækkelige, kolorerte Godtkøbslithografier se ned fra Væggene, — det er hvad man plejer at drive det til i Retning af Selskabelighed. Og saa den daglige »Tertulia«, Snakkestævnet, henne hos Apothekeren, hvor en lille Flok Stamgæster slaar en Passiar af om Dagsnyt og Politik. De lokale Sommerforlystelser bestaa hovedsagelig i Dans paa Torvet om Søndagen af Byens unge Karle og Piger, mest sværtbyggede og undersætsige, til en ejendommelig Musik af Skalmej og Tromme*); en

---

*) Disse Danse have bl. a. tiltrukket sig den nederlandske Musikhistoriker van der Straetens Opmærksomhed (se hans «La Musique aux Pays-Bas«, 7de Bind). Det benyttede Blæseinstrument er en Art skingrende, stor Obo med fem Huller; den kaldes *albogón*, hidrører vistnok fra Araberne og har været kendt i umindelige Tider. Van der Straeten meddeler den sædvanlige Danserytme, men nogen Melodi har det ikke været ham muligt at opfatte — ligesaa lidt som denne Bogs Forfatter. Selve

Extrafornøjelse er Skytspatronens Fest med tilhørende Tyrefægtning en miniature (Novillada), som lokker mange af Omegnens Beboere til Simancas og undertiden ender med et stort Slagsmaal, hvor mere end Een maa bløde for en Modstanders Kniv trods Gendarmernes energiske Indskriden. Egnen omkring Byen har ret kønne Spasereveje at opvise; dér har man altsaa en Adspredelse, — naar Aarstiden tillader det, thi Højsletten, hvorpaa Simancas ligger, har i det hele ikke noget behageligt Klima. Vinteren er meget barsk og stormfuld, Sommeren i Almindelighed brændende hed, og af og til indtræffer der en længere Regnperiode. Men f. Ex. i Juni tager den vidtstrakte, for en stor Del veldyrkede Slette sig ganske venlig ud og indbyder til Vandringer. Den er gennemstrømmet af den anselige Pisuerga, hvis Krumninger Øjet kan følge langt, og hvis Bredder ere bevoxede med Popler; nedenfor Byen, hvor der er dannet et kunstigt, brusende Vandfald ved en Mølle, — i hvis Nærhed nogle Akacietræer prange med deres duftende Blomster om Forsommeren —, fører en mægtig gammel Bro, som siges at være fra Romertiden, med henved en Snes Buer over Floden. Paa den anden Side har man en Strimmel Land bedækket med Frugthaver; en Mængde Æble-, Pære-, Blomme- og Kirse-

Dansen var lidet gratiøs og grumme enkel: Mændene stode i en Rundkres, Kvinderne i en anden udenom dem, de toge hinanden parvis i Hænderne, travede lidt rundt, stode atter stille, figurerede lidt for hinanden og begyndte saa paany deres Rundtur.

bærtræer staa imellem Rækker af Vinstokke, Resten af Sletten er store Marker med Hvede, Byg, Vin, Ærter o. m. Før den varme Tid kommer, ses Hegnene blomstre med vilde Roser, og Grøftekanterne ere dækkede med et helt lille, broget Blomsterflor, deriblandt røde Valmuer, som oppe i Norden. Men skyggende Skove savner man; thi vel begrænses Sletten af en stor Pinieskov, gennem hvilken en Sti fører ned til Duero, men dens stive Træer staar som sande Don-Ranudo'er med de nøgne Stammer og flade graa Toppe i fornem Afstand fra hinanden indbyrdes, saa at Solen faar Lov til at skinne med al Kraft paa den, der arbejder sig frem ad de sandede Veje derinde. Derimod leder en anden Sti fra Byen over nogle høje Bakker med god Udsigt til en lille Landsby, Arroyo, som ligger mellem venlige Lunde tæt op til en grevelig Landejendom med Have, — et Sted, som ikke er uligt vore skønne sjællandske Egne, og som jeg derfor gerne og ofte søgte hen til.

Naturligvis er Arkivet en saare vigtig Ting for Simancas. De naive Almuesfolk betragte den Bygning med en vis sky Beundring, hvori — som de sige — »saamange Testamenter ere bevarede, der repræsentere saamange Penge«, og naar Arkivet faar Gæster, hedder det sig altid ude i Byen, at det drejer sig om en Arvesag. Endskøndt det gaar saa ligefrem til iblandt Befolkningen, at den til daglig Brug benævner Arkivets Chef ved et fortroligt Diminutiv af hans Fornavn, anser den ham dog for Byens fineste Mand, og de øvrige Arkivembedsmænd høre til dens Bedsteborgere. Den i 1880 fungerende Direktør for

Arkivet var forresten endda af en særlig velhavende Slægt og ejede megen Jord; det samme var Tilfældet med et Par andre af dets Personale. I ældre Tid boede Arkivaren undertiden paa Slottet; men dels fordi der var meget koldt deroppe, dels fordi det egentlige Arkivlokale trængte til Udvidelse, forandredes dette Forhold i Tyverne af det 19de Aarhundrede. Nu staar Bygningen sædvanligvis forladt udenfor Kontortiden, saasnart Portneren har aflaaset den tunge Port og begivet sig hjem til den ufravigelige *Puchero* (Suppe og derefter Kød med Grøntsager), — undtagen naar samme Funktionær faar Lyst til at tage sig en Eftermiddagslur oppe i de kølige Værelser, eller naar det tillades en Gæst, der gerne vil have saa meget som muligt ud af sin Tid, at arbejde der udenfor Kontortiden. Denne er hver Søgnedag fra 8 til 1; men man maa herved tage i Betænkning, at den katholske Kalender har mange Festdage, og naar der er Marked i Valladolid, falder der ogsaa en lille Ferie af til Arkivpersonalet. Det bestod 1880 af Chefen, fem Medhjælpere (deraf tre »Oficiales« og to »Ayudantes«), en Portner, et Bud og en Afskriver; hvorledes Gageforholdene i det enkelte ere, kan jeg ikke sige noget Bestemt om, men der er aarlig bevilget 15,000 Pesetas (Francs) til Gagering og yderligere 2500.

Som før anført, er Simancas' Slot højt liggende, og den pikkelhueagtige Hat paa dets største Taarn kan øjnes i temmelig lang Afstand. Det er afbildet i Lithografi foran i Gachards »Correspondance de Philippe II sur les affaires des Pays-Bas«; men til dette Billede

maa bemærkes, at Gravene nutildags ere tørre, ialtfald om Sommeren; hvad der ogsaa maa betegnes som et kunstnerisk Fantasiprodukt, er den vagthavende Soldat, som ses forrest paa Prospektet, thi det er, saavidt jeg veed, endnu aldrig lykkedes nogen spansk Regering i den nyere Tid at gennemføre en saa fornuftig Foranstaltning som at anbringe en militær Vagtpost ved Arkivet. Der er to Indgange til Slottet, med tilsvarende Broer; den ene er forbeholdt den kongelige Families Medlemmer, den anden er for almindelige Dødelige. Naar man har passeret den takkede Fæstningsmur, som omslutter hele Bygningen, kommer man ind i en Forhal med smukke Piller, som skyldes Juan de Herrera; ogsaa Gaarden er prydet med Buer, som hvile paa firkantede Piller. Flere Indskrifter melde om, hvad den »lykkelige og ærværdige« Ferdinand den 7de udrettede for Arkivets Istandsættelse, navnlig om hans Besøg i 1828. Næsten alle Rummene i Slottets tre Stokværk benyttes nu til Arkivet, baade de, der ligge i de fire Taarne, og de i de fire Fløje, ialt halvhundrede Sale og Værelser, hvoraf nogle ere af meget anselige Dimensioner. Det er omtrent 80,000 Pakker, indeholdende over 30 Millioner Dokumenter, som gemmes i mellem 3 og 4000 Skabe, tildels af Gibs og lukkede med svære Egedøre, der datere sig fra det 16de Aarhundrede. Et lille Udvalg af de mærkeligste Aktstykker ere udstillede i Montrer. Blandt Salene, der alle forevistes mig, den Dag jeg var færdig med mit Arbejde i Arkivet og tog Afsked med Personalet, udmærke flere sig ved smukke, tavlede Lofter, Parketgulve og Gale-

rier med fortrinligt Snedkerarbejde, men især gælder dette om et lille, rundt Værelse i 2den Etage, som er Arkivets egentlige Kærne: dér findes et Antal kostelige Arkivalier siden Filip den 2dens Dage forvarede i kunstnerisk forarbejdede Skabe og Kister, hvis Laase og udskaarne Ornamenter ere lige beundringsværdige. Til de ældste og værdifuldeste Sager i Simancas-Arkivet høre Isabella den Katholskes, Karl den 5tes og flere spanske Regenters Originaltestamenter, Maurerkongen Boabdils Kapitulation, hvorved Granada overgaves, o. m. Imidlertid bærer dette Rum endnu Mærker af den franske Vandalisme fra forrige Aarhundredes Begyndelse; thi da Laasene vare altfor solide og snilde for dem, der skulde udtage Dokumenter til det vordende Universalarkiv i Paris, opbrød man dem med Magt, hvorved det ogsaa gik ud over det fine Træarbejde. I det hele holde de gamle Papirer sig godt i Bygningens øvre Etager; men de, som gemmes i det nederste Stokværk, have lidt og lide stadig under Fugtighed, saa at de Pakker, der bringes op derfra, ofte frembyde det for Historikeren saa bedrøvelige Forgængeligheds-Præg*). I 2den Etage er tillige Arkivets rummelige Kontor, som først i den nyere Tid er blevet forsynet med en Kakkelovn

*) Der klagedes i Aarsberetningen for 1882 stærkt over, at der ikke bevilges de fornødne Penge til Reparationer i og paa Bygningen, samt over at Personalet ikke forøges. Og i et 1883 udgivet Skrift tager Escudero de la Peña, Direktør for Arkivet i Alcalá, med Varme Ordet for at bringe hele Simancas-Arkivet til Alcalá, hvor der er en ypperlig Bygning med Plads nok.

paa Embedsmændenes indstændige Bøn, samt Chefens Værelse i den gamle »Cubo del Obispo«, hvor Biskop Antonio de Acuña sad fangen og Montigny dræbtes.

I Modsætning til gamle Dages Sædvaner modtages udenlandske Besøgende og Studerende nutildags med den største Venlighed og Forekommenhed af Institutionens Personale; kun i en enkelt Henseende sporede man, indtil 1881, en lille Eftersmag af Fortidens hermetiske Aflukning af Simancas-Arkivet. Man maatte nemlig betale ikke blot for, hvad man lod Arkivpersonalet afskrive, men ogsaa for hvad man selv afskrev, 1 Franc for et Folioark, hvilken Betaling erlagdes i stemplet Papir, der klippedes over af Arkivchefen, saaledes at Arkivet og dets Gæst hver beholdt sin halve Del som Kvittering. Da jeg var den første Dansker, der nogensinde havde besøgt Arkivet, vilde man gerne vide af mig, dengang Kvitteringen skulde udfærdiges, hvordan Folk tituleres i vort Land. Paa Papiret kom jeg saa til at hedde »Señor Don Herr Emilio G.«! Nu har det nye Reglements 3die Kap. Paragr. 93 udtrykkelig ophævet denne Foranstaltning: »Af de Uddrag (staar der) og ligefremme Afskrifter af Dokumenter, som de Studerende selv besørge i videnskabeligt Øjemed, efter forud given Tilladelse af Chefen, tilfalder der ikke Staten nogen Afgift.«

Men hvis man i alt kan tro den Fremstilling, der gives i »The Athenæum« for 1862 af den oftere nævnte Bergenroths Genvordigheder i Simancas, da han første Gang kom dertil, kunde det være svært nok at faa Adgang til Helligdommen, selv efter at

Gachard havde faaet dens Porte til at springe op. B. havde i sin Tid, som ivrig Demokrat, forladt sit Fædreland Preussen efter 1848, havde derpaa levet i Nordamerika og i England og fik endelig ved østerrigsk Indflydelse Lov til at arbejde i Arkivet, i Begyndelsen for sine egne historiske Studiers Skyld, siden lønnet af den engelske Regering. Det var Aktstykker i Ciffre, han gennemgik og afskrev; han havde med stor Umag selv maattet udfinde Nøglen til dem; men da han omtrent var naaet til et Resultat i saa Henseende, bleve Arkivarerne forskrækkede over denne »Kætter«s Opdagelser, og den gamle stivsindede, men forøvrigt ganske elskværdige Chef lod — trods hans Protest — alle hans Afskrifter fratage ham, fordi der stod i Reglementet, at Arkivets øverste Embedsmand havde at kontrollere alle Kopier: det kunde han imidlertid ikke, da Originalerne vare i Ciffre og den oprindelige Nøgle forlængst borte. Bergenroth maatte til Madrid og sætte Himmel og Jord i Bevægelse for at faa sine Papirer igen, og den daværende Premierminister, O'Donnell, resolverede, at der ikke skulde lægges ham Hindringer i Vejen, paa den Betingelse, at B. ogsaa overlod Arkivet en Ciffernøgle og Duplikater af sine Afskrifter. Under Paavirkning af al denne Modgang har han aabenbart faaet et mørkt Blik paa den stakkels By og dens Omegn, der i det anførte Tidsskrift gøres til Genstand for en meget nedsættende Skildring, mod hvilken en engelsk katholsk Præst og Kollegierektor i Valladolid tager til Genmæle, længere fremme i samme Aargang; han har ogsaa arbejdet i Arkivet, men fundet

idel Imødekommenhed hos Chefen, hvorimod han indrømmer, at de underordnede nok kunde have været behageligere at forhandle med, og hvad Beskrivelsen af Byen angaar, saa er den »for slem og hidrørende fra En, der er forvænt ved engelsk Comfort«.

En uhyggelig Tildragelse, som berørte de fremmede Videnskabsmænds Besøg der paa Stedet, kastede imidlertid Skygge over Navnet Simancas ikke længe efter at jeg opholdt mig i Byen, endnu i Sommeren 1880. Man fortalte mig i den ene Posada, at den unge franske Historiker L. Louis-Lande (der i Aargangene 1875—80 af »Revue des deux mondes« meddelte en Række Artikler om spanske Samfundsforhold, Litteratur o. s. v.) ventedes snart derned; han havde været der engang før, og man viste mig — hans Støvler, der vare efterladte af ham som Pant paa Tilbagekomsten. Han kom først igen efter min Bortrejse. Hen paa Aaret læstes saa i Aviserne, at han en Dag savnedes, og at Grunden til hans Forsvinden snart opdagedes, idet man fandt ham myrdet og udplyndret mellem Valladolid og Simancas. Hans sidste Bidrag til det franske Tidsskrift indeholdt just en skarp Fremstilling af Usikkerheden for Liv og Lemmer i Spanien. Som Gerningsmand til Mordet havde man en Person mistænkt, der besørgede Posten mellem de to Byer og tillige var Skolelærer. Jeg erindrer, at han blev omtalt for mig af min Vært som et Menneske, man ikke kunde stole paa.

For mit Vedkommende mindes jeg ikke engang at være bleven generet af Tiggere paa mine daglige Vandringer. Den første af disse Ture var naturligvis

hver Dag, Uge efter Uge, den lille Bjergstigning op til Slottet. Naar man saa var naaet derop, dygtig ophedet (thi Sommer var det, omend ikke dens allerhedeste Tid), til Kontortidens Begyndelse Kl. 8, gjaldt det først at afkøle sig lidt, før man betraadte de mærkelig kolde Lokaler. En venlig Hilsen lød strax imøde fra de daglige Kontorkammerater, hvis »Leben und Treiben« man snart vidste saameget Besked med, som om man havde kendt hinanden i Aarvis. Der var den rare, godmodige Don N., 1ste Arkivsekretær, ikke just nogen overdrevent nidkær eller duelig Embedsmand, men Elskværdigheden selv. Hvad han kunde presse ud af Aviserne, naar Posten kom, var forbavsende, og naar Portneren viste sig i Kontordøren Kl. 1 og udraabte sit: »La una!«, stod Don N. næsten altid med Overfrakken paa, Hat og Stok i Haanden, parat til at ile til den hjemlige Arne og Middagsmad. En Slider af første Skuffe syntes derimod gamle Don R. at være, en kraftig Brumbasse af en Katalaner, der gerne vilde have en latinsk Samtale med mig, — hvem Latinen faldt mindre let end ham —, og som oprindelig var Mediciner; han drev ogsaa nogen Lægepraxis, som hans Kolleger omtalte temmelig ironisk. Dernæst min sædvanlige Ledsager paa Aftenturene i Omegnen, hvor vi ofte mødte Don N. eller Chefen, naar de vare ude at se til deres Marker: den lille magre Don P., med sin korte, tørre Hoste, sit melankolske Smil og sin Klerikalisme; han sad efter Chefens Ordre oppe i Arkivet, da jeg havde faaet Lov til at arbejde der ogsaa om Eftermiddagen, og læste i et stort illustreret Subskriptions-

værk om Helgeners Levned. Det var af ham, jeg til Morskabslæsning i ledige Timer laante en spansk Oversættelse af den gamle, legitimistisk sentimentale Roman »le cimetière de la Madeleine« (fra 1800), en Bog, hvoraf han selv var meget opbygget. Jeg vil ikke pastaa, at man fik Indtryk af nogen særlig Lærdom hos Personalet, men selvfølgelig kendte de alle deres Fædrelands Historie og deres Arkiv. Uagtet Don R. med en vis Ret kaldte den fremmede Gæst, der — som rimelig var — søgte at faa expederet saa meget som muligt i den korteste Tid, for »Dampmaskinen«, maatte den jo dog hviles lidt af mig engang imellem, og d'Hr. Embedsmænd havde da slet intet imod en lille Samtale, under hvilken ofte mit fjerne Hjemland kom paa Tale og engang blev Genstand for Misundelse, fordi vi hertillands ikke have Accise, *consumos*, som det kaldes i Spanien, hvor jeg var Vidne til mange Jammerklager over denne byrdefulde Afgift. Denne Passiar fandt Sted, medens man røg en Cigaret, — thi sidstnævnte, fra et arkivalsk Standpunkt uforsvarlige, Nydelse hørte til Dagens Orden. Imidlertid sad gamle Ildefonso Zamora, Portneren, med Kalotten paa det værdige Concierge-Hoved, ude i Forstuen og »sled i det«, som der spydig bemærkedes, naar en vældig Gaben lød ind i Kontoret. Det var ham, der, dengang jeg fortalte, at jeg var fra »Dinamarca«, ytrede, at det vidste han godt hvor var: det var jo i Sydamerika, og Papirerne vedkommende det Land laa i Sal Nr. det og det. Manden forvexlede nemlig vort Fædreland med Cundinamarca, der er en Provins af Republikken Colombia, en af Spaniens tidligere Kolonier.

Saa var Byens Sognepræst, hvem jeg en Dag traf adskillig bedre underrettet: han nævnte baade »el Sund«, »el gran Belt«, »el pequeño Belt«, ja endog »Arus« (Aarhus); jeg havde ham lidt mistænkt for at have læst paa Lektien. Zamora var forresten, trods sit civile Ydre, ogsaa en forhenværende Krigsmand; han stod i fordums Tid ved samme Korps som Pedro, min Vært, men ved Musikken, — »jo, han havde faaet en Basun eller saadan noget at tude i; det var gruligt at høre paa,« sagde Pedro. Stiklede han saaledes noget paa den brave Arkivportner, saa havde denne ligeledes sine Smaamorsomheder at berette om Pedro, f. Ex. hvordan man engang i Karnevstiden havde pyntet ham, der just ikke var nogen Skønhed, ud i et fantastisk Kostume og under Jubel baaret ham i Procession; siden den Tid hed han altid »den nye Helgen«.

»Naar De engang kommer hjem,« sagde en Dag en af Embedsmændene til mig, »vil De maaske dog af og til skænke vort sære lille Hul af en By en venlig Tanke.« At dette virkelig har været Tilfældet, vidner det Foregaaende maaske vel meget om; men jeg haaber, at en og anden Læser dog ikke har fundet Æmnet for fjerntliggende og Behandlingen for vidtløftig.

TILLÆG TIL AFHANDLINGEN »SPANSK DIPLOMAT OG DANSK HOFMAND«.

Efter at 2det Bind af disse »Studier og Essays« var udkommet i Trykken, er deres Forfatter kommen til Kundskab om nogle Aktstykker, der kunne tjene til at belyse det Tidsbillede, som den gamle Grev Yoldi's Levned frembyder. Det er atter det kgl. Bibliotheks Samlinger, som have afgivet Stof til nærværende Supplement; men denne Gang fremtræder Materialet kun for saa vidt i bearbejdet Form, som blot en Del af den foreliggende Brevmængde og i nogle Tilfælde kun Brudstykker af de enkelte Breve ere aftrykte og forsynede med Noter. Ellers fremtræde Brevene i den oprindelige Skikkelse.

Medens eet Brev giver en Oplysning til Yoldi's Ungdomshistorie og et andet indeholder Underretning om, naar og hvorledes han begyndte paa sin store Konchyliesamling, falder Resten af de her meddelte Papirer væsentlig ind under to større Grupper. Først en Række Breve (1809—17) til den spanske Greve fra hans hollandske Svoger, Rechteren, som i deres

flegmatisk ironiske Tone melde lydelig om baade Brevskriverens Nationalitet og hans Karakteer, men tillige have meget at berette om Napoleonstidens Virvar, det som spanske Statstjenere ikke mindst fik at føle under skiftende Regeringer og svigtende Finanser.

Men af betydeligere Interesse er den anden og største Gruppe: Brevene (paa Fransk) til Yoldi fra hans Datter, ledsagede af enkelte fra Svigersønnen. Det er en hel anden Tid, vi her møde: Restaurationens, den hellige Alliances, Metternichs. Bag en Mur af Kongresser, Politi, Diplomatspioneri, Militarisme, Jesuitisme og Hierarki nød Tyvernes legitime Hoffer og fornemme Verden deres glade Tilværelse, omtrent kun indsnævrede af Etikettens Baand, under ringe Agtpaagivenhed ligeoverfor de truende Skyer, der samlede sig som liberal Opposition i Tale og Presse for at bryde ud i de store Uvejr 1830 og — endnu stærkere — 1848. Hvor man morede sig dengang! »Koncert og Bal den ene Dag, Bal og Koncert den næste«, Operaforestillinger og Privatkomedie, Middage, Jagt og Væddeløb, Kurtiseren, Spil og Calembourgs. Det var den Periode, da Rossini og de øvrige italienske Komponister (samt deres Efterlignere i andre Lande) henrev med snart smeltende, snart pirrende Melodier; da Sangens Virtuoser, fra Madame Catalani til Jfr. Zrza, kappedes med de instrumentale; da Kalkbrenner, Herz og andre, nu mere eller mindre glemte, Klaveerheroer vakte det letlevende og elegant overfladiske Publikums Beundring ved perlende Løb i Hundreder af Variationer og Rondo'er; da det behændige Talent Scribe i Spidsen for sin Skare Medarbejdere og

Efterfølgere var Theatrets anerkendte Suveræn. Pepita Coopmans' Breve til Faderen give Skildringer fra Datidens aristokratisk æsthetiske Krese i to europæiske Hovedstæder, med jævnlige Strejflys over det tilsvarende Liv i en tredie. I hendes tidligste Breve er det Karl X.'s Paris, hvoraf mangt et Træk tegner sig, men siden er det Dresdens gamle Hof, halvt borgerligt, halvt stivt, og den smukke Bys kosmopolitiske Selskab, som møder os i livlig Skildring, der til sidste Æmne faar et lokalt, tildels parodisk, men dog ingenlunde ufarligt Efterspil af Julirevolutionen. Og samtidig ser man, hvordan de diplomatiske Udflyttere stadig holde Udkig med det Hjemland, hvortil saamange Baand knyttede dem, og hvis højeste Krese Brevskriverinden stod nær: af hvad der stod i Forbindelse med danske Tilstande lægger man særlig Mærke til Beretningen om det Besøg, Frederik VII.'s Moder aflagde i Dresden paa Rejsen fra Horsens sydpaa.

Dernæst er der Billedet af Forfatterindens Personlighed. Den lille — at hun ligesom sin Fader var endog ualmindelig lille af Væxt, siger hun selv — gratiøse Dame med det kvikke Hoved, de flersidige Talenter og den lette Pen gør idethele et elskværdigt og tiltalende Indtryk. En lys Natur med mondænt farvet Intelligens (det laa jo i den Atmosfære, hun var opvoxet i); har aabenbart holdt grumme meget af at more sig, stærkt yndet Pynt og Stads og slet ikke haft noget imod at gøre sig gældende ved sin Skønhed og Begavelse, ligesom hun ønskede at se Manden bravt avanceret og dekoreret; har godt kunnet

blive hidsig, ja noget bitter og stivnakket, hvilket viser sig baade i hendes Omtale af det Rechteren'ske Hus og i Rivaliteten med den pariserelegante Fru de Caraman. Ved sin sydlandske Afstamning har hun haft noget pikant Exotisk over sig, som yderligere maa have indtaget det adelige Herrepublikum, hvis Bifald omjublede hende, naar hun optraadte i sine Soubretteroller blandt russiske Fyrster og franske Marquier. Frederik VI.'s jævne Kjøbenhavn, hvor hun var født og opdragen, har ogsaa sat sit Præg paa hendes Væsen og hendes Opfattelse af Verden og Menneskene. Hendes Glæde over Dresden bringer i Erindring, hvor ofte Rejsende have fundet Lighed mellem denne By og vor Hovedstad, NB. som den fordum var; og hendes lidet aristokratiske Bemærkninger om hendes adelige Aner, der vist have skaffet hende en lille Reprimande af Faderen, smage formelig af dansk Lunhed. Mellem hende og hendes Fader har der — det viser denne Korrespondance — hersket et sjeldent kærligt Forhold: han var øm og ængstelig for hendes Velfærd, og navnlig vidner et her udeladt Brev om, hvordan han i sin Frygt for, at der skulde være farlig Sygdom i deres Hjem, hentede Underretning fra Udenforstaaende, hvilket Pepita ikke var fri for at tage ham en Smule ilde op, hvor rørt hun tillige var over hans Omhu. I sit Hjem — der maaske nok har været lidt à la Dukkehjem, men i de højere Stænder var sligt vel hyppigst — viser hun sig opfyldt af Kærlighed til Manden og Børnene: disse spille en saadan Rolle i hendes Breve, at mangen nydelig, men lovlig privat Passus har maattet udelades, om

hver Gang de Smaa have faaet en ny Tand, om hvor søde de se ud i deres fine nye Dragter, om deres Skælmsstykker og om de Smæk, der tildeles dem for visse letkomiske Forseelser, som høre Barnekamret til og skildres lunefuldt af Moderen. Alt dette har man unægtelig vanskeligt ved at forene med den Marie-Grubbe'ske Afslutning paa Ægteskabet, som uheldigvis synes en Kendsgerning. Den sidste Gang, Datteren omtales i Yoldi's Dagbog, er 1840, da han viste det danske Kongepar de Portræter af hende og de to Børn, som vare malede i Dresden; hun var da 38 Aar. Derefter forsvinder hendes Navn af hans Optegnelser. Og til en endnu levende dansk Diplomat, som var i Brüssel omtr. 1850, fortaltes af det derværende Gesandtskabspersonale, at man ikke maatte omtale Ministeren Coopmans' Hustru, da hun for nogle Aar siden havde forladt sin Mand paa den Maade, som er berettet i disse Studiers 2den Samling. Har man dette i Minde, kommer der en dobbelt trist og uhyggelig Klang i det lille franske Couplet, med den klassiske Opfordring til Livsnydelse under Henviisning til Livslykkens Forgængelighed, der slutter det sidste af de her aftrykte Breve. Det passer paa den Kvinde, som har citeret det, og som forlængst har fundet en ukendt Grav i et fremmed Land; men det klinger tillige som en Gravskrift over den muntre og letsindige Slægt, hun levede iblandt og hørte til, og som Tidsbølgerne have bortskyllet for stedse.

A. J. Kaunitz Rietberg[1]) til Yoldi.

Madrid, 29. Juni 1784.[2])

Kære Don Alfonso: Det glæder mig at kunne meddele saavel Dem som mine Veninder Doña Maria Josefa og Inesita[3]) den behagelige Efterretning, at Hs. Maj. efter Hs. Exc. Grev Floridablanca's Indstilling og Anbefaling har haft den Naade at tilstaa Dem en Pension paa 300 Dukater, at hæve under Teruels Bispestol, idet Han til denne Naadesbevisning føjer den at lade Dem udbetale den Sum, der falder paa de halvandet Aar, indtil dette udfærdigedes. Jeg tvivler ikke om, at De med største Iver, som hidtil, vil arbejde paa Deres gavnlige Uddannelse for at blive en god Borger og Kongen en nyttig Undersaat, til fortjent Tak for Hans kongelige Velvillie, og idet jeg ønsker Dem alt muligt Held til Iværksættelsen af saa agtværdigt et Forsæt, beder jeg Gud bevare Deres Liv mange Aar, min kære Don Alfonso. Deres [osv.]

Til Hr. Don Alfonso de Gadea y Aguirre, i Alicante.

---

[1]) Grev Joseph Kaunitz (1743—85), østerrigsk Gesandt i Madrid, Søn af Maria Theresia's berømte Minister. — Originalen er spansk.

[2]) Slg. disse »Studier og Essays« II, S. 3. Det er det første Naadesbevis, som blev Yoldi tildel; denne Pension vedblev han at beholde, medens han var i spansk Tjeneste.

[3]) Yoldi's Søstre.

B. Af J. Werfels »Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn«, Nr. 48, 29. Marts 1805.

Blandede Nyheder. For kort siden døde her i Kjøbenhavn den spanske Ministers, Grev v. Yoldis Gemalinde.[1]) Hun var en ung Dame af sjelden Skjønhed og fortræffelige Egenskaber. Hun blev et Offer for en langvarig Sygdom, som hun droges med i syv Maaneder efter hendes Nedkomst. Hun levede i den fortræffeligste Harmonie med sin Gemal. Da hendes Død havde virket saare meget paa hans Sundhed, saa befrygtede hans Venner, at hendes Begravelse vilde gjort et altfor stærkt Indtryk paa ham. Efter deres og Lægens Raad beqvemmede han sig til at forlade Hovedstaden, og reiste den 19 d. M. i Selskab med den første Franske Legationssecretair, Hr. Dessaugier, til Hamborg. Grevindens Liig blev ledsaget af en Skare, som bestod af 63 Kareter.

C. Yoldi til D. G. Moldenhawer.[2])

Da et Tilfælde har givet mig den Idee at danne en lille Konchyliesamling,[3]) og da jeg ønsker at

---

[1]) Slg. disse »Studier og Essays« II, S. 32—34. — Det er Cand. mag. H. Ehrencron-Müller, som har gjort mig opmærksom paa denne Notits.

[2]) Overbibliothekaren ved det st. kgl. Bibliothek. — Originalen er fransk.

[3]) Slg. II, S. 132.

have en Vejledning ved mine Undersøgelser, beder jeg min højtagtede Ven Hr. Ridder de Moldehauer [sic] at være saa venlig at laane mig et af de klassiske Værker i denne Retning, som findes i det kongelige Bibliothek, og som foruden Beskrivelse indeholder kolorerede Tegninger af alle Arter Konchylier. Jeg tror, at D'Argenville's »Conchyliologie« er et af de bedste.

Jeg beder altsaa Hr. de Moldehauer at have den Godhed at skaffe mig det og forud modtage min oprigtige Tak og Forsikringen — hvilken det altid er mig en Glæde at tilkendegive — om den Højagtelse for ham, som næres af hans Ven og ærbødigste Tjener Grev Yoldi.

15. Marts 1810.

D. Breve til Grev Yoldi fra hans Svoger Grev J. G. van Rechteren.

I.

Paris, 27. Marts 1809.[1]

Kære Ven, enten maa De ikke have faaet mine Breve, eller ogsaa kan De ikke forstaa mig. Jeg taler dog hverken Græsk eller Latin til Dem, det er jeg sikker paa; thi hvad Græsk angaar, saa har jeg aldrig kunnet det, og min Latin har jeg glemt for længe siden. Jeg har sagt Dem paa godt[2]) Fransk, at De

[1]) Slg. disse »Studier og Essays« II, S. 60—62.

[2]) Saa overordentlig godt er det forøvrigt ikke.

ikke er saa fattig eller saa ulykkelig, som De tror. Man er ikke nogen Stodder, ikke reduceret til at bede om Almisse, naar man har 90000 Realer til sin Disposition. Ja, dem har De i Hr. Baguenault's Kasse, og det afhænger af Dem at faa dem ud deraf. Jeg har sagt Dem det sex Gange, og jeg gentager det: send Deres Kvitteringer og knald blot løs[1]) paa denne Bankier som paa en Kanin, og 90000 Realer ville spasere over i Deres Kasse. Saa faar De noget at spise for, De faar saameget, at De kan sørge for Deres og Deres lille Barns Livsophold og andre Fornødenheder. Jeg vil gerne tro, at man skylder Dem fra tidligere Tid og for extraordinære Udgifter. Jeg er i samme Tilfælde, og mange Andre med os. Det bliver maaske betalt med Tiden, maaske aldrig. Foreløbig blive da Gagerne betalte, og man maa haabe, at det vil vedvare uden Afbrydelse. Jeg har ogsaa nogle Anledninger til at lamentere og græde. Bankiererne Goll & Komp. i Amsterdam have nylig erklæret, at de ikke mere ville betale de østerrigske Renter. Det vil sige, at jeg taber 12000 Livres om Aaret. Hvis Krigen vedbliver, kan man intet faa fra England; hvis man i Spanien ikke betaler Livrente eller hvad Banken skylder mig, saa taber jeg svært; hvis man ikke betalte mig min Gage, saa vilde jeg sige som De, saa havde jeg ikke længere noget at skaffe mig Middagsmad for, ligesaa lidt som vor gode Inés,[2]) Hr. Jacob og min lille Hund, der spiser for

[1]) Her er i Orig. et Ordspil med tirer.

[2]) Rechterens Hustru, Yoldi's Søster. Jacob var deres Søn.

fire andre. Hvis man ikke betalte Dem en Øre af hvad man skylder Dem, saa vilde De ganske vist komme paa Fattiggaarden tilligemed Deres Barn og Mlle Bigarez; men det er ikke Tilfældet, og 90000 Realer ere til Deres Disposition; glem endelig ikke det. Jeg har bedre Hukommelse end De. Den sidste i hver Maaned kradser jeg paa Hr. Bagnenault's Kasse, og saa faar jeg alt det ud af den, som ligger der til mig. Jeg lader ikke mine Penge ligge og mugne dér.

— — De siger, at Campo de Alange[1]) kun skriver til Dem for at befale Dem at stanse »los gastos extraordinarios«. Det gælder Alle, og det er haardt. At man stryger Attachéerne er det ogsaa. Min takker for Deres Condolence; han gaar i Sorg, og jeg med, fordi jeg taber 3000 Livres, som denne smukke Stilling betydede for mig. — —

Det er meget latterligt at sende store Pakker Aviser, naar man ikke betaler Porto'en. Gør ligesom Frias,[2]) der har skrevet, at man blot skal sende ham, hvad der vedrører Madrid. Han har gjort en hel Del Besparelser i sit Hus og endnu ikke givet en eneste Middag. Han græder som et Barn, og D[a]. Mart[e]. Souza akkompagnerer ham. Hun har mistet sin Pension og det ene Øje; nu har hun kun sine tykke Arme, sin tykke Bagdel og en vældig Barm. Frias har tykke Ben og en tyk Mave, der er noget slatten og hængende ligesom den Skønnes Barm. Alt svinder hen i denne Verden! Grev de Fuentes, denne

---

[1]) Kong Josefs Udenrigsminister. Det er »Extraudgifter«, her tales om.

[2]) Hertugen af F., Spaniens Gesandt i Paris.

fine Adelsmand, denne stærke, kraftige unge Mand, vældigt rig, behængt med Titler og Dekorationer, yndet og æret af de Store, elsket af de Skønne, med sex normanniske Heste for sin Vogn og tilbedt saa højt man kan blive det af en smuk Danserinde ved Operaen, — nu vel, denne lykkelige Mand har maattet sidde otte Maaneder i et skident Fængsel i Zaragoza og er nu bortreven af en Forraadnelsesfeber! Sic transit gloria mundi. Det er en rigtig god Moral, som naaer meget, meget vidt. Men lad os heller tie, være taalmodige og finde os i vor Skæbne; sige som hin lærde Mand[1]): Tout est pour le mieux dans le meilleur des mondes possibles. Hvis man betalte Dem alt hvad man skylder Dem, saa vilde De holde altfor velbesat et Bord, blive for doven og for tyk. Hvis Kejseren af Østerrig ikke stjal af Lommerne paa Folk, hvis Kursen paa England ikke gik 30—40 Procent ned, hvis alle Mennesker betalte, saa vilde jeg blive altfor rig, saa vilde jeg efterlade min Søn noget, og saa vilde han blive en Dovenkrop og en Dagdriver. Det er bedre at være fattig; alt er til det bedste. Pangloss havde Ret!

Bardaxi, Courtois, Oniz, Cienfuegos[2]) rejste fra Madrid før Kongens Ankomst, jeg veed ikke hvorhen. Aristazaval rejste ogsaa, men mod sin Villie. En Forraadnelsesfeber slog ham ihjel. General Reding[3])

---

[1]) Dr. Pangloss i Voltaire's Fortælling »Candide ou l'Optimisme«.

[2]) Yoldi's gamle Kolleger fra Udenrigsministeriet.

[3]) Schweizisk Officeer i den spanske Armee; han døde i

blev slaaet ihjel af en Kugle. Det er maaske ogsaa til det bedste. Vi leve, og det er unægtelig det bedste for os; Himlen skænke Dem den Gave i mange Aar, hvis det morer og passer Dem. Gid den bevare alle Deres Paarørende, Deres Barn, Deres gode Moder, Deres Søster, Deres Nevøer og endvidere Deres ligesaa smukke som gode Svoger

Jacob van Rechteren.

NB. NB. NB. [Med stor Skrift.]

Sex Kvitteringer for Maanederne Oktober, November, December, Januar, Februar og Marts.

Naar disse Kvitteringer komme til Paris, flyve 90000 Reales de Vellon lige op til Dem.

II.

Paris, 26. April 1809.

Deres Pakke af 11te d. M. fik jeg iforgaars; denne indeholder Deres og Deres Sekretærs Breve og Kvitteringer til Hr. Baguenault. Jeg lod Gesandten forsyne Kvitteringerne med sit Visa, og jeg sendte det hele til Dhrr. Baguenault & Komp. Deres Tratter blive betalte, og saa er hele den Historie klappet og klar. De siger, at De har gjort rigtigt i ikke at trække hele Summen for de sex Maaneder, der ere

---

Tarragona efter den 25. Febr. 1809 at have tabt et Slag, hvor han var bleven haardt saaret.

forfaldne. De har gjort rigtigt, men De havde gjort endnu rigtigere, dersom De havde sendt, som jeg sagde Dem, sex Kvitteringer, for hver Maaned; paa dem havde De ligeledes faaet de tre Maaneder Oktober, Januar og Februar, og desuden Marts, som der er Ordre til at udbetale og som jeg allerede har faaet. Dhrr. Baguenault have disse 15000 Realer til Deres Disposition. Jeg haaber, at De kan faa vor Minister bragt til Fornuft, saa han betaler alt hvad der endnu ikke er blevet betalt.

Det lader til, at der hersker megen Uorden i Regeringskontorerne og i de Ordrer, der udstædes angaaende Betalingen af Ministrene ved udenlandske Hoffer. Snart betaler man een eller to Maaneder, og saa lader man En i Stikken eller man betaler det halve. Baguenault skal hver Maaned have en Nota over hvad og hvem han skal betale. Jeg har set disse Nota'er; der staar De i nogle Maaneder for 15000 Realer, i andre for slet ingenting. Paa samme Maade gaar det de andre; jeg staar in blanco for November, og i December for lidt over Halvdelen af min Gage. Der er Sekretærer, som i een Maaned staa til 250 ℛ, i den næste til 375, og derefter til slet ingenting. Pardo i Petersborg stod flere Maaneder in blanco. Frias bliver altid betalt; det er den eneste, for hvem der er exklusiv Ordre.

Castillo[1]) opholdt sig noget her og tog saa over

---

[1]) Vistnok den Mand af dette Navn, som hidtil havde været ansat ved det spanske Gesandtskab i Danmark (slg. II, S. 60).

Bayonne til Madrid. Jeg tror at have fortalt Dem, at vi saae endel til ham, og at vi vare glade ved ham; han kom og spiste til Middag hos os, saa tidt han vilde, og det lod han til at synes om. Han var meget net og beskeden. Jeg tror, at han vil komme frem i Verden. — —

Nu er De da altsaa paany installeret og beskikket i Deres Embede. Jeg er ikke saa vidt endnu; man har intet sagt mig, men man lader mig være i Ro, og jeg er paa Listen over de Ministre, man betaler; det er tilstrækkeligt. Jeg har ikke noget at klage over. — —

Vi have ingen andre Nyheder end dem, vi læse i Aviserne og Armeeberetningerne. De fra idag fortælle om store Sejre over Østerrigerne. Det forbavser mig ikke.

Igaar Aftes havde vi en køn Koncert hos en Ven, hvor Hr. Jacob spillede en Violinsonate, som vandt stærkt Bifald. Han haaber en Gang at kunne spille sammen med sin Onkel. Jeg har nylig foræret ham en meget smuk Violin, en Amati. De har jo en udmærket[1]) af den Fabrik, om jeg ikke husker fejl, og De er en stor Kunstner. Min unge Mand kan blive det. Farvel, kære Ven; mor Dem saa godt De kan; man maa se at faa alt det ud af Tingene, man formaar.

---

[1]) Slg. II, S. 126.

III.

Paris, 14. Sept. 1809.

Jeg skrev til Dem med sidste Kureer, kære Ven, at jeg havde i Deres Navn faaet Deres Gage udbetalt for April og Mai, og at De kunde paa mig trække en Sum af 7010 Livres — med de 500 ℔ til Sekretæren. Igaar bad Hr. Baguenault mig om at komme hen til sig og fortalte mig, at han havde faaet Brev fra Skatmesteren, om at Udenrigsministeren ønskede, at han skulde holde Kongens Embedsmænd i Udlandet au courant. Hr. Baguenault sagde, at skøndt det ikke var nogen udtrykkelig Ordre om at betale, vilde han dog betragte det Brev som en Ordre og betale Dhrr. Ministre og øvrige Embedsmænd Maanederne Juni, Juli og August. Jeg fik dem ligestrax, og hvis jeg havde haft Deres Kvitteringer, skulde jeg ogsaa faaet til Dem. Send mig derfor de Kvitteringer in duplo for hver Maaned enkeltvis. De kan samtidig trække Beløbet for disse tre Maaneder, 45000 Reales de Vellon eller 11250 Livres tournois, enten paa mig eller direkte paa Dhrr. Baguenault ved en Bankier i Kjøbenhavn. Jeg skynder mig at meddele Dem denne gode Efterretning. Jeg har ikke noget bedre at tilføje og slutter med at forsikre Dem om vort hjertelige Venskab og Hengivenhed.

IV.

Paris, 19. Marts 1810.

Jeg har lige modtaget, kære Ven, Deres elskværdige Brev af 3die dennes. Jeg takker Dem for al den Interesse, hvormed De følger alt hvad der vedrører os. Vort Helbred er godt, og mit Humør er aldrig daarligt. Mine Sager gaa ikke godt endnu, eller rettere: de gaa slet ikke. Mine Ansøgninger og Skridt have endnu ikke ført til noget Resultat, — jeg har hidtil kun henvendt mig til Dronningen. Hun har haft den Godhed at anbefale min Ansøgning; men jeg har intet Svar endnu faaet paa den. Det, jeg fik fra Ministeren, dateret 31te December, siger: »Su Mag me manda le diga que tendrá á V. presente para su colocacion en ocasion oportuna.« [1]) Dette vil ikke sige meget; nærmere beset vil det sige, at jeg for Øjeblikket ingenting er og, ifølge Dekretet af 18de Aug.: »sin funciones, sueldos, honores y distintivos.« [2]) Det er unægtelig grumme behageligt.

Hvad der er værre endnu, endnu mere ubehageligt, er at man ikke betaler nogen Rente af mine gode Penge, jeg har laant forskellige europæiske Suveræner! De betale nok engang, det haaber jeg; men foreløbig skal man dog leve og betale det Kød kontant, som jeg spiser, og den Vin, som jeg drikker!

---

[1]) Hs. Maj. befaler mig at meddele, at han vil have Dem i Erindring med Hensyn til Ansættelse ved passende Lejlighed.

[2]) Uden nogen Funktion, Gage, Ærespost eller Distinktioner.

De beklager Dem, med 45000 Livres Gage; hvad skal jeg saa sige, naar man kun giver mig det halve eller aldeles intet? Søg at faa dem til at betale, hvad man skylder Dem, og lad Dem ikke rive med af altfor megen Delikatesse: der er ikke et Menneske, som takker Dem derfor. Alt hvad De siger om de spanske Anliggender er meget rigtigt, særdeles godt opfattet. Jeg tror, som De, at alt vil komme i Orden, og det snart. Kongen vil det Gode, og Nationen indser det; dersom den vil holde sig i Ro, vil den blive lykkelig. Gud give det.

De vil modtage, De har vist allerede modtaget de Kors, vi sende Dem ved Hr. Desausai,[1]) der rejste uden at sige os noget derom. Grev Rantzau, der rejser om kort Tid, kan ogsaa bringe Dem noget, hvis De ønsker det.

V.

Paris, 18. Juli 1810.

— Jeg havde jo allerede fortalt Dem, at jeg befandt mig vel, at jeg var stærk og sejg; nu idag tilføjer jeg, at jeg er usaarlig, uantændelig.[2]) Inés har allerede sagt Dem, at hun ikke var brændt, ligesaa

---

[1]) Desaugiers?

[2]) Hentyder til Branden ved Fyrst Schwarzenbergs Festbal i Paris i Anledning af Napoleons Formæling med Marie Louise.

lidt som Jacob eller jeg. Jeg slap med Skrækken, det vil sige den Uro, jeg følte for min stakkels Kone og mit Barn. Jeg vidste ikke, om de ikke begge to vare omkomne i Flammerne eller om de vare frelste. Jeg søgte efter dem, jeg løb om som fortvivlet! De vare til Gengæld urolige for mig, men det havde de Uret i. Jeg slipper altid fra det, jeg kan ikke brænde! Jeg antændes kun af min smukke Granadina's smukke Øjne.[1]) Nogle ere omkomne, Nogle ere haardt saarede; blandt de sidste er den russiske Gesandt. Hertuginden af Santafé fik nogle Brandsaar; hun er endnu lidende. — —

Jeg ser, at De helst vil blive hvor De er, og at De ikke gerne vil andensteds hen. Jeg tror ikke, De har noget at frygte. Tanken om Dresden har aldrig existeret uden i Maserano's[2]) Hjerne, og han fantaserer. Jeg vilde gerne derhen, men det er der ikke Tale om. Jeg er ingenting for Tiden; jeg har ingen Ratifikation faaet angaaende min Sendelse til Hamborg, og man svarer mig ikke. Campoalange siger ingenting; De veed, at han ikke er meddelsom af sig. Som Hollænder hører jeg jo Frankrig til. Vil Kejseren bruge mig til noget, behøver han blot at sige til. Hvis han vil give mig et Embede, noget at leve af, vil jeg give ham de Aar, jeg endnu har tilbage at leve. Det er ingen stor Foræring!

---

[1]) Hans Hustru Inés var født i Granada ligesom Broderen.

[2]) Fyrsten af Masserano (død 1837), Diplomat i spansk Tjeneste, havde været Gesandt i Paris; 1809 blev han Overceremonimester hos Kong Josef og levede senere i den franske Hovedstad.

Jeg ser med Fornøjelse, at De befinder Dem vel; men De siger, at De altid er sørgmodig; det duer ikke noget. Det kommer, siger De, naar man ikke har noget at leve af. Jeg gentager, kære Ven, at jeg finder, man har tilstrækkeligt at leve af med Deres Gage, med 45000 Livres. Jeg har dem ikke, og jeg boer i Paris, med Kone og Barn, og vi komme til Hoffet. Jeg kunde ønske Dem, at De fik en god Hustru, som bragte Dem en køn Formue. Finder De hende, saa tag hende bare ligestrax; vi skulle nok gratulere. — — De er altfor ængstelig, kære Ven, ængster Dem for hurtig og for tidlig. Vi have intet godt at vente, siger De, af vor gode Moders Helbred;[1] men det gaar jo dog sin jævne Gang. — —

Kejseren er kommen tilbage fra Rambouillet til St. Cloud. Man forsikrei, at Kejserinden er i Omstændigheder. Det vilde være en god og stor Begivenhed. — —

Sæt ikke saameget Lak paa Deres Breve; det forhøjer Portoen, der allerede er enormt dyr, ligesom alt andet.

VI.

Paris, 17. Aug. 1810.[2]

Jeg vil ikke gentage hvad den gode Inés skriver til Dem i sin vedlagte lange Epistel. Det er just det

---

[1]) Slg. II, S. 18.
[2]) Slg. II, S. 62 ff.

der skal til. De siger meget sandt, at man finder vanskeligt en Hustru Mage til hende; og det er meget heldigt. Hvis den Slags var almindelig, saa vilde den tabe i Pris; saa vilde alle Mennesker have dem. Nu er der ingen Andre end mig alene, og jeg forstaar at skatte dette sjeldne og mærkelige Stykke. Hun talte med Fyrsten,[1]) der beundrede hende; hun var smuk og straalende. Jeg talte ogsaa; jeg var ogsaa smuk og straalende. Vor kære Fyrste hørte venlig paa os og vil gøre hvad han kan.

Jeg haaber, at alt dette vil gøre god Virkning og skaffe Dem nogle Dalere. Deres Grunde ere gode; det gælder blot at høre paa dem, og saa give noget. Deres Stilling er pinlig. Denne gamle Gæld til Salucci kommer ubelejlig; han forlanger den i et slemt Øjeblik; men alle Mennesker ere i Bekneb og se at nappe hvad der skyldes dem. Det gør jeg med; men jeg faar ikke fat i noget. Ingen betaler. — Det er uretfærdigt; men hvad skal man gøre? — —

Iforgaars fejrede vi Napoleons Navnedag. Hoffet var talrigt og glimrende. Kejserinden saae storartet ud og venter aabenbart sin Nedkomst. Igaar Aftes vare vi i Hoftheatret paa St. Cloud, hvor vi altid inviteres hen. Det er noget langt borte; men man maa jo tage imod de Udmærkelser, der blive En tildel.

---

[1]) Talleyrand?

VII.

Paris, 13. Nov. 1811.

— — Jeg er ikke rigtig udgaaende om Vinteren. Det daarlige Vejr, Forkølelse og Hoste holde mig undertiden inde i min Hule. Vogn har jeg ikke længer. — — Hvor De er lykkelig, at De endnu har 190000 Realer i Gage! Himlen lade Dem beholde det!

For ikke længe siden havde jeg næsten det Dobbelte i gode Renter, som jeg ikke faar noget af nu. Det kalder man ufortjent Uheld. Nu har jeg kun et ret godt Helbred af min Alder, et muntert Sind og meget Mod; men alt det slaar dog ikke til i Længden, især naar man bliver gammel! — —

De kender jo den gode Inés, og De kan forstaa, hvor ulykkelig hun har været. Hendes kære Moders Død ramte hende følelig. Hun blev meget syg og i høj Grad nedtrykt. Jacob og jeg gjorde alt for at trøste hende og hjælpe hende. Jeg forestillede hende, hvor ulykkelig den gode Moder havde været og hvor lykkelig hun nu var. Hun har forladt dette elendige Liv for at nyde en fuldkommen og evig Lykke. Hendes Lod er misundelsesværdig!

Nu gaar det godt med Inés; hendes Helbred kommer atter paa Fode, og det er hendes Glæde at se mig og hendes Søn raske og tilfredse.

Kejseren kom iforgaars tilbage til St. Cloud; jeg skal ud at gøre ham min Opvartning imorgen eller paa Søndag. Jeg har allerede besøgt Hertugen af Bassano[1]) og skal derhen igen idag. Jeg vil gerne

[1]) Maret, Udenrigsministeren.

gaa tyve Gange endnu derhen, da jeg stadig haaber, at han vil gøre noget for mig. Han har den bedste Villie, men ikke Magt nok dertil. Der er ingen Anden end Kejseren der formaar alt, og over ham befaler Ingen. — —

VIII.

Paris, 12. Sept. 1815.

Deres store Pakke, kære Ven, blev jeg ikke vred over; og jeg skulde med Fornøjelse betale Portoen, hvis Pengene vare rigeligere; men her som overalt blive de sjeldnere Dag for Dag. Jeg har, som De veed, i adskillige Aar været uden Embede og uden Pension. Takket være min Omhu og min Økonomi kunde jeg leve af mine Renter, hvis man betalte mig dem, men Suverænerne, Kejsere og Konger, betale ikke! Saa er en Rentier meget fattig og elendig! Østerrig skylder mig en stor Kapital og flere Aars Rente. Deres Spanien skylder mig over 60000 Francs i forfalden Rente.[1]) Milano og Neapel have ikke betalt i to Aar. Møbler og Nips blive spist op og komme ikke igen. Tager man Hul paa Kapitalen og spiser den op, hvad skulle saa de spise, der over-

---

[1]) If. Br. fra 1817 blev Rechteren tilsidst nødt til at sælge spanske Obligationer paa 88000 Francs for 40000; og hans Hustrus Livrente, »en hellig Gæld«, var da ikke betalt i fjorten Aar. »Her betaler man alt, men Hans katholske Majestæt betaler ingenting.«

leve os? Jeg tænker mere paa dem end paa mig selv, — jeg er jo hundrede Aar og bryder mig kun lidt om den Tid, jeg endnu skal leve. Jeg kommer igen til Deres Pakke. Man har sagt Dem, at Deres Konge og hans Minister vare paa Vej til Paris. De ere ikke komne endnu, og jeg troer ikke, at der er Tale om den Rejse. Hs. Maj. bliver rimeligvis i Madrid; Inés fortæller Dem om alt dette og om hvad hun gør og taler for Dem og Deres. Imidlertid er Depeschen bleven frankeret paa Posthuset og gaar af idag. Naar De bliver rigere og jeg fattigere end for Øjeblikket, kan De jo erstatte mine Udlæg. Vi havde tænkt paa at forlade Paris og bosætte os i Brüssel; det var for Øjeblikket umuligt, vi manglede Midler dertil, og det er jeg ked over: dette Land er ikke mere noget værd, det er et Chaos dette Paris. Vi leve roligt her, saa sparsommelig som muligt; men leve maa man, og alt er dyrt. Disse Venner og Allierede spise alting op; jeg har ogsaa allerede maattet opføde nogle af dem; de kostede mig elleve Francs pr. Dag. Og saa har jeg Venner, der godt kunne lide at spise min gode Suppe og drikke min gode Vin. Det er Spaniere, Hollændere, Franskmænd. Naar Talen er om Mad, mangler man aldrig Venner. Jeg har dem af alle Nationer og alle Kulører. Joaquín og Xara[1]) ere de daglige Gæster; den ene fordi han er fattig og ulykkelig, den anden fordi han finder min Middagsmad god og fordi han spiller Violin sam-

---

[1]) En Nevø og — rimeligvis — en forhenværende Legationssekretær (slg. II, S. 30, 60 og 68).

men med min Søn; han er til megen Glæde for ham, og de ere næsten hele Dagen sammen. Om Aftenen spille vi et lille Parti Kort, og da jeg ikke har Vogn, komme vi meget sjeldent ud. Inés, som er en god Kone, finder sig i alt og er tilfreds. Det er en sand Helgeninde, som beder for os, og som nok faar alt hvad hun beder om. Himlen er retfærdig og vil intet nægte hende.

IX.

Paris, 20. Febr. 1817.[1])

Den gode Inés, der er en god Hustru, en god Moder, en god Søster, Tante og Veninde, har modtaget Deres seneste Brev, som har gjort hende meget bedrøvet og piner hende bestandig. Jeg har læst dette Brev, kære Ven, og ligesom Deres gode Søster finder jeg Deres Stilling ubehagelig, ja slem. De beklager Dem med Grund over den Maade, man opfører sig paa ligeoverfor Dem, over den ringe Pris, man sætter paa Deres lange Tjeneste, og den Utaknemlighed, man lønner Dem med. De mærker alt dette, og De begræder Deres Fædreland, Deres Suveræn, Deres Venner. Hvorfor det? Naar Deres Fædreland er utaknemligt, naar Deres Suveræn slaar Haanden af Dem, retter Beskyldninger imod Dem og straffer Dem uden Grund; naar Deres Venner ere forsvundne,

---

[1]) Slg. II, S. 83 ff.

naar de ikke tør eller ville vise sig, — hvad er saa det Fædreland, denne legitime Suveræn, disse Venner? Ingenting. Fædrelandet er blot det Land, jeg er født i. Er min legitime Herre uretfærdig og utaknemlig imod mig, saa betyder han intet for mig. Og Vennerne, hvor ere de? De ere døde, eller de have glemt Dem under den lange Fraværelse. En Mand, der sidder i god Stilling og som fordum har været Deres Ven, tænker ikke mere paa Dem; hans Kone, Deres gamle Veninde og Slægtning, tør ikke engang nævne Dem og tænke paa Dem. Er det noget at savne? Jeg tænker helt forskelligt og bærer mig ad overensstemmende dermed. Jeg har et Fædreland, som jeg ikke kan beklage mig over, en Suveræn, som agter og udmærker mig og ikke gør mig Uret i nogen Maade, tværtimod; han tager vel imod mig og har givet mig alt hvad jeg har bedt ham om; jeg har fremdeles mange Slægtninge, Brødre, Nevøer, Fættere, maaske ogsaa en eller anden gammel Ven i samme Fædreland. Og trods alle disse Fordele siger jeg dog: mit Fædreland er det Land, hvor jeg befinder mig vel.

Jeg synes, Kære, at De kan sige det samme. Kjøbenhavn, hvor De har været i saa mange Aar, hvor De befinder Dem vel og er tilfreds, kunde godt blive Deres gode, Deres andet Fædrehjem, og den Suveræn, der hædrer Dem, udmærker Dem, holder af Dem, kunde godt — det synes jeg — træde i Steden for ham, der svigter Dem, erklærer Dem landflygtig og jager Dem bort! Tro mig, De skal kaste Dem i Armene paa denne gode, agtværdige Konge; gør

Danmark til Deres Fædreland, Danskerne til Deres Venner, og glem de Menneskers Utaknemlighed, som forlade Dem og Deres. De har jo næsten ikke flere Slægtninge i Spanien. Hvad der er Dem kærest, har De hos Dem: Deres Barn er født i Kjøbenhavn, hun kan blive dansk, ægte en brav Dansker og blive i Deres Nærhed. Deres Nevøer Fermín og Joaquín ere i Frankrig, Deres Søster og Svoger i Mâcon. Joaquín bestræber sig for at komme ind i fransk Tjeneste og haaber, at det lykkes ham. Jeg veed ikke, hvad Fermín tager sig for. Santilli[1]) bliver rimeligvis og dyrker sin Vingaard i St. Sorlin. Vi andre have ofte de skønneste Planer, man kan tænke sig. Vi tage til Holland, til Brüssel, til Florents, til Rom, og dog blive vi stadig rolig her paa vort Boulevard-Hjørne. Dér ere vi glade og tilfredse; vi ville intet mangle, — naar blot de ædle, brave, store Suveræner vilde betale mig. — — Farvel, kære Ven, lev lykkelig dér hvor De kan være det.

X.

Paris, 19. Nov. 1817.[2])

Man har i al Hemmelighed betroet os en Sag, der vedkommer Dem, kære Ven, og som glæder os

---

[1]) En Svoger (slg. II, S. 3); se ogs. følgende Brev.
[2]) Slg. II, S. 90 ff.

meget. Vi lykønske Dem af ganske Hjerte. De har faaet et Fædreland igen og en fortræffelig, en agtværdig Suveræn! Jeg haaber, at De ikke mere vil savne Deres utaknemlige Fødeland og denne Suveræn, der efter saamange Aars Tjeneste afskediger Dem, jager Dem paa Døren, berøver Dem alt og lader Dem staa der uden det mindste, uden Livsophold, uden Hjælpemidler! Nej, De har intet at savne; De kan velsigne Himlen, fordi den har givet Dem et godt Fædreland og saa god en Suveræn! De taber intet i Spanien, De finder alt i Danmark! Alle Deres blive behandlede ligesom De selv, jagne bort, mishandlede! Den gamle General Santilli og Deres gode Søster maa vegetere i ringe Kaar og have hverken Stilling eller Pension. Den ene Nevø, der har Kone og Børn, maa blive og leve af Almisse fra en fransk Stiftelse; en anden, stakkels Joaquín, er i samme Tilfælde og vilde med sine 28 Francs gaa tilgrunde af Slid og Fattigdom, hvis ikke Venner og Slægtninge tog sig af ham. Hvor De er lykkelig, kære Ven, fordi Himlen har aabnet Dem en Vej, der fører Dem til Frelse fra Skibbrud. Følg den og vær saa lykkelig, som vi ønske Dem og Deres gode, begavede Barn. Joaquín og hans Venner have sat Himmel og Jord i Bevægelse for at faa ham ind her i Kongens Tjeneste; men det er ikke lykkedes. Hans Ydre og hans Evner tale ikke til hans Fordel. Mange Spaniere ere ulykkelig stillede her. Den gode, brave Hertug af Santa Fé[1]) vegeterer bedrøvelig. Campo de Alange, for-

[1]) Slg. II, S. 66—67.

henværende Minister og Gesandt, 83 Aar gammel, har kun lidt at leve af; Andre have endnu mindre end han. Terran [Ferrán?] og hans Kone hjælpe sig som de bedst kunne. Ulloa[1]) lever, — man veed ikke hvordan eller hvoraf. Saadan gaar det Deres kære Landsmænd, der hverken have Penge eller Suveræn eller Fædreland. De vilde være lykkelige, hvis de fandt et andet, saadan som De. Farvel, kære Ven, glæd Dem, lev tilfreds og lykkelig i Danmark, som Deres gode Venner her ønske Dem.

E. Fra Pepita Coopmans, født Yoldi, til hendes Fader.

I.

Paris, 1. Okt. 1825,
Hôtel Castellane.

Gode, inderlig elskede Papa! Nu er jeg rigtig glad ved at have hørt fra dig igaar, skøndt Efterretningerne ikke ere ganske saadan som jeg vil have dem; jeg vil have, at du skal være fuldstændig vel, at du atter og atter skal gaa paa Jagt, saa at du igen faar Kræfter og Styrke og godt Humør. Pas paa, kære Papa, at du ikke lader Sørgmodigheden faa alt-

---

[1]) D. Ignacio López de Ulloa havde været spansk Gesandt Dresden.

for megen Magt over dig; tænk paa mine uheldige Øjeblikke, mit Gnaveri, saa savner du mig ikke saa meget; og husk forøvrigt paa, at du gav mig min Lykke for hele Livet ved at forene mig med ham, uden hvem jeg ikke mere vilde kunne leve og som jeg elsker — aa, saa ømt, at jeg ikke kan udsige det; og tænk saa ogsaa paa, at Beskæftigelser fordrive Tiden, adsprede os og underholde os, tag dig altsaa noget for, kære Papa, rør dig, spaseer, gaa paa Jagt, i Theatret, fortæl den gode Mad. Masset[1]) de Historier, du fortæller saa godt, saa skal du se, at inden du veed et Ord af det, er Foraaret der ganske stille, og at Sommeren efter al Sandsynlighed vil samle os igen. Det bliver et fornøjeligt Øjeblik det!

Men jeg behøver ikke at rejse ud i Fremtiden for at finde Stof til at fylde mine otte Sider med; jeg har nok i det Nærværende, som du nu skal se. Jeg vil begynde med det mindst Behagelige; dette Kapitel er endnu og vil rimeligvis længe (om ikke altid) være Rue de la Paix. Vi have ikke hørt et Muk derfra; men vi have blot erfaret af Dhrr. Bohain og Tschann,[2]) at da vi vare gaaede, lukkede man alle Døre og Vinduer op for, som det hed sig, at faa den Lugt ud, som mit Kaschmirshawl havde efterladt. Denne latterlige Affektation, ligesom mine Slægtninges

---

[1]) Denne franske Dame (og hendes Datter) var i mange Aar i Huset hos Yoldi's, først som Gouvernante — synes det — siden som Husbestyrerinde.

[2]) v. Tsehann hed den schweiziske Chargé d'affaires Paris.

hidtidige Adfærd overfor min Mand og mig, kommer til at gaa ud over dem selv; der er adskillige af deres Bekendte, som more sig over deres Handlemaade og hvad de betro dem, og som finde Fornøjelse af at berette det til os og faa sig en Latter derover indbyrdes. Jeg veed ikke, om jeg har glemt at fortælle dig en lille Begivenhed, der hændte den Dag, vi gjorde Visit; den var mig meget pinlig, som du vel kan forstaa. Da Tante forestillede mig for den Dame, som hedder de la Vernette og er Nièce af Onkel Santilly, sagde hun: »Je vous présente ma nièce, Madame — — — de, Madam — — Mad — — enfin! — —« Mit Navn lod til at sidde hende fast i Halsen, og paa de Andre med, uagtet det er ikke en Smule sværere at udtale end hendes eget; den Mand, du har skænket mig, hedder ikke »Hr. Enfin«; hans Navn vækker kun hæderlige Erindringer og kan i alle Maader kun gøre mig Ære, og derfor bærer jeg det glad. Dersom det skurrer i mine Slægtninges Øren eller brænder deres Læber, naar det skal ud over dem, saa er det jo min Pligt at spare dem den Ubehagelighed; med den dybeste Ærbødighed for dig og beredt paa i enhver Henseende at rette mig efter dine Ønsker, venter jeg derfor, kære Fader, længselsfuldt paa hvad du vil svare, for at faa at vide, om du vil tillade os som Fremmede og intet andet at gøre Besøg i et Hus, hvor — for at sige det rent ud — vi kun træffe egenkærlige og stivnakkede Fremmede! Min Mand, hvis taktfulde Optræden hidtil har lagt al Uretten over paa den anden Side, foreslaar, at jeg, hvis det passer mig, fra

Tid til anden besøger Tante alene, da han, begribeligt nok, er ked og krænket af den Modtagelse, han faar der. Jeg modtog dette Forslag med tilbørlig Taknemlighed, anerkendte hans gode Hensigt, men erklærede ham, at medmindre du udtalte et formeligt Ønske derom, vilde jeg ikke vedligeholde nogen Forbindelse med Mennesker, hvem Synet af min Mand, ja endog blot hans Navn bringer ud af sig selv; nej, jeg er hans Hustru fremfor alt, jeg elsker, jeg agter, ja jeg kunde gerne sige tilbeder min Mand; vor Sag er fælles; vi ere mere end en Familie, vi To; hvis min Familie ikke vil være hans, nu vel! saa skal hans Familie erstatte mig min; vi have vor kære Papa og Edzards Søster, det er vore rigtige Slægtninge og vore bedste Venner. Jeg vil sandelig ikke gøre noget Skridt der hvor jeg allerede har gjort formange, thi min lille Stolthed har jeg, og man skal ikke kunne sige til mig hos Grevinde de Rechteren, som Sabine til Horatius i Tragedien:[1])

Laisse en entrant ici, tes lauriers à la porte —
«Laisse en entrant ici, ton mari à la porte!»

Hr. Bohain og hans Kone, rare og elskværdige Folk, røbede stor Glæde ved at gense mig; de ere med Grund meget forbavsede over, at skøndt de i Aarvis ere komne saa meget i min Tantes Hus, gjorde man mit Giftermaal til en Hemmelighed ligeoverfor dem, medens man har talt derom til saamange Andre, som man for sin egen Æres Skyld heller skulde have ladet være uvidende om de enkelte Omstændigheder.

---

[1]) P. Corneille's »Les Horaces«, 4. Akts 7. Scene.

Den gode Abbé besøgte os iforgaars, d. v. s. han lumskede sig til at besøge os, fordi Coopmans havde været saa høflig at være henne hos ham. Vi pumpede ham en lille Smule for hvad han vidste, og han fortalte os da, at Tante pralede stærkt af, hvor nydelig hun havde modtaget os, idet hun understregede, at det var til Ære for dig, hun havde overvundet sig dertil. Hun beklagede sig 1) over at Coopmans ikke havde været hos hende at kysse hendes Haand, 2) at jeg ikke henvendte Talen til min højtærede Fætter P. for at spørge til hans Kones Befindende, og endelig 3) at hun ikke kunde taale den Parfume, jeg benyttede.

Hvad siger du til alle de Klager? 1) Kysser man Dens Haand, af hvem man kun har modtaget Haan og Krænkelser, Dens, som paa den høfligst mulige Maade tilkendegiver En, at hun afskyr En, at hun kun af pur Barmhjertighed taaler En? At kysse Haanden er et Venskabstegn, et Ærbødighedstegn, som man ikke kan vise En, der nærer helt modsatte Følelser og hvem man følgelig ikke kan holde af; at gøre det af ren Høflighed er at profanere en Ytring af Hjertelighed, som man bør gemme til dem, der fortjene den og som ville være taknemlige derfor. 2) Kan en Datter med Hjertet paa rette Sted henvende Talen til sin Faders Fjende? Synet af ham faar jo allerede Blodet til at koge i hendes Aarer. Og desuden, hvornaar er det blevet Sædvane, at en Kvinde først tiltaler en Mand? Det er et Brud paa god Skik, som Notre Dame de la Paix vist ikke vilde tillade; hun autoriserer det i Øjeblikket, fordi det passer

med hendes Tankegang; men det gælder ikke i alle Forhold. Jeg sagde Abbé'en min Mening rent ud, og Coopmans med; han vilde, med sin stakkels Overtalelsesevne, bevæge os til at gaa derhen alligevel; men jeg sagde aabenhjertig hvad jeg tænkte om den Ting: da Madame de Coopmans' Selskab ikke kan være Madame de Rechteren behageligt, vil hun ikke søge Adgang hos hende for til syvende og sidst at kede sig gudsjammerlig der og tale sine Lunger trætte. Hvis Tante havde haft Villie til at glemme hvad der mishagede hende i en Affære, som ikke kan gøres om igen, saa skulde hun benytte Øjeblikket, da vi kom tilbage hertil; en følsom Scene udretter Vidundere; vi vilde allesammen have omfavnet hinanden, og Tragedien var endt med almindelig Tilfredshed. Men da nu eengang dette skønne Øjeblik var forsømt og Tante ikke har haft Sjælsstyrke (for at nævne Tingen ved det netteste Navn) til at overvinde sin Pirrelighed, eller Religion nok til i sin »brødefulde Nièce« at se Datteren af den Broder, hun burde elske ganske anderledes end hun gør, — saa er der intet at gøre derved; vi ville blive ved at staa paa samme Fod; det ser jeg godt, og jeg er ærlig talt ikke ked deraf undtagen for din Skyld. Du veed, gode Papa, at min Tantes og mit Venskab aldrig har været synderlig hedt; hun fandt mig for klog og for stolt, jeg saae hende ind i Sjælen og følte mig undertiden ydmyget af hendes Ord og Foræringer. Hun sagde engang i et Vredesanfald til Coopmans: »Gud kan tilgive hende, — men jeg vil aldrig tilgive hende!« Det lader til, at hun holder fast ved denne anti-

hellige og anti-kærlige Beslutning.[1]) [Tilføjelse i Margenen: Det synes, at hun vil skrive til dig idag, efter hvad Abbé'en fortæller os. Nu ville vi se, om hun sender os Brevene; vi have tilbudt hende at besørge dem til Kjøbenhavn.] Jeg forsikrer dig, at det er grumme rart ikke at skulle være piskede til at gaa hen og spille Ecarté dér; vi se da i det mindste behageligt Selskab. Tirsdag og Onsdag tilbragte jeg to yndige Aftener hos den elskværdige gamle Grev de Bray,[2]) hvis Hustru og ældste Datter ere overordentlig ligefremme og tiltalende; den yngste er en sød lille Blondine. Men tænk dig hvilket fornøjeligt Møde, jeg havde der! Vor fortræffelige Grev de la Ferronays,[3]) med hans Hustru og ældste Datter. Hvilket smukt Par! Forresten vil jeg, efter at have sagt dig, at hun er henrivende, fortælle dig, at man finder hun ligner mig. Jeg kunde nok ønske at det var sandt.

---

[1]) Endnu tre Aar efter var den stolte Tante meget stram mod Coopmans og hans Hustru (jf. et Brev fra hende, hvori der citeres nogle Linier fra Manden, som da var paa Besøg i Paris og af Hensyn til Yoldi gjorde Visiter hos Rechterens).

[2]) Franz Gabriel Greve de Bray, 1765—1832, var 1822—27 baiersk Gesandt ved det franske Hof; han var kendt som naturvidenskabelig Dilettant.

[3]) Pierre Louis Auguste Ferron de La Ferronnays, Diplomat, Udenrigsminister i Kabinettet Martignac 1828, død 1842. Han var fransk Minister i Kbhvn. 1817—19 og roses meget for sin personlige Hæderlighed og sit elskværdige Grand Seigneur-Væsen. Hans Hustru var Henriette Marie Félicité du Bouchet de Sourches de Montsoreau, død 1848; de havde 7 Børn.

Greven er stadig den samme. Gud, hvilket prægtigt Ansigt! hvilken Fornemhed, hvilken Tone, hvilket smukt Sprog! Han spurgte til dig med stor Interesse, og det lader til, at han mindes Kjøbenhavn med venskabelige og taknemlige Følelser. Jeg forsikrede ham til Gengæld, at man dér nævner ham med Ærbødighed, og at man vilde være meget lykkelig over at se ham igen deroppe. I næste Uge rejser han med hele Familien tilbage til St. Petersborg. Og Hr. de St.-Simon,[1]) som rejser den 10de til Kjøbenhavn, med sin Kone og sine Børn, som god Familiefader! Vi vare henne at gøre Visit hos disse to bortrejsende Ministre, men traf dem ikke; jeg vilde have været henrykt over at se Grev L. F.'s øvrige Børn, som skulle være meget smukke og meget talrige. Hvad hans Hustru dog har for et blidt, aandrigt og interessant Ansigt! Jeg er vis paa, at du paa mine Vegne glæder dig over dette Sammentræf, ligesom jeg paa dine Vegne glædede mig i høj Grad over i Onsdags hos Fru de Bray at træffe — hvem tror du? en Herre, der var i høj Grad forbavset over i mig at finde en Datter af Grev Yoldi, hvem han holder meget af og med hvem han igen vil knytte Forbindelse endnu mere end før; en Herre, som jeg

[1]) Den i Datidens Memoirer (og i »Lykkens Yndling«) ofte omtalte franske General og Diplomat, der just ikke lignede La Ferronnays i ægte Fornemhed og vindende Optræden. Om hans historiske Sammenstød med den tyske Diplomat Lottum, der forekommer i Carl Bernhards omtalte Novelle, fortæller denne Forfatter selv i sine Erindringer (se »Museum« 1890, S. 65 ff.).

var overordentlig glad ved at se og snart fik Lyst til at samtale med; vi kom ind paa Spanien, hvor han var i 1810, meget imod sin Villie, med den franske Armé. Han holder meget af Spanierinderne, især Andalusierinderne. Naa, hvem er det saa? Baron de Ferusac! [1]) Jeg kan ikke sige dig, hvilken Fornøjelse det var for mig at gøre hans Bekendtskab, og det lod heller ikke til at han var ked over at have gjort mit. Efter Høfligheds-Indledningen tog vi strax fat paa de alvorlige Æmner og talte om Konchylier. For at gøre mig vigtig kom jeg med nogle tekniske Benævnelser, som fik ham til at smile beundrende; jeg bad ham uden Omsvøb om at lade mig faa de Dubletter, han talte om, og vi blev enige om, at jeg skal faa hans Konchylier at se, og at han skal sende dig nogle ved mig, paa den Betingelse, at du sender ham nogle af dine og en Fortegnelse over din Samling eller i det mindste over hvad du ikke har. Jeg venter ham hos mig en af Dagene; jeg gentager, at jeg var i den syvende Himmel over tilfældigvis at træffe paa den kære Mand, som jeg var bestemt paa at søge baade tillands og tilvands. Saa traf jeg ogsaa der en Anden, som ikke i den Grad fremkaldte Smil hos mig; han vakte nemlig Minder, der ere lidet behagelige for min kære Papa; dog havde jeg ikke noget imod at faa at vide i alt Fald, hvordan Gene-

---

[1]) André Étienne de Férussac (1786—1836), Naturforsker, navnlig Konchyliolog, ligesom sin Fader, hvis store Værk om Bløddyrene han fortsatte. Han tjente i Spanien som Officeer og blev saaret ved Zaragoza's Belejring.

ral Freirion [sic] ser ud.[1]) Først lagde jeg ikke videre Mærke til ham, men da jeg saae Dannebrogs-Stjernen paa hans Kjole og hørte ham sige til Fru Juel,[2]) at det vilde glæde ham i høj Grad at komme igen til Hoffet paa Sorgenfri, skyndte jeg mig at spørge Hr. de Ferusac, hvem det var. Da han gik, talte han med Coopmans og sagde til ham, at han godt kendte hans Svigerfader, som han fordum havde set i Kjøbenhavn. Samme Aften traf jeg Hr. Malte Brun,[3]) der spillede Schak med Kongen af Baierns Pagehovmester. Du bliver maaske lidt forundret over mine Pager; jeg skal da sige dig, hvor de komme fra og hvor de rejse hen, og hvordan de komme og rejse. Kongen af Baiern har en særlig Pageskole; de rejse hvert Aar, til Fods, uagtet der er meget unge iblandt dem og meget spinkle; den ældste af dem, som er Søn af Grev Bray, er vel en 16—18 Aar. Ifjor vare de i Italien; her kom de for tre Uger siden, og i Forgaars Morges Kl. 4 marscherede de nok saa rask afsted til München, efter at have været Genstand for al mulig Opmærksomhed fra deres Ministers Side; blandt andet gav han et Bal, som skal have været yndigt og som jeg kunde have haft Glæde af, hvis jeg var

---

[1]) General, Baron François Nicolas de Fririon (1766—1840); han kommanderede de spanske Tropper paa Sjælland 1808.

[2]) Generalmajor Knud Frederik Juel til Juelsberg (1766—1861) var dansk Gesandt i Paris 1822—36. Han var gift med Frederikke Christiane Komtesse Knuth.

[3]) Den berømte Geograf og forhenværende danske Radikaler døde 14. Dec. 1826.

kommen her to Dage tidligere. — For Øjeblikket har jeg ingen Fester at fortælle dig om; der gives ingen for Kongen af Preussen[1]: Hans Majestæt er hver Dag, lige fra Kl. 8 om Morgenen, fuldt optagen af at se Alt i Paris og Omegn, og da han har en afgjort Tilbøjelighed for Theaterforestillinger, lader han ikke den gode Lejlighed gaa til Spilde, som han hver Aften har til at se saadanne her i Paris. — Musikvennerne ere for Øjeblikket meget optagne af at bedømme en ny Opera, der skal være af megen musikalsk og dramatisk Effekt; det er »Il Cruciato [sic] in Egitto« af Mayerbeer;[2] man finder den i Almindelighed meget smuk, men altfor lang. Mad^lle^ Pasta skal være beundringsværdig deri; men man tror ikke, at den kan holde sig paa Scenen som den er; Musiknumrene ere altfor anstrengende for Sangerinderne. Jeg tror ikke, at jeg faar den set, skøndt det omtrent afhænger af mig selv; men du veed, hvad »la vogue« er; et nyt Stykke tiltrækker Mængden; hvis det kun skal gives fire Gange, som man siger, kan du tænke dig hvad Pladserne ville koste. Marchesa d'Azeglio[3]

---

1) Frederik Vilhelm III.'s store Theaterinteresse er bekendt, — det hedder sig, at han i en lang Aarrække tilbragte hver Aften i Theatret. Men om hans Rejse til Paris 1825 har jeg intet kunnet finde: den er vist foregaaet incognito.

2) Meyerbeers »Crociato« opførtes første Gang i Venedig 1824. Først 1831 opnaaede han sin tidligste store Succès i Paris, med »Robert«.

3) Vistn. Hustru til Roberto d'A., der levede som politisk Flygtning i Paris og senere blev Museumsdirektør i sit Fædreland Piemont.

raadede mig til at tage en »stalle«, men den koster idetmindste 10 Francs. Det er strax 20 Francs vel anvendte! Du veed, kære Fader, at en dyr Fornøjelse ikke mere er nogen Fornøjelse for mig. Der er al Udsigt til, at jeg i Vinterens Løb vil undertiden faa overladt en Loge i den italienske Opera eller Théâtre Français af Hertuginden af Orléans eller af vore Venner Rougemont, Thuret, Lacaze, La Tour du Pin og af dem i Corps diplomatique, — jeg begynder at insinuere mig der; jeg staar mig allerede rigtig godt med det baierske, preussiske, sachsiske og sardinske Gesandtskab. Næste Mandag holder jeg mit store Indtog i Udenrigsministeriet, i Madame de Damas' Salon;[1]) jeg bliver præsenteret for hende af Baronesse Werther, den preussiske Ministers[2]) Gemal inde. Hendes Datter, der ikke er videre køn, men aandrig, er en af mine Rivalinder, af dem som ma valsede med og forærede Buketter, medens jeg sad og hang med Hovedet i den lille blaa Salon. Men hvem vi ofte have genset og det altid med ny Glæde, er vor elskværdige Marquise de Bonnay.[3]) Hun over-

---

[1]) Baron Damas var Udenrigsminister i Kabinettet Villèle.

[2]) Heinrich von Werther (1772—1859), anset som dygtig og elskværdig Diplomat, var Gesandt i Paris 1824—37.

[3]) Hendes Mand, af gl. Adelsslægt fra Champagne, havde været fransk Minister i Kbhvn. 1814—15. A. C. Gierlew skriver til Irgens-Bergh 1827: »General Oxholm er død 27de Juli; hans Svigerinde, den vakre Marquise Bonnay, er her i Besøg i denne Sommer, som man har travlt med at gifte med Baron Nicolay [den russiske Gesandt i Kbh.]« (Daae, Breve fra Danske og Norske,

vælder os med Godhed; vi kalde hende Tante, og hun bærer sig sandelig ad som om hun var det. Forleden Formiddag tog hun mig venlig ved Armen for i det enkelte at vise mig sin lille Lejlighed, som er et sandt Dukkeskab; i et lille Kabinet med Malerier og Bøger har hun et lille Skab med Skuffer; hun aabnede en, og med den nydeligste Mine (hvori der ikke var det mindste Nag [rancune] at spore) tog hun en Ark[1]) frem, der stammer fra dig, og sagde: »Se den nydelige Konchylie, Grev Yoldi har sendt mig. Sig ham, at den siden altid har glimret i min lille Samling; og ser De, paa Æsken staar hans Navn, det betyder at den kommer fra ham.« De maa være rørt, kære Papa, over denne Opmærksomhed, i dette Øjeblik da Minder kunde være hende pinlige. Hun optræder med stor Værdighed i sin nuværende Stilling; derfor kappes ogsaa hendes talrige Venner om at tilkendegive hende, hvilken Interesse de føle for hende. Vi skulle spise til Middag hos hende paa Tirsdag; hendes Sorg er endnu altfor dyb til at hun kan gaa ud; hun gør mig tusend venlige Undskyldninger derfor, hvergang hun ser mig, men tror du jeg hører paa dem! Og tror du ikke, jeg er himmelglad ved at tænke paa, at den 18de i denne Maaned ville vi tage Bo i en smuk lille Lejlighed, hun har skaffet os, lige i Nærheden af hende selv, Rue Caumartin Nr. 6; Mad. de Bonnay bor i Rue basse

---

S. 159). Oxholms Hustru var født O'Neil, og Marquisen var vel altsaa hendes Søster.

[1]) Art Muslingskal.

des remparts Nr. 6; der er altsaa kun et Par Skridt imellem os. Vi ere meget henrykte over at have truffet paa en saa net møbleret, vel indrettet Lejlighed, med alle Slags smaa Bekvemmeligheder, beliggende næsten ved Boulevarden, som vi kunne se fra Balkonen, midt i Forretningskvarteret og blandt alle Forlystelserne, og som, nu da alt er forfærdelig dyrt, ikke vil koste os mere end 4800 Francs om Aaret; Coopmans har lejet den paa et Aar. Vi ville ingen Kokkepige fæste; den Akkvisition, hvortil maatte føjes et Køkkenudstyr og en Karl, vilde blive os langt bekosteligere end det Arrangement, vi have indgaaet med en god Restauratør i Nabolaget. Jeg tilstaar, at dette er altfor mageligt for mig, og at jeg endnu ikke denne Gang vil faa viist min Mand mit Husholdningstalent; men — for fuldt Alvor — dette Arrangement er mindre dyrt og mere bekvemt. Jeg er overordentlig tilfreds med min »femme de chambre«; da hun er en gift Kone, er hun mig endnu nyttigere og forstaar sig paa alle Slags Smaatjenester, som jeg maaske engang i Fremtiden kunde faa Brug for: hun er meget blid, endog munter, og hendes Villie er god. Baptiste[1]) er stadig vor Perle; men Coopmans er bange for, at han skal blive ked af det, naar han ikke mere har sin Hest og sin Kabriolet at passe. Vi have truffet et udmærket Arrangement med en Vognudlejer, der leverer os en anstændig Wienervogn eller en elegant Kabriolet, naar vi ønske det. Hidtil

---

[1]) Gift med den nys omtalte Rose; de komme ofte paa Tale i Brevene, bl. a. naar hun har faaet et Barn.

har jeg tilbragt mine Formiddage alene, det vil sige at Coopmans var i Gesandtskabet, thi hvad Visiter angaar, har jeg ikke haft Mangel derpaa: jeg har hos mig set Flavigny's,[1]) Bray's, Werthers, Marquis de Crèvecoeur (hvis Fader og Søster skulle komme fra Brüssel); hele Corps diplomatique har været hos mig, og igaar gjorde vi saa igen Turen rundt hos dem. — — Iforgaars Kl. 6 om Aftenen havde vi den Sorg at se Hr. og Fru Juel rejse bort; de vare saa venlige at besøge mig lige i sidste Øjeblik. Deres Bortrejse gjorde Coopmans meget meget ondt; han har jo nu i tre Aar været vant til daglig at modtage Venskabsbeviser af dem; han var hos dem ligesom i sin Familie. Fru Juel er virkelig henrivende; hun har viist mig megen Godhed, Venskab og Elskværdighed, og at jeg mister hende vil være et stort Skaar i min Stillings Behageligheder. Det er en Dame, som gør de danske Kvinder megen Ære; du skulde blot se, hvor alle Mennesker her ere bedrøvede over at se dem rejse og hvor man i alle disse Dage har kappedes om at tilkendegive baade hende og Hr. Juel, hvor stærkt man savner dem. Det er fuldstændig sandt, ikke nogen almindelig Høflighed, man viser dem; de have begge to gjort sig elskede, agtede og savnede her.[2]) — Sligt er nok ikke allevegne Tilfældet, efter

---

[1]) Vicomte de Flavigny var Attaché ved det franske Gesandtskab i Kbhvn. 1821—22.

[2]) A. C. Gierlew skriver, mindre venligt, til M. F. Irgens-Bergh 30. Sept. 1826: »Juell er her endnu, som er vel for Coopmanns og vel ei stor Skade for vore Forhold.« (Daae, Breve fra Danske og Norske, Kbh. 1876, S. 144).

hvad Aviserne meddele; nu skal du høre, hvad der staar i »Journal des Débats« for igaar (30te September): »Den danske Minister[1]) er fornylig kaldt hjem af sin Regering, som befaler ham ikke at passere Paris paa Tilbagevejen. Man forsikrer, at Grunden til Ministerens Hjemkaldelse er en Rapport, som Politidirektøren har indsendt til Hr. Zea Bermudez,[2]) og som Følge af den har da vor Udenrigsminister anmodet den danske Regering om at tilbagekalde sin Afsending hos vor. Denne Begivenhed har vakt endel Opsigt i Madrid,« — og vækker megen her, kan jeg forsikre dig. Nu er da Hr. Sund[3]) midlertidig Chargé d'affaires; det er en tornefuld Post; man siger, at han er et godt Hoved og at han har baaret sig ad med megen Omtanke og Duelighed; derfor er der Grund til at tro, at han vil komme godt fra det; rimeligvis

---

[1]) Geheimekonferensraad Grev Magnus v. Dernath repræsenterede i mange Aar Danmark i Madrid; i Statskalenderne 1826—28 staar han som »fraværende«, idet Legationssekretæren da fungerede som Chargé d'affaires. I Breve o. desl. fra den Tid omtales v. D. ikke synderlig vel.

[2]) Cea Bermúdez var spansk Premierminister 1824—25; han ansaas for at hylde den oplyste Absolutisme, men — maaske ikke saameget ved hans Skyld — Absolutismen var mere fremtrædende end Oplysningen under hans Regimente, der dog fulgtes af et værre.

[3]) Carl Ernst v. Sundt, f. i Kbhvn. 1799, Cand. jur., Kammerjunker, Chargé d'affaires i Madrid, hvor han døde ugift 1830 eller 31 og efterfulgtes af O. dal Borgo. Af det paatænkte Ægteskab med den franske Dame blev der altsaa intet.

kommer han til at blive idetmindste nogen Tid. Det er muligt, at der ikke saa snart bliver sendt en Minister; hvad en Chargé d'affaires angaar, faar han det knapt der, thi man bliver daarligere lønnet end ved et andet Hof; jeg ønsker derfor ikke Mad[lle] de Vergigneul, der snart skal giftes med Hr. Sund, at holde sit Indtog i Madrid som Kone til en Chargé d'affaires; da hendes Mand ikke har nogen glimrende Formue, vilde det komme hende ilde tilpas; og selv om han havde, vilde det ikke være meget behageligt at spæde Meget til af Sit! Du ser nok ogsaa heraf, kære Papa, at det ikke vilde være en Stilling at gøre Skridt for, undtagen hvis man sendte en anden Minister; som Chargé d'affaires vilde man ingen Fordel have deraf, tværtimod.

Ser du undertiden Grev Sch[immelmann]? Se at faa fat i ham, og tal til ham om den Sag med den unge Grev M . . . ., som du allerede kender. Coopmans blev nødt til at lægge 1000 Francs ud for ham til hans Rejse; han har skrevet derom til Grev Sch. Du kan nok forstaa, at han vilde være meget ubehageligt situeret, hvis Grev M. ikke faar den Naadesbevisning, man har givet ham Haab om, saa at han kun kan betale ham delvis og med lange Mellemrum. Hav lidt Øje med vore Sager, kære Papa. Det vil være en Beskæftigelse for dig og en god Støtte for os; vi stole i alle Henseender meget paa din Kærlighed og Omhu. Jeg sender dig her en Meddelelse om Spanien, som jeg har afskrevet af »Journal des Débats« for igaar;[1]) den vil sikkert interessere dig. Kærligste

[1]) Ikke ved Brevet.

Hilsener, ogsaa fra min kære Coopmans; nu har jeg skrevet saalænge, og jeg synes dog ikke, jeg har faaet alt sagt endnu. Pepita.

II.

Paris, 7. Januar 1826.

— — Igaar har jeg expederet min lille Kasse, hvis Indhold er:

Nr. I. Til Hendes kgl. Højhed Prinsesse Juliane, en Papæske indeholdende sort Fløjl.

» II. Til Samme, do. indeholdende 3 Guirlander af kunstige Blomster (germandrées). Efter Bestilling.

» III. Til Hds. kgl. Højhed Prinsesse Vilhelmine, en Papæske indeholdende en prægtig Guirlande af Vedbend og Roser, bestrøet med Dugdraaber, med en lignende Buket; Foræring til den 18de Januar.[1])

» IV. Til Frk. v. Waltersdorff,[2]) en Papæske indeholdende en Guirlande af Roser og Skabiosa'er, med Buket, efter Bestilling.

» V. Til Grevinde N. Rantzau,[3]) en Pakke Handsker. Efter Bestilling.

---

[1]) Prinsessens Fødselsdag.

[2]) Marie Ernestine Vilhelmine Waltersdorff, Hofdame hos Prinsesse Caroline Amalie.

[3]) Vistn. Grevinde Nancy R., gift med Grev Chr. R., da Hofmarskal hos Prins Christian.

Nr. VI. Til Samme, do. Baand. do.

» VII. Til Hs. Exc. Hr. Greve Yoldi, en forseglet Pakke, indeholdende en Ruslæders Mappe til Mad. Masset, 3 Par Handsker til Mlle Masset, to Stykker Fosfor[1]) og en Pakke Svovlstikker til Deling, Breve fra Hr. de Ferussac, og reparerede Kniplinger til Fru Bille.[2])

» VIII. Til Hs. Exc. Hr. Greve Yoldi, en vel tilbunden og forseglet Æske, indeholdende kostbare Konchylier!

» IX. Til Hs. Exc. Hr. Greve Yoldi, en forseglet Pakke, indeholdende — — — en Overraskelse!

» X. Til Hs. Exc. Hr. Greve Yoldi, en forseglet Pakke med Decembernumrene af »Journal des Débats«.

» XI. Til Frk. v. Levetzau,[3]) Kejser Alexanders Buste i Chokolade.

» XII. Til Frk. Pechlin,[4]) en Pakke Handsker. —

Naa, hvad siger du til det? — Du kan ikke tro, hvor det har været mig en Fornøjelse at lave alle de Smaapakker istand til min gode Papa! Jeg haaber, at de ville glæde dig. Jeg fik det Indfald at sende

---

1) »Deux phosphores«. Et karakteristisk Vidnesbyrd om, hvor lidt de kemiske Svovlstikker vare i Brug dengang.

2) Admiralinden med den skarpe Tunge.

3) Margaretha Øllegaard L., f. 1779, død 1871 paa Vallø, Søster til Overhofmarskal J. G. L. og Hofdame hos Dronning Marie Sophie Frederikke.

4) Vistn. Baronesse Marie Elise P., Hofdame hos Prinsesse Juliane.

dig Aviserne for sidste Maaned, fordi du vist vil finde noget deri, som interesserer dig; dertil har jeg føjet den for 24. November, fordi der staar en meget morsom Satire i den, — alle de Steder, mine Øjne ere faldne paa og hvor min Mund har smilt ondskabsfuldt, ere mærkede med Blyant. Jeg har ogsaa sat Mærke ved Alverdens Mord og mærkelige Hændelser, for at faa Haarene til at rejse sig lidt paa Madame Massets Hoved; i Feuilletonerne har jeg mærket mig Udtalelserne om de moderne Theaterstykker, som jeg har set med Interesse, og om Mlle Fodors[1]) Genoptræden i »Semiramis«. Jeg tror, at jeg allerede har skrevet til dig, at hun gjorde komplet Fiasko trods sit store Ry. Mlle Pasta,[2]) hvem man havde viist en grov Uretfærdighed ved at nægte hende denne Rolle til hendes Benefice efter højtidelig at have lovet hende den, har endelig faaet sine Rettigheder anerkendte; hun viste sig for otte Dage siden paa Syriens[3]) Trone med hele Diademets Glans i Forbindelse med sit straalende Talent og sin beundringsværdige Skønhed og Ynde! Begejstringen naaede Toppunktet! Hun kunde først begynde at synge otte Minuter efter at hun havde vist sig paa Scenen; denne glimrende Modtagelse bevægede hende i høj Grad, og

---

[1]) Josephine Fodor-Mainvielle (f. 1793), en af Datidens mest glimrende Theaterstjerner af ungarsk Herkomst, mistede pludselig sin Stemme 1825; Pariser-Operaen vilde ikke give hende Skadeserstatning, og det kom til Proces, som endtes ved en Overenskomst 1828.

[2]) Giuditta Pasta, berømt ital. Sangerinde (1798—1865).

[3]) Skal være Assyriens.

hvad der satte Kronen paa dette tiltalende Optrin var, at en Krans kastedes op paa Scenen under ustanselige Leveraab. Det lader til, at hun har været beundringsværdig som Semiramis; men forestil dig Mlle Fodors Raseri! — — Er det dog ikke rigtig kedeligt, at man slet ikke har noget Middel til at faa Pladser i Théâtre italien! Det nye Theater, man har bygget, ere alle Mennesker utilfredse med; det er kønt dekoreret, men der er 200 Pladser mindre end i Salle Louvois,[1]) og Abonnenterne ere ikke alle saa godt anbragte. Forresten varierer man ikke synderlig; i 5—6 Aar har man nu altid givet det samme: »Don Juan«, »Tancredi«, »Gazza«, »Elisabeth«, »Barberen« og »Othello«.[2]) »Semiramis« gør Furore, som du vel kan forestille dig; den Opera er ny, og derhos har Semiramis' Krone været Tvistens Æble mellem to Guddomme, hvis Navne ere i Alles Munde og hvis Historie er paa Tapetet i alle Saloner. I Paris er der kun to Slags Konversation i Salonerne: om Politik og om Theatret! — »Den hvide Dame«,[3]) en ny Opera af Boieldieu, er højeste Mode; Kjoler, Vifter, Hovedpynt, Alt, — Alt er à la Dame Blanche,

---

[1]) Der havde den italienske Opera givet Forestillinger i nogle Aar, under Mad. Catalani's Ledelse; siden husedes den afvexlende i Salle Favart og i Salle Ventadour.

[2]) Af de her nævnte Operaer ere (naar undtages Mozart's »Don Juan«) alle, ogsaa »Semiramis«, af Rossini, Tidens Afgud.

[3]) Den gik første Gang over Scenen paa Opéra comique 10. Dec. 1825.

og Joko[1]) regerer sandelig ikke mere! »La Princesse des Ursins«, Drama af Duval[2]) (jeg saae det i Onsdags, den 4de, i Hertugen af Orléans' Loge), synes mig hverken videre dramatisk interessant eller af stort litterært Værd; læs Feuilletonen derom. Der vil du finde et af de Angreb paa Ministeriet, som Aviserne vrimle af. Jeg kan forsikre dig — og jeg var forarget derover! — at jeg frygtede for at Salen skulde styrte sammen, saa stærkt og enstemmigt var Bifaldet, da Skuespilleren sagde om Hykleren Salvador: »Jeg vilde ikke være forbavset, om han kom ind i Ministeriet!« .... Det er i Sandhed en besynderlig Ting, denne Maade at skrive og optræde paa og denne Ytringsfrihed, som Enhver lægger for Dagen ganske som det falder ham ind. Men om end Folket, eller rettere nogle Brushoveder, er misfornøjet, saa er man i Almindelighed enig hvad Kongen angaar: han er i det hele elsket, som han fortjener.

Der ser du Pariserluftens Indflydelse! ikke andet i hele dette Brev end Theater og Politik!

Vor gode Ven Desaugiers[3]) kom og bragte mig i Nytaarsgave en nydelig Udgave, indbunden i gotisk Stil og med forgyldt Snit, af Legouvé's »Le mérite

---

[1]) Ogsaa paa vort kgl. Theater opførtes i de Aar en Ballet (af Laurent) m. T. »Jocko eller den brasilianske Abe«.

[2]) Alexandre Duval (1767—1842), Dramatiker af den klassiske Skole; det her omtalte Stykke (med Æmne af Spaniens Hist. i 18de Aarh.) havde 1820 været holdt tilbage af Censuren.

[3]) Den tidligere Legationssekretær i Kbhvn.

des femmes«, tilligemed nogle mindre Digte af denne Forfatter, der døde altfor tidlig for dem der holde af at læse.[1]) Desaugiers bad mig meget indstændig om at overbringe dig hans Venskabs- og Hengivenhedsfølelser, og det gør jeg nu. Hr. Didelot og Nanna kom igaar og besøgte mig i et skrækkeligt Øsevejr; den gode Didelot[2]) er bleven gammel, og hans Datter synes mig ogsaa at være kommen til at se lidt matroneagtig ud. De ere nylig tagne ind fra Landet og bo, med Tanten, Mlle Jouyet, i Rue Taitbout; den gamle Mo'r lever endnu, i Rue Pelletier. De vise sig rigtig venlige imod os. Den stakkels Mad. La Ferté bliver ude paa Landet og bider sig i Neglene af Kulde og Savn! Hendes Mand[3]) flakker om i Georgien med den Hr. Castella, som vi saae i Kjøbenhavn; men hans stakkels Kone fik kun indirekte at vide, at han var i Kaukasus og at han skulde ud paa Eventyr i Persien ganske alene; for tænk dig: han har ikke skrevet hende en Linie, siden han rejste, og det er næsten to Aar siden; kan man begribe det?

— — Den 11te skulle vi til Selskab hos Hertugen af Orléans; det skulde have været den 4de, men da det var Aarsdagen for Kongen af Neapels Død

---

1) J. B. Legouvé (1764—1812), Fader til den bekendte Ernest L. Hans her nævnte Læredigt er fra 1800.

2) Det var ham, der i sin Tid havde været Gesandt i Danmark (under Napoleon).

3) Didelot La Ferté havde været Attaché ved det franske Gesandtskab i Kbhvn. i 19de Aarh.'s Beg.

(det var jo Hertugindens Fader), udsatte man det til den 11te. — Vil du takke Hds. kgl. Højhed Prinsesse Caroline Amalie for det Brev, hun har gjort mig den Ære at skrive mig til, og sig hende, at de Breve, hun havde adresseret til Hertuginderne af Orléans og Hamilton, ere blevne afleverede efter Bestemmelse.

Farvel, gode Papa! jeg omfavner dig, og min gode Coopmans ligesaa, og jeg forlader dig nu for at skrive til Prinsesse Vilhelmine (gennem Frk. Levetzau), for at hun den 18de kan faa et Brev, der bebuder hende Guirlanden. Pepita.

III.

Paris, 10. Januar 1826.

Vilde du gøre mig den Glæde at forsøge at træffe min gode Siboni den 26de, som er hans Fødselsdag, og hilse ham tusend Gange fra mig og ønske ham al Sundhed og hvad der ellers kan være ham kært.

Han veed, i hvor høj Grad la Signorina Contessina altid har sat Pris paa hans Karakteer og hans loyale Tænkemaade, og hvor højt hun agtede ham; sig ham, at det samme er Tilfældet med Madame de Coopmans, der aldrig vil glemme sin gode Siboni og vil være henrykt over engang at se ham hos sig.

Gør paa mine Vegne min gode Peppina[1]) en

[1]) J. Siboni's for sine musikalske Talenter saa berømte Datter, gift Tutein.

Visit og lykønsk hende, fordi hun er saa lykkelig — og saa nær ved sin Fader.

Joséphine de Coopmans.

IV.

(Fra E. de Coopmans, som Tilføjelse til et Brev, hvoraf Begyndelsen mangler, fra hans Hustru; dat. Jessnitz[1]) 14. Juli 1828.)

Trods alle mine Forretningsbreve kan jeg ikke godt, kære Papa, sende Dem ubeskrevet Papir og lade Dem betale det som om det var »blækket til«. Jeg vil altsaa sige Dem, i hvor høj Grad Deres seneste Brev glædede os, og særlig takker jeg for Deres detaillerede Meddelelser angaaende det unge Hof; det lader jo til at være vel sammensat.[2]) Jeg glæder mig ogsaa over, at vor kære Dronning har faaet en lille Have for sig selv, hvor Hendes Majestæt kan trække frisk Luft uden at generes og blive set.[3]) Den kære

---

[1]) By i Anhalt ved Floden Mulde.

[2]) Det »unge Hof« vil sige Prins Frederik Carl Christians og Prinsesse Vilhelmine Marias. Det kom til at bestaa af Marskallen Khr. E. C. L. v. Moltke, Adjutant Grev Carl Ahlefeldt, Kammerfrøken Levetzau (tidligere Hofdame hos Dronningen), Hofdamerne Frk. v. d. Maase og Frk. v. Buchwaldt, Kammerjunker C. E. Bardenfleth (den senere Minister) samt Hofkirurg C. F. Holmer.

[3]) Dronningens egen Have maa være den Del af Frederiksberg Have, der forbeholdtes hende.

Dronning og den gode Konge! De skulde blot vide, hvor elskede og højtagtede de ere i Hertugdømmet Lauenburg, som hører til Kongens Stater. Det er i den Grad, at den Del, som er bleven ved Kongeriget Hannover (Amtet Neuhaus), er ked over ikke at være bleven dansk, og Indbyggerne se med misundelige Blikke paa deres forrige Landsmænds Lykke. Jeg har truffet Adelsmænd fra disse to Lande, som have udtalt sig i den Retning til mig; de fra det ene Land vare henrykte over at leve under vor Konges Scepter, og de Andre sagde, at de vilde have foretrukket at dele deres Landsmænds Skæbne fremfor saadan at blive skilte ad i to Dele og krænkes i deres dyrebareste Interesser.

Det er med Skælven at jeg begiver mig til Holland; hvilket bedrøveligt Opholdssted for os Alle.[1]) — — Edzard.

V.

Haag den 5. August 1828,
Kl. 10 om Formiddagen.

Se saa, nu er Amélie[2]) falden i Søvn, min Frokost i Hast fortæret, Posten skal strax afgaa, Edzards

---

[1]) Maa hentyde til den megen Sygdom i hans Familie: Moderen var meget affældig — hun døde snart efter — og en Søster var ligeledes svag.

[2]) Denne Datter, det ældste af Børnene, var født i September 1826.

Brev er færdigt til at lukkes; jeg maa skynde mig, kære Papa, at faa sagt dig Godmorgen. Du finder uden Tvivl stor Forskel paa min Korrespondance fordum og den nu; jeg kunde næsten sige, at da jeg ikke har Tid, mister jeg Vanen og Lysten til at skrive. — Edzard har givet dig en udmærket Beskrivelse af vore Genvordigheder tilsøs! .... jeg har intet at føje dertil uden: forbandet være Vandet og Skibene, og velsignet være den gode Gud, der bragte os saa heldig ud af den Klemme!

I Amsterdam besøgte vi »le Général tout seul«, der — som du veed — har været fransk Generalkonsul der i tre Aar[1]) og befinder sig vel der, naar undtages Kedsomheden, der synes mig et uundgaaeligt Onde i den By, hvor endog Luften er uudholdelig plaget [ennuyé] af Stanken fra de raadne Kanaler. Jeg kom til at tænke paa Voltaire, og jeg tilstaar, at da jeg rejste derfra, sagde jeg af ganske Hjerte: »Adieu, canaux, canards ... (og Coopmans, der var rasende over en Regning paa 42 Gylden for halvanden Dag, tilføjede:) canaille!« Forresten er det en stor, renlig By; der er lavet en ny Promenade udenfor, og vi saae den nye Kanal, som Kongen nylig har ladet grave, for at Linieskibene kunne sejle lige ud i Nordsøen uden at maatte gøre den besværlige Omvej gennem Zuydersøen. Slottet er en prægtig Bygning, men jeg finder en Hovedfejl derved: der mangler en Port til at komme ind ad! — — —

[1]) Den franske Generalkonsul hed Froment de Champ la Garde; Øgenavnet er vel af privat Oprindelse og citeret til Fornøjelse for Yoldi som Indviet.

Haag og hele Holland er stærkt optaget af den unge, nydelige Prinsesse Mariannes Giftermaal med den elskværdige og interessante Prins Gustav af Sverrig,[1]) og jeg tror, at paa en lille Undtagelse nær ville alle Mennesker betragte dette smukke Par med Glæde og Interesse. Dronningen kommer snart tilbage fra Wien, og Brylluppet skal holdes paa Loo engang i September. — — Pepita.

VI.

Haag, 11. September 1828.

Idag blot et ganske lille Godmorgen til dig, kære Papa, idet jeg anbefaler dig Medfølgende, som vil samle alle Amaliegades Lyn over mit Hoved! Jeg tror, at det er det bedste, du ikke veed noget om Sagen, og at du lader de Andre fortælle dig den. Det er mig meget ubehageligt, at den Pakke Kniplinger er bleven borte for mig; og da det er min Skyldighed at erstatte dem, beder jeg Fru Bille sige mig lige ud, hvad der var i den; men jeg tilføjer dog, for at holde hendes Indiskretion i Respekt, at jeg ikke har opgivet Haabet om at genfinde Kniplingerne blandt dem af mine Sager, der gik lige fra

[1]) Den afsatte Kong Gustav IV Adolfs Søn, Prins Gustav af Vasa (1799—1877, østerrigsk Feltmarskal), blev ikke gift med den hollandske Prinsesse, men (1830) med Luise af Baden.

Kjøbenhavn til Dresden; paa den Maade vil hun ikke vove at benytte sig af den gode Lejlighed til at berige sig mere end tilbørligt paa min Bekostning.

Jeg har stadig glemt at fortælle dig, kære Papa, at vi have her set den vældige Hval, hvis Beskrivelse du uden Tvivl har læst i Aviserne; men man kan ikke forestille sig dette Dyrs uhyre Størrelse! Tænk dig nogle Kæber, indenfor hvilke hundrede Personer kunne rummes; der var anbragt en Sofa, et stort Bord og tolv Stole, og alligevel vare vi en Snes Mennesker, der havde god Plads til at spasere rundt derinde. I Brystet sad 24 Musici meget bekvemt paa to lange Bænke, hver med sin Nodepult for sig og alle Slags Genstande ved Fødderne. Ryggen indtil Halen bestaar af 56 enorme Hvirvler! Halen, det eneste der endnu var i sin naturlige Tilstand (uheldigvis for Selskabets Næser!), er omtrent 20 Fod i »envergure«[1]) (jeg veed ikke, hvordan man staver det Ord; jeg henholder mig, som den brave Brantôme siger, »à l'oracle Massetien«). Hvalen er ikke mere her i Byen; den skal nu lade sig se i Amsterdam, derefter i London og Paris. Den er saa behændig dissekeret og hvert Stykke numereret og afpasset det ene til det andet (især Hvirvlerne) med Kork, at hele denne uhyre Maskine, 99 Fod i Længden og 50 i Højden, kan tages fra hinanden og pakkes ned i 3—4 store Kasser. Det er en udmærket Opfindelse til at præsentere et Individ, som man ikke vilde have synderlig Lyst til at besøge dér hvor det

[1]) Brede (om et Skib), kan ogsaa betyde: Vingefang.

har hjemme! Der siges, at 84 Hvaler, hvoraf den største kun er 30 Fod lang, ere strandede paa den skotske Kyst; hvad skal nu det betyde? Gud forlade mig! mon Verden skulde lave sig til at staa paa Hovedet?! Denne Hval fandt man død paa Kysten ved Ostende. Den tilhører Kongen af Nederlandene; men han har givet denne Hr. Kessel Tilladelse til at forevise den i sex Aar; hvis han ikke var en Fusentast, vilde han kunne tjene sig en Formue; men han er et Menneske, der drikker og spiller og kaster sine Gylden ud af Vinduet, og for Øjeblikket sidder han arresteret; men hans Kompagnon vil indtil videre gøre Honnør paa Dyrets Vegne for den forbavsede Verden! — —

VII

Dresden, 16. Nov. 1828, Søndag Middag.

Ja det er sandt nok, kære lille Papa, det er meget længe siden, at jeg har skrevet til dig! Men Sagen er, at skøndt jeg ikke har haft saa glimrende Forhindringer[1]) som du, saa har jeg dog haft saadanne, og det er virkelige. At indrette sig en ny Bolig lader sig ikke gøre paa een Dag, at gøre sin Entrée i en ny Verden heller ikke, og disse to Ting (uden at jeg endda medregner en tredie, af ikke mindre Be-

[1]) Hentyder til Prins Frederiks og Prinsesse Vilhelmines Bryllup den 1. Novbr.

tydning, nemlig min Frøken Datter) optage mig uafbrudt; føj saa dertil, at Dagene ere kortere end andensteds, — jeg forsikrer dig, at jeg har meget lidt Tid til at sætte mig til Skrivebordet. Middagsmaaltidet er her i Tiden mellem Et og Fire; men de, der spise Kl. 3 eller 4, ere Udlændinge; Visiter gør man allerede Kl. 5, undertiden endog før; Kl. 10 eller 11 holde de største Selskaber op! — I forrige Uge begyndte man at give Thé-dansants; men nu ere de blevne afbrudte ved Enkedronningens[1]) Død. Hun døde igaar Aftes som Følge af en Forkølelse, hun fik for faa Dage siden, da hun uformodet flyttede ind i sin Vinterlejlighed; der var gaaet Ild i de Værelser, hun endnu beboede i Prins Maximilians[2]) Lystslot; denne Skræk, hun fik midt om Natten, var maaske den oprindelige Aarsag til hendes Død; hun vilde uopholdelig tilbage til Byen. Ikke en Indvending vilde hun høre; hun kom altsaa uventet og fandt alle Værelserne iskolde; ogsaa Sengen, hvori hun laa, thi hun vilde absolut ikke tillade, at den blev varmet; endelig bidrog hendes 77 Aar til at gøre Lægernes Anstrængelser forgæves; hun døde uden Bevidsthed og heldigvis kun under faa Lidelser; hun savnes meget af de Fattige. De Handlende og Ungdommen have andre Grunde til at begræde hende; thi det er

---

[1]) Enken efter Kong Friedrich August I., Amalie Augusta, født Prinsesse af Pfalz-Zweibrücken. Hun havde været temmelig livlig i sin Ungdom.

[2]) Broder til Friedrich August I. og til dennes Efterfølger Anton; Fader til Kongerne Friedrich August II. og Johan.

nu den tredie Sorg i to Aar, som paany i et halvt Aar vil lamme Forretningerne og Fornøjelserne.

Jeg er virkelig helt forbavset og meget tilfreds over, hvor hurtig vi ere komne i Forbindelse med Dresdens første Familier, endda intimt. — — Fru v. Manteuffel[1]) har optaget mig, saavel som min carissimo sposo i det lille Koteri, kaldet »Kränzchen«, der bestaar af flere herværende Damer, som mødes to—tre Gange om Maaneden, snart hos den ene, snart hos den anden. Fru v. Wesenich,[2]) der blev Enke for fire Maaneder siden, frapperede mig ved sine Rester af Skønhed og især ved sine Øjne; de maatte søges sydpaa, og jeg opdagede da ganske rigtig, at hun var Italienerinde paa samme Maade som jeg er Spanierinde, født i Dresden af italienske Forældre. Iaften skal jeg sammen med Fru v. Fitzthum (Overstaldmesterens[3]) Gemalinde) stifte Bekendtskab med en anden Italienerinde, der hvad Musik angaar skal være Dresdens Sappho;[4]) hun er en Smule paa Retur;

---

[1]) Om hende skriver Fru Coopmans i dette samme Brev: »Fru v. Manteuffel er en lille Dame nær ved de Halvhundrede, fransk af Herkomst, fuld af Livlighed, Esprit, Forstand og Elskværdighed.« Hun døde 18. Juni 1830. Manden, Baron Georg August von M., † 1842, var Præsident for Geheime-Finanskollegiet til 1830, derefter Gesandt ved Forbundsdagen.

[2]) Hvis det er Enken efter den gamle Kammerherre Rud. v. Wessenig, der menes, passer Tidsangivelsen ikke ganske; han døde nemlig 10. Okt. 1828 i Dresden.

[3]) Grev Carl Vitzthum, død 1834.

[4]) Hermed sigtes maaske til Frk. Therese aus dem Winkel, som spillede en fremtrædende Rolle i Dresdens

men idetmindste lader hun i sin Salon, der besøges stærkt af det fine Selskab, den skønne Kunst nyde godt af Straalerne fra hendes dalende Sol. Hos hende samles den italienske Operas Talenter (og der er virkelige deriblandt); der vil jeg da træffe Sangerinden Schiasetti (Elev af Pasta), som jeg saae i »Semiramis»; muligvis vil jeg træffe Aftale med hende, saaledes som mange af Damerne gøre, eller med Rastrelli eller Bonfilio om at faa Sangtimer i Vinter. Skulde Siboni maaske kende disse Herrer? maaske kunde han sige dig sin Mening om dem; det vilde glæde mig, thi baade nær og fjern vil jeg gerne bestandig lade mig lede af ham. — —

VIII.

Dresden, 14. Dec. 1828.

Jeg kan ikke komme mig efter det Udraab: »Hvilket vidunderligt Avancement!«, og ligesom Dem, kære Fader, er det mig ubehageligt, for ikke at sige ærgerligt; og det fordi jeg ser næsten ligesaa megen Ironi og Uretfærdighed deri som virkelig Misundelse. Thi — naar man skal gaa tilbunds i Sagen — hvor

---

Musikliv dengang, og hvem denne Skildring i det hele passer paa. Italienerinde af Fødsel var hun rigtignok ikke, men hun var som musikalsk Forfatterinde ivrig Tilhænger af den italienske Musik. Hun havde desuden Navn som Harpevirtuos.

tør man sige det til dig, naar Ingen er uvidende om, at din Svigersøn maatte krybe i 22 Aar,[1]) før han fik en lille Stilling som Chargé d'affaires, der ganske vist er behagelig fordi den er saa uafhængig og i de Omgivelser, men hvor man dog maa spæde ganske pænt til af sit Eget. Dertil kommer (hvilket du ved passende Tid og Lejlighed kunde gøre den fornemste Udraaber opmærksom paa), at han ganske ligefrem er bleven taget ved Næsen, da han vurderede de Andres Ærlighed efter sin egen; thi du kan nok huske, at da man gav ham at forstaa, at det vilde være Kongen behageligt, om han gav Afkald paa 600 Daler til Fordel for Fru v. Bergh[2]) (ganske

---

[1]) Med E. W. Coopmans' Avancement forholdt det sig saaledes: første Gang staar han i Statskalenderen for 1807 som Attaché ved det danske Gesandtskab i Berlin og Lieutenant (nemlig à la suite ved Dronningens Livregiment til Fods, senere forfremmedes han til Kaptajn), 1810 som Legationssekretær i Haag, 1812 som Legationssekretær ad interim i Berlin; 1815 udnævntes han til Ridder af Dannebrog; 1817 træffes han som Legationssekretær i Paris, samme Aar blev han Kammerjunker, 1824 Kammerherre og 1828 Chargé d'affaires i Dresden. To Aar efter var han Officer af Æreslegionen; 1836 fik han Kommandørkorset af Dannebrog, og 1838 blev han Chargé d'affaires i Brüssel. Siden blev han Ministerresident dér og i Haag, og ved sin Død 1853 var han yderligere bleven Dannebrogsmand og havde faaet den belgiske Leopoldsorden, den nederlandske Løveorden og Nordstjernen.

[2]) Mathilde Therese f. Holsten, Enke efter Geheimelegationsraad M. F. I.-B., der havde været Chargé d'affaires i Dresden.

ligefrem for at Departementets Kasse kunde spare de Penge), saa lovede man ham Skadeserstatning i Udgifterne ved hans Bosættelse her; men pyt! han har ikke faaet en Skilling deraf, — første Skuffelse! — Den anden er ikke mindre net; den vil nok more dig! Da min Mand talte om, at han kunde ønske, man vilde gøre nogle Skridt hos det franske Hof til Fordel for ham, saa at han kunde faa Æreslegionens Baand (han havde bragt Elefanten med til Kongen af Frankrig), viste man sig saa imødekommende, saa flink, saa resolut, at min Mand allerede troede at have det i Lommen.[1]) Ligeledes lovede man ham bestemt, at han skulde komme paa Listen over de store eller smaa Kors; sandt nok sagde min Mand sin Mening, den samme han altid har haft, om det lille (thi hvormegen Stads man saa gør af det i selve Landet, saa kan Ingen ved andre Hoffer faa i sit Hoved, at et Sølvkors kan give et Guldkors større Værdi, og vi se daglig de Folk sætte en spottende Mine op, som udspørge os derom og som vore Forklaringer ikke formaa at overbevise). Men om han nu ogsaa havde gjort rigtigt i ikke at tale aabent derom, saa maa du dog tilstaa, at der er viist en høj Grad af Falskhed fra den Persons Side, med hvem han snakkede aabenhjertig, fordi han troede at kunne gøre

---

[1]) I et udeladt Afsnit af Brevet Nr. 6 fortæller Pepita, at hendes Mand havde skrevet fra Paris, at han ikke var uden Haab med Hensyn til »le cordon«; han skulde nu have Audiens hos den fungerende Udenrigsminister, Rayneval (La Ferronnays var i Carlsbad).

det; Vedkommende har maaske (det er en Tanke, der er falden mig ind, og som jeg ikke let kan komme bort fra) gjort ham den daarlige Tjeneste at agere Øretuder hos Kongen; thi jeg kan ikke tænke mig, at Kongen skulde alene ville udelukke min Mand fra den Overflod af Naadesbevisninger, han har uddelt. Koss[1]) f. Ex., der skreg op som han var gal imod dette lille Kors og ikke stak sin Mening under Stolen, fik det alligevel; hvordan kan man forklare det? — Til hele dette Raisonnement vil jeg endnu føje, at hvis det er Forglemmelse fra Kongens Side, eller blot ganske ligefrem hans Villie, saa er jeg helt trøstet, og saa stoler jeg paa en Daab i Fremtiden! Men hvis det er en Slags Unaade, som er kommen over os paa Grund af ondskabsfuld Indiskretion, saa vilde jeg være fortvivlet! — Jeg beder dig i den Anledning, kære Fader, at ville være saa god at sondere Terrænet for at faa at vide, hvordan det hænger sammen, og derefter at sige mig, hvad du vilde anse for rigtigst at gøre, eller om jeg selv kunde skrive derom til den gode Kronprinsesse;[2]) efter hendes sidste, saa venskabelige Brev kan jeg ikke tro, at hun har hørt noget Ondt om os. — Holdes for Nar vilde jeg aldrig af dem, der saa godt forstaa at poussere hvem de de ville, baade mod Vind og Strøm, og som affek-

---

[1]) Joseph Albrecht Friedrich Christoph v. Koss (1787—1858), fra 1828 Legationssekretær i Paris, fra 1836 Gesandt smst.

[2]) ɔ: Prinsesse Caroline.

terede raabe »Mirakel!« om det, som ikke er andet end simpel Retfærdighed. — — —

Igaar fik jeg at vide af Hr. de Roulet,[1]) at Marquis de St. Simon har mistet sin Søn, — stakkels Forældre! Jeg tænker nu, at han vil opnaa at blive forflyttet; det vil være heldigt baade for ham og for Kjøbenhavn. Jeg kunde ønske Eder Hr. og Fru de Caraman,[2]) som ere her; men maaske Hr. og Fru de Caux, der ere i Hannover, vilde passe endnu bedre for Eder; det er gode, brave, elskværdige Mennesker. Fru de Caraman er f. Ex. smukkere, ganske overordentlig nydelig; men ved sin første Fremtræden lagde hun lidt for meget Indbildskhed og Koketteri for Dagen. Jeg tør nok tilstaa for min Fader, der ikke vil blive ubehagelig tilmode derover, at den Modtagelse, man gav mig, og den Venlighed, der hidtil er bleven mig almindelig til Del, i den Grad tiltrak sig Fru de Caramans Opmærksomhed, at hun beklagede sig derover; hun stødte da paa Nogle, som sagde hende Sandheden, og da hun ingenlunde mangler Forstand eller Evne til at behage, slog hun om i sin Optræden, og der er ingen Tvivl om, at hun tilsidst vil gøre Lykke. Især siden hun hos mig

---

[1]) L. de Roulet var Legationssekretær ved det preussiske Gesandtskab i Dresden. — Saint-Simon's Søn var Attaché ved det franske Gesandtskab i Kbhvn.

[2]) Georges Joseph Victor Riquet Grev de Caraman, 1790—1860, Gesandt i Dresden 1827—30, havde før været i samme Egenskab i Stuttgart. Hans Hustru, hvem han var bleven gift med 1822, var født Duval de Grenonville.

traf en lille Kreds af Fruerne Piatti (Piatti er Kongens Yndling, som Langenau kan fortælle dig), Jordan og Minckwitz, har hun aflagt mere regelmæssige Visiter og baaret sig høfligere ad.[1]) Jeg har indrettet mig efter Landets Skik: jeg tager imod allerede fra Kl. 5, medens Caramans (der ville lave et Paris ud af Dresden) spise til Middag Kl. 5 og ikke tage imod før 9; det er det samme som at udelukke Sachserne; og hvad der er det værste er, at man veed, hun har sagt: »Naa, saameget des bedre; naar vi holde sen Modtagelsestid, saa komme disse kedelige Sachsere ikke!« — Pariserne tro virkelig, at de have Lov til alt, og foragte almindeligvis i altfor høj Grad hvad der ikke er fransk. Jeg forsikrer dig, at jeg intetsteds mere end her har faaet Lyst til at indlade mig intimt med Menneskene; den milde, solide og godmodig elskværdige Tone, som jeg har truffet hos de Fornemme her i Landet og som jeg — efter hvad man siger — ogsaa vil finde hos Kongefamilien, har ligefrem henrykt mig. Der er ikke, kunde man vel sige, denne Glans, Aandrighed, afvexlende Underholdning, som man møder i den parisiske Konversa-

---

[1]) Marquis P., Overhofmester hos Kong Anton; Fru J. var gift med den preussiske Gesandt, der omtales som en jovial og vittig Mand; Fru M. med Krigsministeren, General Johannes v. M. — Baron Wilhelm v. Langenau (1787—1860) var østerrigsk Legationssekretær i Kbhvn. i mange Aar, til 1846. Han var født i Dresden — Faderen var sachsisk General — og omtales som en meget dannet Diplomat; tillige var han Militær, tilsidst Feltmarskallieutenant.

tion eller hos nogle enkelte Personer, man træffer i Paris' Saloner; men da jeg forlod Paris, savnede jeg dog kun to Mennesker, og de vare begge fremmede (Mad. de Bonnay og Grevinde Grote,)[1]) og jeg føler, at hvis jeg imorgen skulde forlade Dresden, vilde jeg allerede efterlade Taarer dér. Man taler saameget om den sachsiske Adels Hovmod ligeoverfor Udlændinge; jeg veed ikke hvori den bestaar; thi de fornemste Folk her i Landet overvælde os med Venlighed og Høflighed; min Mand er hvert Øjeblik inviteret ud i større eller mindre Selskaber, og jeg har nu i de tre Uger, jeg har været hjemme, hver Aften set Damer og Herrer hos mig et Par Timer ad Gangen til The eller blot i Visit. Hvad Hoffet angaar, er det naturligt nok, at da det er et af de ældste i Europa, holder det paa sin gamle Etikette. Jeg indrømmer, at det vilde være behageligere at være Ministerresident derved, fordi man i den Egenskab bliver indbudt til, afvexlende med de befuldmægtigede Ministre, at spille Kort med Kongen om Søndagen fra Kl. 4 til 8; Kongen spiser til Middag Kl. 1. — —

IX.

Dresden, 15. Januar 1829.

— — Jeg blev da altsaa præsenteret ved Hoffet forrige Søndag. Kongen,[2]) som er døv, er over-

[1]) Grev Grote var den hannoveranske Regerings Repræsentant i Paris.

[2]) Om den gamle skikkelige Kong Anton (1827—36) og hans jævne Væsen fortælles adskillige Anekdoter. Saa-

ordentlig venlig og livlig i sin Tale; jeg fik dog ikke selv synderlig Lejlighed til at dømme derom, da der var 16 Præsentationer før Koncerten; det gik altsaa i en Fart, og et Par korte Ord i det højeste var alt hvad vi fik. Vi saae ikke Prins Maximilian, der var upasselig efter en Forkølelse; Prinsessen af Lucca, hans Gemalinde,[1]) viste sig heller ikke, men til Gengæld viser hun mig den særlige Gunst, der særlig er ny ligeoverfor en Chargé d'affaires' Hustru, at give mig en Privataudiens paa Lørdag Formiddag, hvilket hendes Overhofmesterinde igaar underrettede mig om ved en meget elskværdig Billet. Jeg beder dig at fortælle vor gode Kronprinsesse dette, thi jeg vidste intet derom, da jeg skrev til hende, og jeg sagde hende dengang, at jeg som Hustru til en simpel Chargé d'affaires ikke kunde gøre Fordring paa nogen Privataudiens; hvilket er sandt, thi det er en Undtagelse, som jeg var langt fra at vente. Men man behandler mig virkelig overalt med stor Elskværdighed og griber alle Lejligheder til at lade mig mærke, at

---

ledes, at han 1830 havde Besøg af Frederik Vilhelm III af Preussen, som en Dag ved Taflet blev kendelig forstemt ved en Depesche, han modtog. Kong Anton spurgte beskedent og deltagende, hvad der var paa Færde. »Aa, nu har Franskmændene igen jaget en Konge væk!« — »Derfen se denn das?« svarede hans Vært hovedrystende paa sin Sachsisk. Det varede imidlertid ikke længe, før han selv fik en Revolution at trækkes med.

[1]) Hun var 43 Aar yngre end sin Mand, hvis anden Hustru hun var, og hvem hun havde ægtet 1825, efter at han havde været Enkemand i 21 Aar.

man synes om mig! — Koncerten[1] . . . var langtfra at ligne med dem hos den gode Prins Christian. Ak Gud, hvilken Forskel! Hvor er Salen ikke smuk hos ham, smukt udstyret og smukt oplyst, Orkestret godt sammensat og godt anbragt, Valget af Musik heldigt og Udførelsen fortrinlig. Intet af alt dette var Tilfældet her ved Hoffet forleden Dag. Lokalet kunde dog være heldigt; thi den Sal, hvor Koncerten gaves, er bredere end den hos Prins Christian, men ikke dybere. Gobelinstapeterne, som Tiden har mørknet, udbrede en Dunkelhed, som fire Lysekroner, hver med en Snes Voxlys, ikke formaa at oplive; store grønne Gardiner, der ere trukne for, uden mindste Draperi eller Bronze-Ornament, ere just ikke meget elegante; det tyrkiske Gulvtæppe skader meget Musikken, der allerede dæmpes temmelig meget ved Tapeterne; ovenikøbet ere de Musicerende anbragte paa den brede Salsvæg, hvilket altid er ufordelagtigt. Mlle Bertrand,[2]) en ypperlig Harpespillerske, udfører forbavsende Ting, men uden mindste Foredrag; der er ingen »mezzo tono« i hendes Spil: enten hører man altfor meget eller ogsaa slet intet. Arien af »la Donna del Lago«, som Pepi Frølich[3]) sang saa godt i Kjøbenhavn, »Mure felici« og derefter »Ah quante

---

1) Ved Hoffet.

2) Aline B. (1798—1838) nød i sin Tid stor Berømmelse; hun optraadte 1828 i Wien sammen med Paganini.

3) Josephine Frølich fra Wien var 1824 og 1825 i Kbhvn., hvor hun modtog Undervisning af Siboni og gav Koncerter.

lagrime«, blev middelmaadigt sungen af Mad. Kressner, som ikke er andet end Mlle Pohlmann[1]) forvandlet til Kressner og som gerne vil engageres ved Theatret her. »Le gage d'amitié«, Rondo af Kalkbrenner, spilledes paa Klaveér af Mlle Stahl, men gjorde ikke Indtryk paa Nogen; og omtrent Kl. halv ni steg man igen ind i sin Vogn eller Bærestol[2]) uden, som saa ofte i Kjøbenhavn, at sige til hinanden: Det var en dejlig Koncert! — Der er idethele mange Ting for os at foretrække i Kjøbenhavn. Coopmans er bleven saa god Kjøbenhavner siden den Vinter, vi tilbragte dér, at han stadig mindes det Ophold med Længsel; men det er ogsaa sandt, at vi begge to aldrig havde haft det saa behageligt og lykkeligt som dér. — —

X.

— — Jeg dyrker Musikken stærkt, og jeg spiller Komedie hos Caramans med Fru de Caraman, Fyrstinde Gallizin (født Narischkin) og min ligesaa smukke som gode Veninde Fru v. Minckwitz, der ligesom jeg

---

[1]) Demoiselle Emilie Pohlmann, hvis Optræden i Kbhvn. gav en Impuls til de Heiberg'ske Vaudevillers Fremkomst.

[2]) Bærestole vare dengang endnu i almindelig Brug i Dresden og omtales f. Ex. ogsaa af H. C. Andersen i hans »Skyggebilleder fra en Rejse til Harzen, det sachsiske Schweiz osv. 1831«.

spiller Komedie for første Gang i sit Liv og finder det morsomt ligesom jeg. Det lader til, at denne Art Morskab altid har været den mest fremtrædende i Dresdener-Selskabet: jeg er ogsaa opfordret til at tage Del i den tyske Trup, som spiller i Fyrst Palfi's[1]) store Sal og som, overensstemmende med Fyrstinde Palfi's Velgørenheds-Iver, stadig spiller for Betaling, til Fordel for de Fattige; men for Øjeblikket har jeg Roller nok at indstudere til vore sex franske Forestillinger. Til den første, som skal finde Sted den 19de, give vi »Le Roman d'une heure«[2]) og »Le Diplomate«.[3]) Det første Stykke har kun tre Personer, nemlig Fru de Caraman, Hr. de Strogonoff og mig, der spiller Soubrette-Rollen. Det andet er en tre-Akts Komedie, meget pikant og med nydelige Sange. Hr. de Caraman, der spiller glimrende, giver den unge Diplomat, der er Hovedredskabet og Helten i en meget vigtig Statssag, som han ikke selv kender det ringeste til; det er til at dø af Latter over. Jeg spiller ikke i det Stykke. — Ved Hoffet har man samme Smag; om Vinteren spiller man her, om Sommeren i Pillnitz; hele den kongelige Familie spiller, men der er ingen andre Inviterede end Folk her fra Landet. Hvor det er kedeligt, at jeg ikke har kunnet

---

[1]) Fyrst Anton Palffy von Erdød var i nogle Aar østerrigsk Minister i Dresden.

[2]) Af den franske Forf. Hoffmann (19. Aarh.'s Beg.).

[3]) Af Scribe og G. Delavigne; opført i Kbh., m. T. »Gesandten«, første Gang 1829; siden i ny Overs. i 1860'erne, med Tit. »En Diplomat«.

debutere for dig; Coopmans er allerede iforvejen begejstret over mig; det er rigtignok, mærker jeg selv, et skjult Talent, der skal til at vise sig med Glans for de forbavsede Blikke. Jeg er næsten vis paa, at jeg vil spille godt; Hukommelse har jeg, og jeg kan min første Rolle saa godt som mit Alfabet; ved vor Prøve, da alle de andre læste op, fremsagde jeg den udenad, og jeg mærkede, at det vilde gaa godt. Coopmans er meget utaalmodig efter at se mig brillere og glæder sig stærkt dertil; hvorfor er du ikke med at applaudere mig, sammen med ham? — For nogle Dage siden rejste herfra to ret fremragende Musikere, en Hr. Kummer og hans Søn;[1]) Faderen har, saavidt jeg kan dømme derom, en udmærket Embonchure paa Fagot, af hvilket meget utaknemlige Instrument han formaar momentvis at fremlokke meget behagelige Toner. Den unge Mand spiller Klaveer med stor Færdighed og ofte smukt Foredrag. Da de gerne vilde lade sig høre hos os, valgte vi den 21de om Aftenen; først havde vi da en meget behagelig lille Middag, saa det var en fornøjelig Dag for min kære Mand. De ere meget protegerede af den kongelige Familie og overbringe Breve fra Prins Maximilian til Prins og Prinsesse Christian. Jeg har givet

---

[1]) Gotthelf Heinrich K. (1774—1857) havde allerede 1798 været paa Kunstrejse til Danmark og Sverrig. Sønnen Heinrich, f. 1809, var foruden Klaverspiller ogsaa Fagottist og virkede mange Aar i Rusland; han var tillige Fysiker, Mekaniker, Bøssemager, Skytte m. m. Han døde 1880.

dem Breve med til Schall og Siboni, og min Mand til Overhofmarskallen; thi de havde isinde at komme til Kjøbenhavn; maaske ere de der i Slutningen af denne Maaned. Jeg troede ikke, at det var nødvendigt at adressere dem til dig, for ikke at bebyrde dig med nogen Forpligtelse som Grand Seigneur, som din lille Portemonnæ ikke vilde befinde sig vel ved; dersom du vil og dersom du anser dem for værdige dertil, kan du jo gøre dem ligesaa meget Godt med Ord ... Jeg tænker, at Schall vil indbyde dig til at høre dem hos ham; han vil nok, tror jeg, være glad over mit Brev, som er paa Dansk. — — —

XI.

Dresden, 11. Marts 1829.

— I Tirsdags, den 10de, gav vi »La Vieille«,[1]) derefter »La Revanche«;[2]) de polske Dragter i det sidstnævnte Stykke gjorde en nydelig Virkning; skøndt min Dragt var simpel, var den ikke den mindst kønne, og min Frisure, der efter mit Ønske var lidt à la fantaisie, klædte mig fortræffelig, hvad der vel ikke

---

[1]) Af Scribe og G. Delavigne.

[2]) Af Creuzé de Lesser. — De trykte Programmer findes vedlagte Brevene; det ses af dem, at alle de Agerende havde fine og fornemme russiske o. a. Navne, og at Fru Coopmans spillede Soubretterollerne.

vil forundre dig! Skøndt min Rolle var grumme lille, lader det til, at jeg fik saameget ud af den, at man idethele fandt mig tiltalende og morsom, især min Mand, hvem min Succès paa Scenen glæder i højeste Grad. — Noget Enestaaende og overordentlig Smigrende er, at alle Prinserne og Prinsesserne af den kongelige Familie lod sige Hr. de Caraman, at de meget gerne vilde være tilstede ved en af hans Forestillinger; da det sachsiske Hof hidtil aldrig har slaaet af paa Etiketten, er denne Begivenhed, især Prinsessernes Tilstedeværelse, en Nyhed i Sachsen og en stor Triumf for vort Theater. Altsaa, næste Onsdag, den 18de, give vi »Les suites d'un bal masqué« og den nydelige Vaudeville »Le Diplomate« (anden Gang). Først vare alle enige om at vælge »Le Roman d'une heure« til første Stykke; jeg for mit Vedkommende vilde have været henrykt over at optræde igen i en Rolle, hvori jeg gjorde al ønskelig Lykke og hvortil jeg har et splinternyt og meget elegant Kostume ved Haanden; men . . . ved Privatkomedie er der altid et eller andet Men. Fru de C. havde to—tre Grunde til at modsætte sig det; den, som alle Mennesker anse for den virkelige og som ikke gør hende megen Ære, er, at hun ikke har Lyst til at se mig brillere mere end hun i et Stykke, hvor hun slet ikke brillerer; thi uagtet hun spiller meget godt, er det vist, at jeg, uden at studere Kunsten og uden at jeg veed hvordan, har to Gange mere Talent for Scenen. — Min Mand og flere af vore Bekendte ere rasende; men jeg anser det for at være altfor meget under min Værdighed at gøre Op-

hævelser over saadan en Dumhed, og saa lod jeg dem da forkaste »Le Roman d'une heure«; lidt gnaven var jeg jo nok, men jeg lod Ingen mærke det: jeg er altfor bange for at blive anset for indbildsk, hvilket slet ikke ligger for mig at være. Imidlertid følte Hr. de C., der har mere Takt end sin Kone og veed, at Folk gerne ser mig og at man allerede ganske godt kan lide mig ved Hoffet og i de indenlandske Krese, at dersom man ikke lod mig optræde for Hoffet, vilde hele Uretten være paa deres Side. Saa bad og besvor de mig da om at overtage Mad. de Mareuils Rolle i »Les suites d'un bal masqué«; men nu gjorde jeg mig udtilbens, da jeg baade betænkte Rollens Karakteer og Omfang og de to elegante (og kostbare) Toiletter der skulle til, og sagde rent ud Nej. Men jeg tilbød at tage Rosettes ubetydelige Rolle, som man da gav mig, ikke uden en vis Flovhed; thi man har Følelsen af, at den er under mit Talent og at mine Klakører ville være utilfredse med Direktionen!

Jeg hører, at du har mistet Naboersker. Hvad Fru Ferrall[1]) angaar, er der jo ikke noget videre at sige dertil; men den stakkels lille Fru Bardenfleth,[2]) det er jo frygteligt! Stakkels Mand og stakkels Børn! Coopmans, der er en af Hr. Bardenfleths gamle Skole-

---

[1]) Kammerherre R. Ferrall boede i Amaliegade 119 (Yoldi i 120).

[2]) Sophie B., f. Ewald, død 27. Febr. 1829, 37 Aar gl., g. m. Fred. Løvenørn v. B., f. 1781, død som General 1852.

kammerater, har isinde at skrive til ham med det første; men foreløbig beder han dig bevidne ham Deltagelse paa hans Vegne. Jeg kendte ikke Admiral Fischer.[1]) Den unge Frk. v. d. Maase's Bryllup med S. Juel[2]) blev meget hurtig arrangeret; nu stikker da Henriette Danneskjold sin Næse endnu højere i Sky end ellers, thi hun var sikker paa det! — Jeg har alle mine Nyheder fra Hr. Roulet, en rigtig brav og flink Fyr, som vinder betydelig, naar man lærer at kende ham nærmere; han har en Skal af Barskhed og temmelig grov Ligefremhed, som jeg har truffet hos mange Schweizere; men han er virkelig et bravt Menneske, og hvis jeg kunde faa talt med dig, skulde du se, at man i Kjøbenhavn bedømmer ham haardere end han fortjener. Der er meget at sige om dette Ægteskab; han elsker Eleonora,[3]) men det er ikke

---

[3]) Det er den fra 2den April 1801 berømte Olfert F.; han døde 18. Febr. 1829.

[4]) Amalie Conradine Annette Sophie v. d. Maase, f. 1809, ægtede 1829 Chr. Sehested Juul til Ravnholt (1806—61); hun døde allerede Aaret efter. — Henriette Danneskjold (1806—58) blev 17. Sept. 1819 g. m. Prins Frederik af Noer.

[5]) Roulet var forlovet med Eleonore von Gall, f. 1806, Stiftsdame i Vallø, Datter af oldenborgsk Hofstaldmester, siden Overkammerherre W. F. L. v. G. (1770—1838), der en Tid havde været i dansk Tjeneste som Søofficeer. Hun boede i Kbhvn. hos sin Tante, Gerhardine v. G. (død 1860), Hofdame hos Prinsesse Vilhelmine, siden boende paa Vallø. (Wad, Det adel. Stift Vallø, Mindeskrift, Kbh. 1888). Af Brylluppet blev der aldrig noget, og 1835 ægtede Eleonore oldenborgsk Kammerjunker Baron Ferd. v. Gall.

ham, der først har tænkt paa Bryllup; nu er han betænkt paa at oppebie en uafhængig Stilling og er oprigtig bedrøvet over, at han ikke har faaet en saadan; dog tror jeg ikke, at han er opsat paa at gifte sig, og den mindste Ting vilde være ham et Paaskud til at slaa op; men hvis han, paa den anden Side, kunde den Dag imorgen se det Haab realiseret, som man viste ham i det Fjerne, dengang han forlovede sig, saa vilde han gerne holde Bryllup med Eleonora, hvis gode Karakteer han sætter tilbørlig Pris paa, omend han ikke lægger Skjul paa hendes Fejl. Men dette maa ganske blive imellem os, — uden at engang Frk. Levetzau faar et Ord at vide. Hvis jeg ikke hørte noget fra Roulet, vilde jeg være totalt uvidende om, hvad der gaar for sig i Kjøbenhavn. For I ere alle nogle slemme Mennesker! — —

For nogle Dage siden blev der herfra gennem det spanske Gesandtskab afsendt 25 Væddere og 20 Faar, som Spanien havde ønsket til at forbedre vor Merinos-Race med! Jeg kan ikke sige dig, hvor det krænker og forbavser mig; der er altsaa Omvæltning i alt hvad der hidtil har været det skønne Lands Stolthed og Rigdom. Hvad Pokker! kan de Dyr ikke besørge det alene, uden at fremmede Dyr skal komme og blande sig deri! — —

Vil du sige vor fortræffelige Kronprinsesse, at naar jeg er kommen ud af Komedie-Hvirvlen, vil jeg tillade mig at sende hende en Beretning derom, og at jeg foreløbig beder saavel hende som hendes elskværdige Søster at bevare mig i venlig Erindring. — —

Anmærkning.

Roulets og Eleonore Galls Forlovelse kommer endnu flere Gange paa Tale i Fru Coopmans' Breve; hendes karakteristiske Ytringer vidne om hendes livlige Interesse og kritiske Blik for dette Forhold. Saaledes 30. April 1829: »Hr. Roulet, som vi ofte se, behager os stadig mere; og de der have bedømt ham slet fra først af, have ikke kendt ham tilstrækkelig; han har udmærkede Grundsætninger, en ærlig og retfærdig Tænkemaade, Karakterfasthed og et rigtig godt Hjerte. Det er jo nok til at gøre en Hustru lykkelig; men se, det er Formue han mangler, og jeg ser nok, at hans schweiziske Nationalitet — skøndt Neufchatellenserne jo ere Preussere — sinker hans Avancement. Det er uheldigt; han er virkelig ked deraf, thi han vil gerne gifte sig og sætte Bo; han holder en god Del af Eleonore, og jeg er overbevist om, at han vilde gøre hende lykkelig. Smaa Særheder i sin Karakteer og sit Gemyt har han; men dem kan man ikke betragte som væsentlige Fejl, skøndt man rigtignok vilde kalde dem saadan efter et overfladisk Skøn. Mellem os sagt, det er højst uheldigt for ham, at han ikke er stærk i det Tyske: det preussiske Ministerium spøger ikke med den Ting. Man har ondt af de to unge Mennesker. Gud veed, naar han faar en uafhængig Stilling; han er meget bestemt paa ikke at gifte sig før!« Og 7. Febr. 1830: »Her tale vi nu ofte om Hr. Roulet; vi veed igen ikke hvad vi skulle tænke om ham; det er en besynderlig Mand.« Endelig 14. Marts s. A.: »Gennem Tante Gall høre

vi, at han ikke mere veed hverken ud eller ind. Hans Fader, en schweizisk Republikaner, som først troede, at det vilde være en stor Fordel for hans Søn at ægte en tilkommende Dronnings intime Veninde, vender nu tilbage til sine gamle Principer og gør Nar af at Sønnen har baseret sin Fremtid paa saa svagt et Grundlag. Han finder, og det ikke helt uden Grund, at med større Energi kunde Eleonore selv have givet Sagen en anden Vending. Aa, hvis jeg havde været i hendes Sted! Jeg vilde hverken ladet Konger eller Fader eller Svigerforældre eller Ministre have Fred! jeg skulde have vundet Sejr ved Kærlighed og Udholdenhed, ja, det føler jeg, og blot jeg kunde lære Eleonore, hvis hun virkelig elsker ham, hvad en sand Kærlighed kan trodse! Roulet vilde være fast knyttet til hende, hvis han fandt en stærk Sjæl istedenfor et lille blødt Hjerte, der daaner under Nervesvaghed og Tandpine og lader sin Kummer smelte hen i Taarer. Jeg gentager det: Roulet har Skinnet imod sig, han indrømmer det selv; men han er hæderlig. Han har nylig svaret overordentlig godt, det vil sige med Blidhed og Værdighed, paa et fornærmeligt Brev, som Papa Gall har tilskrevet ham; han vil ikke give ham sin Datter, før han er Chargé d'affaires. Tænk, hvilken dobbelt Absurditet: hvem har for det Første oprindelig givet ham sikkert Haab om den Stilling? og kan man ikke være lykkelig uden den? — Aa, hvis jeg først til den Tid skulde have ægtet min Coopmans, vilde jeg jo have spildt tre Aar, som maaske ere de lykkeligste i mit Liv! Jeg er meget nysgerrig efter at vide, hvad Eleonore

vil svare; hvis hun virkelig elsker og agter ham, som jeg tror hun kan (nu da jeg kender Sagen tilbunds, thi Roulet vilde retfærdiggøre sig fuldstændig i mine Øjne), vilde det ærgre mig om hun viste Svaghed eller lod sig paavirke imod ham; en Kvinde formaar saa meget!« Men R.'s Forfremmelse blev ligesaa lidt til noget som hans Bryllup.

XII.

Dresden, 30. April 1829.

Er det muligt? — Ja, det glæder os virkelig, i høj Grad! Men hvorfor har det varet saa længe, inden man bestemte sig? I mange Aar har man jo hvert Øjeblik ventet den Begivenhed.[1]) Jeg tror, at de begge to gøre meget rigtig deri; de ere begge to i moden Alder, have Verdenskundskab til op over Ørene og ville forstaa at skaffe sig mange smaa Behageligheder inden fire Vægge, saameget mere som de meget ligne hinanden hvad Smag og Karakteer angaar. Og for vor fortræffelige C . . . . er det da idetmindste en sikker Fremtid og en virkelig anselig Stilling; hvis hun faar Børn, vil hun være dobbelt lykkelig; thi dem tilbeder hun; og hvilken Glæde for Bedsteforældrene! — Jeg tør endnu ikke sende skriftlig Gratulation; den skal komme senere; men hvis

---

[1]) ɔ: Prinsesse Carolines Forlovelse med Prins Ferdinand.

du tror at kunne gøre det, saa sig hende, eller dem begge, at denne Nyhed overraskede os paa den behageligste Maade. Det morsomste er, at Edzard gættede det uden Besvær; han gav mig Brevet ulæst og gik ud et Øjeblik for at tale med en Haandværker. Du kan tænke dig, hvilket Indtryk — dog uden Forbavselse — dit »Kirkebogsudtog« denne Gang gjorde paa mig; jeg kunde næsten ikke udholde at vente paa Coopmans, og saa snart han kom ind igen, lod jeg ham gætte. Han begyndte med — dig! Dernæst gættede han paa Frk. Levetzau, og da jeg sagde »Meget højere«, ramte han lige Navnet F........ og strax efter hans Forlovedes. Jeg forsikrer dig, at han glædede sig hjertelig derover ligesom jeg, og vi fik en Flaske Malaga hentet om Middagen for at klinke paa deres Velgaaende.

Dit lille Aftenselskab fra Kl. 5 til 2 hos Prins Frederik maa sandelig have trættet dig og alligevel moret dig; men hvad sagde mon hans yndige unge Gemalinde til alt det? — Hør, jeg veed ikke hvad jeg vilde give for at faa snakket med dig; det siger baade Edzard og jeg ofte. Den gode L.[1]) har skrevet et meget elskværdigt Brev til min Coco; hun siger os, at den unge Prinsesse befinder sig godt, saadan ligefrem godt; jeg haaber dog, at hun snart faar de smaa Upasseligheder, som man bør ønske hende.

— Hvad dine Øjne angaar, saa er det jo frygteligt, thi for at spare paa dem maa du jo bekvemme

---

[1]) ɔ: Frk. Levetzau.

dig til at kede dig. Aa, Gud give du kunde komme og tilbringe et Par Maaneder hos os, saa skulde du nok finde noget at more dig med uden Bøger; Amélie vilde optage dig tilstrækkelig. Jeg har meget vanskeligt, og Coopmans sandelig ogsaa, ved at vænne mig til den Tanke, at vi ikke faa dig at se her i Sommer; men vi ere fornuftige nok til at forstaa, at du har Ret, og min Mand, der ikke er Hollænder for intet, finder altid, at hvad der bidrager til Orden og Økonomi i Pengesager er det rigtigste. Det er af samme Grund vi ikke tænke paa at købe en Ekvipage; da vi iaar maa give en Mængde Penge ud for at faa vor Lejlighed malet, hvidtet, tapetseret og møbleret, vilde vore Midler for Øjeblikket ikke forslaa til at købe Heste og Vogn. Om Sommeren kunne vi leje en Vogn, og om Vinteren kan man undvære den; til Baller og Aftenselskaber er det endda det behageligste at lade sig bære derhen; i Dresden bruger man nemlig Portene som Skure, hvori man anbringer alle mulige Ting; man staar af Vognen ude paa Gaden (hvor det blæser evindelig), medens man i Bærestol kommer lige til det nederste af Trappen. Min Mand haaber dog, at vi tilsidst faa en Ekvipage; han holder saameget af Heste, at det er et sandt Offer, han for Øjeblikket bringer Fornuften. — —

Apropos det Tyske, — jeg maa dog udtrykke dig min Forbavselse over det sachsiske Tysk, som du og jeg have troet og mange Andre endnu tro er det bedste; du maa endelig skifte Mening, som jeg mere og mere maa. Der er intet gruligere end Udtalen her, selv hos de allermest dannede, intet mere ukor-

rekt; »mir« og »mich«, »der«, »die« og »das« kyles imellem hinanden hulter til bulter. Vi se nu, at det er det hannoveranske og hessiske Tysk der er det smukkeste og reneste, og det er heldigvis det, jeg kan. — —

Iaften skulle vi hos Baudissins[1]) være sammen med de to unge Rantzau-Ascheberg'er; sig til deres elskværdige Søster Nancy,[2]) at jeg beklager, at jeg ikke kan gøre det behageligere for dem hos mig, da mit Hus er fuldstændig i Hænderne paa alle mulige Haandværkere. — Hr. de Kanikoff, der har været russisk Minister her ved Hoffet i 28 Aar og var i høj Grad elsket og agtet, endte sin jordiske Tilværelse i Fredags i en Alder af 77 Aar; ligefrem af Alderdom, thi man fandt alle Organer fuldstændig sunde hos ham. Liget har været udstillet i et Par Dage; min Mand har været der med hele Corps diplomatique; jeg skal derhen imorgen; man siger, at det er pragtfuldt, og Begravelsen bliver umaadelig kostbar, med al mulig Stads. Hele den russiske Pragt vil vise sig derved; man siger, at det vil koste 6000 Daler af dette Lands Mønt, d. v. s. 24000 Francs. En meget komisk Idee, eller rettere en der slet ikke er komisk, er den, at paa Ligvognen, der skal dækkes med en umaadelig Baldakin, skal der ved hver af Kistens fire

---

[1]) Wolf Baudissin (1789—1878), en Tid Diplomat i dansk Tjeneste i 19. Aarh.'s Beg., levede fra 1827 i Dresden; han er bekendt som poetisk Oversætter, navnlig af engelske Skuespil, og var en god Ven af Tieck.

[2]) Gift med Grev Chr. Rantzau (slg. Nr. II).

Hjørner staa opstillet en af de fire Attachéer ved Gesandtskabet; han skal holde ved et af Ligklædets Hjørner; dette bliver af rødt Fløjl. Jeg holdt ikke af at stille min Søn op paa den Ekvipage som Figur!

Jeg venter med stor Utaalmodighed vor Siboni; jeg holder saa meget af ham. Hvor vi skulle passiare; han vil da idetmindste kunne fortælle mig en Masse morsomme Ting om Kjøbenhavn og alt hvad der gaar for sig der. — — Ak Gud! hvad siger du til Jordskælvene i Spanien? Det stakkels Land, det lider da ogsaa paa alle Maader. — —

XIII.

Dresden, 30. Maj 1829.

Jeg maa takke dig, kære Papa, for den lille Stump Brev, hvormed du ledsager den gode Prinsesses. Hendes Brev er meget elskværdigt og hjerteligt; men een Ting gør mig ondt, det er at hun ikke taler om sin Søsters Lykke; ikke et Ord! Denne Tavshed, i Forening med tusend Ekko'er der naa mine Øren, gør mig oprigtig bekymret! — Den kære W........,[1] skulde dette Ægteskab, som saa mange Ønsker og Forhaabninger vare knyttede til, ikke være velsignet af Himlen! Hvor jeg kunde ønske, at vi havde Lejlighed til at snakke sammen, — og

---

[1]) ɔ: Wilhelmine (Prinsessen).

den gode L[evetzau], som ikke skriver til mig! skænd paa hende derfor, skøndt jeg aner forud, at hendes Breve ikke ville give mig noget at vide. — Jeg glæder mig oprigtig over Kronprinsessens Giftermaal. De ville passe udmærket til hinanden og faa et rigtigt borgerligt og behageligt lille Hjem, det er jeg vis paa. Gud give, at de maa faa Børn, hvilken Glæde det vilde være for Kongen at se sin kære Datter Caroline som lykkelig Hustru og Moder.

Vi have nylig genset Musikerne Kummer, som lige ere ankomne hertil. De kunne ikke noksom prise deres Ophold i Kjøbenhavn og den Godhed, man viste dem der. Efter hvad de sagde mig, maa den stakkels Schall[1]) nu være død, som Følge af en stærk Forkølelse, han fik ved en Kirkekoncert, rimeligvis den, som du var saa fornuftig at blive borte fra. Men tænk, nu kommer rimeligvis Siboni ikke denne Vej, — hvor jeg er ked over, at han har forandret sin Rejseplan; det havde været saa fornøjeligt for mig at se ham og høre ham tale.

Efterretningen om den unge spanske Dronnings Død[2]) har vel gjort stærkt Indtryk paa dig ligesom paa os alle. Hendes Fader Prinsen, hvis stærke Religiøsitet kun kan sammenlignes med hans høje Datters (hun var en Helgeninde, lader det til, i Or-

---

[1]) Kgl. Kapelmester Claus Schall døde ikke dengang, først 1835.

[2]) Marie Josefa Amalie, Ferdinands VII.'s Gemalinde; hun var Datter af Prins Maximilian af Sachsen og kun 26 Aar, da hun døde.

dets fulde Betydning; og man tror da ogsaa, at hun vil blive kanoniseret) tog imod dette Slag, der vilde ramme ethvert mere verdsligt Sind som et Lyn, med usædvanlig Ro; han deler i saa Henseende Mening med disse fuldkomne Sjæle, der føle anderledes end vi, og som anse dem for misundelsesværdige, der forlade denne Jord. Jeg er ikke naaet saa vidt endnu. Jeg er altfor lykkelig hernede til at føle Trang til noget bedre!

Jeg benyttede Madriderkuréren til at skrive til Spanien til Cabanes (Agathes Mand), den eneste jeg kender, nemlig fra Paris. Vi have her som 1ste Legationssekretær en Hr. de Aguilar. Da vi talte sammen om Navne og Familier, veed jeg ikke hvordan vi kom til at sige, at da han er en Manrique de Lara[1]) paa mødrene Side, maa vi vist have den mageløse Lykke at være i Slægt med hinanden. Eller har jeg drømt? Vil du ikke skrive op paa et Stykke Papir hvad jeg er; thi jeg interesserer mig sandelig saa lidt derfor, at jeg ikke veed noget derom; men det er dog dumt, at man ikke kan gaa længere tilbage i Tiden end sin Fader, naar man bliver spurgt om sin Herkomst. Hør, vil du se efter i den store tykke Portefeuille af gult Læder, hvori vore Pergamentsdokumenter sove, og skriv saa paa et lillebitte Stykke Papir nogle af de 3—400 Aner op, som vi have. Undskyld, at jeg spøger! Men det er virkelig Alvor; skriv mig et Par Ord om alt det, for at jeg

---

[1]) Det maa være gennem Aguirre'rne, at Pepita Coopmans var i Familie med den gamle og højfornemme Slægt.

næste Gang, naar jeg taler om Spanien med Aguilar, kan møde tilstrækkelig instrueret.

Gesandtskabet er forresten ikke glimrende. Ministeren[1]) (som vi først troede var en respektabel Mand, fordi han har Kone og otte Børn) lever tilbagetrukken ... Hans Søn er ung og køn, har haft Historier med Spil og andre Ting; man ser ham kun lidt. Aguilar, lille, grim og halvgammel, er brav og behagelig, dannet i sin Optræden; den tredie har fornylig faaet en Skramme i en Duel og viser sig ligeledes sjeldent.

XIV.

Dresden, 21. Juni 1829.

Næppe kommen til Ro efter en fuldstændig uventet Overraskelse, griber jeg Pennen, kære Papa, for at fortælle dig nærmere derom. Men maa jeg først spørge dig, er det af Uvidenhed eller Diskretion at du ikke med et eneste Ord forberedte os paa denne improviserede Rejse? Prinsesse Charlotte Frederikke[2]) kom hertil forrige Tirsdag, den 18de Juni, om Natten. Hun vakte underlige Minder hos mig om min

---

[1]) Han hed Casa-Irujo.

[2]) Prins Christians fraskilte Gemalinde, som fra 1810 havde levet i Horsens, fik 1829 Tilladelse til at søge Lindring for sin Sygdom i Carlsbad; derfra tog hun til Rom, hvor hun gik over til Katholicismen og opholdt sig til sin Død 1840.

Barndom, d. v. s. 19 Aar tilbage i Tiden. Hendes Ansigt er endnu stadig smukt, straalende af Aand og Elskværdighed og en lille Smule Ondskab; det har ikke forandret sig saameget som man skulde tro i de 19 Aars Tid, under det tilbagetrukne Liv. Men Himmel, hvilken Sundhedstilstand hun er i! Forestil dig en veritabel Vandtønde; Benene aldeles formløse, endende i to uformelige Klumper, der ere indpinte i en grulig Sko og som man maa kalde Fødder, siden de ere bestemte til at bære et meget for tungt Legeme, der alligevel har samme Lyst til at røre sig som om det var let. Stakkels Kvinde! hun har en aldeles kendelig Brystvattersot; og det er frygteligt at høre hendes Lunger saa at sige koge i et godt Kvarteer efter at hun er gaaet op ad en Trappe!

I Onsdags Formiddags begav jeg mig tidlig hen til hende, i det Hotel hvor Coopmans og jeg Aftenen før havde været for at skaffe hende passende Værelser. Formiddagen gik hen med Ture i Byen, at se Galeriet osv. Om Aftenen gav vi en elegant The, hvortil vi kun havde bedt Baudissins, da Prinsessen havde ønsket at se dem, især for de to Niecers Skyld, hvis Forældre bo i Nærheden af Horsens. Næste Dag tog jeg med Prinsessen hen i den katholske Kirke for at se Christi-Legemsfest-Processionen, hvori Hoffet optraadte i højeste Gala. Musikken gjorde overordentlig stærkt Indtryk paa Prinsessen, der aldrig havde hørt Magen dertil, og store Taarer løb uophørlig ned ad hendes Kinder. Hun mangler ikke Hjerte, og jeg er vis paa, at Sjælen vaktes i det Øjeblik ved det Indtryk, som hendes Sanser modtog af denne him-

melske Musik, og fremkaldte tusend Minder i hendes urolige Aand!

Kl. 4 spiste Prinsessen og hendes Følge til Middag hos os, og ved den Lejlighed brugte vi for første Gang vort smukke Service, vore Krystalglas og vort nye Sølvtøj fra Paris. Alt syntes at behage og overraske Prinsessen, der i en hjertelig og taknemlig Tone flere Gange tilkendegav os, hvor glad hun var over den Maade, vi modtog hende paa. Hun sagde mere end een Gang: »De maa tro, at jeg er meget rørt! naar man har prøvet nitten Aars Ulykke og Fornedrelse, saa er man meget modtagelig mod Venlighed og Opmærksomhed; i min nuværende Stilling maa jeg være meget taknemlig for Deres, og det er jeg ogsaa af Hjertet!« Baudissins kunde ikke komme med til vor Middag, og efter at vi havde forhandlet om Sagen (overensstemmende med visse Instruktioner), mente vi det ikke rigtigt at invitere Andre. Efter Middagen begav vi os til det lille Sommertheater, hvor vi saae en Italiener, hvis Kraftkunster overgaa alt hvad man kan tænke sig; det er i samme Genre som Jacobi med Tilnavn »Nordens Herkules«, men langt smukkere, langt kraftigere og langt mere ægte.

Om Torsdagen, den 18de, vare vi tilstede ved Prinsessens Afrejse, der fandt Sted Kl. 3. Hun bad mig meget at hilse dig og sagde, at hun vilde aldrig glemme, hvor elskværdige du og Hr. Didelot havde været imod hende; »det var de eneste af alle Udlændingene, som ikke ansaae det nødvendigt at ydmyge mig endnu mere ved at vende mig Ryggen;

aa, jeg har intet glemt!« — og hendes Erindring om Fortiden er virkelig ogsaa saa utrolig, at hun taler om smaa og store Ting med en Lethed og en Nøjagtighed, som om det var hændt igaar. Da hun er fuldstændig vel underrettet om alt hvad der gaar for sig i Kjøbenhavn, baade ved Hoffet og ude i Byen, var det let at konversere hende; men ved mange Lejligheder maatte vi være glade over, at vi vare *entre nous*.

Saasnart Prinsessen var rejst, gav vi os begge to til at kurere paa os, min Mand for en stærk Forkølelse og jeg for stærke Smerter i Skulderen og højre Side, som Følge af al den Kulde, vi havde faaet i os, da vi ventede paa vor berømmelige Rejsende i Tirsdags Aftes lige fra Kl. 6 til 9 paa den Brühl'ske Terrasse ved Elben; den skulde hun komme sejlende forbi, men hun kom ikke før Kl. 12 om Natten, saa det var rigtigt af os at bryde op med vor Lejr Kl. 9.

XV.

Dresden, 9. Juli 1829.

Kære Papa! Igaar fik jeg ved den unge Haxthausen dit gamle Brev af 7de April! Den unge Mand skal op til Kønigsberg for at hente sin Broder[1]) der,

[1]) Med de to Haxthausen'er menes maaske F. V. A. H., f. 1806, siden Overstaldmester, og C. U. E. H., f. 1807, siden Generalmajor.

og saa kommer han her tilbage med ham for at tilbringe fire Uger i Dresden. Hr. v. Abrahamson,[1]) som vi blev meget overraskede ved en skønne Morgen at se komme ind til os, rejser idag til Carlsbad, hvorhen hans Helbred (men især et Hverv, som du utvivlsomt veed noget om) kalder ham. Hvad hans Helbred angaar, skaffede det os nogle urolige Timer i disse Dage. Den Dag, han kom, spiste han til Middag hos os, og næste Dag tog han afsted paa en tre Dages Tur i Sachsisk Schweiz. Derfra bragte han tilbage, foruden stor Beundring for den i Sandhed dejlige Egn, et forfærdeligt Anfald af Podagra, der satte sig i Brystet paa ham og holdt ham i Sengen lige til igaar Morges (jeg har glemt at sige dig, at da han ikke vilde gøre sin Hustru urolig til ingen Nytte, har han intet skrevet om denne Sygdom; du maa derfor ikke tale til Nogen derom); Coopmans, der var meget bestyrtet, kom og saae til ham to Gange om Dagen. Men der kom ingen Læge til ham, hvilket er ret naturligt, da han allerede er saa vel kendt med den Sygdom og altid har sit lille Apothek hos sig. Igaar forlod Podagra'en ham pludselig, vistnok for at kaste sig over et andet Offer; han har spist til Middag hos os sammen med Haxthausen og Prof. Dahl,[2]) og i dette Øjeblik laver han sig til

---

[1]) Oberstlieut. J. N. B. Abrahamson (1789—1847), Adjutant hos Kongen, bekendt for sin Virken i »den indbyrdes Undervisning«s Tjeneste.

[2]) Den berømte norske Landskabsmaler, som levede Dresden.

at rejse sammen med den stakkels Baron Bille-Brahe, der kom her for to—tre Dage siden. Hvilken sørgelig Tilstand den unge Mand er i! jeg er bange for, at ikke Alverdens Bade ville nogensinde faa helbredet hans Knæ. — —

Hvor det var morsomt at tale om Kjøbenhavn med Hr. v. Abrahamson; en Privatsamtale paa en Time satte os fuldstændig ind i en Mængde Enkeltheder som jeg ikke vil kalde lystelige, men meget interessante, og som jeg godt kan forstaa at det vilde være vanskeligt at meddele pr. Brev. Min Gud, min Gud! hvilke Forhaabninger der er ved at gaa tilgrunde . . . og hvilke andre der er ved at voxe frem. — Apropos, kære Fader, jeg maa sige dig, at jeg kunde have megen Lyst til at læse den nye Roman, »Erik Menved«, som skal være interessant, især ved en af Personerne, en vis Valdemar. Vilde du være saa god med det samme at købe »Valdemar Sejr« og at skrive det hele paa min Mands Regning, hvortil saa rimeligvis skal føjes det for Syltetøjet og de 10 Francs til Mad. de Bonnay.

Der hændtes mig den kuriøseste Overraskelse af Verden forrige Søndag: da jeg kom hjem i Bærestol fra Prinsesse Louise, traf jeg paa Gaden — hvem? Fru de Crombrugghe![1]) hun søgte efter min Bolig. Men, mellem os sagt, de ere stadig de samme: stive, dumme og gerrige! Nu havde de været otte Dage i Dresden; de bo smaat og tarveligt og gaa alle

---

[1]) Friherre Crombrugghe van Looringhe var nederlandsk Gesandt i Kbhvn. i flere Aar (indtil 1825).

Turene i Omegnen; de ville ikke engang betale en Lejetjener til at vise dem omkring; os havde de ikke villet besøge hidtil for ikke at være nødte til at gøre andre Visiter hos Corps diplomatique. Jeg spørger dig, — naa, jeg var da ialtfald meget glad over at se hende; naar jeg siger glad, saa er det dog ikke saadan at forstaa! Hun overbringer dig Hilsener fra mig; hun fik ikke set min lille Pige, fordi hun laa og sov, saa hun har ikke videre at fortælle dig om hende. — Men du taler intet om Lady Alexander, denne Skønhed, hvis Ankomst jeg bebudede dig! Jeg er meget nysgerrig efter at vide, hvad Indtryk hun har gjort paa dig — og paa hele Kjøbenhavn. Eleonore Hage[1]) har skrevet mig et yndigt Brev; jeg beder dig, tak hende fra mig, naar du ser hende; jeg vil gerne svare hende snart, men jeg veed min Tro ikke, om jeg faar det gjort. — —

XVI.

Dresden, 23. Juli 1829.

— — — Hvad er det, Prins Frederik har fejlet? man fortæller os, at han har været syg; det vil sige,

---

[1]) Eleonora Anastatia H. (1804—31), død ugift, Datter af Justitsraad Jens Friedenreich Hage († 1831) og hans anden Hustru, Maria Sophia f. Ruspini, † 1864, der kom meget i det Brun'ske Hus, ogsaa kendte Yoldi's og i Kbhvn. førte megen Selskabelighed. Slg. II, S. 117 f.

det er Aviserne, der sige det. Skal Brylluppet[1]) saa finde Sted den 1. August? Apropos, Coopmans beder mig fremdeles sige dig, at han sender Hr. v. Hauch[2]) et Brev fra vor berømte Dahl. Hvilket talentfuldt Menneske og hvilken brav Normand! Det vilde være meget at ønske, om Overhofmarskallen sørgede for, at det herlige Billede af Vesuv, der nu staar i Dahls Atelier, blev købt; Coopmans ønsker, at du skal tale om det, for at det kan blive ophængt paa Christiansborg. Jeg tror, at Prins Christian har en Gentagelse i lille Format deraf; det er prægtigt og beundres af alle Fremmede her. — —

XVII.

Dresden, 24. Sept. 1829.

(Fra Coopmans.)

— — Igaar havde vi den Overraskelse at se Hr. de Quabeck[3]) komme her; han spiste til Middag hos mig »à la fortune du pot«. Imorges rejste han og

---

[1]) Prins Ferdinands.

[2]) Overhofmarschal A. W. H. (1755—1838). — Om Dahls Vesuvbilleder slg. Aubert, Professor Dahl, Christiania 1893, S. 201 f.

[3]) Vicomte de Quabeck, Crombrugghe's Efterfølger som Nederlandenes Gesandt i Kbhvn. Efter Samtidiges Udtalelser var han ikke lidt yndet af det diplomatiske Selskab i den danske Hovedstad.

tog Depescher med til dig fra dine Børnebørn. Idag ny Overraskelse. Hr. v. Abrahamson og Baron Bille-Brahe kom fra Prag. Uheldigvis forlade de os allerede om to Timer, saa at jeg næsten ikke har faaet nydt deres Selskab. Hr. v. A. havde haft fuldstændigt Held med sin Mission hos Horsens-Prinsessen, og de enkelte Omstændigheder, han berettede mig, ere meget interessante og gøre hans Conduite og Savoir-faire den største Ære. — —

Jeg glemte at sige dig, at jeg nylig har haft »une petite satisfaction«, som Pepita kalder det; nemlig at Kongen af Frankrig har udnævnt mig til Officeer af Æreslegionen. Ved Kuréren, der afgaar idag, underretter jeg min Chef derom og beder ham ansøge hos Kongen om Tilladelse for mig til at bære denne smukke Dekoration. Det Brev, Fyrst Polignac[1]) skrev mig i den Anledning, er i høj Grad forbindtligt; vil du bede Grev Sch[immelmann] om Tilladelse til at faa det læst. — —

XVIII.

Dresden, 17. Januar 1830.

Kære Fader, jeg gør mig selv store Bebrejdelser, fordi jeg ikke skrev dette Brev for to Dage siden, den 15de; saa havde jeg været vis paa, at du havde

---

[1]) Udenrigsministeren i det Kabinet, der foranledigede Julirevolutionen.

faaet det i Hænde før den 23de, medens jeg idag er meget bange for at komme for silde med alle mine og min kære Coopmans' gode Ønsker.[1]) Men de ville alligevel nok blive dig til Del, kære Papa, det er jeg overbevist om! Den 23de ville alle vi forene vore Bønner til Gud om længe, meget længe at bevare os vor fortræffelige Fader og Bedstefader og lade os fra Tid til anden have ham iblandt os i vort fredelige Hjem, hvor han vil glæde sig ved vort lykkelige lille Familiebillede. Det er med sand Fryd, vi nu lade de kolde Januardage ligge bag os; snart stole vi paa Foraaret, der kalder Naturen til Live igen og giver os Haab om en smuk Sommer, der vil føre dig midt ind i den lille Rede, vi danne; Fader og Moder skulle ret vise, hvor glade og henrykte de ere ved hinanden, og de smaa Unger[2]) ville strax lukke Næbet op og snart kvidre deres fornøjede Smaasange og slaa med Vingerne og kæle af alle Kræfter for den kære Bedstefader, som snart og let vil erobre dem.

Jeg blev lige nu afbrudt, da jeg maatte hen til Prinsesse Louise; dér tilbragte jeg en lille Timestid, fra Tolv til Et, og jeg vilde rimeligvis være der endnu, hvis ikke hendes ærværdige Ægtefælle Prins Maximilian, Kongens Broder, var kommen og havde hentet hende ind til Middagsbordet. Du veed jo vel nok, at man ved dette Hof nærer den søde Indbildning, at

---

[1]) Yoldi's Fødselsdag var den 24. Januar, men den 23. var hans Navnedag.

[2]) Sønnen Alphonse var født 14. Sept. 1829, Datteren Amélie var, som anført, tre Aar ældre.

man lever i et svundet Aarhundrede, idet man staar op Kl. 6, hører Messe Kl. 7, spiser til Middag Kl. 1, til Aften Kl. 8 og gaar iseng Kl. 9! Den kære elskværdige Prinsesse Louise af Lucca, som dog ikke er mere end 28 Aar gammel, finder sig i sin Stilling med al den Sathed, der tilhører en moden Alder.

Saa, nu blev jeg igen afbrudt. Jeg er virkelig ligesom en Minister. For første Gang i Sachsen komme Prinserne og Prinsesserne imorgen til Bal hos Minister Manteuffel; hidtil har det kun været ved extraordinære Lejligheder hos de fremmede Ministre. Vi give om otte Dage en diplomatisk Middag for den nye russiske og den nye østerrigske Minister, Schröder og Coloredo;[1]) hvis det kan gaa, give vi Koncert den 28de og i Løbet af Februar en Thé dansant. Jeg siger dig, vor Stilling er højst behagelig; thi uden at ruinere os kunne vi holde Trit med alle de Andre. — —

XIX.

Dresden, 31. Januar 1830.

Kære Papa, jeg fristes til at begynde mit Brev med det almindelige Udbrud: Hvilken djævelsk Kulde! alt fryser, selv Ordene, saa at sige. Coopmans har

---

[1]) Baron Schröder kom til at fungere mange Aar i Dresden; Grev Franz Colloredo forflyttedes kort efter Julirevolutionen.

betalt Kulden sin aarlige Tribut; han blev dygtig forkølet for otte Dage siden, paa et Bal hos Prins Johan [1]) og et andet hos Prinsesse Augusta; nu har han det dog allerede meget bedre og hoster mindre. — — Jeg morer mig forresten meget ved at danse i Vinter. Min slanke Figur er kommen helt igen, siden jeg ikke mere optræder som Amme, og Coopmans morer sig ved endnu paa Ballerne at kunne nære den søde Indbildning at se Frøken Yoldi! — — Vore Komedier komme nu endelig i Gang. — — Den tredie Aften skal der gives »Le mariage de raison«, [2]) hvis man kan faa fat i et Træben; men Dhrr. ere saa naragtig lapsede, at de have uendelig svært ved at bestemme sig. Jeg skulde deri spille Mad. Pinchon's Rolle, som er allerkæreste. Kender du Stykket? Se at faa fat i det; det er nydeligt. Jeg har set Mlle Jenny Vertpré spille deri, og jeg er vis paa, at jeg nok skal kunne efterligne hende ganske godt. — — Der gaar Rygter om, at vi i Sommer maaske faa Besøg af Prins Christian. Det vilde være mig en stor Fornøjelse at gøre Honnør for ham i mit smukke lille Hjem. Men jeg tror, at man vil kunne sige efter hans Bortrejse: Megen Ære, men lidet Udbytte! — Og vor kære Kronprinsesse, kommer hun ikke? En Rejse, en Luftforandring kunde

---

[1]) Søn af Prins Maximilian, Konge 1854—73, Danteoversætter (»Philalethes«). — Prinsesse Augusta var eneste Barn af Friedrich August I.

[2]) Af Scribe og Varner; i Kbh. opført første Gang 1829 (eft. en tysk Bearbejdelse).

maaske have en heldig Virkning. — Jeg kan ikke sige dig, hvor meget jeg tænker paa alt dette. Jeg bliver helt bedrøvet, naar jeg forestiller mig de mørke Betragtninger, der undergrave Forældrenes Sundhed, nu da de skuffes i deres kæreste Forventninger, og især Moderens Sundhed. Et meget elskværdigt Brev fra »la Madre« Brun[1]) fortalte mig Meget, Meget derom, tilstrækkeligt til at volde mig sand Smerte. Jeg veed, at du deler den; men det er forstaaeligt nok, at du ikke kan forklare dig tydelig skriftligt. Min Gud, min Gud, hvor vi faa meget at passiare om! — —

XX.

Dresden, 7. Februar 1830.

Jeg skal nu, kære Papa, sende dig de sidste Suk af mit 28de Aar! — Min Fødselsdag fejres ganske inden fire Vægge, men bliver ikke mindre fornøjelig for det; vi ere imidlertid allesammen, baade Familien og Husets Folk, forkølede som Følge af den slemme Kulde, 28 Grader Réaumur. Der er stort Hofbal idag, men vi tage ikke derhen. — Vi bleve meget bedrøvede over din triste Fortælling om det Ulykkestilfælde, der har ramt vor gode Kronprinsesse;[2])

---

[1]) Naturligvis Fru Friederike, »geborene Münter«.

[2]) Der var gaaet Ild i Prinsesse Carolines Hovedpynt, og hendes Ansigt og Hænder vare blevne stærkt forbrændte.

jeg skriver hende i den Anledning et lille Brev, som jeg beder dig, kære Fader, at levere hende. — —

Hvad du fortæller mig, og endnu mere hvad du lader mig gætte, angaaende Sundhedstilstanden ved Hove, optager mig og bedrøver mig oprigtig. Min Gud, hvad vil det ende med og hvad vil det føre til? — Hvad der mest piner mig, er, at der er Mennesker, som le ad det og ere henrykte derover; tænk dig om, du kan nok gætte, hvem jeg mener.[1]) — Den stakkels Dronning, og den fortræffelige Konge! Det er sandelig Tilskikkelser af Forsynet, hvis Dyb man ikke kan udgrunde. Hvilke Slag hvilke Skuffelser for de arme Hjerter! — —

XXI.

Dresden, 4. Marts 1830.

Lille Papa, nu skal vi dog se, om jeg idag kan faa skrevet dig i Ro et lille Brev. Alt staar vel til her; det er den bedste Maade at begynde det paa. Og hos os (i Kjøbenhavn) lader det, efter Aviserne og Depescherne, til at det ogsaa gaar bedre. Stakkels Prinsesse,[2]) hvilken skrækkelig Begivenhed! er det sandt, at man var nær ved at sætte to af hendes Fingre af? Den Deltagelse, hun vækker, er alminde-

---

[1]) Augustenborgerne?

[2]) ɔ: Prinsesse Caroline.

lig baade i Indlandet og i Udlandet. — — Den 11te spille vi endnu engang Komedie, men fra den 12te til den 18de stanse vi vore Forestillinger for min Skyld, da jeg ikke vilde spille paa de sørgelige Mindedage for min gode Svigerindes [1]) og min Moders Død. — For et Par Dage siden begyndte jeg igen at musicere sammen med Grev Baudissin og den unge Krüdner, der har en meget smuk Stemme og en udmærket Methode, som han har bragt med fra Italien; men jeg har igrunden kun lidt Smag for Musik, idetmindste for at give mig ordentlig af med den; hvis det ikke behagede Coopmans meget og jeg ellers vilde blive rusten og ikke i Fremtiden kunde undervise mine Børn, vilde jeg aldrig give mig af dermed. — Den gode lille Grevinde Moltke har været ude paa en lille Fart, der heldigvis lykkedes; hun rejste i Mandags Morges, den 1ste, uden at sige et Muk til Nogensomhelst, for at møde sin Mand, som hun var vis paa vilde komme i Dagens Løb; hun blev ved at rejse og rejse, og imorges kom hun endelig hertil med den kære »Sposo«, som først igaar var kommen til Lichtenwerde ved Berlin, hvor han traf sin kære lille Halvdel. Jeg skal nu lige hen at se til dem og er glad over, at de paany ere forenede. — Det er flere Dage siden, kjære Papa, at jeg fik Brev fra dig; jeg vilde dog saa gerne læse, at du er kommen dig helt igen. Hvordan er Vinteren hos Eder? Her have vi i tre Dage haft det frygtelige

---

[1]) Hendes Mands Søster, Josine Coopmans, døde i Foraaret 1829.

Syn at se Isen paa Elben bryde op og en meget betydelig Oversvømmelse i Byen og Omegnen, som har foraarsaget store Ødelæggelser og Ulykker. En ulykkelig Mand, der — jeg veed ikke hvordan — blev ført afsted paa en Isflage, vistnok da han vilde redde nogle Ejendele, kom paa den ud for Loschwitz (en lille Landsby nær ved Dresden) og raabte fortvivlet om Hjælp. Strømmen var saa voldsom og Ismasserne saa enorme, at man ikke kunde komme ham til Hjælp, og da han naaede Broen, hvor alle Isbjergene samledes til en forfærdelig Vold, var han død, knust under alle disse Masser af Is. Den prægtige Bro, som forener den gamle og den nye By, har lidt Skade; jeg kørte over den samme Dag; hele Byen skulde derhen for at se et saa imponerende og usædvanligt Skue, men der var paa hver af Pillerne anbragt Soldater som Skildvagter, der forbød Folk at holde stille.

Nu blev jeg afbrudt, kære Papa, af et nygift Par, hvoraf ingen er ung. Det er den gode Professor Dahl, der lige har giftet sig for anden Gang, med en Frøken v. Bassewitz, af fornem schlesisk Adel; hun er halvgammel, styg, rig, godt begavet, — Tiden vil nu vise, om hun, nu da hun er kommen bort fra sin sædvanlige Kres, kan forstaa at gøre en brav Kunstner lykkelig og opdrage de to Børn godt, som han har med sin første Kone. — Saa, der er Moltke! —

Farvel, jeg slutter Brevet i Hast for ikke at risikere at maatte opsætte det til en anden Dag, naar jeg vil tage fat paa det igen. Iaften skulle vi til de

gode Løwensterns; der skal være Tableau'er; imorgen til Jordans, til Koncert; paa Lørdag til Bal hos Overskænken, Grev v. Einsiedel; paa Søndag til Aftenselskab hos Caramans. Fra imorgen er der Prøve paa vore Komedier hver Formiddag! Saadan er Verden! — — »Jouissons du plaisir qu'un instant nous livre!« den Vise hører jeg dig nynne, med dit kønne Guitar-Akkompagnement til. Apropos, igaar var jeg henne til Operaen »Den Stumme i Portici«; den er prægtig; Aubers Musik er dejlig; den Stumme spiller henrivende; Dekorationerne ere gode; Vesuv er storartet fremstillet; men jeg var rasende over at høre, hvor elendig der blev slaaet Kastagnetter i en saakaldet spansk Dans!

(Tilføjet med Coopmans' Haand.)
7. Marts.

Idag, kære Fader, fik vi dit Brev af 20de f. M., hvori du fortæller, at Hr. v. Brock.[1]) laa for Døden. Han er død paa Ærens Mark, af to Indigestioner; en Anden kunde have nok af een. Du har vist ogsaa snart faaet at vide Hr. v. Qualens tragiske Død i Eutin. Dér er en Sinecure at disponere over til Libhavere. 1819 var jeg ogsaa blandt Ansøgerne til

[1]) Johan Ludv. Brockenhuus, f. 1759, død 25. Febr. 1830, Overhofmester hos Dronning Marie Sophie Frederikke.

[2]) Khr., Oberst Rudolf Ant. Ludv. v. Q., dansk Minister ved det storhertugelig oldenborgske Hof i Eutin, f. 1778, død 1830, fandtes myrdet i sin Have; Forbrydelsens Sammenhæng opklaredes aldrig.

den Post, der kunde have passet godt for mig og blev givet bort ved stærk Indflydelse fra vor kære Kronprinsesses og Rosenkrantz'[1]) Side. Det er en Ministerpost paa 4000 Specier. Jeg tænker, at den nu bliver given til Løv.[2]) Eutin er som en Have om Sommeren; men om Vinteren er det et Hul, hvor man sidder og bliver melankolsk og keder sig ihjel. — Pepita er til Prøve hos Caramans.

XXII.

Dresden, 14. Marts 1830.

Der er indtruffet en kedelig Genvordighed med vore Komedier, især kedelig for Hr. de Caraman. Da jeg ikke kunde spille fra den 12te til den 18de, havde han sat vor anden Forestilling til den 11te, uden at tænke paa, at det var Aftenen før Bededag hertillands. Prinserne havde taget imod Indbydelsen, og hele Byen med, undtagen Statsraadet; lidt efter lidt blev der Uro i Lejren; man gjorde Prinserne Forestillinger, sagde dem, at skøndt de selv vare Katholiker, burde de respektere en protestantisk Fest i lige saa høj Grad, som de fordrede, at Folket skulde respektere de katholske Kirkefester; man debatterede

---

[1]) ɔ: Udenrigsministeren Niels R.

[2]) Vistn. Fred. Ernst Vendelbo Løvenørn (1798—1849). Legationssekretær hos den holstenske Gesandt ved det tyske Forbund, siden Legationssekr. i Berlin. Posten Eutin ophævedes ved v. Qualens Død.

Sagen lige til Torsdag den 11te Kl. 1; da kom, medens vi endnu engang holdt en Prøve, Prins Max' Overhofmester og sagde til Hr. de C., at Prinserne bad ham opsætte Forestillingen, og at den kongelige Familie skulde have den Ære at give Møde en anden Gang. Det konfidentielle Paaskud var Kongens Upasselighed; men det har intet paa sig; han havde ganske vist, efter at have fastet i tre Dage, taget alt for rigeligt til sig af en Gaaseleverpostej og havde faaet en Indigestion efter alle Kunstens Regler; men den er gaaet over, og den synes ikke at have efterladt sig Følger. Prinsernes Optræden er bleven meget diskuteret; alle Folk ere af den Mening, at da de vidste, hvad der var at gøre, skulde de enten ligestrax have sagt Nej til Indbydelsen eller sendt Afbud tidligere; men selve Dagen! Naa, vi spillede da altsaa ikke; Truppen og nogle af Stampublikummet grupperedes om Aftenen om Direktøren, og vi tilbragte en dum Aften, lod som vi vare muntre, men vare i Virkeligheden allesammen rasende. —

Og hvad siger du til vor Thorvaldsen i München! Aa, gid han blot kunde komme hertil! Men nu Farvel, der er Edzard for at hente mit Brev. Hvor jeg skriver! Farvel, Farvel!

XXIII.

Dresden, 25. April 1830.

Gode Papa, du aner vist ikke, hvad jeg er bleven, siden jeg sidst skrev. Da jeg ikke var tilfreds med

allerede at være en mærkelig Blanding af Nationaliteter, er jeg nu ovenikøbet gaaet hen og bleven baiersk. Ved en Fest for Prinsesse Amalie Augusta[1]) (Prins Johans Gemalinde) lod nemlig Hr. v. Manteuffel optræde en meget smuk Kvadrille af fire Bønder og fire Bønderpiger fra Egnen ved Tegernsee i Baiern, hvor Prinsessen er født. Her har du Ordene til Sangen [disse udelades her] og en lille Beskrivelse af det hele.

Kvadrillen bestod af Damerne Coopmans, Gersdorf, Wallwitz og Gablentz og Herrerne Puttiani, Globig, Watzdorff og Heigendorff.[2]) Den var klædt i hvidt og blaat og marscherede ind til tyrolsk Musik; derpaa gjordes der nogle Pas med Blomsterguirlander; Damerne overrakte Prinsesserne Buketter; Fru de Coopmans lagde en smuk Blomsterkrans for Prinsesse Amalie Augustas Fødder; midt under Dansen traadte Fru de Coopmans frem og sang sine Strofer, som hver ledsagedes af Dans. Efter at Versene vare sungne, tog hver af de dansende Herrer sin Dame, og man dansede derpaa en Tyrolervals; Kvadrillen stillede sig paany op, gjorde nogle Pas og valsede endelig ud.

---

[1]) Død 1877 som Enkedronning.

[2]) Det er Navne fra den fornemste sachsiske Adel, her nævnes: en Gersdorf var Regeringspræsident i Oberlausitz, Globig Præsident for »Oberconsistorium«, Watzdorff Direktør i »Ober-Steuer«-Kollegiet, Gablentz kommanderende Kavallerigeneral. Om Puttiani se nedenf. Heigendorff maa være Sønnen af Storhertug Karl August af Weimar med Skuespillerinden Karoline Jagemann.

Jeg deltog heri med den Villighed, jeg ansaae det rimeligt at vise, og »med den fortryllende Ynde, som jeg viser i alle Ting, uden at vide af det«. Du kan ikke tro, hvor Sangen gjorde Lykke, og hvor man beundrede »den lille danske Spanierindes følelsesfulde Foredrag og yndefulde Holdning«. — — Jeg aabnede Ballet med Prins Friedrich[1]) og souperede ved Prinsernes Bord, ved Prins Johans Side, — til stor Forbavselse og maaske endda til Mishag for visse Udlændinge. — — Men det er endda ikke alt! Nu har Kongen i dette Øjeblik sendt sin Kammerherre, Hr. Puttiani, som var min Kavaleer i Kvadrillen, og beder mig gøre ham den Glæde at gentage den saa meget roste Kvadrille ved et Hofbal, der skal gives i den Anledning næstkommende Onsdag, den 28de. Cosa dici? Nu ville da de udenlandske Damer ordentlig rive ned paa mig, da de se mig spille saa stor en Rolle ved et Hof, hvor Etiketten er saa streng; jeg tror navnlig, at Fru de Caraman vanskelig vil tilgive mig. — For at man skal tilgive mig min Succès, er jeg da ogsaa stadig lige høflig og ligefrem og venlig mod alle. — — Men jeg er heller ikke falsk eller kejtet nok til at prale af eller misbruge den Omstændighed, at jeg staar mig godt med Folk her paa Stedet; derfor føler jeg mig saa lykkelig som en Dronning her, medens de andre Fremmede ikke have stærke Ord nok til at udtrykke, hvor de kede sig i dette Land. — —

---

[1]) Friedrich August II, sin Onkel Kong Antons Medregent 1830—36, derpaa Konge til 1854, da han omkom ved at vælte med Vognen paa en Udflugt i de tyrolske Alper.

Jeg har glemt at sige dig, at vor lille Koncert gik udmærket. Fürstenau [1]) spiller mageløst. Nu skal du høre Programmet. Højlændernes Kor af »Den hvide Dame« paa Fransk. Numer for Fløjte og Piano. Duet af »Elisa og Claudio«, [2]) sungen af mig og af Hr. v. Steuber. Variationer for Fløjte. Terzet af Frk. Baudissin, Hr. v. Krüdner og mig. Duet af »Elisa og Claudio«, af Dhrr. Steuber og Krüdner. Barcarole, af Hr. v. Krüdner og Frøken Baudissin. Canon af Cherubini (»Viva, viva Bacco«), af Dhrr. Steuber, Krüdner og Komponisten Reissiger. [3]) Endelig Romance af Panseron, »le Rossignol«, udført af mig og Fürstenau; det er et nydeligt Stykke. — Efter Musikken dansede vi til Klaveer, jeg havde nemlig bestilt et Par af de Klaveerspillere, man betaler. Vi vare 146 Personer; Aftenen tiltalte Folk i høj Grad, og man var meget muntre. — —

---

[1]) Anton Bernhard F. (1792—1852), udmærket Fløjtenist, virkede siden 1820 i Dresden; han var C. M. v. Webers Rejsefælle paa dennes sidste Rejse (til London). Kjøbenhavn besøgte han flere Gange, saaledes i Vinteren 1829.

[2]) Dengang yndet Opera af Saverio Mercadante (død 1870). — Steuber var Hessen-Kassels Chargé d'affaires i Dresden.

[3]) C. G. Reissiger (1798—1859), fra 1827 Webers Efterfølger som Kapelmester ved Dresdens tyske Opera.

XXIV.

Dresden, 13. Juni 1830.

— — Wolffs ere komne; Gud, hvilket Ydre! Hun sidder oppe i Galeriet, krøben sammen paa en Taburet, og kopierer begejstret »Kunstens Mesterværker«. Det var en Skam, at man ikke i Kjøbenhavn købte Dahls smukke »Vesuv«. Nu er det fornylig solgt til en rig Godsejer her for 2000 Francs. Moltkes rejse den 22de; det er igen et Tab for mig! — —

(Vedlagt.) *Les deux Danoises légères.*

Gracieuses comme Noblet,[1])
Quand au bal elles paraissent
Leur danse devient ballet;
Walse, Gallop[2]) disparaissent.
Folâtrant dans les champs
Elles effleurent les fougères,
Montrant d'un pied charmant
Combien elles sont légères.

A leurs pieds tour à tour
Heneage, Gersdorff soupirent ...
D'un éternel amour
Que de serments ils firent![3])
Et tous ces soupirants
Elles mettent hors des sphères,
Changeant à tous moments,[4])
Pour être bien légères.

---

[1]) »Første Danserinde ved Operaen i Paris«.
[2]) »Gallop er en ny Slags Vals«.
[3]) »Poetisk Udtryk, slet ikke sandt!«
[4]) »Vi gav snart den Ene, snart den Anden Armen«.

Voici un nouveau tour
Qu'inventa leur malice.
Sur des balances un jour
Elles me traînent en lice,
Me disputant un poid
Connu des hémisphères;
Heureusement pour moi,
Elles étaient trop légères!

Baron v. Uechtritz.

Leipzig 5. Mai 1830.

Denne Spøg blev skreven til os, fordi vi, Grevinde Moltke og jeg, dengang vi vare i Hörnitz [?] nærved Leipzig, hos Watzdorffs, vare saa uforsigtige at vædde om, at vi tilsammen vejede mere end Hr. v. Uechtritz alene. Vi gik over i Laden, lod os veje, og skøndt Elise og jeg forsøgte nogle smaa Snyderier, blev det konstateret, at jeg vejede 102 Pund, Elise 92 (tilsammen 194) og Hr. v. U. alene 233! For at hævne sig, digtede han denne lille pikante Satire til os; den hentydede til Dhrr. Heneage's, Gersdorffs og Bünau's Galanterier; de vare nemlig sammen med os i Leipzig og gjorde alle Ture i vort Følgeskab; vore Mænd havde kaldt dem vore »opvartende Kavalerer« [nos attentifs].

XXV.

Dresden, 23. Juni 1830.

Idag sender jeg dig Brev ved Grev Moltke, der rejser imorgen tidlig og tænker at komme til Kjøben-

havn Onsdag den 30te om Morgenen med Dampskibet. Skøndt jeg slet ikke har nogen Lyst til at forandre Bolig, kunde jeg dog nok lide at være 24 Timer i deres Sted; saa vilde jeg gøre en lang Visit i Amaliegade Nr. 120, hvor jeg vilde være sikker paa at blive modtagen med aabne Arme! — —

Moltke har paataget sig at overbringe dig, kære Papa, et lille Fyrtøj, som vi syntes var særlig nydeligt, da det er i Form af en Konchylie. Selv om det ikke skal tjene til at tænde nye Flammer, saa anbring det idetmindste saadan, at du fra Tid til anden kan have det for Øje. Jeg kan ikke komme ud over min Forbavselse: paa alle vore Spadsereture og Landture har jeg hidtil forgæves søgt efter en stakkels lille Konchylie; det lader til, at de ikke holde af Klimaet her.

Jeg har nylig truffet Hr. Malling,[1] der meget pænt overbragte mig din Hilsen. Coopmans fortæller mig, at samme Herre i sin Tid lod trykke paa sine Visitkort i Paris: »lieutenant de la garde de vie de S. M.« osv. — —

---

[1]) Ansat i Nationalbanken og tillige Officeer ved Kongens Livkorps (Studenterkorpset), som han en Tid kommanderede.

XXVI.

Dresden, 22. Juli 1830.

Hvor jeg glæder mig over hvad du fortæller mig om Pepe Aguirre;[1]) kunde det ikke blive et Parti for Amélie? Skøndt — jeg vilde ærlig talt ikke gerne have, at hendes Mand skulde være ved Hoffet; og jeg begriber ikke, at hans Moder vil tage ham bort fra den militære Løbebane, den smukkeste af alle, og lade ham trække i Hofuniformen. Saa ung en Mand, — det er Synd!

— — Det er et helt Aarhundrede siden, jeg hørte noget fra Tante Rechteren; jeg opdager, at jeg har glemt at skrive den 15de i denne Maaned, som nok var gamle Onkels Navnedag, Philippi-Jacobi Dag. Jeg vil søge at gøre det godt igen en af Dagene. Hvad den gode Tante Santilly[2]) angaar, forbavser hun mig ikke; og trods vor Tavshed er jeg vis paa, at hun bevarer et sandt og uafhængigt Venskab mod os; jeg maa ogsaa skrive hende til. — — Jeg har nu faaet min ottende Time i Guitarspil; det morer mig meget. Iaften er der igen fransk Komedie af Truppen fra Berlin; det er meget fornøjeligt. Gid jeg havde dig her; du vilde more dig bedre end paa dine ensomme Spadsereture i »Syndermarcken«. Hvilken Forskel! Her vilde du have en yndig Omegn, meget smilende og velbefolket, at færdes i; og hvis

---

[1]) Vistnok en Descendent af Yoldi's Halvbroder Antonio (slg. disse »Studier og Essays«, II, S. 2 og 12—18).

[2]) Yoldi's yngste Søster, Francisca de Paula (slg. disse »Studier og Essays«, II, S. 3).

du havde Lyst til at være i meget daarligt Humør, saa vilde Amélie og Alphonse trække dig i Ærmet, saa du vilde blive tvungen til at bortjage dine Tankers fæle Selskab og le med dem.

Apropos, Danières lavede iforgaars (i »Le sourd ou l'auberge plein«)[1]) denne nye Calembourg: »Quels sont les deux peuples les plus unis de l'Europe, sans qu'on s'en doute? — Hé bien, c'est l'Angleterre et la France! — Ah, par exemple? . . . Mais oui — parcequ'ils se tiennent par la Manche.« — —

XXVII.

Dresden, 19. Aug. 1830.

Kære gode Fader! det er virkelig imod min Villie, at jeg har ladet saa lang Tid gaa hen uden at skrive til dig; men det har været umuligt, forsikrer jeg dig! Børnene, Landture, Forberedelserne til Modtagelsen af vore Hollændere,[2]) Guitaren (jeg har faaet en Lærer), nogle smaa Selskaber, lidt Toilette, — — se, med alt det gaar Tiden, og vi med den. Det er jo igrunden et meget letsindigt Liv; men det hindrer mig dog ikke i at følge Dagsbegivenhederne og midt imellem alle de verdslige Forlystelser, som stadig gaa deres

[1]) Ældre fransk Stykke, af Desforges (død 1806); opført i Kbhvn. første Gang 1810.

[2]) Nogle af Coopmans' Familie.

Gang, at kaste urolige Blikke til den mørke politiske Horizont, der omringer os. Hvilke Katastrofer i saa faa Dage!

Grev Rasumoffsky har viist mig et Brev fra Madame de Latour du Pin (du kan nok huske Datteren Zéphirine, Hofdame hos Prinsessen af Orléans, Tantes Veninde?); det var dateret Paris den 27de Juli om Morgenen; tænk, hun anede ikke i mindste Maade den Revolution, som skulde udbryde samme Dags Aften. Jeg har endnu ikke skrevet til Tante. Hun maa være i en frygtelig Uro, stakkels Menneske; og hun, der siger »C'est égal!« til alting, tier nok stille nu, kan jeg tænke. Arme Karl X! Hvad man end vil sige, saa er den Familie meget at beklage. Det havde været bedre, om deres første Landflygtighed endnu varede; men at jages bort een Gang til, dømmes til at forlade sin Trone, sit Hus og Hjem, flakke om og dø i fremmed Land, naar Gud efter 25 Aars Sorg og Ydmygelse havde givet dem det altsammen igen! Her forvildes vor Tanke, naar den vil søge at forstaa Forsynets Villie!

— — Imorges vare vi med vore hollandske Gæster i det japanske Palais og saae Antikerne, Porcellænsamlingen og Bibliotheket; dér morede jeg mig især i høj Grad. Det forundrer dig, ikke sandt? Jeg fandt den »Danske Konge Lov«, som jeg saae med Interesse, og endel spanske Værker, baade gamle og nyere; jeg fik endda givet Overbibliothekaren,[1]) der

[1]) Den meget dygtige og ansete F. A. Ebert, død 1834 ved et Fald fra en Stige i sit Bibliothek.

viste mig om med stor Venlighed, en lille Time i Udtale. Jeg traf igen de gamle Venner fra dit Bibliothek, som jeg genkendte paa deres Æselsskindsbind. Der er Skatte i Mængde i dette Bibliothek, hvis Indretning er sjeldent smuk; det er Sal paa Sal i uendeligt Perspektiv, — prægtigt!

Apropos, forrige Tirsdag gav de franske Skuespillere fra Berlin som sidste Forestilling her et meget mærkeligt Stykke,[1]) navnlig mærkeligt i nærværende Øjeblik. »Avant, pendant et après« er dets Titel. »Avant« udgør 1ste Akt; der er man i 1783; alle den Tids Misbrug, dens Sæder og Sprog ere afmalede med en Nøjagtighed og en Sandhed, — saa man kan forstaa »Pendant« i 2den Akt, hvor Revolutionen 1788 [vel 1789] giver en Forsmag paa de Excesser, som kun en stor Mand ganske alene mægtede at stanse. Denne Akt udgør et helt Drama, det interessanteste man kan tænke sig; en Frisørstue, hvis Besidder er Borger og Nationalgardist, er Handlingens Sted; to Emigranter ere flygtede og eftersøges; de frelses kun ved Frisørens og hans Hustrus Ædelmodighed og Aandsnærværelse, hvilket giver Anledning til de mest pikante og samtidig mest rørende og rædselvækkende Scener. Hvad der vakte almindelig Forundring, var at i Mellemakten spilledes Marseillanerhymnen — og at Publikum klappede med en Iver, der lignede Begejstring! — I 3die Akt, »Après«, er man i 1828. En Marquis de la Morlière, som i 89

[1]) Af Scribe og Rougemont; i Kjøbenhavn opførtes det 1836, men kun en eneste Gang.

var sejlet med paa La Pérouse's Togt, er bleven borte, man veed ikke ret hvordan, og kommer nu, 40 Aar efter, tilbage til dette Paris, som han strax ikke kan kende igen. Menneskene, Gaderne, Navnene, Dagens Tider, Dragterne, Sproget, kort sagt Alt er saa forandret, at den gamle Mand næsten taber Hovedet derover. Dette giver Stof til aktuelle Scener og Replikker, der ere saameget mere pikante som vi jo lige ere komne fra Paris og jeg nu genfandt en Mængde Træk, der vare højst interessante ved deres ondskabsfulde Kritik.

Men der er Coopmans for i Hast at sende dig en Hilsen og tage mit Brev. Disse Begivenheder optage ham Nat og Dag; thi vor Formue er ogsaa stærkt interesseret!

Farvel, hav det godt og bevar os i kærlig Erindring.

Pepita.

Hils tusend Gange Frk. Levetzau, den gode Mad. Masset og den kære lille Elise Moltke; jeg er henrykt over at høre af hendes Tante,[1]) at hun befinder sig saa vel i Kjøbenhavn. Skriv mig, hvordan du synes om min lille Veninde.

XXIX.

Dresden, 9. Sept. 1830.

Jeg har nylig læst »La vida es sueño«, som en Beundrer af vort Fædreland, vort Sprog og vore

---

[1]) Vistnok den i det Følgende omtalte Grevinde Rasumoffsky.

Landsmænd, d. v. s. de sydlige, har laant mig tilligemed flere andre Ting; men man kan sandelig ogsaa uden den Bog, naar man i Øjeblikket ser sex Uger tilbage i Tiden, udbryde: Livet er en Drøm. Hvad siger du til alt det Spektakel, Fader? der er jo næsten ikke en Krog af Europa, som er fri derfor. — I disse sidste Dage have vi haft Opstand i Leipzig; man siger, at der er bragt Ro tilveje paany; men mange Hoveder ere i den Grad ophidsede, at det ikke vilde være forunderligt, om Tingen begyndte igen og endda gik videre. Paris giver jo et forfærdeligt Exempel! Her vrimle Butikkerne og Torvene af trefarvede Kokarder, Halstørklæder, Skærf og Kjoletøjer; man ser ud, som man var besat af en ond Aand, naar man bærer den Dragt, og Ansigterne have faaet et mærkværdig opflammet Udtryk. Gud staa os bi og bevare os mod Ulykke!

Prinsen af Condé's Død[1]) gjorde os ikke lidt forskrækkede, thi Aviserne havde først fortalt, at han var insolvabel, og da Coopmans har Noget staaende i hans Ejendomme, var det ikke synderlig beroligende; heldigvis er det ikke ganske sandt, men Lidt af det kunde allerede godt være for Meget for os. Forresten er man nu for Tiden meget ængstelig for sine Kapitaler; vore, der ere anbragte i de uroligste Lande, kunde ogsaa falde paa at røre sig lidt, og det vilde ikke synderlig passe os! Derfor er Coopmans ofte meget betænkelig ved det, og endnu igaar Aftes sagde

---

[1]) Louis Henri Joseph, Hertug af Bourbon, f. 1756, den sidste af sin Slægt, hængte sig 27. Aug. 1830.

han til mig: »I sin Tid, i 1814, da jeg var Ungkarl, morede alt det Virvar, jeg levede midt i, og interesserede mig som simpel Tilskuer; men nu er det helt anderledes; jeg er ikke mere alene, og for en Familiefader er det nærværende Øjeblik meget alarmerende!« Og jeg, som veed Besked og som holder af at regne, siden jeg er bleven gift med en Hollænder, jeg hører meget alvorlig derpaa, og skøndt jeg ikke let bliver forskrækket, finder jeg, at der er noget Sandt, ialtfald noget Muligt i det Raisonnement; og jeg søger for alle Tilfældes Skyld at spare hist og her i Husholdningen, — f. Ex. bruge eet Stykke Sukker istedenfor to! Men midt under alt dette, medens Forældrene regne og reflektere, lege Børnene ude paa Gulvet i Værelset og gøre et F.....s Spektakel. — —

Jeg blev her afbrudt af en Sang, som ogsaa bragte mig til at tænke paa dig, kære Fader; det er den tyske Kejserhymne, som du holder saameget af; i dette Øjeblik drage Fattigskolens Børn forbi paa Gaden og synge den. Samtidig ser jeg den franske Chargé d'affaires køre forbi tilligemed et nyt Ansigt; det maa vist være Hr. Bouiller, den franske Afsending, der ventes her for at meddele, at Ludvig Filip har besteget Frankrigs Trone. Det virker paa mig som to Kontraster; den tyske Hymne og Marseillaisen krydses i mit Hoved og vække en Mængde Tanker deri, som jeg meget heller vilde udvexle mundtlig med dig end nedskrive. — —

Bruns[1]) ere her nu igen for at blive nogle Dage;

---

[1]) Friederike Bruns Søn, Hofjægermester Carl B. til Kroge-

de se meget medtagne ud efter den Carlsbaderkur. Det var meget fornøjeligt for mig at gense Saxtorph;[1]) man siger, at han har befundet sig udmærket i Carlsbad, men han rejser til Kjøbenhavn ad en anden Vej end over Dresden.

En af disse Aftener skulle vi med Hofraad Bötticher[2]) hen at se de berømte Mengs'ske Gibsafstøbninger ved Fakkelbelysning. Jeg maa strax sige dig, at jeg blev meget skuffet ved at erfare, at den store Mengs, som jeg altid har anset for Spanier, var fra Dresden. Da han af Paven (den daværende, jeg veed ikke i Øjeblikket hvilken) havde faaet Lov til i Rom og hele Italien at tage alle de Afstøbninger, han vilde, for at samle Kongen af Spanien et Museum, glemte den kære Mand ikke det stygge Ordsprog »Charité bien ordonnée commence par soi même«. Han lod altsaa Spanien faa en Trediedel og tog selv godt to Trediedele, saa at hans Gibssamling eller rettere Galeri, der er ypperlig anbragt her, under Malerisamlingen, er noget af det skønneste og kostbareste. At se det ved Fakkelskær er, efter hvad man siger, et Raffinement, der kommer Fuldkommenheden nær; det er Hr. Böttichers Velvillie, vi have at takke derfor, en overordentlig interessant gammel Herre, baade

---

rup (1784—1869) og Hustru, Frederikke Margrethe f. Bügel.

[1]) Konferensraad J. S. Saxtorph (1772—1840), Professor i Kirurgi ved Kbhvns Universitet.

[2]) Det er den bekendte Archæolog K. A. Böttiger (1760—1835), Direktør for Antiksamlingen.

naar det gælder Kunst og Videnskab, intim Ven af Fru Brun og afdøde Biskop Münter. Bruns og han spiste til Middag hos os, sammen med Hr. de Roulet, for faa Dage siden. — —

Naa, nu ere da Caramans rejste; de afvente Begivenhedernes Gang ved et Badested. Vi ere ikke visse paa at beholde den elskværdige Grevinde Rasumoffsky i Vinter; Galitzins og Narischkins ere rejste; hvad vil Coloredo gøre uden det franske Gesandtskab? Under alle disse Omstændigheder forudser man ikke nogen videre munter Vinter, især hvis — som saa mange Munde berette — den ulykkelige detroniserede Familie [1]) kommer og bosætter sig her; jeg kan dog ikke tro det, — det vilde være meget vanskeligt at faa ordnet. — —

XXX.

Dresden, 12. September 1830.
Hôtel de Saxe, Søndag Middag Kl. 12.

Jeg anede ikke, kære Fader, da jeg skrev til dig forrige Torsdag i min kønne Salon, at jeg skulde komme til at skrive mit Brev Nr. 18 i en Gæstgivergaard, hvor jeg og mine Børn have maattet søge Tilflugt for Folkemængdens Raseri; siden i Torsdags

---

[1]) Karl X. boede efter sin Afsættelse først paa Holyrood Skotland, dernæst i Prag, endelig i Görz (i Østerrig).

Aftes er der begaaet frygtelige Excesser, og den offentlige og personlige Fred er endnu stærkt truet. Du veed rimeligvis de enkelte Omstændigheder gennem Aviserne, og oppe i Departementet har du jo kunnet faa Coopmans' Depescher at se, som maa være af stor Interesse. Jeg kan ikke her give nogen udførligere Beskrivelse; thi jeg er stærkt optagen med at skrive og afskrive for min kære Mand, der ikke vilde alene kunne besørge al den Virksomhed, som det nærværende Øjeblik kræver.

Vort Uheld er, at vi bo i samme Hus som Hr. v. Manteuffel, Finantsministeren, der vel er en meget brav og fortræffelig Mand,[1] men alligevel er falden i Unaade hos Folket ligesom flere andre af Statens og Hoffets første Embedsmænd; at plyndre, hærge og brænde alt hos dem er det, som Mængdens Ønsker gaa ud paa. Fra i Fredags Aftes morede Pøbelen sig hele Natten med at ødelægge Politikammeret og Raadhuset og at lave et Glædesbaal af alle Dokumenter, særlig dem, de fandt i Kontorerne. Den Haandfuld Militær, man sendte imod dem, blev jaget paa Flugt. Vi tilbragte hele Natten paa Vagt, saae Flammerne og hørte Skrigen og Raaben; et Øjeblik troede man, at Turen vilde komme til os; men heldigvis ikke, —

---

[1]) Manteuffel skildres rigtignok saaledes i et Brev fra den preussiske Minister Stein 1813: »en ærgerrig og flad Bureaukrat, som behersker sine Kollegaer ved Grovheder og ved sin Heftighed.» (Vehse, Gesch. der deutschen Höfe, XXXIV, S. 295). Men fra andre Sider roses han som pligtopfyldende og retsindig.

ikke endnu. Fra igaar Morges have vi pakket alt Transportabelt i Kufferter, og jeg er flyttet hen til Bruns i dette Hotel, hvor man er i Sikkerhed; da det vender ud til Neumarkt, kunde jeg igaar Kl. 2 særdeles vel se Prins Friedrich blive modtagen af Folket med begejstrede Tilraab; man holder overordentlig meget af ham, og han fortjener det; han er god, venlig, forstandig, kundskabsrig og har de bedste Hensigter. — Coopmans har Nationalgardister hos sig oppe paa 2den Sal for at forsvare (hvis det er muligt!) Indgangsdøren til vor Lejlighed, ifald Folket skulde øve Vold paa 1ste Sal og plyndre der. Du kan tænke dig, i hvilken Angst man lever! Kl. 8 maa man være hjemme, saa fra den Tid til om Morgenen kan jeg ikke vide noget om, hvad der er gaaet for sig henne ved Seethor hos min Mand; men han vil ikke have, at jeg maa forlade mine Børn, ellers vilde jeg have været derhenne; thi personlig Fare er der ikke nogen af: der er kun Anledning til at være bange for Ildebrand, og af den Grund har jeg ment det rettest at faa Børnene ud af Huset. Byen er en hel Lejr; om Dagen gaar og kommer jeg; jeg opsnuser hvad jeg kan af Nyt, og C. hvad han formaar. Det er egentlig ganske morsomt; men det vilde høre op at være det, hvis det varede længer ved. Alt er i et frygteligt Oprør, og man afventer utaalmodig hvad der kommer ud af Dagene imorgen og iovermorgen; thi da vil det vise sig, hvordan Regeringen agter at optræde ligeoverfor Borgernes Fordringer.

Alt er væbnet; Tøjhuset har maattet udlevere alle

Mennesker Vaaben, og Borgerne ville ikke finde sig i en eneste Militær; disse ere til Gengæld rasende og skumme af Forbitrelse bag deres Kasernegitre; Officererne kræve Retfærdighed; Kongen er tagen ud igen til Slottet Pillnitz; Prins Friedrich er her; men idag har Hoffet ikke, som sædvanligt, hørt Messe i den katholske Kirke. Folket er stærkt opbragt mod det katholske Præsteskab. — —

Sig vor gode Konge, at jeg har helt ondt i Haanden af at skrive saameget, og at jeg haaber, at Hans Majestæt vil være tilfreds med den nye Legationssekretær, som — det være sagt uden Ubeskedenhed — skriver læseligere end sin Chef. Hils de kære Prinsesser tusend Gange med al Ærbødighed og Hjertelighed. Jeg haaber, at naar du læser dette, er alt igen roligt og at vi ere rykkede ind i vor Bolig paany. Flygtningene omfavne dig kærlig.

Pepita.

Vore Kostbarheder, Papirer og Linned er spredt om hos forskellige af vore Venner; thi hvis man plyndrer underneden, vil Folkeretten ikke hjælpe os synderlig ovenpaa.

XXXI.

Dresden, 16. Sept. 1830, hjemme.

Jeg skriver i Hast til dig, kære Fader, for at meddele dig, at alt staar vel til i vort Hus, men endnu

meget slet udenfor. Hvad dog en Revolution er for en frygtelig Ting! Og denne er ikke af de mindste. Hvilke pinlige Alternativer for den kongelige Familie, som er saa enig, saa god, saa agtværdig. Det er et stort Øjeblik for Prins Friedrich; men der er al Grund til at tro, at han er paa Højde med Situationen; det er en Fyrste opfyldt af ædle Følelser, af Hjertensgodhed og Klogskab; det er rørende at se ham under al denne Tumult.

Alt er her i en forfærdelig Forvirring; man hører kun Raab og Trommehvirvler; Proklamationer slaas op og rives ned og erstattes med andre. Alligevel har jeg vovet mig hjem igen; det syntes mig ikke rigtigt at opholde mig, uden min Mand, i et Herberge, som er fuldt af alle Slags Folk og hvis Døre barrikaderedes allerede fra Kl. 8 om Aftenen.

Jeg kan næppe overkomme alt det Skriveri for min stakkels Coopmans, der vilde styrte under Arbejdet, hvis jeg ikke bar en Del af det. Fortæl Kongen det.

Men hør, det er meget længe siden, at vi have faaet Brev fra dig! Farvel; jeg har ikke Tid til at blive ængstelig; det vilde jeg ellers blive. — Naa, nu skal der skrives igen; Folket har atter gjort Oprør mod en Proklamation, Prinsen har udstædt; Prinsen rider om i Byen; han kastede et Blik til dette Hus, og jeg kastede et Blik i hans Sjæl, som synes mig stærkt bevæget. Stakkels Prins!

XXXII.

Dresden, 26de Sept. 1830.

— Du skriver den 14de, ganske rolig; og du aner ikke, at din Dattersøns Fødselsdag fejredes med den Handling, der er vigtigst for et Riges Fred, og at en glimrende Illumination forkyndte Dresdens stolte Indbyggere, at deres Anstrængelser vare blevne belønnede med Opfyldelsen af deres kæreste Ønske, idet Prins Friedrich August er kaldet, ikke til Tronen (det skete ikke, fordi han højsindet afslog det), men ialtfald til at være Regent. Hvilket mærkeligt Tidsrum! Man laver rigtignok Revolutioner i en Fart nuomstunder! — Nu er alt i Ro her, og den Fornemste saavel som den Ringeste glæder sig over at regeres af denne Prins Friedrich, som er saa hjertensgod, besidder grundige Kundskaber i alle Retninger, er ædelmodig, elskværdig og oprigtig ønsker sit Fædrelands Vel. Efter al Sandsynlighed vil Administrationen blive fuldstændig omdannet; det, man strax kunde gøre, er allerede gjort; Afsættelser og Ombesættelser af Embeder have allerede fundet Sted i stort Omfang, og flere ville følge. Det er meget rimeligt, at vor kære, udmærkede Nabo, Minister Manteuffel, ikke kommer til at beholde Finantsminister-Portefeuillen; trods sit fortræffelige Hjerte og sin store Begavelse har han ogsaa paadraget sig Folkets Had, og det er en stor Lykke for ham (og middelbart for os), at han var fraværende under Urolighederne; der er ellers ingen Tvivl om, at Pøbelen, i det første opblussende Raseri, ikke vilde have undladt at plyndre og hærge

dette Hus for at faa fat i den stakkels Manteuffel. Igaar kom der Brev fra ham til hans stakkels Svigerinde, dateret Baden-Baden den 10de; han vidste endnu ikke, hvad der i samme Øjeblik foregik i hans Hjemstavn. Man har sandsynligvis skrevet til ham, at han gjorde bedst i at blive borte endnu, og Flere tale om en diplomatisk Sendelse, f. Ex. til Frankfurt, hvor man vil sende ham hen uden først at lade ham komme her tilbage, for at ikke den gamle Utilfredshed skal vækkes tillive igen, naar man faar ham at se. Er det muligt, at man kan komme til at takke Gud for at have kaldt dem til sig, hvis Bortgang fik vore Taarer til at flyde? Det er dog Tilfældet, naar vi tænke paa den fortræffelige Fru v. Manteuffel, der døde i Juni; hvis hun nu levede, hvilken Sorg og Bekymring vilde hun da ikke føle for den Mand, som hun tilbad!

Jeg kommer nu lige hjem fra en Revue over Borgergarden, hvis Kommandant i hele Kongeriget Prins Johan (Broder til Prins Friedrich) er udnævnt til at være. Han viste sig tilhest, i Kjole, med hvidt Bind om Armen (det var Dresdener-Revolutionens »hvide Rose«), Hatten i Haanden og en meget blid og venlig Mine. Prinsessen fulgte efter tilvogns. Deres Højheder passerede imellem Borgergardans dobbelte Rækker; men der var ingen andre Personer af Kongefamilien tilstede, og Hyldestraabene vare til dem alene; der var sandelig heller ikke tilstrækkeligt til Flere. Hvad der er mærkeligt ved Borgergarden er, at den har dannet sig af sig selv og i Virkeligheden har bidraget meget mere til Ordenens Opretholdelse

end Nationalgarden. Den bestaar af de fornemste Adelsmænd, Haandværkere, Skuespillere, Købmænd, »d'ogni forma e d'ogni età«,[1]) som have ladet sig indrullere og have delt sig i Kompagnier paa 50, 100, 200 Mand, selv valgt deres Chef og bære deres hvide og grønne Fane, med Kompagniets Numer. Paa Torve og Gader, ved forskellige Porte og Døre, se vi Greverne Fitzthum, Köneritz, Friesen, endog den gamle Overjægermester,[2]) de ældste Mænd i Statens Embeder staa Skildvagt og lystre Kommando af deres Kapitajn, Skuespiller Meaubert[3]) (en udmærket Komiker) eller Skomager Schmidt eller Andre. Det er meget smukt og patriotisk handlet af Adelen, der gør ret i at vise sig saadan ved slige Lejligheder.

Jeg er glad over, at du har faaet gode Efterretninger fra Tante Rechteren; jeg skriver til hende en af disse Dage. De Breve fra Paris, vi have set, ere beroligende, og dog er Ingen rolig med Hensyn til Fremtiden. Horizonten er overalt meget sort. I Leipzig har der fundet betydelige Falliter Sted; ganske fornylig det gamle, solide Hus Schröpfer; Fyrst Lynar[4]) har lige sagt mig, at han taber mange Penge derved. Det lader dog til, at det falder til Ro i

---

[1]) Citat af Leporello's Liste-Arie i »Don Juan«.

[2]) Overhofjægermesteren hed von Oppell (fra 1827), »ein muntrer alter Mann, der seinen alten Herrn König Anton noch frisch und rüstig überlebt hat.« (Vehse, Gesch. der deutschen Höfe, XXXIV, S. 387).

[3]) Eduard Meaubert var ved det tyske Hoftheater.

[4]) Fyrst Otto Lynar var østerrigsk Kammerherre og g. m. en sachsisk Dame (Grevinde von Bose).

Belgien. Gud give det! thi dersom det gik i Stykker dér, kunde Eftervirkningerne blive frygtelige og til at mærke mange Steder. Qui vivra verra! Sig Mad. Masset, at jeg ofte mindes dette Ordsprog, som jeg har hørt hende bruge. — —

XXXIII.

Dresden, 10. Okt. 1830.

Det har nu skylregnet i tre Dage. »Det var da en løjerlig Maade at begynde et Brev paa,« siger du vist, kære Fader. Men naar du faar at høre, at Regnen er Genstand for Alverdens Ønsker og at de største Interesser ere knyttede til Regnen, saa vil du ikke være forundret. Regnen har forstyrret to Opstande siden forrige Torsdag, og det vil være meget ønskeligt, om det vedbliver at regne længe endnu, for at den Ild, der stadig ruger og slaar ud i Smaaflammer af og til, maa blive endelig slukket. — Iforgaars var man saa taabelig at opføre et Stykke, som aldeles ikke passer til Øjeblikket; der forekom ikke andet end en uduelig Fyrste, hans Undersaatters Oprør, Folket belejrende hans Slot, belærende Raad til det Barn, der skal være hans Efterfølger; Overhofmarskal Lüttichau,[1]) under hvem Theatret sorterer,

---

[1]) Geheimeraad Wolf Adolph v. Lüttichau vedblev i en lang Aarrække (1824—61) at lede det dresdenske Theatervæsen som Generaldirektør.

har, siger man, faaet en ordentlig Næse af Kongen og Stykket er taget af Repertoiret. Det hedder »Der treue Diener«, er af Grillpatzer [sic] og skal forresten være absurd og latterligt.[1])

Forresten belaver Selskabet sig paa at komme i den gamle Gænge paany; man kommer tilbage fra Landet, de Fremmede fylde Hotellerne; mange Russere og Englændere flygte fra Urolighederne i Paris og Nederlandene og søge her et roligt Vinterophold. Munterhed bringer man ikke med og finder den ikke her; Alles Tanker ere stærkt optagne, og vi komme næppe til at more os synderlig i Vinter, uagtet der er saadan Tilstrømning af Mennesker, dels paa Grund af det store Antal Fremmede, dels fordi Stænderne ere sammenkaldte. Hvad der glæder mig er, at min gode Veninde Fru v. Minckwitz bliver her. Hvordan det? Jo, hendes Mand, der hidtil var Direktør for Udenrigsministeriet, har nu faaet Portefeuillen og er bleven rigtig Udenrigsminister; derfor blive de her, og deres Hus, som Alle maa finde saa behageligt, er en sand Fordel for mig i min Stilling, da jeg staar i saa intim Forbindelse med Adolphine. Du maa imidlertid ikke tro, at der er nogetsomhelst politisk Formaal dermed; hverken hun eller jeg give os i mindste

[1]) Grillparzers »Der treue Diener seines Herrn«, et interessant Stykke, men med betydelige Svagheder, opførtes første Gang 1827 i Wien. Det skaffede Digteren adskilligt Bryderi i hans Fædreland, uagtet Dramaets Helt repræsenterer den mest vidtdrevne Loyalitet efter gammelspansk Mønster.

Maade af med den Slags Ting. Gud fri os! Desuden vilde man her pege Fingre af en Kvinde, hvis hun vovede at give sig af med Politik eller Forretninger; det er helt anderledes end i Paris. Derfor havde jeg ogsaa svært ved at vænne mig dertil, og nu er det kun i al Hemmelighed, jeg delikaterer mig dermed sammen med nogle udenlandske Damer eller ogsaa nogle Herrer, som ikke ere her fra Landet.

Hr. v. Manteuffel ventes hertil i Løbet af 14 Dage; saa udløber hans Congé. Man kender ikke endnu Regeringens Beslutning med Hensyn til ham; men man er forbavset over, at man lader ham komme tilbage under de nærværende Omstændigheder, og man er bange for, at hans Tilbagekomst skal foranledige nye Spektakler. Det vilde sandelig ikke være muntert for os, dersom man gav ham en Serenade, saadan som den udenfor Raadhuset, og en Glædesild, som kunde naa 2den Sal. Tænk, hvilke foruroligende Rygter man morer sig med at udsprede; nu hedder det, at onde Mennesker ville forgifte Brøndene og Kilderne, hvis ikke alle Folkets Ønsker ere fuldstændig opfyldte inden Maanedens Udgang! Jeg forsikrer dig, denne Sindstilstand, denne stadige Væren paa sin Post er noget højst ubehageligt; om Aftenen maa man begive sig tidlig hjem; da det nye Politi ikke endnu er organiseret, kunne Vagabonder, Tiggere og Gavtyve rigtig drive deres Spil; man lever bestandig som paa Naale. Forhaabentlig sker der en Ende paa det; men det gaar rigtignok grumme langsomt. — —

Jeg begynder nu igen at tage lidt fat paa Musik-

ken og Tegnekunsten, — jeg synger hos Morlacchi,[1]) spiller Klaveer til Fløjte sammen med Hr. Albrecht, Guitar med Roulet, og jeg tegner hos en Grev Stenbock (Svensker af Herkomst), der har et ypperligt Talent.[2])

XXXIV.

Dresden, 4. Nov. 1830.

Nu er da Gudskelov den slemme 31. Oktober forbi, som man frygtede saa stærkt, — den gik, om just ikke rolig hen, saa dog uden aabenlyst Oprør. Der var almindelig Illumination, men en temmelig stærk Blæst ødelagde den næsten helt. Denne længe forberedte Dag blev da ogsaa højtideligholdt af Katholikerne; thi du maa vide, at for at undgaa al Strid og for at berøve de Ondsindede ethvert Paaskud til Misfornøjelse havde Regeringen baaret sig klogt og snildt ad ved at lade Festen have en dobbelt Anledning: Aarsdagen for Reformationen i Sachsen var Grunden til Protestanternes Illumination, og Ordenens

---

[1]) Francesco Morlacchi (1784—1841), Kapelmester ved den italienske Opera i Dresden.

[2]) 19. Dec. skriver hun: »Grev Stenbock har begyndt at tegne vore Portræter, og Begyndelsen svarer allerede til hans Talent.« — Yoldi taler i sin Dagbog 1840 om et andet Billede af hans Datter, udført af en Dame i Dresden. Mon intet af disse Billeder nu skulde være at finde noget Sted?

Genoprettelse var det, Katholikerne illuminerede for. For otte Dage siden fik derfor alle Præster Befaling til at tilkendegive Folket Kongens og Prinsregentens Ønske. Du kan forstaa, at det er en interessant Tid! Jeg hørte to af disse Prædikener, hos mig selv og hos Andre, jeg mener i den katholske og den reformerte Kirke. Naa, saa kom da Illuminationen. Der var meget ejendommelige Transparenter; i dem alle laa en dobbelt Betydning, enten med Hensyn til den religiøse eller den politiske Troesbekendelse. Det mærkeligste var Luther og Prins Friedrich (der er meget god Katholik, men som man helst vilde have ikke var det) anbragte lige med Næserne mod hinanden og disse Ord under: »Frygt Gud og ær Kongen!« Under alle disse Begivenheder viser man idethele den gode gamle Konge meget lidt Hensyn; man lader ham ganske ude af Betragtning, som om han slet ikke existerede.

Hr. v. Manteuffels Udnævnelse til Ministerposten i Frankfurt har da fundet Sted, og den har tilfredsstillet Publikum, som hans Tilbagekomst vilde have sat i et frygteligt Humør. Hele hans Hus, samt hans Svigerinde, rejser til ham; og den Mand, som han træder isteden for, flytter til Gengæld ind i hans Hus; det er Hr. v. Zeschau, som er udnævnt til Præsident i Konsistorium; han er Enkemand og har kun en Datter paa 10—12 Aar, hvis Guvernante, en Frk. Gall, som jeg allerede kender og som virkelig er en meget elskværdig Dame, han skal til at holde Bryllup med.[1]) Men hvad vil

[1]) Heinrich Anton v. Zeschau, Finansminister i Lindenau's Kabinet, der afløste det 1830 styrtede (under den lidet

den sachsiske Adel sige, der er forskrækkelig fordringsfuld, naar det gælder Aner! — Idag vente vi Hr. de Caraman, som bliver her en 14 Dage for at sælge sine Møbler og rimeligvis faa sin Snustobaksdaase; man savner ham meget mere end hans Kone, som vel besidder alt, hvad der behøves for at behage, Forstand, Ynde, Skønhed, Kundskaber, men dog ikke har vundet en eneste Veninde. Man siger, at Hr. Reinhardt,[1]) der kommer i hans Sted, er meget gammel; men han har en ung Kone og to voxne Døtre af første Ægteskab; det kan altsaa alligevel blive et behageligt Hus at komme i. Forresten have vi Krig i Udsigt og Koleraen i Hælene paa os, saa der er ikke megen Anledning til at vente Morskab i Vinter. Foreløbig holder man dog sine Smaaselskaber; der er mange flere Udlændinge her end ifjor Vinter; man ses, man snakker sammen, og takket være Begivenhederne, der interessere saa almindelig og saa reelt, mangler Konversationen aldrig Stof. Der danses ikke endnu, men der musiceres, og de yngste og livligste Damer (deriblandt Mutter Coopmans) lade undertiden, som om de ville prøve en lille Mazurka eller Galop; men det er blot et Øjeblik, for at stille Fød-

---

yndede Detlev v. Einsiedel), ægtede virkelig den nævnte Dame, hvis Repræsentationsevne skal have været betydelig.

[1]) Grev Charles François de Reinhard, en dygtig Mand, Tysker af Herkomst (1761—1837), havde bl. a. været fransk Udenrigsminister 1798 og benyttedes siden til diplomatiske Sendelser.

dernes Længsel; thi vi brænde alle af Længsel efter Dans! Er jeg ikke et rigtigt Barn, ikke sandt?

Ak Gud, hvad skal der blive af Holland og vore Kapitaler? Min stakkels Edzard er stærkt betagen deraf; thi du kan jo tænke dig, at saadan som vi betales af Regeringen, kunde vi umuligt blive her i Stillingen, dersom de svigtede. Jeg nærer stadig godt Haab; Coopmans skænder paa mig derfor og siger, at jeg er et uerfarent Barn; det kan være, han har Ret; men alligevel kan Tanken om Fattigdom ikke berøve mig mit gode Humør eller gøre mig urolig som saa mange Andre. Jeg siger altid til mig selv: »Vent til Ulykken kommer, saa kan du altid blive bedrøvet; kommer den, nuvel, saa finder man jo nok en Maade at bære den paa, som saa mange andre Mennesker, der have været ulykkelige, — dem har der jo været nok af, siden Verden blev til; og kommer den ikke, saa vilde jeg min Tro have spildt min Tid med at føle Uro for Ingenting.« Selv om det Raisonnement ikke er overbevisende for alle Mennesker, saa er det ialtfald saa kraftigt for mig, at det ikke kan lykkes mig at blive forknyt, uagtet jeg undertiden har god Lyst dertil for at glæde Coopmans. Han er virkelig meget mere optagen af det, end jeg synes om; han læser, læser, læser uafladelig, Dokumenter, Aviser, alt Muligt, og naar han skal hvile sig, saa skriver han, saa lang Dagen er! Jeg frygter meget for hans Øjne, som han i lang Tid har klaget meget over; den Levevis kan ikke være god for dem, og jeg er ogsaa bange for, at hans Smerter i Leveren skulle begynde igen, hvis han

bliver ved at have Aarsag til Bekymring. Forøvrigt ligger Hollands og dets Konges Skæbne ham højlig paa Hjerte, ogsaa hans private Interesser fraregnede. — Hvad siger du til Spanien og til den lille Prolog, der nylig er spillet dernede; thi jeg betragter det som en Prolog; Stykket bliver tilsidst nok opført. Forresten finder jeg, at Dronningen[1]) har baaret sig meget snildt ad ved først at faa en Datter; thi hvis hun havde bragt en Søn til Verden (hvad jo sandsynligvis havde gjort Ende paa al Tvist), saa vilde man have sagt, at det ikke var gaaet rigtig til, ligesom fordum med Kongen af Rom og med Hertugen af Bordeaux, der kom saa belejligt, at man ikke vilde tro, at det var dem. — — Jeg er meget vred paa mig selv, fordi jeg rent ud glemte den 28de Okt.,[2]) saa at jeg ikke fik skrevet til Kronprinsessen. Hvis du mener, det er rigtigt, saa sig, at jeg har været syg og at jeg heller ikke har skrevet til dig, men at jeg med det allerførste vil skrive osv. osv., — og det er virkelig sandsynligt, at jeg gør det, eller maaske jeg nu venter til Aarets Slutning eller den 28de Januar. Hvad synes du?

— — Idag er det den hellige Karls Fest, en sørgelig Dag for den ulykkelige Karl X! Den kære Mad. Massets Indfald med hans Rheumatisme er dejligt; men de stakkels Mennesker ere sandelig nok at beklage uden den Daarlighed med. — De arme Mini-

---

[1]) ɔ: Marie Christine af Spanien; her sigtes til den senere Dronning Isabella II.'s Fødsel 10. Okt. 1830.

[2]) Prinsesse Carolines Fødselsdag.

stres Skæbne er ogsaa meget grusom! Jeg kan ikke sige dig, hvor Tanken om at se Personer, som vi have set i deres Hjem — elskværdige, venlige, kurtiserede og smigrede i deres Saloner — føres til Skafottet,[1]) indjager os Rædsel. — Denne Fyrst Polignac er en Mand af en saa blid, nobel og vindende Fremtræden; har han gjort Dumheder, saa er det sikkert ikke af ond Villie. Den, der indgyder mig mindst Medlidenhed, er Peyronnet[2]) med sin krogede Næse, sine Losøjne, sin Slangetunge og sit djævelske Vid. Jeg kunde ønske for Polignac, at han aldrig havde realiseret den Vittighed, man lavede om ham i sin Tid, da han efter frugtesløse Skridt i Paris (for at faa den ulykkelige Ministerportefeuille) rejste tilbage til London, hvor han var Gesandt; man sagde dengang: »Il a voulu essayer de passer l'habit [de ministre], mais il n'a pu passer que la Manche.«

XXXV.

Dresden, 7. Nov. 1830.

Kære, gode Fader, det er mig altfor magtpaaliggende at bevidne dig min Glæde strax over den lykke-

[1]) Paa Skafottet kom Ministrene ikke, men derimod i Fængsel.

[2]) Grev Charles de P. (1778—1853), et af de mindst populære Medlemmer af Ministeriet Villèle, hvor han var Justitsminister, og siden af Ministeriet Polignac, hvor han var Indenrigsminister.

lige Overraskelse, der nys er bleven dig tildel, efter hvad min Tante meddeler mig, — til at jeg skulde vente paa at faa Efterretningen fra dig selv. Jeg sender dig vedlagt Tantes Brev, som fornøjede mig højlig paa dine Vegne, da jeg veed — og godt forstaar det —, hvormeget det, med dine Kærligheds- og Troskabsfølelser overfor dit første Fædreland og dine gamle Suveræner, havde at sige for dig, at du var bleven berøvet Karl III.'s Orden. Jeg haaber derfor, at det ikke er en falsk Efterretning, og jeg glæder mig allerede i Tankerne til at se dig igen med det kønne blaa og hvide Baand og det emaillerede Kors; tillad mig dog at beklage, at Kong Ferdinand ikke har ombyttet det lille med det store. Imidlertid lykønsker jeg dig, og Coopmans ligesaa af ganske Hjerte; thi det er dog virkelig en Oprejsning, en sand Balsam for Saaret. Du maa da være rigtig glad, kære Fader, og jeg er ked over, at jeg ikke i dette Øjeblik kan se dig, høre dig og trykkes til dit Hjerte. Det kære Spanien! hvor vi dog begge inderst inde holde fast derved! og hvem kan fornuftigvis være vred paa os derfor?

Jeg er vis paa, at den gode Konge vil glæde sig ligesom du selv over denne Begivenhed; han har altid viist, at han kunde sætte sig i dit Sted og forstaa dine Følelser. Naa, lad os nu høre op; thi jeg kunde blive ved at tale i uendelig Tid om det; det gør mig saa uendelig glad! Det er ikke for Baandets Skyld; men jeg betragter det som en saa stor Satisfaktion for dig, der er saa god og hæderlig en Spanier. Den Oprejsning skulde og burde du have! —

Jeg maa strax hen til Prinsesse Louise (den nuværende Dronnings Kusine) og fortælle hende det. Vi have tidt talt derom, og hun vil forstaa, hvor glad jeg er. Nu ser jeg med større Fornøjelse end ellers paa dit (daarlige) Portræt, der hænger i Børnenes Værelse og hvor du har det blaahvide Baand i Knaphullet. — —

Caraman er kommen hertil; vi ville give ham en Middag, som vor Alphonse's Gudfader, maaske et Aftenselskab. Men dersom de hollandske Papirer blive ved at falde som hidtil, give vi ikke meget Mere i Vinter. Det er en skrækkelig Tid. Til syvende og sidst er jeg vis paa, at det hele kommer nok i Orden igen, og at det bliver mindre slet end man tror. Foreløbig gør man ganske ret i at more sig lidt. Det er nu min Politik!

Hils Hr. v. Langenau mange Gange; jeg fik en Hilsen fra ham gennem Eleonore Hage. Jeg er henrykt over hans Dresden, og synes bedre og bedre derom, for hver Dag der gaar; den eneste Ting, der mishager mig, er den vedholdende Blæst, som hersker her og som i dette Øjeblik truer med at slaa det Vindue i Stykker, som jeg sidder og skriver ved. Hr. v. Coloredo trøster sig i Rusland over Frankrigs Ulykke; Fru Narischkin, som er mindre smuk, mindre forførerisk og mindre ung end Fru de Caraman, synes virkelig med sine nydelige smaa, straalende Øjne og sit blidt skælmske Smil at omspinde Heltens Sjæl med et trøstende Trylleri, som lidt efter lidt faar ham til at glemme den skønne franske Dames »uimodstaaelige Charme«. — —

XXXVI.

(Fra Coopmans).

Dresden, 18. Nov. 1830.

Skøndt jeg ikke kan beskylde mig selv for Uforsigtighed ved Anbringelsen af min Formue, har jeg ikke kunnet undgaa at mærke Virkningen af den nuværende Tingenes Tilstand paa alle europæiske Papirer; og jeg har saadanne franske, hollandske, danske, russiske og østerrigske, som ere faldne 10, 15, ja 30 Procent. Hvis Krigen bryder ud, bliver Tabet større endnu, og Gud veed, om man da kan betale Renterne. Jeg prædiker derfor hver Dag Orden og Sparsommelighed for Pepita, og jeg har strøget de store Middage og Aftenselskaber af mit Budget, indtil jeg kan se tydeligere, hvordan det gaar med de Affærer, af hvilke Europas Skæbne afhænger. I saa Henseende ere de Efterretninger, vi lige have faaet fra London, ikke synderlig egnede til at berolige Fredsvennerne; man maa nemlig frygte, at hvis Hertugen af Wellington bliver tvungen til at gaa af som Minister,[1]) vil han tage den Enighed med sig, som hidtil sammenknyttede de store Kabinetter og som alene kunde garantere Fredens Bevarelse og holde Belgien i Tømme, dette Land, der lider under den skammeligste og modbydeligste Revolution, som den gamle og nyere Historie kan opvise. Man maa tilstaa, at vi leve i en

---

[1]) Som Følge af Julirevolutionen gik Wellingtons Kabinet virkelig af i 1830, en af de betydelige Følger, som Begivenhederne i Frankrig havde i England.

højst mærkelig Tid, og at Hr. de Talleyrand har Ret i at sige, at det 19de Aarhundrede er »grandiose et volcanique«.

Imidlertid glæder jeg mig oprigtig over de gode Efterretninger, jeg faar fra Kjøbenhavn, hvor Gudskelov alt er roligt, opfyldt af Hengivenhed og Ærbødighed for vor fortræffelige, ærværdige Konge. Jeg blev meget fornøjet ved at erfare, at H. M. ytrede Ønske om at faa mine Rapporter at læse, og jeg nyder den Tilfredsstillelse, at der sjældent kommer Depescher fra min Chef (hvilket sker omtrent hver ottende Dag) uden at han udtaler, at det har interesseret ham at læse mine Rapporter. Især i en Depesche, som jeg fik for en Maaned siden, sagde man mig de mest smigrende og venlige Ting om den Maade, hvorpaa jeg havde fremstillet og bedømt Begivenhederne her i Landet. Da jeg ikke kan hænge disse smukke Ord paa Brystet, haaber jeg, at de med Tiden ville blive efterfulgte af noget Reelt, noget, der er synligt for alle Øjne.

Apropos, jeg glemte, kære Papa, at sige dig, at ved Audiensen sidste Søndag sagde Kongen af Sachsen til mig, at han med Glæde havde erfaret, at Grev Yoldi havde af H. M. modtaget et offentligt Vidnesbyrd om hans Agtelse, og at det maatte uden Tvivl ogsaa glæde saavel mig som min Hustru. Jeg veed ikke, hvordan og fra hvem den gode Konge havde faaet denne Nyhed at vide. — —

XXXVII.

Dresden, 12. Dec. 1830.

Jeg ser, at jeg ogsaa idag er kommen for sent, kære Papa, til at skrive et langt Brev; men da jeg mener, at et lille Brev er bedre end intet, griber jeg Pennen et Øjeblik. Klokken er 2, og min Dag er gaaet saadan. Kl. 9 gik jeg hen at høre Girardet, den reformerte Præst, som er udmærket, omend lidt revolutionær, men det forhøjer jo for Tiden Interessen ved hans Prædikener. Derfra gik jeg til den katholske Højmesse Kl. 11; denne Orkestermusik og Italienernes Sang er altid Katholikernes Fryd, et Skuespil for Protestanterne og de stakkels Præsters og Kirkebetjentes Fortvivlelse; de staa og bæve og ryste paa alle deres Lemmer af Kulde, medens Saserolli[1]) lader sin høje Stemme bæve. Vorherre forlade ham al den Distraktion, som hans Rulader fremkalde hos mig! Ja, den Musik varer virkelig altfor længe. Kl. $12\frac{3}{4}$ gik jeg ligefra Kirken hen at se til Fru v. Minckwitz, som med Held dier sin kønne lille Dreng; derfra begav jeg mig hen til det store Torv for at se Prins Johan, hvis Fødselsdag det er, uddele nye Faner til Borgergarden, som han kommanderer; da der var en Masse Mennesker samlede, forsvandt jeg snart og listede mig afsted langs Husene; nu sidder jeg her ved mit Skrivebord. Den er omtrent 2; Kl. 2 skal jeg gøre Toilette til Hofkoncerten, som begynder Kl. 5;

---

[1]) Giovanni Sassaroli, berømt italiensk Sopran-Sanger ved det kgl. sachsiske Hofkapel.

og imidlertid skal jeg have spist til Middag og kælet lidt for Børnene ved Desserten. — —

Ak Gud, nu har den stakkels Dahl atter faaet en stor Sorg. Hans anden Hustru, som han ægtede for ti Maaneder siden, døde igaar i Barselseng. Coopmans er meget henne hos ham og gør ham Vennetjenester; Dahl er en saa fortræffelig, brav Normand. Nu er han da endnu ulykkeligere end før, med eet Barn til, men ingen Moder til det! Tænk, at i Løbet af halvandet Aar har han mistet to Børn og en Hustru, og han har set sin ældste Søn blive enøjet som Følge af en slet Barnepiges Forsømmelighed.[1])

Igaar hørte jeg en ny Opera af Bellini, »La Straniera«, en ganske ny Komposition; og hvad der gør den særlig interessant, er at Handlingen er det i høj Grad; det har ellers ikke været synderlig Tilfældet med de italienske Operaer. Vort italienske Theater er meget godt; det er Skade, at Majoriteten ikke er stemt til Gunst for det; det er os Fremmede, der endnu opretholde dette Theater i Dresden; men det er at frygte, at til næste Aar lader man det helt gaa ind, saameget mere som Prinsesse Louise er den eneste af hele den kongelige Familie, der bryder sig lidt om det.

For Tiden dyrker jeg endel Bekendtskabet med Schubert,[2]) en beundringsværdig Violinspiller, som

---

[1]) Denne Søn, Siegwald, blev senere bekendt som dygtig Dyrmaler.

[2]) Franz Schubert (1808—78), i mange Aar Koncertmester i Dresden, en elegant Virtuos, hvis Spil mindede om Bériot.

modtages overalt i det gode Selskab, baade med og uden Violin. Elise kender ham godt; hun kan fortælle, hvor dejligt det er at høre ham sammen med Kummer, der spiller Violoncel som en Romberg.[1]) Imorgen skal jeg sammen med ham indstudere nogle Variationer af Herz over et russisk Thema, og hvis alt gaar vel, faar jeg maaske atter Mod til at vove mig frem i Selskab. — — Tusend kærlige Hilsener fra Coopmans & Compagnie.

XXXVIII.

Dresden, 19. Dec. 1830.

— Min Gud, hvor det blusser op overalt! hvor der opstaar Virvar allevegne, tilhøjre og tilvenstre!

Jeg deler Coopmans' og din Glæde over at se vort Land være fornuftigt nok til at yde vor fortræffelige Konge den Retfærdighed, han fortjener; thi han kunde sandelig ikke være bedre! Den franske Minister, Baron Reinhardt, er kommen; det er en rar gammel Mand paa 80 Aar, som har vanskeligt ved at tale, en ung Kone, en trediveaarig, rødhaaret Datter og den Vane at lade Folk gaa deres Vej Kl. 10, for at han kan komme i Seng. Saadan lyder den Biografi over ham, som er i Omløb; imidlertid har hidtil

---

[1]) Bernhard Romberg (1769—1841), sin Tids berømteste Violoncellist.

Ingen set ham, og vi kunne endnu ikke dømme om, hvorvidt alle disse Fortællinger ere sande. — Vi vare til en meget kedelig Koncert ved Hoffet: et gammelt Galeri med Gobelinstapeter forestillende August den Stærkes navnkundige Bedrifter, et talrigt Selskab i sorte Dragter, baade Damerne og Herrerne, en bedrøvelig Musik, og saa Efterretningen om Oprøret i Warschau, der kom Aftenen før,[1]) — alt dette var just ikke egnet til at sætte i godt Humør; men jeg fik alligevel Lejlighed til Morskab ved at iagttage det altsammen. Kongefamilien er stadig meget god og elskværdig; jeg har næsten lovet den gode gamle Konge at staa op en Morgen Kl. halv sex for at være ved Vinduet, naar han kommer forbi. Tænk engang, hver Morgen, om Vinteren, hvad Vejr det saa er, gaar han Kl. 6 uden Hat gennem Seethor, hvor jeg bor, for at drikke sin Kaffe og ryge sin Pibe i »Anton's Have«, som ligger i vor Nærhed; det er en lille Bygning med en stor Have eller lille Park, der tilhørte Kongen, før han kom paa Tronen, og som stadig har beholdt Navn efter ham.

Coopmans kommer i dette Øjeblik hjem fra Daabshøjtideligheden hos den arme Dahl; den Mand er meget ulykkelig, — det er nu den anden Hustru, han har mistet i Barselseng; det lille Barn hedder Harald og er en smuk Dreng.[2]) — —

Mit Hjem er saa fredeligt, saa smukt, saa velord-

---

[1]) Den 29de November 1830 begyndte Polakkerne deres Opstand i Warschau.

[2]) Han døde allerede 1835.

net, at jeg oprigtig talt har umuligt ved at være urolig og ængstelig ved hvad der sker mange Mile fra os i vor Omkres! Hvis Ulykken kommer nær, saa siger jeg maaske noget andet; saa vil jeg maaske forandre min Synsmaade og tale anderledes. Men lad os indtil videre synge:

»Jouissons du plaisir
Qu'un instant nous livre;
L'instant qui va suivre
Peut nous le ravir!« — —

F. Anmærkning.

Til Afhandlingen om Grev Yoldi har jeg endnu et Par Smaating at føje.

Der er en af Personerne i »Lykkens Yndling«, som ogsaa kan identificeres, synes det, nemlig ved Hjælp af de i »Museum« 1890 meddelte Erindringer af Carl Bernhard. Det er den gamle Russer, der har saa mærkelige og interessante Ting at fortælle om sit eventyrlige Levned. Man maa vistnok i ham se den polske Grev Strazzoldo (eller Strasoldo), hvem ogsaa Yoldi omtaler i sin Dagbog.[1]) »Han havde været nær paa Valg til den polske Krone, havde gennemgaaet Fængslinger og Livsfarer, havde deltaget i Sammensværgelser og Revolutioner, bortført sin Kone og i

---

[1]) Se disse »Studier og Essays«, II, S. 114.

Grunden været en sand Aventurier.« Han boede i et lille Hus i Bredgade nær Marmorkirken, med Have til, ligeoverfor Palæet, var en fin lille, ejendommelig, gammel Herre at se til og en god Fortæller.

Fra samme Kilde er en Rettelse at hente. Det er sagt[1]) — idet Witt v. Dörings Meddelelser synes at antyde det —, at det var Iznardi, spansk Gesandt i Kjøbenhavn, som havde et Sammenstød med en Student i det kgl. Theater. Men St. Aubain fortæller det om den midlertidige spanske Chargé d'affaires Córdoba, en dristig ung Mand, der gjorde sig ilde lidt i den danske Hovedstad ved sin Brutalitet og Fremfusenhed, og med hvem Historien i Theatret passerede i Beg. af Vinteren 1827—28. Den berømte Sangerinde Mad. Catalani vilde i den Anledning ikke kendes ved ham, da hun kom hertil. Mange Aar efter, da Córdoba var bleven General og Minister, frelstes han ved en Revolution i Madrid af Dal Borgo, den danske Gesandt, som af den Grund blev adlet under Navnet »Baron del Asilo«.

---

[1]) Ovenanf. Bind S. 84.

ET EVENTYRS VANDRINGER.

I.

Den ansete spanske Litterærhistoriker Agustin Durán, som døde 1862, fortæller i sin »Romancero español«, der er at betragte som den righoldigste Samling af de ældre spanske Folkesange, at han i sin Ungdom ofte saae et værdifuldt Manuskript, som indeholdt over fyrretyve Romancer og som, efter Skriften at dømme, maatte være fra det 15de Aarhundrede, — hvilket allerede gjorde det mærkeligt, da de ældste haandskrevne Romancesamlinger, vi besidde, hidrøre fra det 16de Aarhundrede. Endvidere vare de i Samlingen optagne Romancer højst interessante ved deres Indhold; det var ægte, gamle, naive Folkesange af betydeligt poetisk Værd, særlig en længere Fortælling eller Cyklus af Romancer, med Overskriften: »Her begynder Historien om Prinsessen (la Infantina) af Frankrig og om hvorlunde Prinsen af Ungarn gjorde hende til sin Elskerinde (namorada), før han giftede sig med hende«. Efter Sprogets Form antager den spanske Videnskabsmand, at den maatte være meget gammel, maaske fra det 12te eller i alt Fald fra det

13de Aarhundrede. Da nu Durán i sit senere Liv kom til at sysselsætte sig meget med Folkepoesien og forberedte sin Romancesamling, der udkom første Gang 1829 og i meget forøget Udgave over 20 Aar efter, tænkte han naturligvis ogsaa paa det gamle Haandskrift og søgte efter det som en vigtig Kilde, — men i et Land som Spanien kan sligt let blive borte, og al Eftersøgning var forgæves. »La pérdida es irreparable« (Tabet er uerstatteligt), udbryder Durán med et Suk over sine Landsmænds Ligegyldighed for deres rige Fortidsminder. Imidlertid finde vi alligevel Fortællingen om Prinsessen optagen i hans Romancero. Det lykkedes ham nemlig at faa fat i en, rigtignok ikke synderlig god og heller ikke fuldstændig, Kopi af den. Gangen i Fortællingen huskede han tydelig, og ikke saa faa Brudstykker kunde han udenad; ved Hjælp af alt dette har han da rekonstrueret den og gjort det saa godt (i det 13de Aarhundredes Sprog), som man kunde vente af en saa udmærket Romancekender. Det er umuligt at mærke, hvilke Stykker der ere de interpolerede; da han ikke fortæller dette, kan man ikke ganske uden Grund dadle ham for Mangel paa filologisk Ærlighed, paa samme Tid som man maa glæde sig over at besidde det gamle Digt i en saa smagfuld Bearbejdelse, som i ethvert Tilfælde er tilstrækkelig til Opfatning af det poetiske Stof.*)

---

*) Ferd. Wolf (Studien zur Geschichte der span. u. portug. Nationallitteratur, S. 513—14) er meget skeptisk ligeoverfor Duráns Udsagn om det forsvundne Manuskripts Ælde. Det lyder unægtelig ogsaa noget mærkeligt.

Det Følgende er et Forsøg paa en Oversættelse af det meste af Romancecyklen, rigtignok kun en Prosaoversættelse; af de Afsnit, som ikke ere helt oversatte, meddeles Hovedindholdet kortelig.

I.

Der beredes store Fester i Frankrigs Land; Turneringer skal der holdes i Paris, den store Stad, for at fejre Prinsessens, Kejserdatterens Giftermaal. Alle ønske sig hende tilægte, men hun vil ikke ægte Nogen, skøndt hendes Fader er gammel og hun skal arve ham. Meget haardhjertet var Pigen, altfor haardhjertet, saare fuld af Knibskhed og ligervis af Hovmod. Syv Feer bragte hende Gaver i hendes Fødselsstund; de sex vare hvide Feer, men den ene var sort og ulykkebringende. De sex gjorde hende velvoxen og skøn; men den sorte, som hadede hende for hendes Faders Skyld, gav hende Hovmod uden lige; thi saaledes mente hun at hævne en Fornærmelse, der var viist hende, og hun forjættede hende, at aldrig skulde hun elske nogen Mands Søn, undtagen den usselige Bonde (villano), som skulde forstaa at tæmme hende. Prinsessen tog bestandig til i Skønhed, men overgik sig selv i Knibskhed, og elske vilde hun ikke. Hun finder ingen Mand, der behager hende, lige fra Kongen ned til Hyrden; ingen viser hun Venlighed imod, ingen svarer hun paa hans Tale; jo ydmygere en beder, des haardere nægter hun at opfylde hans Bøn.

Da Turneringen forkyndtes, drog mange ædle Riddere til Paris, Prinser og Hertuger af Æt; langt fra

kom de, tillands og tilvands. De holde meget straalende Fester, hvortil ej findes Mage i Verden, for at tvinge Møens stridige Sind. En pranger med skønne Dragter, En bringer kostelige Klenodier, En bærer tusendfarvede Fjer i Hjelmen, og En klæder sig i skinnende Harnisk for at behage hende. En digter Sange, og En taler uophørlig fagre Ord, idet han mener paa slig Vis at kunne fængsle hende, som hidtil stedse var fri. Men Møen, der saae alt dette, lo kun deraf; hun spottede dem alle, den ene mere, den anden mindre, undtagen en god Ridder fra Ungarn, Søn af Kongen i det Land og meget skøn og uden Lyde. Hun saae ham bryde Lanser og kæmpe med Sværd, og Alle, som han ramte, faldt til Jorden. Hun saae ham bringe Mændene til at skælve, saa ofte han var klædt i Rustning, og vinde Damernes Hjerter, saa ofte han var klædt i ridderlig Dragt. I Slottets Sale saae hun ham danse saa skønt og vel i Takten, at det var saare mærkeligt. Hun saae ham lege Skaktavl og Tærning, altid med roligt Aasyn, enten han tabte eller han vandt. Hun hørte ham tale fagert og synge Sange, som gik lige til Hjertet for at tænde Kærlighedens Lue derinde. Da Prinsessen ikke saae nogen Ting at dadle hos ham, blev hun meget bedrøvet; thi hun troede det umuligt at finde noget at udsætte paa ham. Hun græd af Vrede og Raseri og bed sine Læber tilblods. Da kom der hen til hende en Dueña, der havde set hende sidde saaledes, og hun sagde hende Følgende med dæmpet Stemme:

»Prinsesse, som jeg har opfostret og gav Mælken af mit Bryst at die, tab dog ikke Eders Mod strax,

thi den Mand er ikke til paa Jorden, som mangler Fejl. I har set Ungersvenden kæmpe vel paa Kamppladsen, lege og danse vel paa Slottet, snild til at sige fagre Ord og digte fagre Sange og lænkebinde de skønne Damer ved Høviskhed. Tænk Eder vel om, Señora; Eet kan I dog prøve ham i endnu, og denne Gang tror jeg, at det vil gaa, som I ønsker. Byd ham flux at betjene Eder ved Maaltidet, dér vil han nok begaa nogen Fejl, hvor snild han end ellers er.« Møen fik Trøst af sin Dueñas Ord, og ufortøvet befalede hun at ordne alt. Hun skikker sine Sendebud, i Hast og ikke i Mag (de prisa non de vagar), for med blide Ord at hente Prinsen til hende.

Alt drage de hen, i Hast og ikke i Mag, og bringe den ædle Ridder Prinsessens Bud; saasnart han havde hørt det, adlød han ufortøvet, og da han var kommen til Borgen, hvor Prinsessen boede, sagde han med ædel Anstand, at han var til hendes Tjeneste. Hun svarede, at hun havde ladet ham kalde, for at han kunde holde hende med Selskab, medens hun spiste. Møen satte sig, og Prinsen ved hendes Side, og med høviske Lader betjente han hende af Retterne. Smukt skar han Kødet i Skiver, smukt skar han Fuglene for, smukt skænkede han i Bægrene og kredensede Vinen. Saa smukt gjorde han det, at det var utvivlsomt, at han var meget vant til at øve slig Idræt ved kongelige Gæstebud. Prinsessen, der saae det, skjulte sin Ærgrelse, ligesom den, der skjuler sin onde Hensigt, og ligesom Slangen, der plejer at ligge mellem Blomster, for bedre at kunne træffe sin Fjende med sin Gift. Hun pønser bestandig

paa, hvad der er at gøre herved, indtil hun endelig i sin store Kvide fatter følgende Beslutning. Hun retter et venligt og yndigt Blik mod Ridderen, uagtet hendes Hjerte brænder i rasende Vrede, og derpaa rører hun med sin skønne Fod ved Ungersvendens Fod og sænker sine Øjne med et bedaarende Smil. Han, der ikke ventede slig Falskhed eller slig Gunst, blev overrasket og forvirret, og i hans Forvirring hændtes det, at en lille Smule Ris, som han just førte til Munden, kom til at falde i hans Skæg. Da skulde man have set Prinsessen dølge sin store Fryd og tilkendegive den største Vrede over det, som glædede hende mest. Da skulde man have set hende give sig til at kalde med forbitret Røst paa sine Dueñaer og Hofmænd, og da de vare samlede, talte hun flux følgende Ord til dem: »Jag den Bondeknold, den usselige Gøgler (joglar) herfra, lad mig ikke se ham for mine Øjne! Han kan gaa til dem, han passer sammen med, thi han duer ikke til at opvarte eller spise ved Kongens Taffel. Den kan ikke komme af Adelsæt, der spiser som en Kvæghyrde.« (Ca non viene de señor Quien yanta como pastor).

2.

Bort drog Ridderen, harmfuld over at se sig forhaanet. Han kunde ikke slaa sig sin Forsmædelse af Tankerne og svor at ville hævne sig, naar han formaaede. Han red ind mellem Tidsler og Torne og brød sig intet derom, han tænkte kun paa at komme bort. Afsindig, som han var, red han vild, og snart laa

hans gode Hest død paa Jorden. Han løb videre ind i Skovene, uden at lægge Mærke til, hvor han kom hen, og sit Sværd og sit Harnisk brød han itu og kastede bort, skøndt han havde sejret i saa mangt et Slag med dem. Han græd og forbandede sin Skæbne, og med jamrende og sorrigfuld Stemme sang han: »Ikke som en Riddersmand, men som en Kvæghyrde vil jeg hævne mig.« Og han gentog det og blev mere og mere rasende, han raabte op mod Himlen og saarede sig selv paa de skarpe Klipper, og uagtet hans ædle Blod randt af hans Aarer, mærkede han ingen Smerte af sine Saar.

Da saae han pludselig to Duer komme flyvende og sætte sig paa et grønt Laurbærtræ, der voxede i Nærheden; efter dem fulgte en listig Glente, der blot ventede paa Lejlighed til at bemægtige sig dem. Saa fortvivlet Ridderen var over sin ulykkelige Kærlighed, fik han dog stor Medlidenhed med dem. Han rejste sig op fra Jorden, hvor han laa, og tog en Sten i Haanden for at befri dem fra den sørgelige Lod, der var dem nær; saa kastede han den med Kraft mod den onde Glente, der strax faldt død ned. Duerne, der hidtil ikke havde haft Øje for Andet end for deres søde Kærlighedslyst, mærkede nu først, hvilken Fare de vare undslupne, hævede sig op i Luften og lod Laurbærtræet være Vidne til den Velgerning, de havde modtaget. Ridderen blev ene tilbage, endnu mørkere i Hu end før, idet han tænkte paa det Omkvæd, han gentog ved sig selv: »Ikke som en Riddersmand, men som en Kvæghyrde vil jeg hævne mig.« Solen forlod nu Jorden, og Maanen var ikke

kommen frem, da Prinsen harmfuld gik videre gennem Bjergene. Han gik og gik og brød sig ikke om, hvorhen hans Vej førte ham; tilsidst skjulte han sig i en Hule, hvor han hurtig faldt i Søvn, udmattet af sin Kummer. Han drømte om den Forhaanelse, han havde lidt, og om den Sang, han stadig gentog: »Ikke som en Riddersmand, men som en Kvæghyrde vil jeg hævne mig.« (»Non como nobre señor, Vengar heme cual pastor«.)

Da viste sig for ham i Drømmen den Hun-Due, der før kom flyvende; den forvandlede sig flux til en dejlig Dame, der var hvid og rød og skinnende som Morgensolen, og fra hendes skønne Øjne udgik saadanne Straaler, at Hulen blev oplyst som af Solskin. Hendes venlige Aasyn indgød ham Trøst; og værdt var det at høre, hvad Damen sagde:

»Ridder, som har bevist mig saa stor en Velgerning, giv Agt paa mine Ord; det vil være dig til Gavn. Husk paa de Duer, du gav Livet, da du befriede os fra den onde Glente, som vilde berøve os det. Nu ere jeg og min Elsker i Gæld til dig, fordi vi glæde os ved vort Liv og vor Kærlighed, og den bør vi betale; derfor er jeg kommen hid for at trøste dig i den Kummer, som piner og martrer dig. Snart skal du se dig hævnet paa hende, der haanede dig, og nyde med hende den Lyst, dit Hjerte begærer. Hun skal komme ydmyg til dig og kaste sig for dine Fødder og tigge dig om den Kærlighed, som hun aldrig før har kendt. Hun skal hige efter, at du skal være hende huld, hun, som aldrig var dig huld; hun skal hige efter at se dit Ansigt, hun, som skjulte sit

[illegible] med det samme [illegible]. Tag denne Ring, som [illegible] af »fada«, [illegible] skal skænke dig.

Saasnart som Damen havde sagt dette, forsvandt hun, og [illegible] som før. Ridderen vaagnede af sin Søvn og saae, at hans Drøm var Sandhed og ikke Løgn. Han tog Ringen, satte den paa sin Finger og begav sig til Paris, hvor hans Elskede boede.

2.

Paa Veien tænkte Ridderen paa, hvordan han skulde bære sig ad: om han skulde gifte sig med Prinsessen eller hævne sin Skam. Kærligheden siger det Første, men Vreden raader til det Andet; thi en saadan Forhaanelse er for svær til at glemmes, og Kvinderne [illegible] sig vel efter den Stærke og bryde sig ikke om den [illegible] og Svage. Da erindrede Ridderen sig den mærkelige Ring, Damen havde givet ham i Drømmen; han drog den af sin Finger og begyndte at tale til den saaledes, — hører nu vel hans Ord:

»Ring, lille Ring, nu vil jeg prøve dig, og du skal raade mig i den Tvivl, jeg er i. Kærligheden byder mig at glemme, hvordan Prinsessen har spottet mig, og Vreden og Æren sige, at jeg skal hævne mig. Siig mig nu, lille Ring, hvad skal jeg gøre i denne Sag? skal jeg følge Kærlighedens eller Ærens Raad?«

Da svarede Ringen ham:

»Læg Mærke, læg Mærke til hvad du nu ser, og gør saa som det.«

Saa snart den havde sagt det, gav Ridderen sig til at se sig om: og han saae da paa den grønne Eng en Hane med sin Høne, som den gjorde Haneben til (requestaba). Men jo mere den gjorde sig elskværdig, des mindre vilde Hønen føje den; thi enhver Kvinde vil gerne spotte en trofast Elsker. Men da Hanen saae det, begyndte den at blive vred og huggede Hønen tilblods. Da skulde man have set Hønen, hvordan den blev kælen istedenfor knibsk og ventede istedenfor at flygte, medens Ringen sang: »Som Hanen tvang Hønen, ligesaa brat tvinger Manden Kvinden.«

(Como el gallo á la gallina
Fué á vencer,
Vence el home mas aina
A la mujer). —

Saa beder han da Ringen om at vise ham sin Kraft ved at lade ham blive iført Hyrdedragt og skaffe ham en Rok og en Væv, der i et Øjeblik kunde spinde og væve kostelige Klæder, som formaa at »gøre de gamle Kvinder unge og de unge meget mer«. Hans Ønske opfyldes, idet »hans Panserskjorte og Plader blev til en Skindpels, Lansen bliver til en Rok og Sværdet en Væv«. — Her synes den gamle ukendte Folkedigter at have glemt, at Prinsen selv har sønderbrudt sine Vaaben i Fortvivlelse.

Han drager derpaa til Paris og giver sig i Tjeneste hos Kejserens Gartner, der allerede før hans

Komme har faaet overnaturlig Befaling til at tage imod ham, idet han har drømt om en Dame, som truede ham med Døden, hvis han ikke gjorde det. Det er ogsaa højst fordelagtige Betingelser for Gartneren, den nye Hyrde eller Karl byder ham: »Hvis du vil tage mig i din Tjeneste, vil jeg tjene dig tro; jeg skal vande din Faarehjord, og du skal ingen Dagløn give mig; jeg skal passe dine Blomster og grave de grønne Pladser; du skal ikke komme til at klage over, at jeg staar for sent op.« Hver Morgen driver han nu sine Faar hen under de Vinduer, hvorfra Prinsessen plejer at se Solen staa op; der sætter han sig saa, medens Faarene græsse, til at spinde og væve, i det Haab, at man skal blive opmærksom paa det underlige Arbejde og den Sang, han stadig synger. Hans Haab slaar ham ikke fejl, idet Prinsessens gamle nysgerrige Dueña kommer trippende ud »i Hast og ikke i Mag« og spørger ham, hvad det er for noget guddommeligt Tøj, han laver der. Men han afviser hende meget uhøflig med de Ord: »Gaa Pokker i Vold, Dueña! (Arriedro vayas la dueña, Arriedro con Satanás) sligt Klæde er ikke for gamle Kællinger,« — og derpaa beskriver han dets herlige Egenskaber. Det maa Dueñaen strax op at fortælle til Prinsessen, hun sætter sig i Fart (aguija, egl.: hun sporer) og fæster sine Skørter op ved Bæltet for at komme hurtigere afsted. Da Prinsessen har faaet det at vide, skynder hun sig ogsaa derned, og der udspinder sig nu følgende Samtale mellem Hyrden og hende:

Prinsessen: »Guds Fred, Villano.«

Hyrden: »Han være med Eder.«

Prinsessen: »Hør, siig mig, hvo har vel lært dig at virke det Klæde der?«

Hyrden: »Syv Feer, Señora, som bo i syv Taarne, hvor de sidde og væve bestandig, uden at sove eller spise, og synge denne Sang, som jeg synger for ikke at glemme den: »Ligesom Hanen tvang Hønen, ligesaa brat tvinger Manden Kvinden«.

Prinsessen: »Naar du vil sælge dit Klæde, naar du vil sælge din Væv, saa vil jeg give dig meget Guld, langt mere end du kan begære; dertil saa mange af de kosteligste Klenodier fra mit kongelige Skatkammer, som du kan bære.«

Hyrden: »Prinsesse, Prinsesse, driv ikke Spot med mig; thi jeg agter ikke dine Klenodier saa højt som mit Klæde og min Væv. Langt bedre er min Skindpels, langt bedre er min Vams, som beskytter mig mod Kulden, end alt det Guld, du vilde give mig. — Prinsesse, Prinsesse, vredes nu ikke, men dit Ønske kan jeg ikke opfylde, undtagen naar du vil betale mig med Elskov, med Elskov saa sød som Honning fra Kuben. Naar du vil omfavne mig, Señora, saa skal jeg give dig mit Klæde og mit Hjerte ovenikøbet.«

Prinsessen: »Gaa bort, Villano, rør mig ikke; thi hvis I kommer nærmere, lader jeg Jer flux dræbe.«

Hyrden: »I er mig noget vel stolt, skøn Jomfru, — altfor stolt; og jeg sværger ved hvad helligt er, at I skal komme til at bede mig om det, I nu nægter mig, naar ikke den Sang fejler, som Feerne lærte

[illegible] mens de arbejdede paa deres Væv: »Ligesom [illegible] osv.«

Da Doeñaen saae, at Hyrden var ved at blive [illegible], tog hun Prinsessen til en Side og begyndte at tale:

»Lad ikke Lykken slippe Eder ud af Hænderne, [illegible]: tænk paa, at naar den nu flyer, saa faar I den ikke at se igen. Saadan Tøj som dette finder I [illegible] Mage til: det kan jo gøre de gamle Kvinder unge og de unge meget mer. Naar I lader sy Eder [illegible] og pynter Eder dermed, saa bliver I [illegible] end Rosen paa Rosenbusken, og Eders [illegible] uden Plet, selv om Aarene gaa hen [illegible]. I skal give mig en Kjole, som kan gøre mig ung igen, saa at jeg kan danse med den paa, [illegible] Natten igennem ved Eders Fester. Kærtegn ere [illegible], naar det er Kærligheden, der [illegible]; men naar det blot er Kløgten, saa har en [illegible] at sige. Giv ham den, giv Hyrden [illegible] Tøj: saadan en Omfavnelse sæt[illegible] nogen Plet paa dig, min Datter.«

[illegible] hen til Hyrden og byder [illegible]; men han har nu opskruet sine [illegible] strax have et Kys af hende. Hun [illegible] efter at faa det vidunderlige [illegible] et Kys. Men ved dette Kys [illegible] stærk Kærlighed til den unge [illegible] tilbage til sit Bur, glemmer hun [illegible] Væven, som Doeñaen maa tage sig af, [illegible] vaagen i Elskovstanker. [illegible], som kan lægge Perler istedetfor

Æg, fængsler han endnu mere Prinsessen, og i den temmelig ligefremme sjette Romance se vi, hvor heldig han har været som Forfører. Prinsessen siger:

»Det er Tid, Hyrde, det er Tid at gaa herfra: thi mit Liv voxer og min Kjole bliver kort. Syv Maaneder er det nu siden jeg først sov hos dig, og tre er det, siden at jeg begyndte at føle et Barn under mit Hjerte. Jeg stræber saare at dølge det, men det kan jeg ikke. Mine Dueñaer, der klæde mig paa, korse sig, og mine ædle Møer blive skamfulde, og Hofmænd og Pager gøre ikke andet end le, og dersom Kongen faar noget at vide derom, lader han mig dræbe. Det er Tid, Hyrde, det er Tid at flygte; før mig bort til fjerne Lande, før mig flux bort herfra; naar jeg ikke kan drage med som din Ægtehustru, vil jeg drage med som din Frille, — blot saaledes som du vil; thi Gud har villet straffe mit fordums Hovmod ved at gøre mig til saa ussel en Pilts Elskerinde. Ak, Kongen af Ungarns Søn, hvor du vilde spotte mig, hvis du nu saae mig i slig Elende, mig, der vilde drive Spot med dig!« *)

Hyrden svarer hende med Latter og haanlig, at han ikke vil have hende med. Men Prinsessen udbryder:

»Efter dig vil jeg gaa, Hyrde; thi det er din Skyl-

---

*) Denne Episode, nemlig den forførte Prinsesses Klage, forekommer omtrent med samme Ord i et Par kortere Romancer, som da faa en lykkelig Udgang ved, at han afslører sig som den han er: Jeg er den største Kongesøn osv.

dighed at beskytte mig; og hvis du hindrer mig i at flygte, saa skulle de kalde dig Villano, og jeg skal falde død om for dine Fødder, førend jeg lader dig gaa bort.«

Hyrden: »Det som du siger, min Elskede, føler jeg ikke nogen Skam ved at høre; thi den, der ikke er Ridder (Caballero), er vant til at taale sligt. Jeg roser mig af at være Villano og endda ringere end Villano; thi jeg fødtes som Søn af en Svinehyrde hist i mit Land. Min Bolig er en Hule, hvor Solen aldrig er kommen hen, og min Seng haarde Klipper, der saare mit Legeme; jeg drikker mudret Vand; min Føde er Graad (mis yantares son plañir), og Mænd og Kvinder betragte mig med Rædsel. Nu veed du det, se nu til, om du vil følge mig.« *)

Alligevel følger Prinsessen ham over Bjerge og Floder, gennem Sumpe, Tidsler og Torne, indtil hun synker om og føder en Søn ved en Hyrdehytte. De ere da i Ungarn og faa at vide, at Kongen netop i de Dage holder sin Datters Bryllup for at faa en Arving til Riget, da han selv er gammel, og man havde erfaret, at hans Søn, der for tre Aar siden drog bort, var død for en haardhjertet Prinsesses Skyld. Og den næste Morgen høre de Klokkeringning over hele Landet til Tegn paa Festens Begyndelse; den forklædte Prins siger til Prinsessen, at han vil gaa ind til Staden at se paa Festen, og spørger, om der er noget, han skal bringe med til hende. Hun beder ham om

*) Ogsaa denne Tirade, citeret bl. a. i »Don Quijote«, træffes i flere Romancer.

at bringe hende »unas sopicas doradas« (ordret: en gylden Suppe), saadan som hendes Dueña plejede at bringe hende. Da Hyrden er kommen hende af Syne, gaar han ind i Skoven og beder Ringen klæde ham i glimrende Harnisk og lade ham faa en prægtig Ganger og et Følge af rigtklædte Tjenere og Pager. Han drager derpaa i straalende Optog ind til Turneringen, som forherliger Bryllupsfesten, og udretter naturligvis Underværker af Tapperhed og Behændighed. »En kaster han, To kaster han, Tre og Fire kaster han af Sadlen, ja over Hundrede kaster han, Alle saare berømmelige Riddere.« Og da Turneringen er forbi, tager han sin Hjelm af og viser sig under almindelig Jubel som Kongesønnen, ham man troede død. Han beretter alt, hvad der er sket, og at Prinsessen venter ham, ude i den usle Hyrdehytte, hvorpaa han befaler alle Hoffolkene at følge ham et Stykke Vej og saa blive tilbage, indtil han kalder paa dem. Men istedetfor »sopicas doradas« bringer han Prinsessen noget højst uappetitligt Ris i en Skindpose, som han byder hende med den Bemærkning, at »selv om det ikke behager Øjnene, kan det dog fordrive Sulten«. Da han nu ser Prinsessen ligge paa Jorden og spise dette, medens hendes Taarer flyde, »idet hun mindes, hvorlunde hun i Frankrig havde mange Jomfruer, som frembar hende Maden paa Knæ«, saa kan han ikke bære det over sit Hjerte at pine hende længere. Han giver da Følget det aftalte Tegn, og medens Dueñaer og Ungmøer omringe Prinsessen og klæde hende i kostelig Dragt, træder han frem for hende i sin sande Skikkelse, med Kronen paa Hovedet,

og griber hendes Haand og fører den til sine Læber. Men Prinsessen erklærer, at hun ikke vil tilstæde ham slig Frihed; thi hun tilhører en Hyrde og vil aldrig elske nogen Anden end ham. Det er netop saadant et Svar, som Prinsen ønsker; en kort Forklaring bringer det Hele i Orden, og der sluttes saa naturligvis med den sædvanlige Fryd og Glæde og med Forsikringen om, at Prinsessen og hendes ædelbaarne Ægtefælle levede mange mange Aar lykkelig i Ungarns Land.

II.

Vi ville benytte dette spanske versificerede Eventyr som Udgangspunkt for en komparativ Undersøgelse, dog ikke som kronologisk Udgangspunkt, thi — hvad Undersøgelsen vil vise — der gives ældre og oprindeligere Former af Eventyret, men som stofligt, fordi det indeholder saamange Motiver, omend ogsaa Summen af de Motiver, der have grupperet sig til Folkeeventyret om den stolte Prinsesse og hendes Bejler, kan forøges yderligere ved Paralleler fra andre Lande og Tider. Derefter ville vi søge at drage videnskabelige Resultater ud af Sammenstillingen og navnlig prøve den moderne Sagnforsknings fra hinanden afvigende Theorier derpaa, saavidt dette lader sig gøre. —

1. Der er først Hovedmotivet, Prinsessens Hovmod. Den forklares, saae vi, i det spanske

Eventyr af den onde Fes Hævn (den syvendes, som det hedder paa rigtig Eventyrvis); og en Spaadom om, hvordan det vil gaa hende, er knyttet dertil. Men andre Folkeslag lade det gaa anderledes naturlig til. Damen er stolt og knibsk; det maa hun ikke være, og det bør hun have sin Straf for. »The shrew« skal tæmmes, som i Shakespeares Lystspil. Et irsk Eventyr i Kennedy's Samling, ret gemytlig fortalt, kalder hende »saa stolt som Lucifer«; Bejlerne staa opstillede i Slotsgaarden, og hun holder Mønstring over dem. En, der er fed, afviser hun som »Øltønde«; en, der er høj og tynd, benævner hun »Ladestok«; en rødmusset maa hedde »Hanekam«. Paa den smukkeste, den Prins, der siden møder frem i Forklædning, har hun intet andet at udsætte end, at hans Kindskæg ikke tiltaler hende, — »I will not have you, Whiskers!« Saa sværger Kongen, hendes Fader, i sin Vrede, at hun skal have den første den bedste Tigger eller Landstryger. Paa samme Maade røber Prinsessen i det tyske »König Drosselbart« (hos Grimm) sit hovmodige Sindelag ved at udraabe om sin Frier: »Ej, han har jo en Hage saa lang og spids som et Drosselnæb.« Et neapolitansk Eventyr siger, at den dejlige Cintiella, Datter af Kongen i det fabelagtige Land »Langfure«, vel var saa skøn som Maanen, men at hver Drachme af hendes Skønhed opvejedes af et Pund Stolthed, saa at hendes stakkels Fader ikke kunde faa hende bortgiftet, skøndt bl. a. Kongen af »Skønland« friede til hende af al Magt. Men ham var hun netop værst imod, saa at han tilsidst opgav det hele og svor at hævne sig.

I visse Former af Eventyret er imidlertid dets Begyndelse forsynet med allehaande Tilsætninger, hvoraf nogle bero paa Afstikkere ind i Motivgrupper, der ere fremmede for denne Fortællings Hovedindhold. Men der er to Træk, som især bør fremhæves.

Det ene er, at der lægges Patriotisme ind i Historien: Prinsen, der skal vinde og binde den haardhjertede Skønhed, er fra det Land, hvori Eventyret fortælles. Saaledes et lothringsk, meddelt af E. Cosquin: Frieren er naturligvis »prince de France«, og Prinsessen af England har paa hans Frieri givet det fornærmelige Svar, at han ikke er værdig at løse hendes Skobaand. Lignende Affejning faar Kongen af Frankrigs Søn i et bretonsk Eventyr (hos Sébillot); den stolte og forkælede Prinsesse vil ikke engang have ham »pour décrotter ses souliers«. Kuhn har i sin Samling af westphalske Eventyr et med Navn »De tre Boldte«, hvor Prinsessen er Datter af Kongen af England, men Prinsen Søn af en tysk Konge; han frier ved Sendebud, men faar den Besked: »Jeg vil ingen Tysker have; heller vil jeg tage en Svinehyrde.« I et italiensk, meddelt af Knust, er det Kongen af Neapels Søn, hvem Datteren af »Kongen af Paris« giver Kurven. Danske Former af Eventyret forherlige gerne vort eget Land, men Prinsessen er engelsk. Først sender Prinsen Bud for at fri til hende; hun svarer, at før hun vil have saadan en Stodderprins, vilde hun sidde og spinde Skageblaar alle sine Dage. Paany skikker han Sendebud, der have sex mælkehvide Heste med som Gave; dem lader hun skære Hale og Manke af og svarer, at før vilde

hun sidde paa Gaden og handle med Jydepotter end have den Prins. Men han har endnu ikke opgivet Ævret. Sendebudene drage atter hen i et stort og herligt Skib, der skal være hans Fæstensgave; hun lader det bore i Sænk: heller vil hun tigge end være hans. (»Graaben« i Sv. Grundtvigs Samling 1884). Det sønderjydske »Graadonner« (Grundtvigs »Gamle danske Minder« III) bevæger sig ikke i de fyrstelige Sale; den stolte Dame er Herregaardsfrøken og Frieren Herremand. Han kører først hen at fri med fire kridhvide Heste for, dernæst med fire sorte (mærk Parallelen); men de behandles lige slet, ligesom i det nysnævnte Eventyr. Foruden at Haler og Manker skæres af dem, oversmøres de hvide med Rendestenssnavs og de sorte med Fløde, — Parallelen gennemført. Da sejler han derhen med »en dejlig forgyldt Jagt«, som hun lader bore i Sænk, medens han er paa hendes Faders Gaard. Tang Kristensen har i 5. Samling af »Jydske Folkeminder« en Historie med Titel »Per Rødhat« om Prinsessen af England, der var »saa skøn, at Ingen havde set hendes Lige, og det lod hun formelig sætte i Aviserne«, men tillige saa stolt, »at hun kendte sig knap selv«. Da Prinsen af Danmark bejler til hende, siger hun, at hun agter ham »ikke mere end hendes Faders Skobørste og Smørepotte«.

Det andet Træk er, at Prinsen afvises af Damen, fordi han kommer til at forbryde sig mod en Anstandsregel ved Maaltidet, — saaledes som i vor spanske Romancecyklus. Middelalderen — og Renaissancen

med — havde jo nok af saadanne Forskrifter.*) Men dette Træk er indført paa vexlende Vis i Fortællingen. Snart er det aldeles uforvarende, at Prinsen begaar et eller andet, ganske lille og ubetydeligt Anstød mod Etiketten, som Prinsessen da griber med Begærlighed for at vise ham Døren; snart er det hende — enten efter eget Paafund eller efter en kløgtig Hofdames Raad — der forleder ham til at tilsidesætte Anstanden et Øjeblik, idet hun pludselig bringer alt sit Koketteri i Ilden imod ham. Her følger nogle af disse Varianter:

(Portugisisk.) En Kongedatter — Landet nævnes ikke — skal giftes med Greven af Paris. Under Maaltidet, hvor Giftermaalet forhandles, falder ved Desserten en Granatæblekerne ned i Grevens Skæg; han tager den med Gaflen og spiser den. Prinsessen siger da, at hun ikke vil have ham; han skulde have ladet den falde ned paa Dugen.

(Bolognesisk.) Prinsessen hedder Strèla; hun er saa sær og saa svær at gøre tilpas, at hun er sin Faders Desperation. Bejlerne strømme til, og der gives et Festmaaltid for dem. Under det staar hun udenfor Døren og kiger ind og udtaler sig om dem til sin Kammerpige. Kongen af »Colveird«s Søn synes hun nok om; »men,« udbryder hun, »han maa være et stort Svin, for han har en Brødsmule i Skægget fra sin Mad.« Saa vil hun ikke have ham. »Du

*) Slg. navnlig A. Schultz, Das höfische Leben zur Zeit der Minnesinger, 2. Udg., II, S. 428—31. Ogsaa Della Casa's berømte »Galateo« fra 16. Aarh.

skal komme til at slikke dine Fingre efter ham,« siger Faderen.

(Siciliansk, hos Pitrè.) Her tales ikke om Prinsessens Ulyst til at gifte sig, men blot om at hun er »shinfignusa« (ɔ: kræsen). Hun forelsker sig i Kong Granato's Søn, der faar dette at vide paa anden Haand. Ved Taflet bringes som Dessert Granatæbler, en Ret, som Kongesønnen aldrig før har spist (hans Fader hedder jo mærkeligt nok Granato!), og da et Stykke Skal falder paa Gulvet, tager han det pænt op. Men hun forlader strax Salen og siger, at hun vil ikke ægte En, der har den slemme Fejl at være gerrig.

(Siciliansk, hos L. Gonzenbach.) Kongedatterens Fordringsfuldhed har jaget alle Friere bort. Saa sender Kongen Bud til fjerne Lande, hvor man ikke har hørt noget om hende endnu, og forskaffer sig Billeder af de smukkeste Prinser. Men hun vil ingen vælge. Den gamle Konge gør hende imidlertid saamange Bebrejdelser, at hun tilsidst peger paa Billedet af en meget smuk ung Konge og siger: »Ham tager jeg.« Han indbydes til Slottet, og det synes at skulle gaa godt. Men en Dag, da de sidde tilbords, ser Prinsessen, at hendes Bejler har taget en Stol, hvorpaa en lille Fjer ligger, og at han har spildt en Smule Sauce paa sit Bryst. Det er nok til, at hun ikke vil have ham, og han drager bort, vred og krænket; men Faderen jager hende paa Porten, saa at hun maa vandre ud i den vide Verden med en Kammerpige.

(Italiensk Novelle af L. Alamanni, 16de Aarh.) Grevinden af Toulouse bortviser sin ridderlige Bejler, Greven af Barcelona, fordi han ved Maaltidet, hvor

han er kommet til at tabe en Granatæblekerne, griber den, før den falder paa Gulvet; det opfatter hun nemlig som et Tegn paa Gerrighed, — som man ser, en Modifikation af dette Træk i Eventyret (slg. Pitrè's sicilianske).

(»Den halve Pære«, rimet tysk Fortælling af Konrad von Würzburg, 2den Halvdel af 13de Aarh.) En mægtig Konge havde en skøn Datter, der sagde Nej til alle Friere; saa udsatte han hende som Sejrens Pris ved en Turnering. Friherre Arnold indfandt sig ogsaa, overvandt Mange i Kampen og behagede Kongedatteren. Kongen indbød ham til Taffel og lod ham sidde ved hendes Side. Tilsidst blev der frembaaret de kosteligste Pærer samt Ost; der var beregnet een Pære til to Personer. Ridderen skar i sin Ubetænksomhed Pæren midt over uden at skrælle den, puttede den ene Halvdel i Munden og bød Kongedatteren den anden. Da han nu igen mødte til Turneringen, haanede hun ham højt for hans Uhøflighed, saa at han vendte beskæmmet og forbitret hjem og svor Hævn.

Ogsaa en Variant af det tyske »König Drosselbart« har dette Træk; dér hedder Kongen Bröselbart, fordi Prinsessen siger Nej til ham, da han taber en Brødkrumme i sit Skæg (slg. det nys anførte bolognesiske). »Clarus Saga«, hvori ligeledes et saadant Etikettebrud forekommer, ville vi strax omtale nedenfor; dens Indledning er nemlig særlig ejendommelig.

Først maa vi imidlertid anføre en østerlandsk Fortælling, hvori Begivenhedernes Gang indledes paa en egen Vis. En Turnering træffes jo i flere af Eventyrets Former som Episode i Handlingen; men i den

nævnte orientalske Historie er det Prinsessen selv, som kæmper med deri. I »De syv Vezirer« — en arabisk Roman (Rammeværk), der er nærbeslægtet med »Sindibad« (ogsaa kendt under Navnet »De syv vise Mestere«), findes undertiden indlemmet i »Tusend og een Nat« og røber persisk, ja maaske indisk Oprindelse —, fortælles om en dejlig, men saare indbildsk Prinsesse Al-Datmâ, der var saa dygtig til Ridning og til at kaste med Spyd og idethele i Vaabenfærdighed, at hun havde erklæret kun at ville ægte den Prins, som kunde overvinde hende i Tvekamp. Det havde mange forsøgt paa, men ingen havde haft Held med sig, og de maatte drage bort vaabenløse og med et Brændemærke i Panden af Prinsessens egen Haand. Men Prins Behram af Persien, som var bleven stærkt forelsket i hende, var nær ved at vinde Sejr, da Prinsessen i sin Nød faldt paa at løfte sit Visir og vise sit blændende skønne Ansigt. Da blev Behram saa betagen, at han lod Sejren slippe af Hænde og blev kastet af Sadlen.

Med adskillige nye Træk og Motiver, tildels hentede fra helt andre Eventyr og temmelig umotiverede, er Fortællingens Indledning desuden bleven forsynet i en Række ældre og nyere Varianter.

Der er for det første den saakaldte »Clarus Saga«, oversat fra Latin til Islandsk af Normanden Jón Halldórsson, Biskop paa Skalholt 1322—39; dens latinske Original i Vers kendes ikke. I den gaar det saaledes til. Kejser Tiburcius af Saxland har en skøn og velbegavet Søn, Clarus; til Lærer for ham har han erhvervet den lærde og højt ansête Mand Perus, fra Arabien. En Dag fremsætter Perus for sin Lærling et

Æmne, som denne skal sætte i Vers: Frankernes Konge, Alexander, har en dejlig Datter, Serena, der lever omgiven af en talrig Flok af Tærner, blandt hvilke Skotterkongens Datter Tekla er ypperst i Rang, og vel bevogtet af væbnede Mænd; ingen Mand maa vise sig i hendes Borg undtagen hendes Fader og nogle Tjenere; hendes Kløgt er saa stor som hendes Skønhed, og en tam Løvinde følger hende lig en Hund. Næste Dag har Clarus ingen Vers at bringe sin Lærer; thi han har kun tænkt paa Prinsessen og vil afsted for at bejle til hende. Perus strider imod, men paa Kejserens Befaling maa han lade Prinsen drage bort. Derefter skildres Ankomsten til Kong Alexanders Hof; Serena sender Tekla med 200 Møer hen at se paa den unge Mand for at afgive Beretning om ham. Derpaa lader hun ham indbyde til sin Borg; Tekla beder sin Herskerinde (der baade er ganske i Almindelighed stolt og tillige utilbøjelig til Giftermaal) ikke at holde denne ædle Yngling for Nar, som hun ellers plejer, men afvises med haarde Ord. Der gives et Gæstebud. Tilsidst bydes bløde Æg om, »som det er Skik ved Slutning af mange fornemme Folks Maaltider«. Hun spørger, om han vil dele et med hende; først drikker hun deraf og rækker ham det saa, men da han tager det, puffer hun let dertil, saa at baade Blomme og Hvide spildes over hans kostbare, med Guld og Ædelstene prydede Silkedragt. Da bliver hun — paa Skrømt — vred (»snarere Severa end Serena«), kalder ham Bondeknold og viser ham Døren. Hun er glad over vundet Spil; men han er rasende og skamfuld; han lover

Hævn ved sig selv, gemmer den tilsmudsede Dragt og sejler bort.

Historien om Ins ben Kis, Konge af Bagdad, og hans Datter (i Habicht's Oversættelse af 1001 Nat) har Motivet med Prinsessens Stolthed og hvordan hun giver alle Friere Kurven. Men den arabiske Kongesøn Abbas er bleven forelsket i et Maleri af hende; han var allerede greben af Elskov ved at høre om hendes Dejlighed og Utilgængelighed, og nu har en temmelig mystisk, vandrende Maler malt dette Billede i en Bygning, som Kongen lader opføre til sin Søn. Han drager til Prinsessens Land og bliver først afvist, men vinder hende dog tilsidst. Hermed ere imidlertid ogsaa Berøringspunkterne nævnte mellem Folkeeventyret om den stolte Prinsesse og denne vidtudspundne, temmelig kedelige Fortælling, der er fuld af Allotria som Krigsbegivenheder, Vers o. desl.

Et pommersk Eventyr (i Ulr. Jahns Samling) begynder saaledes: En Konge havde ti Værelser i sit Slot, som stod aabne for Alle; men det ellevte maatte kun Kongen selv betræde, og kun han havde Nøglen dertil; den laa under hans Hovedpude om Natten. Kongens Søn er nysgerrig og lister en Nat Nøglen til sig; da han har lukket sig ind, ser han en Mængde smukke Billeder, deriblandt Prinsessen af Englands Portræt, og han bliver strax syg af Elskov, da han ser det. Derpaa lader han alle Malerne i Riget (som om det blev bedre gjort derfor!) komme op paa Slottet og male ham; da Billedet er færdigt, bliver det sendt til England med et Skib, hvis Styrmand skal fri til Prinsessen for ham. Hun ler og siger:

»Den Fløs! han maa vente med at gifte sig, til han bliver ældre.« Saa bliver han vred og pønser paa Hævn.

Bondesons Samling af svenske Folkeeventyr har et hallandsk, »Svinapojken«, hvor Kongen, den stolte Prinsesses Fader, sender hendes Billede rundt i Landet, »ritadt« (engang i Tiden bliver det nok hos Fortællerne til et Fotografi), og Kongesønnen forelsker sig i det. Den første Afvisning mangler i denne Variant, idet Prinsen strax benytter sig af List og Forklædning.

En Historie i Tang Kristensen's »Efterslæt til Skattegraveren« har en beslægtet Begyndelse. »Der var en Konge i Danmark, han var ikke køn, det plejer Kongerne i Danmark ikke at være, de har gerne saadan lange og krumme Næser.« (Den Fortæller har da set Billeder af den oldenborgske Stamme.) Sønnen af Kongen var heller ikke køn, og han havde sat sig i Hovedet, at han ikke vilde gifte sig. Da ser han et Portræt af Prinsessen af England, bliver forelsket og frier. Men hun er stolt, afviser ham — ligesom hun har gjort ved mange Andre — og siger: »Fy, jeg har aldrig set Nogen ligere min Faders Skobørste.«

Endelig er der en temmelig forvirret Historie, ligeledes hos Tang Kristensen (»Jydske Folkeminder«, V), et Ruskomsnusk af alle mulige heterogene Bestanddele. Kongen af Danmark dør, hedder det deri, og efterlader en eneste Søn; Moderen bliver Regentinde, hun spørger Sønnen om, hvem der skal være hans Dronning. Han svarer højst umotiveret, at det vilde nok blive en, »der gik i rødt Skørt og en graa

Spændstrøje og med et Par Træsko paa Fødderne.« Det synes hun er forskrækkeligt, og sender i al Stilhed Bud efter Kejseren af Rusland, at han skal tale ham til Rette. Men Kejseren faar samme Svar, og de »sætter tilsidst begge deres Riger op som Væddemaal.« Dronningen faar ham til at fri til Kejserens Datter; han rejser derover; »men han kom noget simpelt [hvorfor ogsaa?], for han havde intet Følge og blot to Æsler spændte for den Vogn, han kørte i; tillige med var han tarvelig klædt paa.« Prinsessen siger Nej og skærer Ørerne af Æslerne for at haane ham.

Sammenholdt med dette Vrøvl tager Asbjørnsens kostelig fortalte »Haaken Borkenskjæg« sig dobbelt godt ud. Det udmærker sig ved den ejendommelige Humor, det norske Folks Eventyrdigtning idethele ejer, og som uvilkaarlig paatrænger sig Den, der har læst omend blot en ringe Del af Asbjørnsens og Moes æsthetisk saa fortræffelige Samling. Det er ikke den rolige Gemytlighed, som vi finde i de tyske, heller ikke det »dovne Vid« (træffende Udtryk af Vilh. Andersen i hans store Bog om Oehlenschlæger), som vi møde i mange af de bedste danske, men et ubændigt, ja »fortvilet« Lune, der tør hamle op med hele Verden og bevirker, at vi næsten tro om en norsk Gut i et Eventyr, at han i Sandhed kan udføre alle de uhyre Bedrifter, der berettes om ham, — en Italiener f. Ex. klæde de ikke nær saa godt. Denne Virkning forhøjes ved de korte, men indholdsrige Samtaler, der føres i dem, hvor de Svar, der gives paa Spørgsmaalene, altid ramme som de skulle og faa endnu

yderligere Eftertryk ved det lille »jeg« eller et lignende Ord, der følger paa som et Segl eller som et Slag i Bordet. Begyndelsen af »Haaken Borkenskjæg« ligner ellers vore danske »Graadonner« og »Graaben«. Da Kongedatteren med de mange Friere — »for vakker var hun, det leie Troldet« — vil være fri for Kongesønnen Haakens Bejlen, beder hun Hofnarren om Natten at gaa ned i Stalden og »skjære Ørene af den ene Hesten hans og rispe Kjæften op til Ørene paa den anden. Da Prinsen skulde ud at kjøre den anden Dag, stod Prinsessen i Svalen og saae paa. »Nej! nu har jeg da aldrig set Magen heller,« sagde hun, »den hvasse Nordensnoen, som blæser her, har taget Ørene af den ene Hesten din, og det har den anden staaet og gliset af, saa at Kjæften er gaaet helt op til Ørene paa den,« og dermed slog hun op hele Latterdøren, fløj ind og lod ham kjøre sin Vej.« —

2. Prinsens Hævn og List.

De allerfleste Fortællinger lade ham selv ganske ligefrem finde paa at hævne sig, uden nogen overnaturlig Indskydelse. I det bolognesiske Eventyr beror det imidlertid paa aftalt Spil mellem Pigens og hans Fader. — Men den Maade, det skal ske paa, er Prinsen ikke i alle Varianter ene om at udpønse. En klog sønderjydsk Møllerkone, som bor midtvejs mellem den stolte Skønjomfrus og Graadonners Gaard, giver den forsmaaede Bejler gode Raad. I Tang Kristensens »Træsko, rødt Skørt og Spændstrøje« er det den snilde Dronning af Danmark, Prinsens Moder, der giver ham Midlerne i Hænde til at opnaa sit Forsæt. Ridderen hos Konr. v. Würzburg bliver raadet af sin Væbner.

Og i »Clarus Saga« truer den unge Mand sin vise Lærer Perus til at hjælpe ham.

En Forklædning indføres omtrent allevegne som Motiv. Men dette benyttes paa højst forskellig Maade; og det er tillige morsomt at se, hvilken Forklædning de enkelte Fortællere vælge at lade Frieren optræde i.

Her lægger man da Mærke til, at den Maske, han paatager sig, i nogle Tilfælde gaar ud paa at gøre ham saa hæslig og frastødende som muligt. I den irske Form af Eventyret imødekommer han paa den Maade just hendes Faders Villie; thi han har i sin Vrede lovet, at hun skal have den første den bedste Tigger eller »syngende Dagdriver«. Prinsen møder som pjaltet, langhaaret, rødskægget Gadesanger; hun »brøler og skriger», men de vies, puffes udenfor Kongeriget og faa fem Guineas med. Paa samme Maade gaar det til i det tyske »Kong Drosselbart«, hvor Prinsessens Fader jo har svoret noget lignende. Den unge Konge klæder sig ud som en omvandrende Spillemand, gaar forbi Slottet, kaldes derop og vies til Prinsessen, hvorpaa de drage ud i den vide Verden. Den ene af Tang Kristensens jydske Prinser lader sin Tjener opsøge »den værste Bisser, han kunde faa at se«, og skaffe ham hans Klæder fat. »Da hører han saadan Sang i en Kælder,« det er Per Rødhat, en rigtig Bølle; hans Tøj faar han, deriblandt »en forfærdelig stor bredskygget Hat«.

Atter i andre Tilfælde er Prinsen nok forklædt, men har ikke gjort sig hæslig, idet han netop søger at vinde den høje Dame ved sine personlige Egen-

skaber. Saaledes i det italienske Eventyr hos Knust, hvor Prinsen har givet sig i Tjeneste hos Hofbageren i Paris og bringer Brød op paa Slottet; Prinsessen forelsker sig i hans Skønhed, og de flygte ad Neapel til. I det lothringske er Forklædningen som »perruquier« fra Paris — de havde jo et stort Ry i gamle Dage; Prinsessen af England vilde se ham, »et le prétendu perruquier sut si bien s'y prendre que bientôt elle l'épousa en secret.« De rejse til Paris og bosætte sig der. Som Bagersvend træffe vi ham ogsaa i det bolognesiske Eventyr, i en Bagerbutik, der var ligeoverfor Prinsessens Vinduer. Han bedaarer hende ved sin smukke Sang (rigtig italiensk!); hendes Kærlighed voxer, da hun har faaet ham at se, hvilket er ret fint skildret i Fortællingen, og det ender med, at de flygte bort sammen. I det pommerske Eventyr har Prinsen derimod lært at lave dejlig Mad hos Kongens Kok, giver sig saa selv i Tjeneste i Kongen af Englands Kokken og bliver øverste Køgemester. Om Aftenen efter endt Dagværk sidder han under Prinsessens Vindue og spiller paa Harpe og synger saa smukt, saa smukt, at Tjenestefolkene glemme deres Arbejde og Folk blive staaende stille paa Gaden (det musikalske Tyskland!). Prinsessen lader Kammerjomfruen hente ham op; hans Spil og Sang bedaarer hende saadan, at hun siger, hun vil gifte sig med ham. »Das ginge wohl, aber es geht nicht,« siger Kokken, der synes at kende til Berlinerwitz. De blive dog til Slutning enige om at flygte tilskibs, og efter tre Dages og tre Nætters Sejlads »über die wilde See« komme de til Prinsens Land. Ogsaa i

den bretonske Form af Eventyret bevirkes det Hele ved, at han var »très joli garçon et qu'il savait l'art de plaire aux femmes«; der er han forklædt som Tjener, og det er hende, der opfordrer ham til at løbe bort med sig. Selv hvor Prinsen optræder som Neger, i det portugisiske Eventyr, og har taget Tjeneste som Gartner, forelsker Prinsessen sig i ham, fordi han røber saa fine Manerer og byder hende saa smukke Buketter. I en overmaade grov Skikkelse præsenteres derimod Forførelsen i den gammeltyske Fortælling af Konr. v. Würzburg, hvor Ridderen agerer døvstum Nar.

En ejendommelig Form mødes i L. Gonzenbachs sicilianske Eventyr. Her var jo Prinsessen, forstødt af sin Fader, draget ud med en Kammerjomfru. De leje et lille Hus i en By og ernære sig ved Linnedsyning. Men Kongesønnen, som virkelig elsker Prinsessen, vandrer ud forklædt som Bissekræmmer for at lede hende op. Han træffer hende, sælger Naale til hende og bestiller et Dusin Skjorter hos hende. Saa tilsidst frier han til hende, og Kammerjomfruen raader hende til at tage ham, hvorpaa hun i sin Nød og Fattigdom siger Ja og følger ham.

Men det hyppigste Motiv i dette Afsnit af Fortællingen er det samme, vi kende fra den spanske, at Prinsessen bedaares af den forklædte Prins ved Klenodier, i Almindelighed tre i Tallet, hvortil der saa svarer Gunstbevisninger i stigende Grad, som føre til en Katastrofe. Her ville vi da anføre forskellige Former, hvorunder dette Motiv kommer frem.

(»De syv Vizirer«.) Prinsen forklæder sig som

en gammel, gammel Gartnerkarl og giver sig i Slotsgartnerens Tjeneste. Han viser sig meget dygtig til sit Arbejde. En Dag spaserer Prinsessen med sine Damer i Slotshaven; da sidder han med en Mængde Juveler og andre Kostbarheder liggende i Græsset for sig. »Hvad vil du med dem?« »Købe mig en Hustru!« »Naar nu en af os vil gifte sig med dig, hvad saa?«, sige de i Spøg. »Saa giver jeg hende et Kys og lader hende fare.« Paa den Maade vinder da den ene efter den anden af Prinsessens Jomfruer en hel Skat, og tilsidst faar hun selv ogsaa Lyst til at erhverve nogle af Klenodierne. Hun gaar ene ned i Haven, i en af sine Jomfruers Dragt, men han genkender hende og tvinger hende til at være ham til Villie. Da han har sagt, hvem han er, vil hun i sin Fortvivlelse først dræbe sig, derpaa lade ham dræbe, men beslutter tilsidst at følge ham til hans Land. Der blive de strax modtagne med stor Glæde af Perserkongen; der sendes Bud efter Prinsessens Fader, og Brylluppet fejres med stor Pragt.

(»Clarus Saga«). Den vise Prins har ladet udføre tre rige og kunstige Telte, det ene herligere og mærkeligere end det andet; først et med en gylden Bjørn foran, som kunde bevæges (»for der var Mennesker gemte i Figuren«) og flytte Teltet; dernæst et med en lignende Løve, endelig et med en flyvende Grib. Saa drage de til Frankland med en stor Flaade; de fleste Skibe lægges i Baghold, og med eet Skib alene sejler Clarus til Hovedstaden, brunmalet i Ansigtet, under Navn af Eskelvard, Søn af Æthiopernes Konge. Serena ser det første Telt og faar Lyst til det; hun

giver da et Gæstebud for de Fremmede, hvorved Øllet gør Gæsterne muntre. Prinsen vil kun sælge Teltet for hendes Elskov, og hun faar ham til at love hende Ægteskab. Imidlertid giver hun ham en Sovedrik, lader ham mørbanke og kaste ud af Borgen og tager saa Teltet. Anden Gang gaar det ligesaa galt trods Peru's Advarsler, som Prinsen afviser i en højst uforskammet og tyrannisk Tone. Men Tekla, Prinsessens Hofdame, er paa Prinsens Parti, og da Perus udfritter hende, fortæller hun, at Bægeret, hvoraf de begge drikke, er dobbelt, saa at kun Clarus faar Sovedrikken. Tredie Gang lykkes derfor ikke hendes List, idet Tekla blander Drikken; Severa erklærer sig overvunden, og deres Bryllup højtideligholdes.

(Alamanni's ital. Novelle.) Greven af Barcelona forklæder sig som en omvandrende Kræmmer, der kun vil overlade Grevinden af Toulouse et kostbart Diamantsmykke, naar hun ganske vil hengive sig til ham. En snu Kammerpige giver hende bestandig onde Raad. Det ender med, at Grevinden flygter med ham til Barcelona.

(Neapolitansk, hos Basile.) Han er forklædt som Bondekarl og bliver Gartner hos Prinsessens Fader. De tre Ting, han frister hende med, ere en med Guld og Diamanter broderet Kaabe, et ligesaa pragtfuldt Skørt og et tilsvarende Livstykke, — hvor den fattige Gartner kan have saadanne Kostbarheder fra, tænker hverken Prinsessen eller hendes Tærner i mindste Maade over. Til Gengæld fordrer han først at sove en Nat i hendes Sal, dernæst i hendes Forværelse, endelig paa Gulvet i hendes Sovekammer.

(Siciliansk, hos Pitrè.) Prinsen har ogsaa paataget sig en Gartners Skikkelse, men anstiller sig forøvrigt halvfjollet, hvad der maaske bedre forklarer Prinsessens Imødekommenhed, men ligesaa lidt som det neapolitanske gør det sandsynligt, at han besidder »tre guldbroderede Silkekaaber, den ene dejligere end den anden«. Ved at lade som om han fryser, opnaar han tilsidst at sove i Prinsessens Seng.

(Westphalsk.) Prinsen har, ihukommende den engelske Kongedatters Ord til ham, ladet lave tre Boldte, en af Sølv, en af Guld, en af Diamant, og betalt den kongelige engelske Svinehyrde for at overlade ham Svineflokken i tre Dage. Medens han vogter den, spiller han med Boldtene, den ene efter den anden. Han forlanger, at Prinsessen skal sove hos ham en Nat; først lader hun en Kammerjomfru træde i hendes Sted.

(Svensk.) Kongesønnen kommer forklædt op til Prinsessens Fader, spørger om Tjeneste og bliver Svinedreng. Som Løn vil han blot have Lov at »se på den granna prinsässa«, og det tillades ham at kige gennem Døren. De tre Klenodier ere en Guldkæde, et Guldarmbaand og et Guldæble; disse hænger han op i en Lind, hvorhos han »synger og danser, som Svinedrenge bruge«. Forøvrigt som i Alamanni's Novelle. Kongen bliver »ryssrasande« (vred som en Tysker, vilde det jo hedde paa Dansk) og kaster de To paa Porten.

(Norsk.) Haaken Borkenskjæg agerer en gammel Tigger, med et stort Skæg af Lav og en vid Skindkjortel. Han køber hos en Guldsmed en Guldrok og

sidder udenfor Prinsessens Vindue, filende paa sin Rok (NB. ikke det franske *filer*, skøndt Historien aabenbart foregaar *au temps que Berthe filait*, dengang Prinsesser spandt). Næste Gang er det Opstandere til Rokken, tredie Gang en Garnvinde af Guld. Forresten gaar det som i det sicilianske Eventyr, der læses i Pitrè's Samling (se ovenfor). »En Stund efter fik Prinsessen et lidet Barn, og Kongen blev saa vild, at han nær havde gjort Ende baade paa hende og Barnet. Da det led om lidt, kom Haaken Borkenskjæg ranglende did engang som af en Hændelse, og sad ude i Køkkenet ligesom en anden Tigger.« Hun beder ham i sin Angst om at maatte følge hjem med ham, og faar endelig Tilladelse til at »være med Fanten«.

(De danske.) Graadonner kommer som gammel Tigger til Herregaardsjomfruens Gaard, faar Lov til at hjælpe Røgteren med at drive Kvæget tilvands. Fristelserne ere et Guld-Spindehjul, en do. Ten og et do. Hæspetræ. Ud paa Natten, den sidste af de tre, da Herren og Fruen komme hjem, smider Stodderen sig op i Jomfruens Seng og gør et saadant Spektakel med sine Træsko, at Herremanden kommer op og jager begge ud af Huset med en Pisk. I »Graaben« ere Klenodierne ogsaa Guldten, Guldhaspe og Guldskyttel; men her er det Træk, at Prinsessens Tærner skulle passe paa, hver med et tændt Lys i Haanden, — dog falde de i Søvn. Samme Beretning, men noget vulgariseret (Prinsessen siger »Svinebæst« o. desl.), er i »Per Rødhat«.*) I »Den stolte Prinsesse« lader

*) Tre Klenodier, som vække en Prinsesses Begærlighed, findes ogsaa (se Tang Kristensens Saml.) i »Jesper Hare-

[illegible] engelske Dame sig strax fange ved en [illegible]. — Der maa ikke være meget af Guldet i [illegible] Egn. Kongesønnen forestiller her Fri- [illegible] (det kühringske Eventyr) og sætter Prin- [illegible]. Mere mærkværdige ere de Kostbar- [illegible], hvormed den russiske Prinsesse forlokkes i [illegible] med Skørt og Spændstrøje«. Det er »en [illegible] en Glans fra sig, at den kunde [illegible] et Værelse, og et Gulduhr, der var saa [illegible] kunde oplyse en hel Gaard, og saa en [illegible] der var saa skinnende, at den kunde op- [illegible] saa Soldaterne ikke engang kunde [illegible] den gav fra sig.« Prinsen, [illegible] disse »tre Dele« af den gamle Dron- [illegible] hos Kejseren, der »havde ud- [illegible] paa Slottet, at Ingen maatte [illegible] eller Varme i sit Værelse, men der var en [illegible], der havde Lyst til det, [illegible]. Tredie Gang — da han [illegible] — beværtes han med [illegible] har selv en Flaske »der- [illegible]«, og den trakterer han [illegible] der er Sovedraaber [illegible]

[illegible] ogsaa i »Skurrekop« er [illegible] i det westphalske Eventyr. [illegible] Prinsessen paa samme Vis som i vor [illegible] Eventyrmotiver ere sammen- [illegible]

3. Prinsessens Straf og den lykkelige Afslutning.

Hos Konrad af Würzburg fuldbyrdes Gengældelsen strax og brutalt. Den unge Friherre viser sig, efter sin Væbners Raad, atter ved Turneringen og hilses af Prinsessens Haan. Men han giver hende et drøjt Gensvar, som tilkendegiver, hvem den »døvstumme« Nar var. Hun er nær ved at gaa i Jorden af Skam; da raader Kammerpigen hende at tilbyde ham Haand og Hjerte. Friherren bliver saa med Tiden Konge; men deres Ægteskab bliver ikke lykkeligt, — der kommer Nemesis over begge, og den gamle tyske Digter holder i den Anledning en moraliserende Slutningstale, der tager sig noget underlig ud efter hans drastiske Fortælling.

Men i Størstedelen af de kendte Eventyrvarianter gaar det helt anderledes til. De to Udstødte vandre afsted til Prinsens Land, og allerede under Vandringen, endnu mere efter Ankomsten, underkastes den stolte Kvinde en Række af Prøvelser, hvorved Manden vil kue og bøje hendes Sind for Fremtiden, før han tager hende til Naade. Det af den folkelige Fantasi saa yndede Tretal er her atter fremtrædende. Men forøvrigt har Fantasi og lokal Indflydelse tumlet betydelig med Motiverne.

Et af dem — ogsaa kendt fra andre Eventyr med forskellig Handling — er, at Prinsessen paa Vejen spørger Manden, hvergang hun ser en særlig frugtbar Mark eller smuk Skov el. lign., hvem der ejer den, og i Navnet paa dens Ejermand genkender ham, som hun har forhaanet og bortvist. Tretallet spiller her

ogsaa undertiden med. Saadan i det norske »Haaken Borkenskjæg«, i det sicilianske om »Kong Granato«, i det irske om »Kong Whiskers« og det tyske om »Kong Drosselbart«. I dette bliver Dialogen endda til Vers (som bekendt ikke usædvanligt i Eventyrene og næsten hørende med til den folkelige Kunstform): »Ach, wem gehört doch der schöne Wald?« Svar: »Der gehört dem König Drosselbart, hätt'st du'n genommen, so wär' er dein!« »Ich arme Jungfer zart,« udbryder hun, »ach hätt' ich doch genommen den König Drosselbart.« Paa samme Maade sukker Prinsessen i det portugisiske Eventyr, da de forskellige Prøvelser blive hende til Del: »Ai, conde de Paris!« »Porque o não quiz? [hvorfor vilde I ikke have ham?]« lyder Svaret tørt.

Da »Clarus Saga« beretter denne Del af Historien paa en ganske ejendommelig Maade, ville vi først omtale den særskilt. Serena vaagner Morgenen efter Brylluppet; da ser hun ved sin Side en afskyelig, plump, hæslig og snorkende Karl, — det er hendes Mand! Han er en omvandrende Gøgler, som spiller paa Fløjte; under Skældsord og haard Behandling bliver hun snart ynkelig og kuet. Manden erklærer sig ganske ked af hende, lader hende sove i en Krog paa et Tæppe som en Hund, og paa Vandringen maa hun lide Nød i alle Skikkelser. De komme til en stor By med et Palads; Gøgleren lader som han har brækket Benet, hvad han eftergør ubegribelig godt, thi det hedder, at han »knækkede det i smaa Stykker, saa at det bare Kød saas«; og efter hans Befaling maa hun bære ham paa Ryggen til et usselt Værtshus

udenfor Porten. Ligeledes paa hans Bud slæber hun sig derefter hen til en Kirketrappe for at tigge. Hun falder i Søvn der, og da hun vaagner, ser hun Prins Clarus med et glimrende Følge, iført den af Ægget plettede Dragt; han gaar hen til hende og giver hende — et vældigt Ørefigen, saa at hun slaar Hovedet mod Muren. Paa Tilbagevejen til Mandens Skjulested møder hun en Mand, der forærer hende Penge; men Gøgleren er stadig lige slem imod hende. Samme Optrin, med Ørefigen og det hele, gentages endnu en Gang. Tredie Gang fører den gavmilde Mand hende til sit Hjem, giver hende god Mad at spise og lader hende iføre sig en smuk Dragt; Tekla og Hofdamerne vise sig, og Slutningstableauet krones ved, at Clarus optræder i sin Glans og rækker hende sin Haand. Men nu kommer en Overraskelse: Gøgleren var — den vise Perus, Prinsens Lærer, som efter at have spillet denne Rolle faar Tekla til Ægte.

De andre Varianter af vort Eventyr lade Gengældelses- og Optugtelses-Akten udspilles mellem de to Hovedpersoner alene. Det haarde og stridige Sind skal knækkes i Livets strenge Skole, men tillige er det i Kærligheden til Mand, Barn og Hjem, at det kvindelige Hovmod skal lutres. Almuesaanden, som dog til syvende og sidst lader Fyrsteglansen som det Attraaværdige og Beundrede være den straalende Løn for de udstandne Lidelser, finder en kritisk Tilfredsstillelse ved at lade den »fine Dame« sættes til grovt Arbejde og komme daarlig fra det. Der opstilles atter her en Trilogi af Prøvelser, hvorved Kongesønnen rent ud viser en Brutalitet, som falder vor Tid for

Brystet og vidner om mindre kultiverede Slægters robuste Betragtning af Livet og særlig Ægteskabet. Den arme Prinsesse maa endog stjæle og opdaget staa til Skamme. Med halvt bevidst Kunst gives i nogle af Eventyrstoffets Former Gengældelsen som direkte Modstykke til et Haansord af Prinsessen i hendes Velmagtsdage eller som direkte Opfyldelse af en bestemt Hævnplan, undertiden som en ligefrem Slutningseffekt. Men ved Siden heraf spores hos Fortællerne en Stræben efter at klargøre en psychologisk Udvikling hos den stolte Kvinde. Trods den vidtdrevne Haardhed i hans Færd mod hende kommer hun til at holde af sin »Stodder« eller »Fant«: som vi finde Fortællingen hos enkelte Folkeslag, antydes der til Forklaring, at han af og til røber finere Manerer, end man skulde tro ham istand til, men det Afgørende, især i de nordiske Varianter, er, at hun har faaet et Hjem og et Barn at sørge for. Da Kongesønnen fremtræder i al sin Herlighed og vil have hende, er hun sin simple Husbond tro; da hun ser sin Hytte brænde, er Livet hende intet mere værd. Men efter at hun ydmyget og fortvivlet er falden i Afmagt, eller efter at hun har grædt sig ind i en tung Søvn, kommer en Opvaagnen til Lykke og Glæde, hendes, ikke (og dog!) den Prinsesses, som det hed sig skulde giftes nu med Prinsen, — det har været som en knugende Drøm, men den har givet en Lære for bestandig og just lagt Grund til Lykken.

Som ved de foregaaende Led af Æmnet ville vi ogsaa lade dette Afsnit passere Revue i de forskellige

Bearbejdelser, som de enkelte Landes Eventyrskat frembyder, med deres karakteristiske Detailler.

(Portugisisk.) Paa Vejen, medens Flygtningene vandre afsted, bliver hun sulten og maa paa hans Befaling bede en Pilgrim om et Stykke Brød. Siden maa hun drikke af en Pøl. Han anstiller sig, som om han havde givet sig i Tjeneste hos Greven af Paris og af denne havde faaet Lov til at tage Ophold i en Lade; der bringer han hende Vælling, som hun maa søbe med Haanden. Saa maa hun op at tjene paa Slottet, ælte Brød; men han befaler hende at stjæle Mel: det gaar hende galt, det opdages (naturligvis!), og hun faar haarde Ord af Manden. Næste Dag skal hun brodere paa en Kjole til »Prinsessen, der skal ægte Greven«; nu maa hun stjæle Guld, — det gaar som sidst. Endelig kommer Negeren bringende en kostbar Dragt, som hun, efter Grevens Moders Bud, skal prøve, da hun har Højde og Figur som »Prinsessen«. Derpaa viser han sig i sin sande Skikkelse og siger, at alt hvad han har gjort er for den store Kærligheds Skyld, han har baaret til hende.

(Alamanni's ital. Novelle.) De To ere komne til Barcelona; der prøver og ydmyger han hende yderligere. Hun maa nemlig tage Tjeneste og arbejde strengt hos en Kroværtinde, og en Morgen befaler han hende at stjæle fire Brød af dem, de den Dag skulle bage. Hun adlyder ham i Alt, men nu aftaler Greven med en Adelsmand, hvem han har givet sig tilkende for, at han skal komme til Værtshuset og fortælle Værtinden, hvad det er for en tyvagtig Kvind, hun har i sit Hus. Men da man finder de fire Brød

hos hende og hun maa staa til Spot for Alle, siger hun ikke, hvem det er, der har befalet hende at tage dem. Paa samme Maade prøver han hende ved at lade hende stjæle tre Perler fra hans egen Moder, Grevinden af Katalonien; men da hun viser sig lige saa standhaftig i denne Prøve, synes han, at hun er straffet nok, viser sig som den han er og fremstiller hende ved Moderens Hof som sin Gemalinde.

(Neapolitansk.) Kongesønnen har endelig ført Cintiella til Paladset, hvor han bor; han indvier sin Moder i Planen om at lade hende bøde for Stoltheden; hun faar Husly i en Stald. Første Prøvelse er, at hun maa stjæle Brød i Hofbageriet; den unge Konge kommer tilstede i sin Stads og befaler at undersøge hendes Lommer. Anden Gang er det Lærred, hun skal stjæle, tredie Gang Guldbrokade (af Kongebrudens Dragt, der just sys, hedder det), begge Gange med samme Udfald. Da hendes Nedkomst forestaar, bringes hun pludselig op i et herligt Værelse paa Slottet og plejes paa det bedste. Hun føder to smukke Drengebørn til Verden; men da kommer endnu engang Kongesønnen ind og tiltaler hende brutalt. Men nu siger Dronningen -- hvad man fuldt vel kan billige —, at det er nok, og da hun viser ham Børnene, bliver han selvfølgelig dybt rørt.

(Siciliansk, i den Gonzenbachske Saml.) Omtrent som i det neapolitanske Eventyr. Bissekræmmeren, d. v. s. Prinsen, siger, at han har faaet Lov til at bo i en Stald ved Slottet. Hver Dag gaar han i sin Fyrstedragt forbi hende, og hun kender ham som den fyrstelige Bejler, hun gav Afslag, men mærkeligt nok

ikke som sin Mand. Det hedder sig, at den unge Konge er bleven gift, og nogen Tid efter faar hun Arbejde med at sy Børnetøj paa Slottet, men — tillige med at stjæle til sit eget Barn, paa Mandens Befaling. Efter hendes egen Nedkomst faar hun en Skaal Bouillon at drikke, men deri er en Sovedrik, og da hun vaagner, er det paa Slottet, omgiven af fyrstelig Pragt. Og Kongesønnens sidste haarde Tiltale sparer denne Eventyrfortæller os for.

(Siciliansk, i den Pitrè'ske Saml.) Den forklædte Prins og Prinsessen bo i en Hytte ved Kongens Hønsehus; om Aftenen slagte de en Høne og spise den. Næste Morgen, efter at Manden er gaaet ud, kommer han igen som Kongesønnen i al sin Pragt; »du ser mig ud som en Tyvekvind!« siger han og finder da, at en Høne mangler. Hun græder, Dronningen hører det, kalder hende til sig, viser Medlidenhed med hende og giver hende Kaffe. Atter to Tyverier maa hun begaa: af Børnetøj og af nogle Perler, hun skal trække paa Snor. Slutningen som i det neapolitanske Eventyr, ogsaa med Kongesønnens tilsyneladende Haardhed (»virkelig« kan man jo ogsaa kalde den, da han saa længe fortsætter Spillet) og Dronningens bestandige Medynk. *)

(Bolognesisk.) Prinsen agerer Arbejdskarl paa Slottet; hun skal vaske, men han tvinger hende til at

*) Tyveri-Motivet findes ogsaa i en af Nerucci besørget Samling af ital. Folkeeventyr, som jeg dog kun kender gennem Citat (»Sessanta Novelle popolari Montalesi«, Florents 1880).

stjæle af Tøjet (»ellers Prygl!«). I Porten møder hun den unge Konge, der tager hende om Livet; derved falder det stjaalne Tøj paa Jorden, — »naa, du er saadan En, der stjæler!« Næste Gang er det »pasta«, hun skal rapse i Køkkenet. Da det er opdaget, løber hun hjem, mere død end levende. Men endnu engang maa hun til det. Ved Trusler faar Manden hende til ved det store Taffel paa Slottet, hvor hun vasker Tallerkener, at tage nogle Madlevninger og putte i en Krukke under sit Skørt. Kongesønnen kommer ud i Køkkenet og byder hende til Dans; hun strider imod af alle Kræfter, men ind maa hun i Salen, hvor han svinger hende saaledes, at Krukken og dens Indhold falder paa Gulvet. Dermed ere saa hendes Genvordigheder forbi.

(Italiensk, hos Knust.) De ere ankomne udenfor Neapel. Kongesønnen siger, at han er landsforvist, og lister sig ind i Byen for at skaffe Livsophold. Der taler han med sin Fader. Næste Dag kører han selv i prægtigt Skrud forbi hendes Bolig; hun angrer ved sig selv sit fordums Hovmod, men vil dog blive sin Mand tro. Prinsen faar saa Kongen til, Dagen derpaa, at køre forbi deres Hus og lade som om han skænker den Forviste Naade og gør ham til sin Tjener. Som saadan viser Prinsen om Aftenen sin Hustru Kongesønnens Kammer og overtaler hende til at sove der med ham; næste Morgen kunne de ikke finde deres Klæder: de ere forsvundne ligesom Jeppes Bondeklæder, og de »maa« da iføre sig kongelig Dragt. Derpaa opklares det Hele.

(Lothringsk.) Den engelske Prinsesse bor i Paris

med sin Mand. Først skal hun sælge Brændevin; men Soldater drikke alle hendes Varer op og slaa Glassene istykker uden at betale. Saa bliver hun sendt hen paa »le grand pont« for at børste de Forbigaaendes Sko — just det skal hun have for sine Ord —; hun børster der Kongens, Dronningens og alle Hoffolkenes Fodtøj og tjener hele 60 Louisdorer; men han fortæller, at han har faaet Ansættelse som »perruquier et barbier royal«. Hun begynder en Handel med Fajance, men Soldater komme atter igen og slaa hendes Sager itu. Det ender med, at »Parykmageren«, som er »vel set ved Hoffet«, faar skaffet hende Plads ved Opvartningen deroppe, da et stort Taffel skal finde Sted. Hun møder, efter hans Ordre, med Læderlommer i Kjolen for paa rigtig Lejetjenervis at putte gode Sager til sig fra Taflet. Men Baandene, der holde Lommerne, ere for svage, saa at de gaa over, da hun glider paa Gulvet og falder med en Stabel Tallerkener, hvorved den ranede Mad og Sauce spildes. (Man ser, at Situationen med Vold og Magt er bragt tilveje, ikke rationelt begrundet.) Saa kommer den gamle Konge hen til hende og fortæller, hvem hendes Ægtefælle er. Men der skal endnu en Slutningspointe til. »Ah! mon père,« siger Sønnen, »vous n'auriez pas dû le lui apprendre encore. Elle a dit que je n'étais pas digne de dénouer les cordons de ses souliers. Eh bien! mademoiselle, vous les avez dénoués à bien d'autres.«

(Bretonsk.) Paa deres Vej til Prinsens Rige befaler han hende at tigge, navnlig hvor der er store Hunde i Gaardene; undertiden lader han hende danse

og synger et Kludekræmmer-Raab dertil, som hun gentager »med blidere Røst«. (Her plejer naturligvis Fortælleren at være lidt dramatisk agerende.) I sin Faders Hovedstad lader han hende blanke Sko for Folk, men køber daarlig Blanksværte til hende, saa at hun ingen Kunder faar. Selv kommer han forbi i sin Prinseskikkelse og befaler hende at børste hans Fodtøj, hvad hun maa gøre (det var Nemesis!). Derpaa faar hun Tjeneste i Slotskøkkenet, maa rapse »Fricot« og Sauce, som hun anbringer i Læderlommer; det spildes, da Prinsen giver Tyendet et Bal og selv danser med hende. Hun jages fra Slottet som Tyvekvind. Endelig faar hun en Pottemagerbutik og tjener først gode Penge derved; men saa kommer der nogle Gardister ridende og ødelægger alt. Manden anstiller sig vred og forlader hende tilsyneladende for bestandig; men derpaa træder han frem som Prins i al sin Stads, og nu er alt i Orden. Brylluppet holdes med saadan Lystighed, at man Dagen efter fandt Gæsterne pærefulde paa Landevejsstenene.

(Irsk.) Den som Gadesanger forklædte Kong Whiskers har en smuk Stemme og gentile Manerer, — det trøster hende dog noget. I Byen, de komme til, bliver hun sat til at flette Kurve og til at lappe deres Tøj; men hendes fine Fingre formaa det ikke. Derpaa skal hun sidde paa Torvet og sælge Potter; første Dag sælger hun dem alle, og det eneste, hvorved hun røber sin gamle Stolthed, er, at hun giver en Fyr en Næsestyver, da han inviterer hende paa en halv Pægl Brændevin. Den anden Dag væltes alle Potterne af en fuld Jægers Hest. Saa skal hun hjem i Kongens

Køkken og maa tage godt fat der; baade »the footman« og »the butler« ville gerne have et Kys af hende, men hun skriger himmelhøjt, og Kokken giver dem en Dragt Prygl. Der skal være Bryllup paa Slottet; hun staar i Døren og kiger ind i Salen, da Kongen kommer og opfordrer hende til Dans; men hun har Mad i Lommerne, naturligvis Pudding, og saa gaar det som vi have set i andre Folkeslags Varianter af Eventyret.

(Tysk, hos Grimm.) Drosselbart sender sin Kone ind til Byen med noget Pottemagerarbejde, som hun skal sælge paa Torvet, og medens hun sidder der, kommer en fuld Husar ridende og vælter alle Potterne, saa at de gaa i Stykker. Nogle Dage derefter bliver hun indbudt til et stort Bryllup, og hendes Mand befaler hende at tage en lille Krukke med, hvori hun skal bringe ham en og anden god Bid af det, de blive trakterede med. Hun putter da ogsaa trolig i den under Maaltidet; men da dette er forbi og der skal danses, er der en af Gæsterne, som byder hende op og trods hendes Modstand svinger hende saa voldsomt, at Krukken gaar i Stykker og det gode Indhold spredes om til Gæsternes store Moro. Hun bliver saa flov, at hun vil løbe sin Vej; men paa Trappen indhentes hun af Gæsten, der dansede med hende, og som fortæller, at han, den fulde Husar, Stodderen og Kong Drosselbart ere en og samme Person.

(Tysk, hos Kuhn.) I den første By, de komme til, bortspiller Prinsen alle deres Penge samt Vogn og Heste, senere blive hendes Juveler, deriblandt de kostelige tre Boldte, i en Kro beholdte som Pant. Hendes

første Prøvelse er med at sælge Potter, som Soldater slaa itu. Dernæst som Kokkepige paa Slottet; hun opfordres af Manden til at tage af Maden ved den hjemvendte Kongesøns Bryllup, men der er intet om, at hun gør det. Derimod siger Overkokken til hende: »Bring denne Ret ind til Prinsen. Som yngste Kokkepige maa du danse første Dans med ham.« Her tilføjer Udgiveren den Oplysning, at ved Bryllupper i Grevskabet Mark er det en gammel Skik, at Kokken danser med Bruden. Hun maa derind, kender ham og besvimer. Da hun vaagner, er hun fyrstelig klædt og æret, samt helbredt for sit Hovmod. — I et andet Eventyr i samme Samling har Prinsen med stort Besvær bortført en Prinsesse, en troldkyndig Dronnings Datter. De vogte Svin, derefter en Kvægjord, og de tigge, men han sørger for, at hun overalt bliver afvist. Derefter drive de Vinstue, men der kommer Kunder, som ikke betale og ovenikøbet slaa alt itu. Endelig Brylluppet paa Slottet, Motivet med Madkrukken under Kjolen og med Dansen, — thi som Kokkepige maa hun følge Skik og Brug. Resten som i det første westphalske. Men alt dette er underlig paaklistret og synes slet ikke at høre herhen, thi Prinsessen har intet Hovmod vist, og der er ingen Grund til at straffe hende. *)

*) Her kan bemærkes, at som Løsgænger træffes Motivet med Pottemagervarerne i Woycicki's polske Eventyrsamling. Der hedder det etsteds om Twardowski, den polske Faust, at hans Kone sad paa Torvet i Krakau og solgte Lertøj; men han kørte daglig forbi i en smuk Vogn, med talrigt Tjenerskab, som han lod slaa

(Tysk, hos Jahn.) I Prinsens Land er der en lang Vej fra Kysten til Hovedstaden; hun faar Befaling af ham til at gaa barfodet for at spare paa Fodtøjet til Helligdagene. Da hun ikke kan mere, lader han hende ligge i Græsset og vente, medens han, som han siger, gaar til Byen for at se at blive Kok hos Kongen. »Det lykkedes ikke,«, fortæller han, da han kommer tilbage, og de skulle nu forsøge at slaa sig igennem paa forskellig Vis. Hun kan hverken grave eller flette Vidiekurve eller spinde, og han skænder; men selv lader han, som om han tjener hver Dag en Daler ved at hugge Brænde i Skoven. Derpaa Lertøjshandelen og efter den Værtshushold. Begge Gange arrangerer Prinsen det saaledes, at det gaar hende heldig den første Dag, men uheldig den næste. Endelig det med Krukken og Dansen paa Slottet. Da hun er løben ud af Salen, kommer Prinsen hende imøde med en simpel Kappe om sig og anstiller sig, som om han havde ventet paa hende. »Overkokken er min gode Ven; kom og skjul dig i dette Kammer: naar det er mørkt og Gæsterne ere borte, ville vi forsvinde.« Hun er saa træt, at hun derinde strax falder i en dyb Søvn. Hun vaagner forvirret: der staar han med Guldstjerne paa Brystet, og hende selv have

---

Fru Twardowska's Varer itu, medens han lo af fuld Hals og hun rasende bandede hele Verden. — Et tysk Eventyr, hos Pröhle, har baade de drikkende Soldater, der ikke ville betale, og det ituslaaede Lertøj; her befaler den forklædte Prins sin Hustru at rane tre Sølvskeer paa Slottet.

Kammerjomfruer iført en prægtig Dragt. Men hun siger, da han tager hende i sine Arme: »Ach, was wollt Ihr von mir, ich bin nur ein armes Weib und eines kleinen Mannes Frau!« Han maa da give sig rigtig tilkende.

(Svensk.) Prøvelserne i det fremmede Land er, at hun først maa spinde sine Fingre til Blods, dernæst at hun maa sælge Brændevin til Soldater — med det sædvanlige Udfald —, endelig at hun maa rapse i det kongelige Køkken, hvor Kongesønnen kommer og byder hende til Dans. Hun fortæller det hjemme i Hytten, og at hun var saa skamfuld. »Såg du någon grina?« spørger »Pojken«. »Nej, det gjorde jag inte.« »Tyckte de, at du var dåligt klädd?« »Nej, jag förstod inte det häller.« Han vil derefter med op at se paa Bryllup ved Hove næste Dag, trods hendes Bøn om at lade det være. Men der var ingen Brud deroppe at se. Kongesønnen henter hende saa i Køkkenet, fører den Forskrækkede ind i et fint Kammer, men tager selv sine pæne Klæder af og staar som Svinedrengen. Brylluppet fejres i syv Dage.

(Norsk.) De bo i en »Barhytte« med Barnet. Haaken Borkenskjæg er slem med at fordre, at hun skal stjæle paa Slottet: først Brød ved Bagningen, saa Pølser ved Slagtningen, saa Tøj ved Syningen af Brudekjolen til Prinsens Brud, thi denne er bleven syg, og den ulykkelige Prinsesse er af samme Væxt og maa tages Maal af. Tilsidst befaler han hende at gaa op paa Kongsgaarden og staa Brud; for den rigtige er stadig syg, og Prinsen vil absolut have Bryllup. Skøndt hun kun elsker sin »Fant«, adlyder hun den prinse-

lige Befaling; men da de ere komne fra Kirken og Dansen gaar paa Slottet, ser hun Hytten, hvori hun har boet, staa i lys Lue, skriger: »Aa nej, Fanten og Barnet og Barhytten!« og er daanefærdig. — »Her er Fanten, og der er Barnet, og lad saa Barhytten ryge!« siger Haaken Borkenskjæg.

(De danske.) I »Graadonner« og »Graaben« er Slutningskatastrofen som i det norske. Men Prøverne ere ellers forskellige: Graadonners Kone maa stjæle Mel, Vasketøj og Sytøj, men Graabens Prinsesse maa spinde Blaar, derefter sælge Jydepotter, som Ryttere slaa i Stykker, »bjærge lidt Mad« i en Krukke, og først derefter skal hun rapse af Brudestadsen. I det førstnævnte (det sønderjydske) har han strax gjort Mine til at gaa fra hende, men hun tigger ham om at tage hende med. Men i det andet er der det Træk, at hun paa Vejen ser ret paa ham, og det synes hende, at han er langt kønnere end før.

De Tang Kristensenske Varianter have flere kuriøse Enkeltheder. Da Prinsessen er jaget paa Døren med Per Rødhat, har hun faaet »nogen Mønt« med sig, men det er »jo meget for lidt«; forresten er hun kørende og ligger i de fine Stuer paa Kroerne, men »Per«, som stadig indhenter hende, har det simpleste Logi. Hun vil i Begyndelsen ikke se til ham, naar han kommer paa Siden af hende; men da hendes Penge slippe op og hun maa gaa tilfods, tager hun tiltakke med hans »Meldmad« og Selskab. De bosætte sig i »et Korn Hytte« i Skoven ved Prinsens Faders Slot. Hun skal ud at tigge, men faar ikke synderligt; derefter bliver hun Opvaskerpige paa Slot

tet og »skurer da baade Hud og Haar af sig«. Derefter Optrinnet med Krukken under Skørtet (»en lille Kovse fyldt med Suppe og Kød«) og med Dansen; hun maa bekende om Kæresten hjemme. Imidlertid gaar han forklædt forbi Vinduet, og hun peger paa ham: ham er det. Han kommer ind og siger til hende: »Tror du ikke, du kunde have haft det bedre, om du havde taget den Kongesøn fra Danmark, som du grinte saa slemt ad?« — »Aa, nævn det aldrig,« siger hun, »jeg har Sorg nok alligevel, saadan som jeg har det.« — »Ja men om han nu vilde have dig, kunde du saa tykke, han var god nok til dig?« — »Det var ikke sært,« siger hun, »men det bliver mig aldrig tilbudt mere.« — »Det kunde dog være,« siger han, »naar du kan love mig, at Stoltheden skal ikke tiere faa Magt over dig.« — Hun bliver da altsaa Dronning af Danmark. »Men der var altid et Nag ved hendes Forældre siden, for det han havde gjort hende saa simpel.«

»Den stolte Prinsesse« maa bede sin Haarskærer om at tage hende med. Han vægrer sig først ved det: »Jeg har altid hørt, at Prinsesser ingen Ting duer til, naar de kommer udenfor deres Faders Slot.« Almuens aarvaagne Kritik! Hun bærer en Bylt Klæder og desuden hans »Madpose«, der er fyldt med Sand og Sten; hun maa slænge den, men han vil intet bære. Da hun er bleven sulten, maa hun stjæle Frugt i en Have; det skaffer han hende Skældsord for. Da hun skal tigge i en By, faar hun næsten intet, da »hun ser ikke ud til at trænge«. I hans Hjemland skal hun styre »en Kro, der tilhører hans Fader«.

Nogle af Kongens Tjenere skulle der holde sig lystige paa hans Regning og spilde dygtig; da hun klager sin Nød for ham, faar hun ingen anden Trøst end: »Ja, jeg sagde nok, du duede ingen Ting til.« Hun bliver Køkkenpige paa Slottet, faar Lov at se paa Dansen, og puffes af de Andre ind i Salen. Kongesønnen i sin Stads spørger: »Hvem synes I, hun ligner; jeg synes, hun ligner min Faders Skobørste. [Lignende Motiv som i de franske Eventyr, men ikke saa godt turneret.] Men nu er du ydmyget, vil du nu være god mod mine Undersaatter, skal du endnu blive Dronning af Danmark.« I den tredie af de jydske Former for Eventyret lejer han Vogn til hende, da de flygte; men hun fryser paa Vognen, saa han maa betale Kusken hans Tilgodehavende og lade ham køre tilbage. Hun kan ikke gaa paa den frosne Jord, saa købes der Træsko til hende, samt Vadmelsskørt og Spændstrøje for Kulden. Da de komme til Danmark, gaa de ind i Kongens Stald, for der er saa prægtig varmt. »Sikke stads Bæster her er,« siger han saa. Ja, de var jo nok kønne, siger hun saa stille, men hendes Faders var dog kønnere. Saa kiger han om bag Døren og siger: »Nej se, hvad mon det er for to?« Ja, dem kendte hun godt nok, det var to Æsler, som Prinsen af Danmark havde været kørende med over til hendes Faders, da han bejlede til hende. »Hvorfor gav du ham saa ikke ja?« Ja, hun syntes, han kom saa simpel, og det var for at give ham det til Kende, at hun skar Ørerne af hans Æsler; men ikke for det, hun led ham ellers godt nok. Prinsen kommer op med hende til den gamle Dronning, som ligger i Sengen,

men snart bliver rask igen, da Brylluppet belaves. Der er Kejseren med og kender ikke sin Datter, da hun sidder tilbords i Bondedragten, men først da hun kommer i fine Klæder. — Som man ser, udmærker denne Form sig just ikke ved Fornuft og Sammenhæng; men der er noget ganske morsomt ved den med dens Reminiscenser af Herregaards-Borgestuen, Bønderskik, Soldatertjeneste, den russiske Kejsers Besøg i Danmark, Christiansborgs Stalde o. desl. —

»Saa blev der da en grulig Glæde,« slutter det ene af de danske Eventyr, »og er de ikke døde, saa lever de stort og stærkt den Dag idag er.«

III.

Den lange Vandring, paa hvilken vi have fulgt vort Eventyrs to Hovedfigurer, maa vel siges ogsaa at have ført os til et Maal: der ses i alle Varianter, gamle som nye, at være et almenmenneskeligt Hovedthema, over hvilket Folkedigtningen har bygget sin underholdende Fortælling. Den stolte Dejligheds Ydmygelse er dette Thema, udsprunget af den primitive Kulturs Opfattelse af Manden som Kvindens Hoved. Dette kan da kaldes Fortællingens moralske Kærne. Men der er tillige et æsthetisk Grundlag: Glæden over at være Vidne til en vellykket List, og det er næppe mindre oprindeligt end Folkemoralens Hævdelse.

Saa er der imidlertid Fortællingens Udstyrelse med

enkelte Træk. Hvilke af disse ere nu oprindelige? Kan der paapeges en Stamform af vort Eventyr som naiv Kunstfrembringelse, hvorfra de andre Former kunne udledes, og hvordan forklares bedst den Kendsgerning, at dette Stykke Folkedigtning træffes i saa mange forskellige Lande? Hvilke ere fremdeles de rationaliserende, de lokale og de æsthetisk forfinende Tilsætninger, det har modtaget? Og er der endelig noget, vi kunne betegne som løst Paahæng?

For at komme til Klarhed over disse Spørgsmaal maa vi se at udfinde, hvilken Form der er i Tiden ældst af dem, hvori Fortællingen nu kendes. (Jeg bemærker, at der naturligvis vil være flere at finde i den trykte Eventyrlitteratur end dem, jeg kan anføre, fordi de have været mig tilgængelige; men vort Materiale er jo dog i ethvert Tilfælde ret omfangsrigt.) Her er iøvrigt strax at forudskikke den Bemærkning, at ved slige Undersøgelser maa erindres, at de senest optegnede Former ingenlunde altid ere de yngste: en gammel Form af Fortællingen kan godt være bevaret i mundtlig Overlevering ublandet indtil den nyeste Tid, da en Folkemindesamler har bragt den i Trykken, medens Fortællingen i saadanne Former, der forlængst foreligge trykte eller blot nedskrevne, kan have tilsat en Del af sin Oprindelighed allerede paa et tidligt Standpunkt.

Men det kunne vi dog vel nok fastslaa, at enkelte af Formerne for vort Eventyr ere ubetinget af respektabel Ælde. Om »Tusend og een Nat«s Rammeværk, — der, siger R. Burton (dets berømte Oversætter), er rent persisk, men arabiseret, og fik sin nuværende

Form i 13. Aarh., sine seneste Tilføjelser i 16de, — udtaler den nævnte engelske Fortolker, at dets ældste Fortællinger, som »De syv Vezirer«, sandsynligvis hidrøre fra Al-Mansurs Tid, nemlig 8. Aarh. e. Chr. Men i »De syv Vezirer« findes just Historien om Prins Behram og Prinsesse Al-Datmá. *) Dernæst møde vi den rimede Fortælling om »Den halve Pære« af Konrad v. Würzburg, som jo levede i 2. Halvdel af 13. Aarh., og »Clarus Saga«, der hører hjemme i 14. Aarh.'s 1ste Halvdel og hvis Original er ældre. **) Om den spanske Romancecyklus' Alder tør jo intet bestemt udtales; men fra 15. Aarh. er den dog vel idetmindste. Saa følger Alamanni's Novelle, som kan tidfæstes ved, at Forfatteren døde 1556. Men derefter er der et Spring, thi den næste Variant, som giver et kronologisk Holdepunkt, er »La soperbia castecata« i G. B. Basile's neapolitanske »Pentamerone«, der udkom 1637. De øvrige Optegnelser og Optryk høre det 19. Aarh. til.

Allerede hver af de anførte, tidligste Varianter har sine særlige Træk, som en mere eller mindre behændig Kunstnerhaand har udstafferet Eventyret med. Skulde den Opfattelse altid holde Stik, som man

*) Det maa dog bemærkes, at Burtons kronologiske Hypothese ingenlunde staar uimodsagt, og at man navnlig ikke vil gaa ind paa at lade »De syv Vezirer« gælde som oprindelig, integrerende Del af »Tusend og een Nat«. (Østrup, Studier ov. T. o. e. N., Kbhvn. 1891.)

**) Edzardi har i Literarisches Centralblatt 1880 paavist interessante Ligheder mellem Saga'en og enkelte Episoder rundtom i 12. Aarh.'s tyske episke Digte.

plejer at gøre gældende, at jo mere en Fortælling indeholder af overnaturligt, des ældre og oprindeligere er den, saa vilde den spanske Form være den ældste, med sine fortørnede og hævngerrige Feer, Trylleringe, taknemlige Duer, som vise sig at være Feer, symbolsk-didaktiske Høns og magiske Klenodier. Men dels har vor Tids Romanceforskning — NB. for Spaniens Vedkommende — paavist, at idethele de spanske Ridderviser, som ere forsynede med et saadant Trylleapparat, netop høre til de yngre af Genren, og dels gøre nogle af Enkelthederne i Fortællingen temmelig meget Indtryk af at være paaklistrede, hentede fra andre Eventyrkrese. Ogsaa i »Clarus Saga« er unægtelig Stoffet vel meget bearbejdet. Men fælles med den orientalske Form har den det Træk, at Prinsessen er værnet af Vaabenmagt, rigtignok saaledes at hun ikke selv, som i det østerlandske Eventyr, kæmper mod den Bejler, der vil eje hende. C. Rosenberg siger *) i Anledning af vor Middelaldersvise »Den farlige Jomfru«, — som ikke i sin Helhed hører til Varianterne af den Fortælling, der her beskæftiger os —, at »det Motiv, at den Stolte kun kan vindes ved at overvindes, er saa ægte nordisk«. Men det ses dog altsaa, at Orienten ogsaa har kendt det. At Fortællingen endvidere har sine Berøringspunkter med den danske Heltedigtning om Kong Helge og Sachserdronningen Olof, kan vel ligeledes fortjene at nævnes. **)

*) Nordboernes Aandsliv II, 476 f.

**) Det er paapeget af Sv. Grundtvig samt af Simrock i «Quellen des Shakespeare».

Man har fremdeles bragt Eventyret i Forbindelse med et nordisk Gudesagn. Det at finde Mythologi (særlig Naturmyther) i Folkeeventyrene bliver jo fra adskillige Sider nutildags — og tildels med Rette — betragtet som Fantasteri. Her er imidlertid kun Tale om, hvad Saxo beretter om Odins Bejlen til Rinda; denne Beretning tager sig selv ud som et Folkeeventyr og synes unægtelig middelbart at høre til samme Gruppe som »Clarus Saga«, med nærmere eller fjernere Slægtskab til andre af vor Fortællings Former. Det har Edzardi og derefter S. Bugge*) fremhævet. Men Bugge — og før ham P. E. Müller i Noterne til Saxo — gør tillige opmærksom paa en litterær Indvirkning, som den gamle danske Historieskriver kan have modtaget fra Ovids Metamorfoser: Mythen om Vertumnus og Pomona, der ialtfald har den kvindelige Knibskhed som Grundmotiv samt en Elskers Forklædninger.

Dog tilbage til vor Fortælling om Prins og Prinsesse. Man fristes ved slige Undersøgelser let til at gaa paa Motivjagt ad alskens Sideveje, pille Genstanden for Undersøgelsen i altfor høj Grad fra hinanden og glemme, at det er et lille Digterværk, man har med at gøre.

Det forekommer mig, at i nærværende Tilfælde havne vi i Østerland; dér — som saa ofte — lader det til, at Digtningens Vugge er at finde. **) Vel føres vi

---

*) Studier over de nordiske Gude- og Heltesagns Oprindelse, 1. Række, S. 136.

**) Ogsaa F. Liebrecht ytrer: Maaske er Stoffet oprindelig

denne Gang ikke helt til Indien; men vi ere et godt Stykke paa Vej dertil, og Theorien om Eventyrenes indiske Oprindelse (Benfey's, R. Köhlers, Cosquin's), som mangen Gang har viist sig probat, — men naturligvis dog ikke tør kaldes ufejlbar —, synes denne Gang med at være den rette. Og den naturligste Forklaring af Eventyrets Tilstedeværelse i saa mange Lande er vistnok ganske ligefrem den: at det er vandret fra Land til Land, fra Mund til Mund; at litterær Indvirkning ikke helt er udelukket, ses bl. a. deraf, at Axel Ahlström*) har paavist, hvorledes en svensk Form af Eventyret, i Hyltén-Cavallius' og Stephens' hdskr. Samlinger, ligefrem er tagen af Grimms »Drosselbart«.

Naar Fortællingen er bleven modificeret, saa er der flere Grunde med i Spillet. Der kan under Vandringen være gaaet Afsnit tabt gennem unøjagtig Genfortælling, og nye Fortællere søge da at faa Mening i Historien ved at føje noget nyt ind.**). Dette ere de imidlertid ikke altid lige heldige med. Den rationaliserende Snusfornuft brydes undertiden med de givne Eventyrtræk, saa at hele Sammenhængen er nær ved at gaa i Stykker. Saaledes naar Prinsens List skal bero paa et aftalt Spil mellem hans og hen-

---

orientalsk, da Formen for Eventyret er simplest i 1001 Nat. (Germania, I, 259.)

*) Om Folksagorna, Stockholm 1895.

**) Slg. Gaston Paris i Revue critique 1882, II, S. 36, citeret af E. Cosquin i Indledn. til Contes populaires de Lorraine, I, Paris 1886.

des Forældre. Endel Besvær voldes aabenbart Fortællerne i Tidernes Løb af de Klenodier, hvormed Prinsessen skal bedaares. Snart have disse overnaturlig Magt og Egenskaber, snart ere de saa uendelig kunstfærdige, snart saa umaadelig kostbare, og selv den orientalske Form af Eventyret giver os ingen Forklaring af, hvordan Prinsessen kan tro den tilsyneladende Stodder i Besiddelse af alle de Herligheder: den Higen efter Stads, som Kvinderne almindelig beskyldes for, maa vel tjene som Aarsag til, at hun ikke gør sig mindste Betænkelighed. Selv hvor Fortællingen er anbragt i de mest dagligdags Omgivelser, kommer i dette Optrin Folkefantasiens Guld med, om det end undertiden kan tage sig ud som en kostbar Rosenbusk midt i en Kaalgaard. Som vi saae, var det i visse Varianter den forklædte Bejlers Sang, som bedaarer Damen, fordi den er saa smuk: der er intet, som tyder paa, at Motivet her skal opfattes anderledes. Men Svenskerne have en lille Vise om »Per Svinaherde« — og Jyderne en lignende —, der paa en Maade kommer vort Eventyr nær og hvor, efter C. Rosenbergs Anskuelse,*) det sikkert er den oprindelige Mening, at der er Trolddom i den Sang, hvormed den som Svinehyrde forklædte Kongesøn lokker Kongedatteren; dette Motiv forsvinder saa i senere Overlevering. Til Bevis paa, hvordan den »kloge Aandløshed« (Udtryk af Moltke Moe, i Anledning af en jydsk Historie i Forhold til Eventyret om de taknemlige Dyr og den utaknemlige Mand) tager Livet

---

*) Nordboernes Aandsliv II, 476.

af det Fantastiske ved sin tørre Behandling, kan anføres den Form af vor Fortælling, hvori den danske Kongesøn afvises af Prinsessen, fordi han er grim, — det maa en rigtig Eventyrprins aldrig være! Saa kan man bedre gaa ind paa, at forskellige, mest sydlandske Varianter just lade ham forklædt gøre Indtryk ved sin Skønhed og Anstand.

Herved føres vi ind paa de nationale Forskelligheder, der gøre sig gældende i den Maade, man har fortalt Eventyret paa. At den Bejler, hvis List man beundrer og hvis Triumf man nyder, faar Ord for at være fra det Land, hvorfra man selv er, have vi jo allerede omtalt. Men ogsaa i andre Henseender mærker man de lokale Forhold: i de Retter eller Frugter, som spille med i Fortællingens Hovedepisoder; i Sceneriet, som snart er en nordisk Storbondes Gaard, snart et virkeligt Slot i de Lande, hvor man var mere vant til at se saadanne i deres Pragt; i det germanske Anstrøg, som betegnes ved den megen Tale om Brændevin, Markedslystighed og fulde Soldater; i det tilsvarende romanske, som har Galanteri til Hovedvalør. Her komme saa tillige skiftende Tider og skiftende Kultur i Betragtning: selv hvor Prosadigtet bevares ubeskaaret i sin Kærne, sker der af den Grund ogsaa Forandring med Dekorationen, ja med Træk af Digtningen, som berøre dets Hovedhandling temmelig nær. Den æsthetiske Følelse sættes her i Bevægelse ikke mindre end den ethiske. Hin viser sig naivt allerede i de for Folkedigtningen ejendommelige Trilogier: tre Frierier, tre Gaver, tre Afvisninger, tre Klenodier, tre Gunstbevisninger, tre Tyverier, — thi

at der er en Kunststræben heri, synes ganske rimeligt. Ogsaa de hvide Heste, der sværtes, som Pendant til de sorte Heste, der hvidtes; Navnet »Kong Granato« o. desl. Men bevidst Kunst eller Arrangementstalent (kunde man maaske kalde det) kommer frem i den Maade, hvorpaa Prinsen i nogle Varianter optræder til Slutning med en Effektreplik, hvori Gengældelsen er formelt, epigrammatisk udtrykt; i saa Henseende er det ene franske Eventyr jo særlig typisk. De betegnende Omkvæd i den spanske Romancekres (slg. tilsvarende hos Calderon og andre af 17. Aarh.'s Dramatikere) høre ligeledes ind under denne Kategori. Men noget Ethisk — i mere moderne Forstand — viser sig i den modificerede Opfattelse af Kongedatterens Straf. Middelalderen har her altid, ialtfald hvor det praktiske Liv satte sit Præg paa Digtningen, været grumme haard: Ægtemanden hævder i mere end een middelalderlig Fortælling sin Myndighed ligeoverfor Hustruen ved Stokken, og den efter vor Mening altfor taalmodige Griseldis, hvis Mand vi maa betragte som en afskylig Tyran, naar han »prøver« hende gennem haard Behandling, uagtet hun ikke har givet ham mindste Anledning dertil, opstilles som følgeværdigt Ideal. Netop Griseldis' Historie har forresten mere end een Enkelthed tilfælles med vort Eventyr, f. Ex. at hendes Barn tilsyneladende berøves hende, og at der fingeres et Bryllup med en Anden. — Saadanne Haardheder have da Fortællere søgt at mildne; Retfærdigheden skulde jo nok ske Fyldest, men der har dog været dem, der syntes, at det var en Smule Synd for den stakkels Prinsesse, og saa have de faaet

anbragt en medlidende og trøstende Dronning o. desl. Men det bedste Vidnesbyrd om fremskridende Finfølelse ere de Varianter, hvori det, omend ikke særlig dybtgaaende, skildres, hvordan Prinsessen i sin Fornedrelsestilstand virkelig kommer til at elske sit Barns Fader og ikke vil bytte ham bort med nogen Anden. Her maa Eventyret vel nok siges at have modtaget en poetisk Vinding.

Derimod gælder dette ikke om adskillige Partier af Fortællingen, der optræde i nogle af dens Former. De ere da gerne vilkaarlig indsatte fra helt andre Fortællinger og virke omtrent som en rød Lap paa en blaa Klædning. F. Ex. at Eventyrmotivet »det aflukkede Værelse« indføres helt uden Forberedelse eller Aarsag, og den kluntede Benyttelse af Maleri-Motivet i mere end een Variant; ogsaa den daarlige Indledning til Historien »Rødt Skørt osv.« Børn og lignende naive Tilhørere ere jo i Almindelighed umættelige med Hensyn til Begivenheder i det Fortalte; derfor er der i nogle af de Former af Eventyret, som ere optegnede direkte fra Folkemund i den nyeste Tid, især i vort eget Land, dynget Stof paa Stof til Skade for Helheden og Meningen. Men de to Egenskaber bør findes i et ægte Digterværk, hvor lille det saa er, og de findes ogsaa i de bedre Varianter af vort omvandrende Eventyr.

Skøndt vi i det Foregaaende flere Gange have set Eventyret præsentere sig i en mere poleret Kunstform, med Forfatternavn, ja versificeret, saa kan man dog ikke betegne disse Former anderledes end som Genfortællinger af det folkelige Stof uden overvejende personligt Præg. Det gælder bl. a. om Alamanni's Novelle, ogsaa om Basile's Historie, hvor den stolte Kongedatters Straf gennem den listige, forsmaaede Frier er meget morsomt og sirligt fortalt med Ordsprog og Ordspil og særdeles opbyggelige moralske Betragtninger til Gavn og Glæde for det smukke Køn, men naivt nok til, at man bestandig kan se Folkeeventyret skinne igennem. Derimod er det i den nyere Tid oftere blevet Genstand for selvstændig digterisk Behandling.

En af dem har givet det den Skikkelse, hvorunder det vel tør siges at være bedst kendt her til Lands. Det danske Eventyr om, hvordan den hovmodige Jomfru blev ydmyget af en krænket Bejler, er naturligvis i Tidens Løb blevet fortalt til mangfoldige Børn; men der er vist ikke noget Barn, der har haft det Udbytte deraf som en lille Dreng i Odense, der fik det at høre i 19de Aarhundredes Begyndelse. Den lille Dreng hed Hans Christian Andersen, og at han blev en stor Digter og som Eventyrdigter uovertruffen, vide vi Alle. Da han benyttede den gamle Folkedigtning, vi have fulgt gennem mange Tider og Lande, saa kunde den, siger han selv, »ikke sømmelig gengives saaledes som den blev fortalt ham som Barn«, og han skabte da det originale, kostelige Eventyr »Svinedrengen«. Ja, man

kan ubestridelig kalde »Svinedrengen« original; thi fra Ende til anden er dette lille Stykke Kunst præget af Andersens Digterindividualitet, ved sin hele uforlignelige Tone, ved den ejendommelige Blanding af barnlig Enfold og fuldvoxen Ironi. Et rask antydet Rokokosceneri -- lidt af en fynsk Herregaard — giver, saa kendeligt det er, Plads til mere end eet komisk Hverdagstræk fra dansk Købstadsliv, ja københavnsk med. Bysladderens Interesse for Næstens Gryde (»sød Suppe og Pandekage«, — det er dansk, skulde man mene!); Prinsessens Klaveerpræstationer med een Finger, der minde om københavnske Lejehusbeboeres Lidelser foraarsagede af Naboer og Genboer; samme unge Dames skoletøseagtige »Saa kan du hviske!« og »Staa for!», — i alt det er Lokalfarven umiskendelig. Hvilken Række af mageløst humoristiske Skikkelser! Denne gemytlig smaavrøvlende Jeronimus af en Kejser, der sjokker om i Purpurslobrok og med nedtraadte Sko som Tøfler; Prinsessen, der har Friere, men alligevel gaar og leger »komme Fremmede« og som er æsthetisk dresseret — men derfor i Virkeligheden uæsthetisk nok — til at foretrække kunstige Roser og Nattergale for de virkelige og lade sig betage af »Spilleværker«;*) Hofdamerne, som tale Fransk, den ene værre end den anden, Overhofmesterinden med sit »Højst interessant!«, og den gamle Hofmand, denne

*) »Svinedrengen« udkom 1842. Mon her ikke er en satirisk Adresse til den Heiberg-Hertz'ske Form-Æsthetik, som flere Gange havde været efter Andersen, sidst i »En Sjæl efter Døden«.

Levning af »l'ancien régime«, der med Vemod mindes højsalig Kejserindens Spilledaase, — hvor prægtige ere de ikke alle tegnede med et Par Træk! Og da det nu engang altsammen ser ud som en Leg, kan man godt bære over med Prinsen, fordi han er grum nok til at lade den ydmygede Skønne blive siddende udenfor hans Kongerige og synge: »Ach, du lieber Augustin!«, medens han selv lukker Døren af, — i Modsætning til saamangen Eventyrprins, vi have lært at kende i det Foregaaende, der straffede en altfor stolt Skønhed, men tog hende til Naade, da hun var lutret i Prøvelser.

Dette Motiv er forsøgt benyttet i en tysk dramatisk Bearbejdelse af Eventyret, af Friedrich Roeber, udkommet i Iserlohn 1881 og betitlet »Das Märchen vom König Drosselbart«. Forfatteren siger i et kort Forord, at Stykket er foranlediget ved at læse Oversættelsen af Alamanni's Novelle i Bülows »Italienisches Novellenbuch«; men om den italienske Fortælling hedder det, at den har mistet Eventyrets Duft »und zugleich die Handlung und die Charaktere in das unedle, niedrige und verwerfliche herabgezogen«. Vi skulle se, hvor meget af Duften Roeber har faaet med i sit 5 Akts Jambedrama. Allerede Personlisten tager sig helt shakespearsk ud med Navne som »Paek« og »Schlau, Häscher«. Det samme er Tilfældet med Stykkets Begyndelse: Kampe mellem Greven af Toulouse og Greven af Navarra, hvis Folk træde op to og to og fægte baade med Ord og Sværd. Pludselig falder det de to Herrer ind at forliges og bestemme Ægteskab mellem Navarra's Søn,

Filip, og Toulouse's Datter, Isabella. Næste Scene foregaar i Greven af Toulouse's Slot, hvor Filip, der ikke veed noget om Fredslutningen, optræder forklædt som Juvelhandler, idet han erklærer den unge Grevinde, at blandt hans Varer er et Kors, han ikke vil sælge; men det er just det Eneste, hun attraar; under Samtalen viser hun sit haarde Hjerte ved at bortjage en Tiggerske. Nu kommer hendes Fader med sin forrige Fjende. Isabella afslaar rent ud at ægte den unge Navarra; Faderen gaar vred bort. Hun spørger paany Filip om Prisen paa Korset, og Svaret lyder: Eder selv! — I 2den Akt ses, hvorledes Korset stadig er i Grevindens Tanker; ny Samtale med Filip, der erklærer, at det er en Arv efter hans Moder, hvem han har lovet, at han kun vilde bruge det til at smykke sin Brud med, og han holder en Moralprædiken for Isabella, »som slet ikke er hans Moder lig«. Han gaar saa, men kaldes snart tilbage igen, efter at Kammerpigen imidlertid har prist hans Skønhed. Isabellas Fader er nu saa forbitret, at han befaler hende at gaa i Kloster. Akten slutter med, at et Stævnemøde berammes paa forblommet Vis. — 3die Akt i Slotsparken. De To mødes og lade sig hemmelig vie i et Kapel. Faderen, der har fortrudt sin Befaling, kommer til, opdager Juvelhandleren, hører til sin Bestyrtelse, at de ere ægteviede, og jager dem begge paa Døren. — 4de Akt. Greven af Toulouse angrer igen sin Hidsighed og søger efter Datteren sammen med den gamle Navarra. Flygtningene komme imidlertid udmattede til en Hytte, hvor Gertrud, en gammel »Waldfrau«, bor sammen med sit

Barnebarn Käthe. Derpaa et Motiv fra Eventyret: Spørgsmaalene om, hvem alle de og de Herligheder tilhøre. — I sidste Akt ser man Isabella ligesom Filip gravende og arbejdende ved deres Hytte. Isabella er allerede begyndt at omvende sig. Gertrud kommer til; medens Filip gaar for at hugge Brænde, sætte Kvinderne sig til Hvile, og Gertrud underholder Isabella med at fortælle Eventyr. »Hvilket ønsker du? Om Snehvide, Manden i Maanen, Askepot [osv.]? Eller om Kong Drosselbart?» Ja, det vil hun gerne have. Derpaa fortælles Eventyret (i den Grimmske Form). Men Isabella er uopmærksom og lytter efter Jagtlarm i Skoven; midt i Historien afbrydes den, da den gamle Toulouse nærmer sig, træt og forknyt. Isabella flygter; hendes Fader lægger sig til Hvile, og medens han sover, deklamerer hun en pathetisk Monolog. Han vaagner og gaar. Men nu optræde de to Retsbetjente, Pack og Schlau, og beskylde Gertrud og Isabella for at have stjaalet et Kors fra Greven af Navarra i Ledtog med en omvankende Juvelhandler. Greven af Toulouse, som atter kommer ind, kender ikke Datteren; et Øjeblik efter farer den gamle Navarra ind og fortæller, at hans Søn har skrevet, at han idag vender hjem fra Tyskland med en Brud. Bryllupsmarsch, Filip i Fyrstedragt med stort Følge; Alt opklares, Isabella er gaaet i sig selv, og den unge Greve applicerer det gamle Eventyr paa sig i en Replik, som er grumme klodset gjort af Forfatteren. Til Slutning raabes »Heil dem Paar!« og »Dem Märchen Heil vom König Drosselbart!« — Stykket er idethele uden synderligt poetisk Værd, en — som

allerede antydet — temmelig ufri Studie efter Shakespeare. Kærligheds- og Forførelsesmotivet er fra Forfatterens Haand hverken Fugl eller Fisk. Eventyrets Træk kunde være adskilligt mere behændig anvendte, og det er ingen god Idee at lade Eventyret som Begivenhedens første Udgave gaa forud for Novellens og Stykkets Handling og at lade denne henvise derpaa, — navnlig da kun det Halve af Historien naaer at blive fortalt, og det medens Heltinden er ganske uopmærksom, saa at den egentlig kun er paasat Flitter og slet ikke faar nogen Andel i hendes moralske Forbedring. Og dog ville Stykkets Slutningsreplikker hævde dette: saaledes skal vel Filips Handlemaade forklares som bevidst Kopi af Eventyrkongens List.

Saa er der da en hel Del mere af Eventyrets Guld i det Drama over dets Æmne, vor egen Litteratur ejer, — Holger Drachmanns velkendte Folkeskuespil »Der var engang«. At den danske Digter har haft baade de danske Folkeeventyr i Tankerne og det Andersenske Eventyr, vil Ingen kunne nægte, naar han sammenholder Stykkets enkelte Optrin med de Enkeltheder i Fortællingerne, vi have fremdraget. Kongen og Hofdamerne ere, især han, noget i Slægt med »Svinedrengen«s tilsvarende Figurer, og den fixe Kedel, der vækker Prinsessens Begærlighed, hører vel nok sammesteds hen. Men forresten er Handlingen anlagt efter Fortællingerne hos Svend Grundtvig, idet man tillige ser, at Tang Kristensens Opskrifter have været Digteren bekendte, — fra den med »Per Rødhat« har han vel faaet den lystige Gracioso Kasper Røghat. Tyverimotivet er dog viselig udeladt. Men

i de indledende Frierscener ser man Spor af Shakespeare's »Købmanden i Venedig«, og Zigeunerscenerne og Serenaden ere nærmest at betragte som en videre Udførelse af et Par fremmede Eventyrtræk; her som andensteds omkring i Stykket har Digteren med rund Haand øst af sit rige lyriske Reservoir. Og her er han yderligere bleven støttet ved den smukke musikalske Udsmykning, Stykket som bekendt har faaet af en højtbegavet dansk Komponist. Ved at understrege Prinsessens sjælelige Forvandling gennem Kærligheden til Mand og Barn slutter denne digteriske Behandling sig til Æmnets nordiske Former; dog er Prinsens haandgribelige Hævden af sin Overmagt ligeoverfor den Genstridige — i en enkelt Effektscene — ikke fri for at smage mest af det middelalderlig Sydlandske. Men naar en fædrelandsk Tone er anslaaet ligefra Skuespillets Begyndelse til dets Slutningsoptrin, saa er det, som vi saae, i god Overensstemmelse med adskillige af de Omvexlinger, Æmnet som Eventyrfortælling har været underkastet i Tidernes Løb.

For Fuldstændigheds Skyld skal endnu tilføjes, at ligesom Andersens »Svinedrengen« er bleven omdannet til Operette-Text, med Musik af Bartholdy (Dagmartheatret 1886), saaledes er der i den nyeste Tid (1900) opført to Operaer i Tyskland, hvis Text er tagen af Eventyret, nemlig »Es war einmal«, Musik af Zemlinsky, og »König Drosselbart«, af Kulenkampf; den ene af disses Libretto'er er — hvad allerede Titlen viser — direkte paavirket af Drachmanns Skuespil.

Benyttede Eventyrsamlinger og andre Skrifter.

G. B. Basile, Das Pentamerone oder das Märchen aller Märchen. Aus dem Neapolitanischen übertr. von F. Liebrecht. II. Breslau 1846.

F. H. v. d. Hagen, Gesammtabenteuer, I, Stuttgart & Tübingen 1850.

Ad. Kuhn, Sagen, Märchen und Gebräuche aus Westphalen, II, Leipzig 1859.

S. Grundtvig, Gamle danske Minder, III, Kbh. 1864.

Jahrbuch für romanische und englische Literatur, VII, Leipzig 1866. (Heri: H. Knust, Italienische Märchen.)

Sicilianische Märchen. Aus dem Volksmund gesammelt von Laura Gonzenbach. I—II. Leipzig 1870.

P. Kennedy, The Fireside Stories of Ireland, Dublin 1870.

Norske Folkeeventyr, fortalte af P. Chr. Asbjørnsen og Jørgen Moe. Christiania 1874.

G. Pitrè, Biblioteca delle Tradizioni popolari siciliane, V, Palermo 1875.

Il Propugnatore, VIII, Bologna 1875. (Bolognesiske Folkeeventyr meddelte af Signora Coronedi-Berti.)

Romancero general, por D. Agustín Durán. I, S. 163 ff. Madrid 1877. (Biblioteca de autores españoles, X.)

F. A. Coelho, Contos populares portuguezes, Lissabon 1879.

Novelle italiane di quaranta autori. Leipzig 1879. (Heri Alamanni's Novelle.)

Clarus Saga, ved C. Cederschiöld, Lund 1879 (i Lunds Universitets Festskrift i Anledn. af Kjøbenhavns Universitets 400-Aars Jubilæum).

Paul Sébillot, Contes populaires de la Haute-Bretagne, Paris 1880.

E. Tang Kristensen, Jydske Folkeminder, 5. Saml., Kbh. 1881.

Svenska Folk-Sagor, ved Aug. Bondeson, Stockholm 1882.

S. Grundtvig, Danske Folkeæventyr, Kbh. 1884.

R. F. Burton, A plain and literal Translation of the Arabian Nights' Entertainments, now intituled The Book of the Thousand Nights and one Night. VI. Benares 1885.

Emmanuel Cosquin, Contes populaires de Lorraine, I—II, Paris 1886—87.

E. Tang Kristensen, Efterslæt til Skattegraveren, Kolding 1890.

Ulr. Jahn, Volksmärchen aus Pommern und Rügen, I, Norden & Leipzig 1891.

J. Jacobs og Nutt, The International Folk-Lore Congress 1891, London 1892.

Axel Ahlström, Om Folksagorna (Bidrag till Kännedom om de svenska Landsmålen ock svenskt Folklif, XI, 1, Stockholm 1895.)

Moltke Moe, Eventyr paa Vandring [skr. paa norsk Landsmål], i »Syn og Segn«, 1. Aarg., Christiania 1895.

ET PAR BIDRAG TIL TREDIVEAARSKRIGENS HISTORIE.

SITUATIONEN er denne.

Den frygtelige Krig, som havde gjort mange Lande, men mest Tyskland, til en Tumleplads for myrdende og ødelæggende Hære, var naaet ind i sit 26de Aar. Religionsstriden, der var optraadt som Fjendtlighedernes synlige Aarsag fra først af, var mere og mere veget for rent politiske Formaal: egen Magtudvidelse paa Huset Habsburgs Bekostning. De mest glimrende Navne fra Krigens tidligste Aar vare gaaede ud af dens Saga, Tilly og Wallenstein saavel som Mansfeld, Gustav Adolf og Bernhard af Weimar. Endnu fandtes dog iblandt Hærførerne saadanne, som kunde udføre militære Bedrifter af høj Rang, og denne Periode vidnede just om, at Krigshaandværket som saadant var i stærk Udvikling. Paa svensk Side havde Johan Banér for faa Aar tilbage indjaget de Kejserlige en saadan Skræk, at de først turde drage Aande igen efter hans Død 1641. Hans Landsmand Lennart Torstenson havde foreløbig forlagt Skuepladsen for sine Operationer til Danmark, hvilket Rige

han havde overrasket ved et pludseligt Overfald, som jo blev højst skæbnesvangert for os. Foruden disse Generaler havde Svenskerne Wrangel og Königsmark gjort sig bemærkede i de senere Aar. Hos deres Forbundsfæller, Franskmændene, er der Anledning til at nævne den tapre, duelige og hæderlige, men ikke sjælden uheldige Guébriant, falden ved Rottweil 1643. Men to nye Navne, af Krigshistoriens berømteste, havde samtidig begyndt at glimre paa fransk Side, nemlig Hertugen af Enghien's (den store Condé) og Turenne's. Ved Rocroy — samme Aar som Guébriant døde — havde Enghien frelst selve Paris ved at tilføje det »uovervindelige« gamle spanske Infanteri det første afgørende Nederlag*); Turenne opnaaede ikke før noget senere at vinde de Sejre, der lagde Grunden til hans Ry. Mod disse Feltherrer havde Kejseren og hans Forbundne i første Række een Mand at opstille, hvem den nyere Militærhistories Autoriteter

*) Det kommanderedes her, ikke — som det sædvanlig hedder med en gængs Fejl, der præsenteres lige ned til den nyeste Tid — af Grev Pedro Enriquez de Fuentes, som var død længe før, men af den gamle Lothringer Grev Paul Bernard de Fontaine, der paa Grund af Podagra lod sig bære i Kampen og selv faldt for en Kugle. (A. Cánovas del Castillo, Estudios literarios, Madrid 1868, II, S. 359—361; slg. Hertugen af Aumale, Histoire des princes de Condé, IV, Paris 1886, S. 28). Den spanske Overgeneral var D. Francisco de Mello eller Melo, en portugisisk Adelsmand, der havde sluttet sig til Spanierne og ikke maa forvexles med den portugisisk-spanske Digter og Historiker D. Francisco Manuel de Mel[l]o.

endelig have ydet den Retfærdighed, han fortjener. Det er Føreren for Kurfyrst Maximilians baierske Hær, Lothringeren Franz von Mercy, hvem bl. a. Hertugen af Aumale (i Værket om Prinserne af Condé) fremhæver som en af de ypperste Hærførere, der nogensinde have levet. Takket være Mercy's Genialitet stod den kejserlige Sag i Begyndelsen af 1644 saa godt, som den ikke i mange Tider havde gjort, det vil sige i Rhinegnene, hvor denne General operererede*). Ikke langt fra den Provins, hvor disse Kampe førtes, i Osnabrück og i Münster, fandt allerede fra 1643 de Forhandlinger Sted mellem de krigsførende Magters Diplomater, der sendrægtigt og med talrige Forhindringer skulde lede til den store Fred 1648. Imidlertid bredte Krigen sig baade over Nord- og Sydeuropas Lande. Den dansk-svenske Krig have vi allerede nævnt; i England var der Borgerkrig; ved Hollands Sydgrænse kæmpede de forenede Provinser mod Spanien, der snart skulde nødes til at anerkende deres Uafhængighed; og i Flandern, der endnu en rum Tid skulde blive ved at være deres, havde Spanierne at værge sig mod de franske Angreb, medens de tillige sydpaa maatte bekæmpe baade Portugisernes og Katalanernes Opstand, der støttedes af Frankrig. Under slige Forhold kan man vel tænke sig, hvad Landene

---

*) Slg. — foruden Aumale's anf. Værk, IV — J. Heilmann's Die Feldzüge der Bayern in den Jahren 1643, 1644 u. 1645, Leipz. & Meissen 1851; ogs. F. W. Barthold, Geschichte des groszen deutschen Krieges vom Tode Gustav Adolfs ab, II, Stuttgart 1843.

maatte lide, især det tyske Rige. Det var ikke nok med Blodsudgydelsen paa Valpladserne. Hunger, Pest og Armod fulgte i Krigens Spor; Haandværk, Agerdyrkning, Handel og anden fredelig Idræt lammedes og lagdes øde; ikke blot de regulære Armeer af forskellig Nationalitet, men endnu mere de talrige omstrejfende Bander plyndrede og øvede Vold vidt og bredt. Det symbolske, kobberstukne Titelblad til det historiske Kildeskrift »Theatrum Europæum«s 5te Bind, udgivet i Frankfurt 1647, bærer derfor med Grund en Fremstilling af Krigens mangehovedede Hydra, der vælter sig blandt omstyrtede Altre, Søjler, Statuer og andre af Religionens, Videnskabens og Kunstens Attributer, medens Folket som en forskræmt, udhungret Kvinde søger Tilflugt hos den nedbøjede og sorgfulde Germania, og Mars', Herkules' og Bellonas barske Skikkelser se truende ned paa dette Optrin.

En halv Mil sydvest for den By, hvorfra Bogen med det beskrevne Billede udsendtes, ligger Fæstningen Frankenthal*). Det havde hidtil været en anselig og velstaaende By, hvis Industri — navnlig Klædefabrikation og Guldsmedekunst — var bragt til høj Blomstring ved nederlandske Flygtninge, som havde bosat sig der i det 16de Aarh.; og dens Omegn var veldyrket, — man mindes de berømte Frankenthaler-Druer, som allerede Egnens Klostermunke dyrkede i Middelalderen. Kraftig Selvfølelse udmærkede Byens reformerte Borgere, og der levedes et muntert Liv ved

*) Slg. J. Wille, Stadt und Festung Frankenthal während des dreissigjährigen Kriegs. Heidelberg 1877.

dens Fester, men til dagligt Brug var Befolkningen alvorlig og strengt arbejdsom. Fæstning var Byen allerede begyndt at blive henimod 16de Aarh.'s Slutning; men det var da Borgerne selv, der skulde værne den og i denne Anledning holdt stadige Vaabenøvelser. I politisk Henseende hørte Frankenthal ind under Kurpfalz, og det var just dette, som bragte en god Del af Trediveaarskrigens Trængsler ind over Byen. Dens Hersker var jo nemlig Kurfyrst Frederik, den ulykkelige »Vinterkonge« af Bøhmen, fra hvem Stødet til Krigen udgik. Han lod Byens Fæstningsværker sætte i fortrinlig Stand, der snart skulde staa sin Prøve. 1620 og følgende Aar modstod den gentagne, voldsomme Angreb af spanske Tropper under Spinola og Gonzalo de Córdoba, og 1622 maatte endog Tilly drage bort med uforrettet Sag efter at have blokeret den en Tid. Det var først, da Kong Jakob I. af England, Frederiks Svigerfader, havde ladet sig besnære af Spaniernes diplomatiske Kunster, at Frankenthal kom i spanske Hænder. Ved Overenskomst 1623 mellem Spanien og England overlodes den »foreløbig« som et Pant til Regentinden af Nederlandene, Isabella Clara Eugenia; men det varede mange Aar, før den slap ud af det spanske Voldsherredømme, der allerede dengang var begyndt i Nedrepfalz. Trods den energiske Minister Joachim v. Rusdorfs fortsatte Bestræbelser i London til Fordel for den By, der i sin Tid var bestemt til den engelskfødte Kurfyrstinde Elisabeths Enkesæde, vilde den engelske Regering ikke gøre noget alvorligt, og den spanske vilde ikke opgive det gode Bytte. Der blev lagt en spansk Garnison i

Fæstningen, og denne blev snart Genstand for Kampe mellem de krigsførende Magters Hære. Svenskerne toge den 1632 og behandlede den næsten ikke bedre, end Fjenderne havde gjort. Saa kom atter en kejserlig Hær og belejrede Byen, og 1635 maatte denne kapitulere og blev paany given i Spaniernes Hænder; Guvernøren, General Contreras, tyranniserede den i saa høj Grad ved Udskrivning af Kontributioner og lign., at endog Kardinalinfanten D. Fernando i Brüssel indrømmede Sandheden af Borgernes Klager og lovede dem Oprejsning, som imidlertid udeblev. Heller ikke Kejseren tog sig af deres Sag trods gentagne Henvendelser.

Contreras afløstes endelig, og fra 1641 træffe vi en ny spansk Guvernør i Frankenthal, nemlig en Mand, som ogsaa har faaet et Navn i vort Fædrelands Historie: Digteren Grev Bernardino de Rebolledo. Han var en øvet Krigsmand, som lige fra sit fjortende Aar — han var født 1597 — havde tjent sin Konge baade tillands og tilvands, ved de afrikanske og lilleasiatiske Kyster, i Italien og Nederlandene, og havde som Udbytte af de mange Felttog hentet sig talrige Æresbevisninger ikke mindre end Ar og Podagra. Som Diplomat var han ogsaa bleven anvendt og i den Anledning bleven tysk Rigsgreve, medens han var stegen paa den militære Rangstige til Chef (Maestre de campo) over en Tercio spansk Fodfolk.*) I Egenskab af Guvernør eller Kommandant i

*) Den spanske Hærs Infanteri var delt i »Tercios«, ogsaa de Tropper af fremmed Nationalitet, som hørte dertil.

Frankenthal havde Rebolledo i Marts Maaned det nævnte Aar taget imod (»pro dignitate tractirt« siges der) den kejserlige General Gilles de Haes, da denne med et Hærkorps drog hen for at belejre Kreuznach, som han ikke længe efter indtog.*) Naar Rebolledo's Biograf i Lopez de Sedano's »Parnaso español«**) giver det Udseende af, at det var R., som erobrede Kreuznach, maa man vistnok regne det for et Udslag af den store Beundring, han idethele føler for sin Helt. Hvordan han var som Guvernør ligeoverfor Frankenthals Befolkning, kan ikke siges noget Sikkert om, idet den nyere Fremstilling (ved J. Wille), bygget især paa Byens Raadstuedokumenter, af dens Skæbne under Trediveaarskrigen, kun dvæler kort ved hans Administration. Synderlig behagelig for Borgerne kan han jo imidlertid næppe have været: det hørte jo Embedet til at være haard, og hans ellers priste personlige Elskværdighed, som ogsaa kommer frem i hans Breve og Digte, kunde her vistnok ikke gøre sig gældende, ialtfald officielt. Frankenthals Raadstueprotokol melder 1644 under 2. til 23. September, at i de Dage maatte en enkelt Borger betale over 200 Gylden i Tærepenge for indkvarterede Officerer. Og i Begyndelsen af 1646 rekvireredes der (ligeledes ifølge Raad-

---

Benævnelsen svarer kun nogenlunde til »Regiment«; de vare nemlig talrigere. De nationalspanske bestode af 12 Kompagnier, hvert paa 250 Mand, væbnede dels med Lanser (picas), dels med »arcabuces«, dels med »mosquetes«, — af de tre Slags Vaaben kom Navnet Tercio.

*) Theatrum Europæum, IV, Frankf. a. M. 1643, S. 575.

**) V, Madrid 1771, S. XXXVI.

[illegible]) 300 Mand af Stadens Borgere til Brug ved dens Forsvar, da der ventedes Belejring af den.*) Heller ikke Indbyggernes religiøse Tro, der havde modtaget hyppige og stærke Krænkelser under det svenske Regimente, er rimeligvis bleven respekteret i nogen videre Grad af den ivrigt katholske Guvernør.

Som Militær fik imidlertid Rebolledo, der den 7de Januar [illegible]**) var bleven udnævnt til Generalkommandant og Guvernør i Pfalz (rettere Nedrepfalz), Lejlighed til i Aaret 1644 at indlægge sig betydelig Fortjeneste hos sin Regering. — Den 25de November [illegible] [illegible] Franskmændene under Josias Rantzau lidt et stort Nederlag ved Tuttlingen i det Würtembergske, hvor de [illegible] [illegible] kejserlige, baierske og lothringske Tropper under Hatzfeld, Johann v. Werth, Mercy og Hertug Karl af Lothringen. To Dage efter faldt Rottweil i de Allieredes Hænder. Derefter begav Hertugen af Lothringen sig op i Egnen ved Lüttich, Hatzfeldt gik til Bøhmen, men Mercy blev i Sydvest-Tyskland, hvor den fransk-weimarske Hær kun havde nogle faa Fæstninger tilbage, af hvilke Überlingen snart faldt. Nu maatte den franske Regering lade Turenne træde til, for om muligt at faa klaret den farlige Situation; han udnævntes til Marskal og skyndte sig til den adsplittede og demoraliserede Hær. Et nyt Krigsforbund mellem Frankrig og Sverrig blev indgaaet i Marts [illegible], hvorpaa deres Gesandter droge afsted til Freds-

* Wille anf. Skr. S. [illegible]

** [illegible] V. S. XXXVI

kongressen; omtrent samtidig (19. Febr.) fornyede Kejseren, Kongen af Spanien, Kurfyrst Maximilian af Baiern og Hertug Karl af Lothringen deres Alliance i Passau, hvor Felttogsplanerne aftaltes mellem de forenede Magters Generaler. Her var ogsaa Grev Rebolledo tilstede som Repræsentant for den spanske Hærmagt.*)

Men i Mai er han atter i Frankenthal. Herfra skriver han nemlig følgende Brev til sin Overgeneral, den fra Schillers »Wallenstein« saa velkendte Ottavio Piccolomini, Hertug af Amalfi, der 1643 var traadt i spansk Tjeneste og først havde kommanderet i Aragonien, men dernæst var bleven forflyttet til Nederlandene; han kom just til Brüssel midt i Mai for at være D. Francisco de Melo's Afløser.**)

1.

Med al den Glæde, hvortil der er Anledning, lykønsker jeg Eders Excellence til den heldige Ankomst

*) Sedano, anf. Bd., S. XXXVII.

**) Den spanske Original til dette Brev, som til de følgende, ejes af denne Bogs Forfatter. De have tilhørt den østerrigske Embedsmand Dr. Eduard Schebek, død i Prag 1895, der gav sig af med historisk Forskning (Wallenstein) og besad en stor Autografsamling, hvoraf Breve og Dokumenter vedrørende Trediveaarskrigen, især Piccolomini's Korrespondance, udgjorde Størsteparten. Det ses af Auktionskatalogen fra Stargardts Antikvariat, Berlin 1896, at han havde endnu eet egenhændigt Brev fra R. til Piccolomini, egenhændigt, fra Brüssel 1646. Alle Brevene bære Paaskrifter fra Overgeneralens Kancelli.

her til disse Lande paa en Tid, der er saa belejlig til at forsvare dem, idet jeg ønsker os al den Lykke og alt det Held, som forjættes os af Eders Tapperhed og Omhu og af, at vi have den Lykke at tjene under Eders Excellences Øjne, hvilket jeg altid vil tilstræbe med den største Iver. Vor Herre bevare Eders Excellence i mange Aar. — Frankenthal, 14. Mai 1644.

[Egenhændigt] Eders Excellences underdanigste Tjener, som kysser Eders Haand,

Grev Rebolledo.

En Maanedstid før havde Rebolledo medvirket ved Indtagelsen af Borgen Falkenstein, et vigtigt strategisk Punkt, navnlig for Frankenthals Garnison; Slotsruinerne ses endnu paa den sydvestlige Skraaning af Donnersberg. Den 10. April sendte Hertugen af Lothringen, som nu stod med en Del af sin Hær omkring Worms, nogle Tropper hen for at beskyde Falkenstein, og Rebolledo kommanderede Irlænderen Oberst Geraldin med sit Regiment, noget Rytteri under »Generalkommissær« (spansk Kavallerioberst) Don Pedro Zavala*) samt en Del Artilleri fra Kreuznach derhen. De to »halbe Carthaunen« og een Mørser med deres Ildkugler hjalp saa godt til ved Beskydningen, at den franske Besætning kapitulerede den 15de.**) At Kommandanten i Frankenthal iøvrigt ikke var glad

*) »Savelle« kaldes han af Turenne i et Brev til Enghien (Aumale, anf. Værk, IV, S. 637.)

**) Theatr. Eur. V, 396.

over at sidde stille der, men ønskede at anvendes mere i aaben Mark, fremgaar af det næste Brev.

2.

Kaptajn La Granja vender nu tilbage med de Efterretninger, Eders Excellence ønsker om Hr. Marquien af Castel Rodrigo's*) Rejse, og med Underretning om alt hvad der er at melde herfra. For ikke at opholde ham længere, ser jeg mig nødsaget til at henholde mig dertil, idet jeg beder Eders Excellence ikke at glemme, i hvor høj Grad jeg er Eders sande Tjener, og huske at byde over mig og gøre Anstalter til at faa mig bort fra denne besværlige Lediggang, saafremt Lejlighed skulde tilbyde sig. — Frankenthal, 28. Mai 1644.

Der gaar nu lang Tid hen, inden vi igen have et Brev fra Rebolledo at aftrykke. Krigen i Rhinegnene havde imidlertid bragt nye og følgerige Begivenheder. 28. Juli erobrede Mercy's Armee Freiburg, før Hertugen af Enghien kunde faa denne Fæstning undsat. Men et Slag var der endnu Lejlighed til at levere: det blev den store og overordentlig blodige tre Dages Kamp 3.—5. August, hvor den baierske Feltmarskal havde baade Turenne og Condé mod sig og hævdede sin Stilling beundringsværdigt, men dog blev i saa høj Grad svækket, at han nødsagedes til et — fortrinlig udført — Tilbagetog for at vente paa Forstærkninger,

*) Don Manuel de Moura; han fungerede som Guvernør i Nederlandene for (den yngre) D. Juan de Austria.

der udebleve længe. Resultatet var, at den ene rhinske By efter den anden blev tagen af Franskmændene: Philippsburg blev erobret af Enghien 25. Aug., Germersheim 10. Sept., medens Turenne gik over paa den venstre Rhinbred og snart kom i truende Nærhed af Frankenthal. Det var endda denne Fæstning, han navnlig havde til Hensigt at vende sig imod, fordi den ved sin Beliggenhed dominerede Forbindelseslinien mellem Rhinegnene og Luxemburg.*) Gennem dette sidstnævnte Land ilede Friherre von Beck, General i Kongen af Spaniens Tjeneste, med et spansk Troppekorps til for at bringe Hjælp over Mosel. Da Rebolledo, hvem Aumale skildrer som »en meget virksom og dygtig Mand, der udmærkede sig ved at skaffe Efterretninger og især holde Omegnen i Skræk«, ved sine personlige Egenskaber bevirkede, at Frankenthal var særlig farlig for Fjenden, havde den franske Marskal dobbelt Aarsag til at tiltænke den et Angreb. Dens Garnison var imidlertid temmelig svag — kun halvfemte hundrede Mand, siger Chemnitz —, og det gjaldt at forstærke den. Da Turenne nærmede sig Speier, som snart faldt i hans Hænder, trak de lothringske Tropper, som laa der, sig i al Stilhed bort derfra og gik dels til Worms og dels til Frankenthal. Fra Frankfurt søgte man at faa sendt hundrede Mand derhen, men det lykkedes ikke. En lothringsk Oberst,

---

*) Aumale, anf. Værk, IV, S. 382. B. Ph. Chemnitz, Schwedischer in Deutschland geführter Krieg, III, 4. Bog, Stockh. 1855, S. 125 (NB. han bruger den julianske Kalender). Theatr. Europ., V, S. 551, 564.

som fra Worms var kommen derhen med sine Folk, blev kaldt tilbage til Worms, fordi denne By nu var i Fare og skulde have sin Besætning forstærket. Men af de spanske Soldater, som Beck sendte over Mosel og Kreuznach, naaede henimod 400 Mand Fodfolk velbeholdne ind i Frankenthal. Derimod gik det uheldigt med Oberst Saveri og hans 400 Ryttere, som konvojerede dem. Den 10. Sept. overfaldt den weimarske Oberst Fleckstein dem i Landsbyen Mörsch; de fleste af dem bleve nedhuggede, Oberst Saveri selv med flere Officerer samt omtr. 100 Mand toges til Fange, og en Mængde Heste gjordes til Bytte. Imidlertid var Garnisonen dog bleven saameget forøget, at Turenne foreløbig vilde lade Frankenthal ligge. Han gik da mod Worms, der overgav sig, ligeledes Oppenheim, derefter Mainz (17. Septbr.), — han havde dengang forenet sig med Enghien; og efter Mainz' Kapitulation blev der afsendt Hærafdelinger for at belejre Bingen, Kreuznach og Frankenthal, der altsaa nu ikke længer skulde faa Ro. Bingen blev snart besat, og strax efter blev Bacharach tagen. Under disse bedrøvelige Forhold i hans Gouvernement skrev Rebolledo til Piccolomini:

3.

Jeg har ikke ment at burde ulejlige Eders Excellence, under alle Eders mange Beskæftigelser, med en detailleret Skildring af Forholdene her; men da vore Lidelser nu have naaet Højdepunktet, maa jeg sende en Person, der kan gøre Eders Excellence Regnskab for den herværende Tilstand, hvilket jeg haaber, at

denne Munk, som er et uhildet Vidne, vil gøre. Derfor kan jeg blot tilføje, at jeg ønsker i ingen Henseende at unddrage mig min Pligt og Beslutning at gaa tilgrunde med alt, hvad der er mig overdraget. — Frankenthal, 28. September 1644.

Foruden den Fæstning, hvori Rebolledo kommanderede, var af pfalziske endnu kun Landau i de Kejserliges og deres Allieredes Besiddelse. Efter et tappert Forsvar maatte den overgive sig til Turenne 29. Septbr. Men nu begyndte Mercy at røre sig, overrumplede Mannheim (7. Okt.) og stormede Bensheim; samtidig gjorde General Geleen, en gammel Hugaf fra Krigens første Tider, som med en kejserlig Hær stod ved Koblenz, et vellykket Kup mod Bacharach. Men da en Del af Mercy's Tropper unddroges ham til Anvendelse andensteds, kunde han ikke hindre Turenne i at hævde sine Positioner og forpurre de allierede Troppers Sammenslutning. Selv laa den franske Marskal i Oktober med Størstedelen af sin Hær rundt om Frankenthal; han havde sit Hovedkvarteer i Oggersheim, en Mils Vej derfra, og trængte de Belejrede haardt. Rebolledo overgav sig imidlertid ikke og forsøgte endda at lade Kavalleriet gøre Udfald, hvorved Spanierne rigtignok bleve, som Chemnitz*) siger, »ziemblich auf die Finger geklopffet«. Saaledes skriver Turenne til Enghien fra det nævnte Hovedkvarteer 10. Okt.,**) at »Garnisonen i Frankenthal, der

*) Anf. Værk, III, 4. Bog, S. 172.
**) Aumale, IV, S. 637, slg. S. 392, 398—399.

— foruden de 80 Ryttere, som vare tilbage af de luxemburgske, — havde forstærket sig med Don Pedro Savelle's Kompagni og med eet til fra Luxemburg, var rykket ud, men blev saa kraftig angreben, at der kun slap Faa bort; der er tre Kaptajner og sex Lieutenanter fangne. Don Pedro Savelle har Patent som Generalkommissær [se foran]; jeg tror, at han er fangen, men jeg har ikke set ham endnu; det maa være Beauvau eller Traci, som ere dirigerede af mig ad Worms til, der have ham.« Forbitret over Frankenthals sejge Modstand befalede Mazarin Turenne at ødelægge det omliggende Land fuldstændig (»mettre le dégât autour de F.«); men Marskallen adlød ikke dette Bud, idet han just havde søgt at vinde Befolkningen i Rhinpfalz ved Mildhed i Modsætning til de Kejserlige og deres Forbundne. Før Vinteren indtraadte, vilde Turenne dog endnu angribe een By til. Et Brev fra Rebolledo lyder derom:

4. (Egenhændigt.)

Om de Besværligheder, vi her ere underkastede, sender jeg nu detailleret Meddelelse til Hr. Marquien af Castel Rodrigo, og da jeg ikke har nogen anden Cifferskrift, haaber jeg, at Eders Excellence vil faa dem at se i hans Breve. De Meldinger, som Oberstlieutenanten sender, bekræftes andensteds fra, og at Fjenderne ogsaa have til Hensigt at angribe den Plads. Her paa Pladsen befinde vi os i en ret betænkelig Stilling, og der er meget at befrygte. Gud staa os bi og beskytte Eders Excellence de mange Aar, jeg ønsker Eder. — Frankenthal, 24. November 1644.

Det er Kreuznach (ved Nahefloden, nordvest for Frankenthal), som Talen her er om. Da Belejringen skulde til at begynde, skrev Kommandanten i Citadellet til Rebolledo og bad om Proviant. Han afsendte da en Rytterafdeling med 50 »Malter« Korn. Saasnart den nærmede sig, flygtede de franske Soldater, men deres Tros indhentedes og plyndredes. De kom dog snart igen og toge fat paa at omringe Citadellet.*) At Rebolledo fremdeles var utilfreds med at sidde indesluttet og længtes efter større Virksomhed, ses af Følgende:

5.

Jeg har gjort Eders Excellence saa omhyggeligt Regnskab for hvad der gaar for sig her, at jeg vilde kunne frygte for at trætte Eder; men da Besværlighederne ikke høre op, synes det at ville være at svigte min Skyldighed, om jeg ikke paapegede dem og endda mindede Eders Excellence om ikke at glemme mig ved de Forflyttelser, som muligvis finde Sted ved Hovedkvarteret [ay ɔ: ahí, hist], saafremt man ikke kan gøre Anstalter til her at opstille et Hærkorps for at fortsætte Krigen. Thi da det kommer an paa Fjendens Naade, hvorlænge denne Fæstning vil holde sig, idet vi allerede mangle alt, hvad der ellers er mindst kostbart, vil det være det bedste for mig at love mig alt, hvad jeg fornuftigvis kan vente mig af den Ære og Naade, som Eders Excel-

*) Theatr. Eur. V., 636.

lence viser imod mig og som jeg ønsker at kunne fortjene. — Frankenthal, 31. November 1644.

6.

Jeg har saa hyppig gjort Eders Excellence Rede for Tingenes Tilstand her, at jeg frygter for at trætte Eder formeget. Nødstilstanden voxer Dag for Dag, og der gaar det Rygte, at der er kommet Befaling til Vicomte de Turenne om at angribe denne Fæstning jo før jo heller. Men det lader til, at for Øjeblikket er han ifærd med at anbringe sine Folk i Vinterkvarteer, uden at Naboskabet til de kejserlige, baierske og lothringske Tropper foruroliger ham, og at han drager Forstærkninger til sig for at angribe os i Begyndelsen af Foraaret, om ikke overrumple os før, og imidlertid udmatte os ved Belejringen og ved at søge at snappe Folk bort fra mig, som han allerede har gjort i nogle Dage, hvilket er en af de største Besværligheder, vi maa lide under her i Fæstningen. Da der ligger nogle fjendtlige Regimenter i Kvarteer meget nær herved, sendte jeg Bud til General Merci og bad ham om 200 Ryttere, i den Hensigt at overfalde et af dem med disse og med de Folk, jeg kunde gøre Udfald med herfra. Han svarede mig, hvad Eders Excellence vil se af hans Brev, og hvad angaar at faa en Haandsrækning fra Gelheim,*) ser jeg ogsaa kun ringe Haab. Nu vil Aarstiden og Mangel af Næringsmidler hindre enhver Virkning af Betydning. Gud staa os bi og bevare Eders Excellence de

*) ɔ: Geleen.

mange Aar, jeg ønsker Eder, og som vi, Eders Tjenere, have behov. — Frankenthal, 6. December 1644.

Det var ganske vist, at Turenne var ifærd med at fordele sine Tropper i Vinterkvarteer.*) En stærkt medvirkende Grund dertil var, at de rhinske Druer havde slaaet sig paa Parti med de Kejserlige og, dels i den naturlige Skikkelse, dels i Form af frisk Most, bevirket megen Sygdom og Dødelighed iblandt Franskmændene. Ogsaa Turenne selv var syg, — om det var af samme Aarsag, siges ikke —, men før Vinteren indfandt sig for Alvor, vilde han dog sætte Kraft paa for at tvinge Kreuznach. Han førte i egen Person 800 Mand med 2 Kanoner derhen og ledede Belejringen,**) medens Frankenthal fremdeles holdtes blokeret. Dennes Besætning kunde imidlertid endnu lade høre fra sig udenfor dens Mure:

7.

Baron de Tramelay giver mig i et Brev af 7de dennes, som jeg lige har modtaget, i høj Grad Haab om, at Hertugen af Lothringens Tropper ville undsætte Kreuznachs Kastel og endda Fæstningen her. Jeg tør ikke gaa dem saa langt imøde, omend vi med stor Iver gøre alle mulige Anstrængelser for at medvirke til et heldigt Udfald. Da jeg havde faaet at

*) Chemnitz, III, 4. Bog, 172. Aumale, IV, 399—400.

**) Aumale, IV, 638. Man forundres ved at se, hvor smaa Hærstyrker der idethele optræder i dette Afsnit af Krigen.

vide, at nogle af de Regimenter, der marscherede mod Kreuznach, havde ladet deres Bagage blive i Mainz, sendte jeg Donckels*) Oberstlieutenant med Størstedelen af Rytteriet herfra for at overrumple dem i deres Kvarteer. Det gik heldig: han nedhuggede Bedækningen og erobrede Hestene og Bagagen, saa at han satte hele Egnen i Skræk.**) Det er ikke tilstrækkeligt til at opveje vore Tab, men dog et Tegn paa, at vi ikke undlade at gøre hvad der er os muligt; thi Tilbagetogslinien er elleve Mil, og vi maatte dække den med en Afdeling Fodfolk.

Jeg har bedt General Mercy om nogle Folk for at iværksætte et Foretagende af større Vigtighed, nemlig sikre Overgangen over Rhinen og endda nogle vigtige Punkter ved den. Jeg veed ikke, om han vil bekvemme sig til at medvirke efter vort Ønske. Om alt skal jeg sende Eders Excellence nøjagtig Efterretning. — Frankenthal, 11. December 1644.

Kort efter var der flere gode Nyheder at meddele. Det berettes i Theatrum Eur.,***) at den 16de

---

*) Oberst D. og hans Regiment vare med ved Rocroy (Cánovas del Castillo, anf. Værk, II, S. 399).

**) Theatrum Europ. V (S. 636) beretter dette saaledes: »Hierauff hetten die Spanische zu Franckenthal ein Anschlag gemacht, mit einer starcken Parthey bisz auff Mäyntz gangen, vnnd deren nach Creutzenach commendirten Frantzösischen Völcker Pagagy vberfallen, etliche Soldaten so darbey gewesen nidergemacht, vnd stattliche Beuthen erhalten.«

***) V, 636.

gjorde det Frankenthalske Rytteri igen Udfald under Generalkommissæren D. Pedro Zavala*) og Oberstlieutenanten af det Donckelske Regiment. Ikke langt fra Heidesheim traf Spanierne paa et fransk Infanteriregiment under Oberst Bellenave**) og et Kompagni af Regimentet de Coupette, der nylig var kommet fra Italien; de vare paa Vejen til Worms med en større Konvoj. Spanierne dræbte over 100 Mand, erobrede Regimentsfanen, toge omtr. 100 Officerer og Soldater til Fange og bemægtigede sig 12 Bagagevogne, hvis Indhold beløb sig til henved 16,000 Thalers Værdi. Resten af den franske Hærstyrke slap bort over et Morads ved Nattens Frembrud.

At Rebolledo kort efter afsendte følgende to Breve under samme Dato og til samme Adresse, har vel tildels sin Aarsag i Frygt for, at et af dem kunde opsnappes paa Vejen af Fjenden, dels maaske ogsaa fordi Kommandanten paa Falkenstein vel nødig skulde have Indholdet af det ene at se.

8.

Jeg afsendte igaar to Officerer, der skulde overbringe Postmesteren i Frankfurt en Pakke, hvori sendes det Bellenave'ske Regiments Fane, som denne Fæstnings Rytteri tog; og jeg ønsker, at dette gode Varsel om det kommende Felttog maa sikkert naa sit Bestemmelsessted.

---

*) Han var da altsaa ikke fangen, som Turenne mente i Oktober.

**) Denne dygtige Officeer faldt ved Nördlingen 1645.

At Fjenderne trænge Kreuznach's Kastel saa haardt, hindrer os i at faa flere Nyheder derfra end dem, som Kanontordenen meddeler os. Da vi ikke kunne hjælpe der, søge vi at undsætte Falkenstein, for at der kan blive bevaret noget mere end den Gennemgang, som en Del af vort Kavalleri her snart vil behøve paa Grund af Mangel paa Foder til Hestene; denne voxer daglig som Følge af de Heste, de indfange. Og den Ordre, der udstædtes, til at sende alle dem, der ikke kunne bruges i Tjenesten, til Baiern, bliver ikke efterkommen, fordi Soldaterne finde sig saa daarlig deri. Saaledes er nemlig vor Stilling, at alt bliver til Besvær. Af de medfølgende Kopier vil Eders Excellence se, at man har villet fremkalde en ny Ubehagelighed, som om man ikke havde nok i de andre. Oberst Rekeling vilde saa nødig hertil, at han kom med det Forsæt, at den, der var Skyld i hans Komme, skulde fortryde det. Han maa have troet, at det var mig. Siden han ankom til Falkenstein, udspredtes det Rygte, at han skulde kommandere her i Fæstningen; jeg undlader at tilsende Eders Excellence de mange Breve, der bleve skrevne til mig fra forskellige Kanter om denne Sag, da jeg ikke anser det nødvendigt. Og eftersom jeg ikke gjorde noget uden hans Raad, endte det med, at endog Besætningen her paa Stedet troede det. Han begyndte at puste til den Utilfredshed, som ikke kan mangle, hvor alt mangler, og fornylig har han under meget letfærdige Paaskud (idet han støtter sig paa den Gunst, man viser ham ved Hovedkvarteret [allå]), begyndt at tilsidesætte Respekten og Fornuftens Bud, saa at han har nødt mig til mindre

maadeholdende Beslutninger, end jeg helst havde villet tage. Han har glemt, hvad der af mange Grunde tilkommer mig, idet han ventede, at det skulde de derovre [allá] nok arrangere; men nu har han maattet indse, hvordan han bør adlyde og ikke fremkalde Tvist, hvor Enigheden, som jeg har søgt at bevare paa alle Maader, er saa vigtig. — Frankenthal, 20. December 1644.

9.*)

[Fra »Jeg afsendte« indtil »meddeler os«, dog ikke helt ordret, derefter:] idet vi frygte for, at det skal gaa dem dér som de andre Fæstninger, der ikke blive undsatte. Vi sørge saa godt som muligt for at bevare vort Lufthul [respiradero] Falkenstein. Og da Kommandanten melder,**) at han i høj Grad mangler Næringsmidler, har jeg besluttet at sende ham Mel og Salt; vi haabe, at det kan blive bragt derind af Rytteriet, som det er magtpaaliggende at hævde den Gennemgang, for det Tilfældes Skyld, at en Del deraf skulde blive nødt til at trække sig bort herfra paa Grund af Mangel paa Foder til Hestene;***) denne voxer daglig [osv., indtil: »saa daarlig deri«]. Allevegne fra opstaar der Besværligheder, og den, som skulde hjælpe til at overvinde dem, stræber saa eftertrykkelig at nære dem, at han nøder mig til mindre

*) Tildels Duplikat af Nr. 8.

**) Herfra Ciffre, hvis Udtydning er tilskreven med en Haand fra Piccolomini's Kancelli.

***) Herfra atter almindelig Skrift.

maadeholdende Beslutninger, end jeg helst havde villet tage, idet han paa Grund af det, Eders Excellence befalede, har glemt hvad der af mange Grunde tilkom mig og har ventet, at det skulde de derovre nok arrangere. Gud beskytte Eders Excellence de mange Aar, jeg ønsker Eder, og som vi, Eders Tjenere, have behov. — Frankenthal, 20. December 1644.

Det har rimeligvis været under Indflydelse af den senere Tids heldige Kampe, at Rebolledo skrev et muntert Digt*) til Doktor Diego Coronel, »Læge for nogle Damer, som havde været hans Gæster i Pfalz«,

til den kristne Avicenna, den katholske Averroes, den store Doktor Coronel, Coronel [Oberst] for alle Doktorer.

Siden de rejste, havde man maattet tage sin Tilflugt til Taalmodighed, »som Italienerne jo kalde en Spise for Dagdrivere«.

Vi snakker nu med Franskmanden, som faar at mærke, at her er den store Kong Filips Folk i denne Garnison.

Rebolledo sender nu Coronel et Lægebestik (»Galenos' Rustkammer«), som hører til det vundne Bytte. Digtet er ellers »noget frit i sine Expressioner«, og Forfatteren beder dets Modtager om ikke at vise det til Andre, »thi Vers er jo en svær Forbrydelse hos Guvernører«.

Et andet lille Billede fra den belejrede Fæstning og fra Tidens militære Forhold give de to følgende

---

*) Ocios, Udg. Antwerpen 1660, S. 256 f.

Brevkopier, skøndt man jo ikke ser, hvad der kom ud af det, og navnlig hvordan det gik den arme Soldat, som tyede ind i en Kirke for ikke at komme i Galgen.

10. (Fransk.)

Kopi af et Brev fra Baron de Chauviroy, skrevet til Hr. Grev Rebolledo, Treueser [sic]*), 5. December 1644.

Min Herre! Kaptajn Suycarte, der tjener i mit Regiment, har underrettet mig om, at da en Soldat af samme Regiment forrige Aar var bleven borte fra det paa Marschen fra Tuttlingen, havde han, enten frivillig eller tvungen, ladet sig indrullere blandt Eders Folk, men da han siden vilde begive sig tilbage til mig, var han bleven tagen og dømt til at hænges. Dette vilde I have ladet udføre, uagtet nævnte Kaptajn havde krævet ham tilbage i mit Navn, hvis ikke han havde søgt Tilflugt i en Kirke. Jeg tror, at I er altfor fornuftig til at ville have, at den tyske Nations Privilegier kun skulle gælde for Eder,**) og at I, siden Soldaten er min, før han blev Eders, vil bevise mig den Villighed at aflevere ham i min Kaptajns Hænder, for at jeg, efter at have faaet ham tilbage, kan behandle ham som han fortjener. Jeg beder

*) Skal vel være Trier.

**) Efter at være bleven Guvernør i Nedrepfalz, hvervede Rebolledo paa egen Bekostning et tysk Rytterregiment, for hvilket han fik Oberstpatent. (Sedano, Parn. esp., S. XXXVII.)

Eder meget ærbødig derom og haaber, at I ikke vil nægte mig en saa retfærdig Ting, idetmindsle hvis I ønsker, at jeg skal forblive Eders ærbødige Tjener

De Grammont,*)
Baron de Chauviroy.

11. (Spansk.)

Kopi af hvad der svaredes Oberst Grammont, under 19. December 1644.

Jeg ser af Eders Brev af 5te dennes, hvor slet man har underrettet Eder om vore Sager; her veed man tilstrækkelig godt, hvilke Rettigheder der tilkommer de tyske Regimenter, særlig Rytterregimenterne, og man sørger for at holde paa hver enkelts Ret og ikke mindske eller udvide den uretmæssig. Ordren gaar idethele for vore Kontorer ud paa, at der ikke maa ved nogen Hverving eller Rekrutering optages nogen Soldat fra et andet Regiment, og at enhver skal gives tilbage lige paa Øjeblikket, naar man faar Sagen sikkert oplyst.

Tilfældet er nu, at en Soldat, der i Kongens Bøger er indskreven som tilhørende et Kompagni af mit Regiment, for flere Maaneder siden, uden at Nogen har forlangt ham af mig eller der er naaet nogetsomhelst angaaende den Sag til mig, løb sin Vej og forledte to andre til at give sig i Tjeneste i den baierske Hær. De bleve tagne, da de satte over

*) Grammont, af en Adelsslægt hjemmehørende i Franche-Comté, kommanderede et burgundisk Regiment i spansk Tjeneste og havde deltaget i Slaget ved Rocroy.

Rhinen, og »la Guemina« *) fandt Sted [se hizo], hvorved han alene dømtes til at hænges, af Grunde, som ville blive meddelte, saafremt det skulde blive nødvendigt; og jeg befalede, at Dommen skulde udføres, uden at jeg lod mig bevæge af de Bønner, man henvendte til mig for at faa mig til at benaade ham; thi Hs. Maj.'s Tjeneste fordrer, at et saadant Exempel statueres, nu da Fæstningen befinder sig i sin forhaandenværende Tilstand. Han fandt Lejlighed til at trække sig tilbage til Kirken, ved Hjælp af en Munk, som er Broder til Eders Major; skøndt Begivenheden har draget slette Følger efter sig, har man hidtil ladet ham blive der, og af Hensyn til Eder vil man behandle ham saa lempeligt, som der kan være Grund til.

Men jeg veed ikke, hvordan man kan begrunde det Krav, at Soldater af nogetsomhelst Regiment skulle kunne forlade dette Sted uden min Tilladelse, eller hvordan det at løbe sin Vej kan være andet end en Forbrydelse, som medfører Dødsstraf, eller at man skal sende dem andensteds hen for at straffes, skøndt »la Guemina's« Forrang er sikker nok. I dette Tilfælde vil altsaa mit Ønske om at tjene Eder have mere at sige end noget andet, og skulde det her synes, at der er Tale om et vist Brud paa hvad Ret er, saa haaber jeg, at I vil sende dette Brev til Hertugen af Amalfi,**) og at han naadigst vil erklære, hvad der herved skal iagttages. —

---

*) Herved er maaske at forstaa det tyske »Gemeine«.

**) Piccolomini.

Den 27. December 1644 overgav Kreuznach sig til Turenne, som skriver til Enghien samme Dag,*) at han havde belejret den i ni Dage og at de havde forsvaret sig meget godt, saa at han havde mistet »ti—tolv« Officerer. En Mine havde været beredt til Sprængning. Den franske Marskal var meget glad over, at de havde kapituleret, da Aarstiden ikke var til Belejringer. Om Frankenthal høre vi i Januar det paafølgende Aar, at Turenne fandt sig foranlediget til at sende et Kavalleriregiment til Worms »umb den Franckenthalern das Ausstreiffen in etwas zu verbieten«.**) Men det næste Brev, vi have fra Fæstningens Guvernør, er ikke skrevet derfra, — derimod fra Brüssel. Det lyder temmelig mærkeligt:

12.

Da een Ulykke aldrig kommer alene, har jeg til de øvrige faaet en saa smertefuld Sygdom,***) at jeg i 40 Dage ikke har kunnet røre Hænder eller Fødder og ikke staa op af Sengen; og skøndt jeg nu kun formaar at gaa med Vanskelighed, støttet til en Krykkestok, vil jeg dog med en Lanse tjene i den nærmeste spanske Afdeling Fodfolk (Tercio),†) uden at man

*) Aumale, IV, 638—639.

**) Chemnitz, IV, 5. Bog, Sthlm. 1858, S. 55.

***) Rebolledo var ofte plaget af Podagra, som Torstenson og som Mercy (Theatr. Eur. V, 434.)

†) Det var almindeligt, at »en General eller Maestre de campo, naar han havde haft Uheld i en eller anden Træfning eller lign., traadte ind som Frivillig i Fodfolkets Rækker for at genvinde eller rense sin Ære

har givet mig nogen Satisfaktion for de Stillinger, man har frataget mig, uagtet der ikke fandt nogen Opgivelse af dem Sted fra min Side, ligesaa lidt som der er fældet nogen retslig Kendelse. Det er en Ting, som aldrig plejer at ske, hvilket Eders Excellence bedst veed. Jeg stoler paa min gode Ret og paa Eders Excellences Bistand, idet jeg haaber, at Eders Excellence vil skrive eftertrykkelig til Hr. Marquien*) om, at han vil bevise mig den Gunst at lade mig udbetale min Gage som Artillerigeneral,**) for at man ikke saaledes skal lade mig gaa fuldstændig tilgrunde, og for at det ikke skal se ud som om man gav mig det Embede for Løjer, uden at mene noget virkeligt dermed; eller ogsaa at han strax lader min Sag komme for Retten, thi paa den Maade vil jeg kunne hævde min Ære, hvilket er alt hvad jeg ønsker. — Brüssel, 1. Juli 1645.

Med dette Brev, hvis Dato og Aar ere tydelige nok i Orig., kunne sammenholdes to Digte i Rebolledo's »Ocios«,***) begge henvendte til D. Pedro

---

idet han tjente med en Lanse« (Cánovas del Castillo, anf. Skr., II, S. 341).

*) ɔ: Castel Rodrigo, der forøvrigt ikke ret kunde forliges med Piccolomini (Theatr. Eur., V, 590).

**) Denne Forfremmelse var nylig bleven Rebolledo tildel. I Biografien hos Sedano (S. XXXVII) siges der, at det var »por los años de 1646«, han blev »Capitán General de la Artillería« ved den Hær, der skulde opstilles ved Luxemburgs Grænse.

***) Udg. Antwerpen 1660, S. 258—261.

Roco de Villagutierre, Maestre de Campo i den spansk-nederlandske Hær; vor Digter boede i hans Hus i Brüssel, da han havde forladt Pfalz, og det ene er dateret »skrevet i mit Sovekammer og min Seng i Brüssel, den 8. Juni«. De indeholde ligeledes (foruden adskillige Hentydninger til fælles Bekendte, ogsaa Damebekendte) Beklagelser over, at man har givet ham »det halve Artilleri«, idet han hverken har set noget til sin Udnævnelse eller til sin Gage og for Øjeblikket maa ernære »26 Heste og 27 andre Bæster«; der tales — omtrent paa samme Maade som i Brevet — om, hvordan han agter at stille i den nærmeste Tercio's Rækker med sin Lanse og sin Krykkestok. Ellers ere Digtene ikke synderlig oplysende om Grunden til hans Fjernelse fra hans Guvernement: de ere satte dygtig paa Skruer, og de fleste Personer, der nævnes — og ofte omtales spydigt — i dem, ere kun betegnede ved Prikker eller Begyndelsesbogstavet af deres Navn. Det kan man dog se, at General Beck var bleven hans Uven, og idethele synes det jo at være personlige, formaaende Fjender, som have voldet ham Ubehageligheder fra Hovedkvarteret. Frankenthal — omend ikke Kreuznach — havde han da ialtfald forstaaet at værne, og den holdt sig endnu stadig. Imidlertid havde Mercy sejret over Turenne ved Mergentheim 5. Mai 1645 og beredte sig paa at slaa et Hovedslag mod de franske Hære. Det blev den betydningsfulde Kamp ved Nördlingen og Allerheim (3. Aug.), hvor Mercy havde baade Turenne og Condé imod sig og var nær ved at vinde Slaget, da en Kugle dræbte den udmærkede baierske Felt-

herre og forvandlede Sejren til et Nederlag for hans Tropper.

Da Turenne atter det næste Aar, efter flere Uheld for de Kejserlige, paatænkte Frankenthals Belejring, var Rebolledo igen Fæstningens Kommandant, — saafremt man ubetinget kan stole paa Wille's Angivelser efter Byens Raadstueprotokol.*) Han maa da vel i saa Fald være bleven rehabiliteret. Den 21. Mai 1646 stode Franskmændene atter for Frankenthal. Det hed sig, at de havde Forbindelser i den, men at Sammensværgelsen blev opdaget, og at de da hurtig opgave Belejringen, men ødelagde al Frugt i Omegnen.**) Der blev dog snart Lejlighed til at tage Hævn herover, uagtet Turenne lod Rytterdetachementer fra Worms strejfe rundt for at passe paa Frankenthalerne. Da en fransk Konvoj var paa Vejen fra Philipsburg til Worms, kom pludselig en Del af Frankenthals Garnison, baade Hestfolk og Fodfolk, over de intet anende, fangede et Par Officerer og halvhundrede Mand og bemægtigede sig 40 Heste og en Sum af 7000 Pistoler. »Det var en god Betaling for Frugten,« siger Theatrum Europæum.***)

I Marts 1647 ophørte Rebolledo (if. Wille) at

*) Anf. Skr. S. 95. (Hans Henvisninger til Theatrum Europæum stemme ikke med de virkelige Sidetal.) Det seneste Brev fra Reb. til Piccolomini, som Schebek ejede, og som jeg desværre ikke har kunnet komme i Besiddelse af, var fra Brüssel 1646, men kan jo have været fra Begyndelsen af Aaret.

**) Theatr. Eur., V, 1113.

***) V, 1136.

være Guvernør i Nedrepfalz og Kommandant i Frankenthal og synes strax at være bleven afløst af Oberst Grev Giulio Antonio Frangipani, der skildres som en raa Soldat.*) Fæstningen blev i den tilbageværende Periode af Krigen lige saa lidt erobret af Fjendehaand som under Frangipani's Forgængere; men efter langvarige Forhandlinger udleveredes den endelig 1651 til Karl Ludvig af Pfalz; den 3. Mai droge Spanierne ud, 1000 Mand i Tallet, med en stor Mængde Kvinder og Børn. — Rebolledo's Artillerikommando i Nederlandene blev der intet af. Han havde imidlertid faaet Tilladelse til at vende hjem til sit Fædreland, hvor han skulde deltage i Forsvaret af Fæstningen Lérida i Katalonien, som Condé var ifærd med at belejre (forgæves). Men da han allerede var naaet et langt Stykke paa Vejen, modtog han midt om Sommeren Underretning om, at han var udnævnt til Gesandt i Danmark, og i Foraaret 1648 indtraf han til Kjøbenhavn.**) Fra nu af tilhører hans Historie for

---

*) Wille, S. 95 ff.

**) Om hans Ophold her se min Bog »Grev Bernardino de Rebolledo, spansk Gesandt i Kjøbenhavn 1648—59«, Kbhvn. 1883. — Jeg benytter Lejligheden til at rette et Par Urigtigheder deri. S. 100 skal »Lars Ulfeld« være Ejler (»Ilario«) U.; og det S. 376 (slg. S. 172) aftrykte Digt »Elephas Danicus« er næppe af Reb., — det existerer nemlig trykt i Kbhvn. (Morsing, 4to) med et Par Smaaforandringer og Titlen »Elephas Danicus. Editus in Batavis, Anno 1649, Mense Octobri. Recusus Hafniæ, 1658, d. $\frac{29.\ \text{Oct.}}{8.\ \text{Nov.}}$«.

en væsentlig Del vort Fædreland, og det er just i Tillid til den Interesse, hans Person derfor maaske kan paaregne, at jeg har meddelt denne til hans Navn knyttede Trediveaarskrigs-Episode.

TILFØJELSER OG RETTELSER TIL DE TRE BIND.

Til I, S. 147.

Jeg maa bekende, at min Forklaring af »il pigro Arturo« (i en Korsang af Tasso's »Torrismondo«) har viist sig at være urigtig. Her er ikke Tale om Arthur og hans Tryllesøvn, men derimod om Stjernen Arcturus. Det er ved at læse J. L. Heibergs Afhandling »Det astronomiske Aar«, at jeg er bleven opmærksom derpaa. Han citerer just Udtrykket i en italiensk Efterligning af et græsk Anakreontikon, hvor den største Stjerne i Stjernebilledet Bootes kaldes sendrægtig, »fordi Bootes, som et temmelig nordligt Stjernebillede, har, ligesom Bjørnen selv, en langsom Bevægelse over Himlen«. Omtalen af denne Stjerne hos Tasso passer jo godt ind i Tragediens nordiske Sceneri. (Se: Heiberg, Prosaiske Skrifter, IX, Kbhvn. 1861, S. 88—89).

Til I, S. 208.

Den første Gang, et Romancemetrum med gennemgaaende Assonans forekommer i dansk Poesi, er vistnok i Oehlenschlægers »Langelandsrejsen« (Digtet »Omskiftning«). Slg. Vilh. Andersen, »Guldhornene«, S. 97.

Til II, S. 3.

Baron Paul de Bourgoing fortæller i sine »Souvenirs d'histoire contemporaine; épisodes militaires et politiques« (Paris 1864), S. 3—5, at hans Fader, den franske Gesandt i Madrid, var Mellemmand ved den spanske Regerings Bestræbelser i Dec. 1792 for at frelse Ludvig XVI.'s Liv. »Deux Espagnols que d'anciens liens d'amitié attachaient à mon père, le chevalier Ocariz, chargé d'affaires de Sa Majesté Catholique à Paris, et le chevalier d'Aguire, remplirent avec zèle cette noble mission«. Og S. 82 hedder det atter: »Le ministre d'Espagne était [1801] ce chevalier d'Aguire, portant alors le titre de comte de Yoldi, et dont j'ai parlé au commencement de ce livre; c'est lui qui avait été chargé par la cour de Madrid, et de concert avec M. Ocariz, de faire des efforts pour sauver l'infortuné Louis XVI.« Jeg har imidlertid ikke kunnet finde mere om denne Begivenhed i Yoldi's Liv. Den spanske Statskalender for 1792 nævner ham ikke som ansat ved Legationen i Paris (den for 1793 har vort kgl. Bibliothek ikke), og hverken i

Godoy's Memoirer, hvor der læses ikke lidt om Sagen, eller i Baumgartens »Geschichte Spaniens zur Zeit der französischen Revolution«, hvor der ligeledes findes en ret udførlig Fremstilling, omtales nogen anden end Ocariz. Men det udelukker jo ikke, at Yoldi kan have været tilstede i Paris i en ikke officiel Sendelse og understøttet den spanske Chargé d'affaires i hans Forsøg paa at redde Kongen (det bestod tildels i Bestikkelse af Konventsmedlemmer).

Til II, S. 22.

J. F. de Bourgoing til Grev Yoldi.*)

Stockholm, 24. Okt. 1801.

Hvor er det muligt, kære Ven og Kollega, at der er gaaet over to Maaneder hen, uden at De har hørt

*) Skrevet paa fortræffeligt Spansk; Orig. i Kgl. Bibl. (Bøllingske Brevsaml., udenl. Afd.). Baron de Bourgoing (1748—1811), fransk Legationssekr. i Madrid 1777—85, siden Gesandt smst. 1791—93, fra 1800 i Kbhvn., derefter i Stockholm, er bekendt som Forf. til det fortjenstfulde »Tableau de l'Espagne moderne» (1789, ogs. kaldet »Nouveau Voyage en Espagne«). Sønnen Paul (1791—1864), død som Senator og Pair af Frankrig, gik i Skole i Kbhvn. og blev siden Legationssekretær dér (1818—23); sit Ophold i den danske Hovedstad skildrer han i de nys anførte »Souvenirs d'histoire contemporaine» (1864).

noget fra mig undtagen indirekte! Jeg tør vædde paa, at De i Enrum med Deres elskværdige lille Frue har beklaget Dem mere end een Gang over mig; og jeg maa tilstaa, at De har Grund dertil. Men De maa tro, at jeg ikke des mindre har tænkt meget paa Dem begge og — hvergang Lejlighed tilbød sig — talt om Deres Selskab og om, hvor meget det gør mig ondt, at jeg kun nød det i saa kort Tid. Aa, dersom De og Frue vare her, hvilken Forskel vilde der saa ikke være fra mit daglige Liv her, som hidtil kun har været lidet behageligt! Men jeg er ikke egenkærlig nok til at ønske det. De have det bedre end her i den By, hvor De nu ere, især efter at en vis Person er bortrejst, hvis Nærværelse gjorde Deres første Indgang her i Norden saa tornefuld.*) Jeg havde ingen personlig Anledning til Klage over ham: jeg ansaa ham for en skikkelig Fyr, der ikke var istand til at tilføje Nogen noget Ondt, mindst en Landsmand, en Chef, som hans egen Interesse krævede, at han stadig stod sig godt med. Den Skuffelse, jeg har lidt, føjer noget til de daarlige Tanker, jeg allerede nærede om Menneskeslægten. Men nu ere De jo uden den Plage, og jeg lykønsker Dem ret af Hjertet i den Anledning. Ganske vist tror jeg, at det Onde, han har tilføjet Dem, ikke helt vil forsvinde, fordi han er borte. Det er dog altid noget, at det ikke næres paany; desuden ville De jo træffe mange, der ville vise Dem den Retfærdighed, De fortjene.

---

*) Legationssekretæren Ruiz Lorenzo.

Kureren, som jeg nu expederer tilbage, har kun bragt mig meget lidt udover hvad De kan tænke Dem. Vort Forhold til Sverrig kan atter blive meget intimt som i tidligere Tid.*) Men for Øjeblikket have vi dernede andre Ting for, som interesserer os endel mere; og naar det Tidsrum kommer, da vi kunne beskæftige os alvorligere med de svenske Sager, saa er maaske min Sendelse forbi. Hvis jeg meget ønskede det, kunde jeg maaske nok allerede nu faa en vigtigere eller i det mindste behageligere. Men jeg vil ikke plage mine Velyndere, og jeg vil bevare Taalmodigheden indtil næste Aars Udgang.

Og hvordan have De det forresten hos disse brave Danske, som jeg desværre kun fik kendt saa kort? Foruden de Ressourcer, De have hos Dem selv, mangle De næppe Tidsfordriv, om ikke andet saa den preussiske Kres, som jeg beder Dem hilse tusend Gange fra mig. Mine Kollegaer her kunne ikke erstatte mig det Tab, jeg har lidt ved at forlade den danske Hovedstad. De have ikke Damer med sig, undtagen saadanne som man »ikke kan besøge aabenlyst«. Det gør mig ikke forskrækket, som De kan tænke Dem; men der er ingen Mennesker, man kan tilbringe Aftenen hos, som i disse smaa Aftenselskaber,

---

*) Gustav IV. Adolf var endnu meget begejstret for Bonaparte, og Bourgoing vovede i den Anledning nogle uforsigtige Ytringer i sin Tale ved den første Audiens i Stockholm, hvilke bleve tagne ham ilde op i Paris og bevirkede, at han faldt i Unaade. (Slg. hans Søns Memoirer, S. 51.)

hvor alle Slags Glæder vare forenede: elskværdige, venlige Ansigter, et lille jævnt Aftensmaaltid, Kollegaer, som man kunde tale, le og faa et Parti Kort med. Forøvrigt ere de her meget brave Fyre. Den ene, den wienske Minister,*) har et godt Bord, som jeg kan delikatere mig ved, naar jeg har Lyst. Han er munter og en flink Vært. Den anden**) mangler blot en større Gage for at kunne føre et behageligt Hus. De øvrige Medlemmer af Corps diplomatique ere Chargés d'affaires, som jeg kommer godt ud af det med, især den danske***) og ham fra Deres Land, Moreno, som aldrig i sit Liv har gjort noget Menneske noget Ondt undtagen sig selv, og som altid er beredt til at tjene Alle i Alting. Hvilken Forskel for Dem, om De havde truffet en saadan Adjutant ved Deres Ankomst til Kjøbenhavn! I det mindste vil han, De nu har beholdt,†) aldrig skaffe Dem Ærgrelser; det tør jeg vædde paa. Han vil tværtimod efter Evne bidrage til, at De kan være tilfreds, og det er for mig endnu een Grund til at holde af ham.

Efterretningen om Fredslutningen har her som allevegne frembragt et dybt Indtryk af Overraskelse og

---

*) Grev Lodron Laterano.

**) Der var i Virkeligheden ansat to Ministres plénipotentiaires i Stockholm foruden Lodron og Bourgoing, nemlig den russiske, Budberg, og den preussiske, Tarrach; en af dem maa altsaa dengang have været fraværende.

***) Kammerjunker Hans Krabbe.

†) Vel Attaché'en Gomez.

Glæde.*) Det er kun faa Mennesker, der ikke prise den. Nu er der det tilbage med Skadeserstatningerne; det vilde have kunnet foranledige nye Forviklinger, naar man ikke i Tide havde sluttet Fred med Englænderne.**) Det lader dog til, at det preussiske og det wienske Hof ere meget opbragte paa hinanden paa Grund af de to Prælaters Valg. Kejserhoffet søger at bevise Alle, hvor loyalt og hvor overensstemmende med Rigets Love det har baaret sig ad; og der tales om en Note, som i den Hensigt skal overrækkes her. Men siden vor Regering og den i Berlin ere blevne enige, vil den kejserlige Stivnakkethed ikke faa andet Resultat end, at de selv staa til Skamme. Man forsikrer, at Rusland er temmelig disponeret til at støtte den kejserlige Regering; men det Land er ikke saaledes stillet, at det for Alvor kan blande sig i denne Strid; desuden ere vore Uoverensstemmelser med det helt bilagte, efter hvad man lige nu skriver til mig fra Berlin.***)

---

*) Freden i Paris 8. Okt. mellem Frankrig og Rusland og 9. Okt. mellem Frankrig og Tyrkiet. De »Skadeserstatninger«, her omtales, ere de, som tiltænktes de tyske Stater og først ordnedes 1803; ved den Lejlighed ophævedes bl. a. de gejstlige Kurfyrstendømmer Trier og Køln.

**) Præliminærfreden i London 1. Okt. mellem Frankrig og England.

***) Hentyder maaske til den hemmelige Overenskomst, der undertegnedes tre Dage efter den egentlige Fredstraktat med Rusland.

Befal i alle Maader over Deres Ven og Kollega, som holder af Dem for hele Livet. Bourgoing.

Til II, S. 189.

Afhandlingen om de nordiske Anekdoter har i »Dania«, 8de Bd., S. 221 ff., faaet flere Tilføjelser af Prof. Kr. Nyrop. Disse maa det være mig tilladt at forøge med et Par endnu. Historien om den Fyrste, der hævder det aandelige Adelskabs Ret, fortælles i J. Fitzmaurice-Kelly's »History of Spanish Literature«, London 1898, S. 275 f., saaledes om Filip IV. af Spanien: »Han gav ligeledes Kunstneren Alonso Cano [fremragende Maler og Billedhugger, 1601—67] et Kannikedømme i Granada, og da Kapitlet indvendte, at Cano kun kunde lidt Latin og endnu mindre Græsk, svarede Kongen — hvad der gør hans Smag og Vid Ære —: Med et Pennestrøg kan jeg lave Kanniker som Jer i Snesevis; men Alonso Cano er et Guds Vidunder.« Hvor den engelske Litteraturhistoriker har Fortællingen fra, siger han ikke. — Naar der er sagt (II, 174), at Hr. H. Trier har behandlet Anekdoterne hos Schupp i Aarg. 1887 af »Vor Ungdom«, saa er dertil at føje: og i Aarg. 1888. — Vittigheden om Disputatsen (S. 197) siges ogsaa at være N. F. S. Grundtvigs Ejendom (meddelt mig af Bibliothekar Vilh. Grundtvig, der har det fra Prof. theol. Fr. Hammerich).

Til III, S. 132.

Her skal upaatvivlelig virkelig læses Terran, thi der var en spansk Diplomat ved Navn D. Leonardo Gómez de Teran, som i sin Tid havde været befuldmægtiget Minister ved den genuesiske Republik.

Til III, S. 143.

Den franske Diplomat Charles-François Marquis de Bonnay var død 1825 (han var født 1750), og hans her omtalte Hustru var altsaa for ganske nylig bleven Enke.

Til III, S. 267.

Prinsesse Caroline til Fru Coopmans.*)

(Udskrift)

à

la chère et aimable
Madame de Coopmanns.

Kjøbenh: d. 18de Nov: 1828.

Hav ret hjertelig Tak for Deres venlige og deeltagende Brev fra 28de forrige Maaned, gode Frue

*) Dette Brevs Orig. er for nylig kommen i min Besiddelse.

Coopmanns, med de deri venlige [!] Ønsker saavel for min Fødselsdag, som i Anledning af min elskede Søsters Giftermaal.*) Hun hilser Dem venligst, og er naturlig ret glad og lykkelig, tillige føle vi meget lidt Gudskelov at den engle Sjæl har forladt Fædrenehuset, da vi flere Gange daglig, og paa de sædvanlige Tider, er samlede. — Hendes Huus er som et Feepalais [!], og Alt deri, er charmant. — Vores gode Frue Juel,**) har været her til alle disse Høitideligheder og er desværre reist igaar, men har efterladt os Haabet at komme i Januar tilbage. Jeg har seet hende temmelig ofte, og stedse med Glæde; at vores elskværdige lille Frue Coopmanns ei i vore Underholdninger har været udelukket, behøver vel ei, min Forsikring først til.

Efter nu at have bragt Dem en ret venlig Hilsen endnu fra mine elskede Forældre, gjentager jeg det, De vidst [!] har hørt tusinde Gange, nemlig: at jeg aldrig skal ophøre at tage den varmeste Deel i Alt, hvad Dem og Deres angaaer.

Hils Kammh: Coopmanns, og glem mig ei ganske.

Caroline.

Den gode Levetzau,***) der netop i dette Øieblik var hos mig, beder mig hilse Dem, hun er altid, den samme gode og troe Sjæl.

---

*) Med Prins Frederik, 1. Novbr.

**) Gift med den danske Gesandt i Paris.

***) Prinsesse Vilhelmines Hofdame.

Trykfejl.

I, S. 13, L. 1 f. n.: 1865, læs: 1895.
», S. 67, L. 4 f. o.: Fyr, læs: Tyr.
», S. 211, L. 5 f. o.: Pyranus, læs: Pyramus
», S. 231, L. 2 f. n.: caché, læs: cachée.
», S. 240, L. 14 f. o.: til, læs: tilbage til.
II, S. 56, L. 14 f. o.: 1708, læs: 1808.
», S. 58, L. 7 f. n.: kommissionær, læs: kommissær.
III, S. 59, L. 12 f. o.: Mejse, læs: Mejsel.
», S. 133, L. 2 f. n.: Tsehann, læs: Tschann.

INDHOLD.

Side
Forord III
Lorenzino de' Medici 1
Byen Simancas og dens Arkiv 60
Tillæg til Afhandlingen »Spansk Diplomat og dansk Hofmand« 105
Et Eventyrs Vandringer 250
Et Par Bidrag til Trediveaarskrigens Historie 323
Tilføjelser og Rettelser til de tre Bind 355

